મઠપતિ કલ્યાણભટ

વિરચિત

શ્રી ગોકુલેશ લીલા સુધા સિંધુ

અંતર્ગત

કલ્લોલ ૭-૮-૯

યાને

માલા પ્રસંગ

૧

કલ્લોલ ૭

તરંગ ૧

અવન્તીમાં (ઉજ્જેનમાં) ચિદ્રુપ નામનો એક મહા અસુર રહેતો હતો. બ્રાહ્મણ સંન્યાસીના રૂપે રહેલો તે આ જગતમાં ઝઘડા કરાવતો હતો. (૧) સનાતન વેદમાર્ગમાં ભક્તિમાર્ગ તેજસ્વી છે. તેનો સાર પૂર્ણપુરુષોત્તમની સેવા છે. (૨) નિષ્પ્રપંચ, પ્રેમમય, અખિલ જગતને માટે ઉધ્ધારક તે પરમ મહાન ભગવત્સેવાનો ઉચ્છેદ કરવાને અને તુચ્છ કર્મમય પાખંડ મતનો ફેલાવો કરવા માટે તે તૈયાર થયો હતો. તુચ્છ (ક્ષુદ્ર) દેવોની ઉપાસના કરવાથી તેની નિંદા થતી હતી. (૩–૪) વિનાશક, તુચ્છ ફલ આપનારો અને અંતે નરકમાં નાખનાર એવો ભક્તજનોનો દ્રોહ તે નિરંતર કરતો હતો. ભગવદ્ભક્તોથી તે બાહ્ય કરાયેલો હતો. અને તેને તેઓ અત્યંત ચંડાળ, પાપી, નાસ્તિક અને મૂર્ખ પણ કહેતા. (૫–૬) તે કુટિલ આશયવાળો શઠ અવન્તીની બહાર ક્ષિપ્રા નદીની પાસે આવેલી ભર્તૃહરિ ગુફામાં રહેતો હતો. (૭) વીસલનગરથી સેવા દૃષ્ટિથી આવેલા શાણિપુત્ર મછિયા વ્યાસને તેમજ ગોપાલ પંડ્યાને તેણે જોયા. (૮) તે મહાન વૈષ્ણવોના કંઠ તુલસીમાલાથી શોભતો હતો, તેમને જોઇને અત્યંત ક્રોધાનલથી તેનું મન બળવા લાગ્યું. (૯) તેણે કહ્યું, “કંઠમાં તુલસીની માળા ધારણ કરનારા તમે કોણ છો ? ગર્વીલા એવા તમે શ્રેષ્ટ અત્યંજ જેવા લાગો છો. (૧૦) જ્યાં તમે વસો છો એવા વીસલનગરને બહાદુરે (બહાદુરશાહે ?) બાળી નાખ્યું, તે ઉચિત જ કર્યું હતું. (૧૧) ત્યાં એક કર્માસકત ત્રિપુંડધારી, ભસ્મથી શોભતો, અગ્નિહોત્રીય મહાત્મા છે, તે તુલસીમાલાધારી એવા તમારા લોકોમાં અનાદર પામ્યો છે. (૧૨) તેને મળવા માટે મારું મન ઝંખે છે, તેને ત્યાંથી હું ભિક્ષા લેવા ઇચ્છું છું.” એવાં તે પશુનાં વચન સાંભળી અત્યંત વિદ્વાન ગોપાલ પંડ્યાએ તો તે દુર્બુદ્ધિ સાથે વાત ન કરી, પરંતુ કોપાયમાન થયેલા મછિયા વ્યાસે તેવાં વચન કહેનાર તે સંન્યાસીને કહ્યું: (૧૩–૧૪) “ તું પોતાને સંન્યાસી કહેવડાવે છે અને હે મહામૂઢ, તું વૈષ્ણવોની નિંદા કરે છે, જે ભગવાનની નિંદા કરવા સમાન છે, માટે તું ચંડાળ છે. (૧૫) ભાગવતમાં કહ્યું છે કે બારગુણવાળો બ્રાહ્મણ જે નાભિકમલ ભગવાનના ચરણારવિંદથી વિમુખ હોય તો તેના કરતાં ભગવાનમાં ચિત્તવાળો ચંડાળ શ્રેષ્ઠ છે, એમ માનું છું. ભગવાનને મન, વચન, ઇચ્છા, અર્થ અને ઋણ જે અર્પણ કરે છે તે બધાંને પાવન કરે છે; બહુ અભિમાની પાવન કરી શકતો નથી. (૧૬) અરે, આદિમૂર્ખ એવા તને શ્રી ભાગવતનો શ્લોક પણ શું ભગવદ્વિમુખતા રૂપ મહા પાપમાંથી વારી શકતો નથી ? ” (૧૭) એ પ્રમાણે તે પાપીનો અનાદર કરીને એ
વૈષ્ણવ શ્રેષ્ઠ અને વિદ્વાન મછિયા વ્યાસ અને ગોપાલ પંડયા પોતાના સ્થાને ગયા. (૧૮) તે સંન્યાસી તે વૈષ્ણવોથી તિરસ્કૃત ૫
થતાં ઝાંખો પડી ગયો. પછી ક્રોધ કરીને પોતાના અનુયાયીયોને તેણે કહ્યું, “ જોઇ લેજો, હવે હું શું કરું છું તે. ” (૧૯) એ

સંન્યાસીની જે બે ભાણીઓ મહાભાગ્યવાન અને ભગવદ્‌ભક્ત હતી, તેઓ તેના અટકાવવા છતાં ત્રિકમ નામના બ્રાહ્મણને અનુસરીને દરેક પ્રકારે વૈષ્ણવની રીતે રહેતી હતી, પરંતુ તે સંન્યાસી તો વૈષ્ણવોનો દ્વેષ કરનાર હતો, વૈષ્ણવોના સંગનો પણ દ્વેષ કરતો હતો. તેથી તે દુષ્ટ પોતે તે બંનેનો બહુ પ્રકારે અપકાર કરવા ઇચ્છતો હતો. પરંતુ ભગવાને તેમની રક્ષા કરવા તેના તેવા પ્રયત્નને નિષ્ફળ બનાવ્યા. (૨૦–૨૨) અને કરુણાસિંધુએ તે વૈષ્ણવની પણ સતત રક્ષા કરી. હવે એવું થયું કે બધા યવનોનો સાર્વભૌમ સમ્રાટ જહાંગીર સંવત ૧૬૭૪માં પોતાના નગરમાંથી નીકળી ગુર્જર દેશમાં જતો હતો. ગોધરા નામના ગામ પાસેના દાહોદ–ઝાલોદના જંગલમાં વનહાથીઓને પકડવા મૃગયા કરવા નીકળ્યો. ત્યાં અલ્પ બુદ્ધિવાળા કેટલાક રાજપુત્રો કે જે ક્ષુદ્રદેવના ઉપાસક તે સંન્યાસી તરફ પ્રીતિ રાખતા હતા, તેઓએ માથું નમાવી અને હાથ જોડીને જહાંગીરને કહ્યું: (૨૩-૨૬) "હે રાજાધિરાજ, પ્રભો, ઉજ્જૈન પાસે અત્યંત પ્રભાવશાળી, વૈરાગી અને તપસ્વી, સંન્યાસીઓમાં શ્રેષ્ઠ એવો સંન્યાસી વિરાજે છે." (૨૭) એમનું એવું વચન સાંભળીને તે સાર્વભૌમ બાદશાહના મનમાં કૌતુક થયું; અને તે ઉજ્જૈન જઇ, પોતાના શિબિરમાંથી નીકળી, પોતાના થોડાક માણસો સાથે નાવમાં બેસી ક્ષિપ્રા નદી પાસે ગુફામાં રહેતા તે સંન્યાસી પાસે ગયો. તે કૃશ હતો અને તેણે ફક્ત કૌપીન ધારણ કર્યું હતું. આ તો અપરિગ્રહી, વૈરાગી, સાધુ, પરમાર્થપરાયણ અને ધર્માત્મા છે, એમ સમજીને યવનોના તે સાર્વભૌમ રાજાએ તેને એકદમ દંડવત્ પ્રણામ કર્યા. (૨૮–૩૧) તેવા તે અસુરના વેશથી તે રાજાધિરાજ છેતરાયો અને તેની સાથે બહુ પ્રકારે મનગમતી વાતો કરી. (૩૨) ક્ષુદ્ર દેવોની ઉપાસનાથી પ્રાપ્ત કરેલા અને વામાચાર કરીને મેળવેલા કેટલાક અનુભવો (પ્રભાવો) સંન્યાસીધર્મની વિડંબના કરનાર તે સંન્યાસીએ તેની સામે પ્રકટ કર્યા અને તે સમ્રાટને દુષ્ટ મંત્રો વડે વશ કર્યો. તે રાજાધિરાજ તેનાથી સંતુષ્ટ થયો અને પિતાને માટે વાપરવા યોગ્ય શબ્દો વડે અને 'બાબા' એવા શબ્દથી સંબોધન કરી તે પાપીથી વશીભૂત તે રાજાએ તેની સાથે વાત કરવા માંડી. (૩૩–૩૫) તેણે વિનયથી કહ્યું, "હું પ્રસન્ન છું. કહો, તમારું શું પ્રિય કરું? જેથી હું એકદમ કૃતકૃત્ય થાઉં." (૩૬) પછી કપટના સાગર એવા તે સંન્યાસીએ પોતાનો વૈરાગ્ય ભાવ બતાવતાં તેને કહ્યું: "હે ભૂપેશ, અમારે કશું કરવાપણું રહેતું નથી. ચતુર્થ આશ્રમમાં રહેનારાએ પરબ્રહ્મનું જ સર્વદા ચિંતન કરવું જોઇએ. તેમ છતાં તારા પર પ્રસન્ન છું અને તારી વિશેષ ભક્તિ જોઇને અને તારી વિનંતિ અને આગ્રહ જોઈને એક ધર્મકાર્ય કરવાનું તને કહું છું, જેથી કરીને તારા રાજ્યની એકદમ વૃદ્ધિ થાય, તારું રાજ્ય નિષ્કંટક બને, તું સદૈવ નિરોગી બને અને શરદ ઋતુના ચંદ્રની જેમ તારી વિજયકીર્તિ દિશાઓમાં ફેલાય. તેથી સંતુષ્ટ થયેલા પરમેશ્વર અમારી પ્રાર્થનાથી તારી સકલ કામના પુર્ણ કરશે અને તું દીર્ઘાયુષી થઈશ." (૩૭–૪૧) એ પ્રમાણે ૨
એનું વચન સાંભળીને તે મ્લેચ્છ સાર્વભૌમ સમ્રાટે વિનયપૂર્વક માથું નમાવીને કહ્યું, "તે શું છે તે કહો." (૪૨) સંતુષ્ટ

થયેલા તે પાપી મહા અસુર સંન્યાસીએ તે સમ્રાટને કહ્યું: " તારા મહાન રાજ્યમાં સર્વત્ર એક પાપ પ્રવર્તે છે. (૪૩) રે, ઉર્ધ્વપુંડ્ર તિલક કરવા રૂપ તે પાપનો તું એકદમ ઉચ્છેદ કર. તુલસીની માલા ધારણ કરવી, વિવિધ પ્રકારે કૃષ્ણની સેવા કરવી, દસમીના વેધ વિનાની એકાદશીએ ઉપવાસ કરવો એ તથા બીજા વૈષ્ણવધર્મો અને એવા વેદના વિરોધી અને મૂર્ખાઓએ કલ્પી કાઢેલા અને તેથી તારા આયુષ્યનો નાશ કરનારા ધર્મોનો તું નાશ કર. અને ભસ્મ, ત્રિપુંડ, રુદ્રમાલા વગેરે સૌ કોઇ ધારણ કરે. તેનો તથા દુર્ગા, ગણપતિ, રુદ્ર વગેરે દેવતાઓની પૂજાનો પ્રચાર કર. એવા ધર્મોના અભાવને લીધે તથા તેવા પાપની પ્રવૃત્તિને કારણે દુકાળ, અનાવૃષ્ટિ, મહારોગ, પરિતાપ, મૃત્યુ વગેરે ભય તારા રાજ્યમાં વધે છે અને પ્રજા દુઃખ પામે છે. તો તું સાવધાન થા." (૪૪-૪૮) એ પ્રમાણેનાં અસુરનાં વચનો સાંભળીને અને તે કુટિલ ક્ષુદ્ર દેવતાના ઉપાસક વડે યોજાયેલ દુષ્ટ મંત્રોથી આધીન બનેલા તે સમ્રાટે તેને અનુમોદન આપ્યું. (૪૯) અને તેની સામે પ્રતિજ્ઞા કરી કે જે જે તમે કહયું તે તે હું વિલંબ વિના કરીશ, તેમાં તમે સંદેહ કરશો નહિ. (૫૦) ॥ શ્રી આચાર્ય કુલ દીપક શ્રી વલ્લભવર જય જયતિ ॥

॥ આ પ્રમાણે શ્રીમદ્ ગોકુલેશલીલા સુધાસિંધુમાં અસુરતિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો પહેલો તરંગ પૂરો થયો. ॥

હવે તરંગ બીજો શરૂ થાય છે. ॥

પછી તે સંન્યાસીની રજા લઇ, અનેક વાર તેને દંડવત્ પ્રણામ કરી, યવનોનો તે સમ્રાટ ત્યાંથી ગુર્જરદેશમાં ગયો. (૧) પહેલેથી જ તે ભિક્ષુ દુષ્ટતાનું ઘર હતો. તેમાં વળી આ રાજાધિરાજનું બળ મેળવતાં, સમ્રાટના ગયા પછી, તેણે ખરેખર બહુ ઉપદ્રવ કરવા માંડયો. (૨) કારેલું મૂળથી કડવું તો હોય છે, તેમાં વળી લીમડાના રસમાં તેને બોળીએ, તો જેમ તે કોઇને ગમે નહિ, તેમ તે સંન્યાસી સૌને મન નિંદાપાત્ર ઠર્યો. (૩) તે દુર્બુદ્ધિ ત્યાંના વૈષ્ણવજનોના કંઠમાંની માળા બળાત્કારે લઇ લેતો હતો, જાણે કે તેમના પ્રાણ હરી લેતો હતો. (૪) તે પાપાત્મા અસુરે શ્રીહરિની સેવા અને કીર્તનનો નિષેધ કર્યો, અને એ દુષ્ટ કપાળમાં ઉર્ધ્વપુંડ્ર તિલક પણ કરવા દેતો નહિ. (૫) ભટ્ટ ત્રિકમ નામે ઉદાર ચિત્તવાળા વૈષ્ણવે તેના કહેવાથી માળા ન ઉતારી અને દેવાભાઈ નામના સરાણિયાએ પણ માળા ન ઉતારી. (૬) દેવાભાઈ તો શ્રેષ્ઠ વૈષ્ણવ હતા. તેઓ પોતાનાં કામ કરવા માટે તે દુષ્ટની ગુફા પાસેથી બહુવાર આવ જા કરતા, પણ તેને નમન કરતા નહિ. હવે એક દિવસ દેવાભાઇને ત્યાંથી જતા જોઇને તેણે પોતાના સેવકોને કહયું કે જો તે મને નમસ્કાર કર્યા વિના જાય, તો તેને રાજદંડ વડે હેરાન કરવો અને તેનો પર્વત જેવો મોટો ગર્વ છે, તેના ચૂરેચૂરા કરવા જોઇએ. પછી તે મહાદુષ્ટ અસુરે દેવાભાઈને બોલાવીને પૂછયું, " તું કોણ છે?" તેમણે કહયું, " હું સરાણિયો છું." પછી તેણે કહયું, " તારા કંઠમાં તુલસી માળા છે, તું તો વૈષ્ણવ લાગે છે; તું કોનો સેવક છે? કોણે તને તુલસી માળા ધારણ કરવાનું કહયું છે? તું કયો

મંત્ર જપે છે? કોને ભજે છે, કોની સેવા કરે છે અને શા માટે કરે છે?" (૭-૧૨) દેવાભાઈએ કહ્યું, "હું ભગવાન વિઠ્ઠલનાથજીનો સેવક છું; કૃપાળુ એવા તેમણે મને તુલસીમાળા ધારણ કરવાનો ઉપદેશ કર્યો છે. જે હરિનું નામ જપું છું, તેમને પ્રેમપૂર્વક ભજું છું, તેમના ચરણકમળની સેવા કરું છું અને એ જ મારું રોજનું કર્તવ્ય છે." (૧૩–૧૪) એ સાંભળીને તે સંન્યાસી કોપાયમાન થઈ બધા લોકોને સંભળાવતો હોય તેમ બોલ્યો, "જુઓ, જુઓ, વેદમાં કે પુરાણમાં ક્યાં કહ્યું છે કે સરાણિયા કે મોચી લોકોને ભગવાનના નામનો ઉપદેશ કરવો?" પછી કોપાયમાન તે અસુરે શ્રેષ્ઠ વૈષ્ણવ એવા દેવાભાઈને કહ્યું, "તુલસીકાષ્ઠની માળા કંઠમાંથી કાઢી નાખ." વૈષ્ણવશ્રેષ્ઠ દેવાભાઈએ તે પાપીને કહ્યું, "હે મંદાત્મા, તારા કહેવાથી ઉતારી નાખવા માટે મેં માળા પહેરી છે? જ્યાં સુધી મારો કંઠ છે, ત્યાં સુધી તે મારા ગળામાં બિરાજશે. મંગલ કરતી, હરિનું અનુસંધાન કરાવતી અને પ્રભુના ભકતોનો દ્રોહ કરનારાઓનાં હૃદય અને ચક્ષુને બાળતી તે મારા ગળામાં બિરાજશે. (૧૫–૧૯) પછી તે અસુર જાતે તેમને કશુંય કહેવા અસમર્થ થયો, ત્યારે તેણે ખોજા કાસિમના પુત્ર મહંમદ તકીને બોલાવ્યો, કે જે સૈનિકોનો ઉપરી હતો અને જેને બાદશાહે ઉજ્જૈન નગરીનાં સર્વ કાર્યો કરવા નીમ્યો હતો, તેને તે સન્યાસીએ કહ્યું, "યવનોના બાદશાહનો જગપ્રસિધ્ધ હુકમ છે કે મારો પુત્ર પણ તુલસીમાળા ધારણ કરે તો તેને પણ દંડવો; તો તું માળાધારણ કરનાર આ સરાણિયા તરફ કેમ બેદરકાર છે? ઉગ્રદંડ કરનાર તે સમ્રાટથી જરૂર તું બીતો નથી." (૨૦–૨૩) તેના શબ્દોથી ડરી ગયેલા તે મહંમદ તકીએ સાધુ અને વૈષ્ણવશ્રેષ્ઠ પ્રસિધ્ધ દેવાભાઈને બોલાવીને કહ્યું, "કંઠમાંથી માળા કાઢી નાખો." એ સાંભળીને તે મહાત્મા દેવાભાઈએ કહયું, "આ માળા તો મહાપ્રભુ શ્રી વિઠ્ઠલહરિએ આપી છે; શ્રી ગોકુલનાથ પોતે કૃપા કરી પરંપરાપૂર્વક અમારા જેવા પોતાના દાસને માળા આપે છે. તમારા કહેવાથી હું માળા ઉતારીશ નહિ. કામથી, કોપથી કે લોભથી દુષ્ટ માનવો જે જે બકે છે, તેનો આ વૈષ્ણવદાસ આદર કરતો નથી. તેને તો ભગવાનનું વચન જ મહત્વનું અને પ્રાણથીયે પ્યારું છે; તે પ્રાણ છોડી દેશે, પણ પ્રભુએ કહેલું કર્તવ્ય વચન તે છોડશે નહિ." એમનું એવું વચન સાંભળીને તેને ત્રાસ પમાડવા માટે મહંમદ તકીએ કહ્યું કે તું મારું કહ્યુ નહિ માનું તો, "આજ્ઞાવશ એવો હું ઉગ્રદંડ કરવાવાળા તે યવનેશ્વરના મોટા હાથીના પગ નીચે ચગદાવી દઈશ." પછી દેવાભાઈએ કહયું, "હાથીની નીચે ફેંકો કે અગ્નિમાં ફેંકો, કે ઊંડા પાણીમાં ફેંકી દો, પણ પ્રાણાધીશ ભગવાન શ્રી ગોકુલેશ્વરનાં ચરણકમળનું નિત્ય સ્મરણ કરનાર હું ત્રાસ પામીશ નહિ. તે પુરુષોત્તમ કૃપાસાગર સર્વથી બલિષ્ઠ છે અને વિપત્તિમાં પડેલા પોતાના સેવકોને પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે એકદમ બચાવે છે." (૨૪–૩૩) એ સાંભળીને તે અસુરથી પ્રેરાયેલા તેણે દેવાભાઈને મારવા માટે મત્ત હાથીને ત્રણ વાર પ્રેર્યો, પણ વારંવાર અંકુશથી મારવા છતાં અને સેંકડોવાર ટોકીને પ્રેરવા છતાં, પ્રભુના ગાઢ પ્રભાવથી તે હાથી જરા પણ ડગ્યો નહિ. (૩૪–૩૫) પછી તે

કરતાંય બીજો વધુ બલવાન અને મોટો ક્રોધી હાથી લાવીને દેવાભાઇને કચડી નાખવા વારંવાર તેણે પ્રેર્યો, પણ શ્રેષ્ઠ વૈષ્ણવને દેખીને તે ભાગવા લાગ્યો. તેના ત્વરાથી ભાગવાથી તે અસુરના પક્ષના ઘણા દુષ્ટ લોકો હેરાન થયા, પડી ગયા અને મરી ગયા. (૩૬–૩૭) પછી તે મહંમદ તકી શ્રીમદ્‌ગોકુલેશે કરેલી દેવાભાઇની રક્ષાના પ્રભાવથી મનમાં ડરી ગયો. અને સંન્યાસાશ્રમના ધર્મની વિડંબના કરનાર તે અસુરને નીંદવા લાગ્યો અને તેણે ઊંચે અવાજે કહ્યુ: "શ્રી પરમેશ્વરજ એના જેવાના કંઠમાં રહેલી માળાની અતિશય રક્ષા કરે છે, તો તણખલા જેવો હું શું કરી શકું?" (૩૮–૩૯) પછી તેણે આદરપૂર્વક તે શ્રેષ્ઠ વૈષ્ણવને નમસ્કાર કરીને કહ્યું, "મને ક્ષમા કરો. શ્રી ગોકુલરત્ન ભગવાનના તમે દાસ છો, તે પાખંડીથી પ્રરાઇને મેં જે અપરાધ કર્યો તે તો મેં સમ્રાટના ડરથી કર્યો હતો; તો મારો અપરાધ ક્ષમા કરો." પછી કાશ્મીરના બહુ મોંઘા ભરત ભરેલી શાલ વડે દેવાભાઇનો સત્કાર કરી તેણે ભકિતપૂર્વક તેમને બહુ પ્રકારે પ્રણામ કર્યા. (૪૦–૪૧½)

હેમંતના પ્રથમ માસમાં જે પ્રમાણે શ્રીમદ્‌ભાગવતમાં દશમસ્કંધમાં વ્રજસ્ત્રીઓના કાત્યાયનવ્રત રૂપી જે લીલા કહેવાઈ છે, તે જ પ્રમાણે કૃષ્ણલીલા પણ જે વર્ણવાઈ છે, તે લીલાનો અભિનય માગશરમાસમાં ક્ષિપ્રા તટે બ્રાહ્મણ ત્રિકમ ભટ્ટ પોતાના સ્વજન ભકતોના સાથમાં પ્રેમપૂર્વક કર્યો. (૪૧½–૪૪) તે પ્રમાણે શ્રી કૃષ્ણની મધુર રાસલીલા પણ અત્યંત પ્રેમથી અને હર્ષથી ઉચિત રીતે તે તે વખતે ભજવાતી. (૪૫) તેમના ઘરમાં ઘણુંખરું સંગીત, નૃત્ય અને સુંદર કીર્તન થતું, અને શ્રીગોકુલેશને પ્રસન્ન કરે તેવા ઓચ્છવ પણ થતા. (૪૬) એ સંન્યાસીની ભાણીઓનું અંતર પ્રભુભકિતમાંજ આસકત હતું, તેથી તે બંને હંમેશા લોકમર્યાદાને તણખલા સમાન માનીને તેમને ત્યાં આવતી. (૪૭) તેથી અતિ કોપાયમાન થઇને તે સંન્યાસી તેમને અટકાવતો, પણ બહુ સમજુ એવી તે બંને ભાણીઓ તે મૂઢના વચનોને ગણકારતી નહિ. (૪૮) તે બંને ભગવાન અને તેમના ભકતોના ગુણમાં આસકત ચિત્તવાળી હતી; જ્યારે તે દુષ્ટનું ચિત્ત કપટી હતું અને અન્ય દુષ્ટોના સંગથી તેનું અંતર દુષિત હતું, તેથી તે વિવિધ પ્રકારે તેમના દોષો જોતો અને તેથી બહુ ખેદ પામતો. ખેદથી તેનો ક્રોધ વધતાં, તે અસુરે ત્રિકમભટ્ટને બોલાવીને કહ્યું, "અરે વિમૂઢ, મારા કહેવાથી માળા ઉતારતો નથી, પરંતુ હું હવે પ્રતિજ્ઞા કરું છું કે થોડાકજ દિવસોમાં બળાત્કારે તારા અને બધાજ વૈષ્ણવોના કંઠમાંથી માળા ઉતરાવીશ. (૫૨) તુલસીમાળાને લોકોમાં ફેલાવનાર શ્રીવિઠ્ઠલનાથના પુત્ર અને તેમના સાથીદારો, ભકત અને નોકરો છે, તે સહુના કંઠમાંથી જબરદસ્તીથી માળા ઉતરાવીશ. મારી એ પ્રતિજ્ઞાને સર્વ લોકો, વૈષ્ણવો અને તું પણ સાંભળ. પુરુષોત્તમ શ્રીવિઠ્ઠલ પુત્ર શ્રી ગોકુલનાથનો યશ ત્રણે લોકમાં વ્યાપેલો છે. તેમનાજ કંઠમાંથી માળા ઉતરાવીશ. હું સઘળા જગતને એકદમ તુલસીમાળા વિનાનું કરી દઇશ. આ જગતમાંથી ઉર્ધ્વપુંડ્ર તિલકનો લોપ થઈ જશે. શંખચક્રાદિ મુદ્રા હવે કોઈ ધારણ કરશે નહિ. કૃષ્ણની સેવાનો લોપ થઈ જશે. અને તેમના ઉત્સવો પણ નષ્ટ

થઈ જશે. લોકો શ્રીભાગવતથી વિમુખ થઈ જશે અને તેની કથાનો સ્વાદ પણ નિર્મૂળ થઈ જશે. રાસલીલાનો અભિનય પણ નિર્મૂળ થઇ જશે. બધા લોકો ત્રિપુંડ ધારણ કરશે, દશમીના વેધવાળી એકાદશી કરશે, શુદ્ધ એકાદશીનું વ્રત માનશે જ નહિ. બધા લોકો સાતમના વેધવાળી જન્માષ્ટમીનું વ્રત કરશે. માથે ભસ્મ લગાવશે. આ જગતમાં ભગવાનનું કીર્તન નહિ થઇ શકે. બધા લોકો ભગવાનની પ્રેમલક્ષણા ભક્તિથી વિમુખ બનશે અને પંચાયતનની પૂજા કરશે. ભગવાનની અનન્ય ભક્તિનો લોકો દ્વેષ કરશે. આચાર્યજી મહાપ્રભુજીના માર્ગથી બધા વિમુખ થઈ જશે. શ્રી વિઠ્ઠલનાથજીની બધા નિંદા કરશે. શ્રીગોકુલેશના ચરણકમળની સેવા કોઈ કરશે નહિ, તેમનાં ગુણગાન પણ કોઈ નહિ કરે અને તેમના ચરિત્રના ગુણાનુવાદનથી બધા વિમુખ થઈ જશે." આ પ્રમાણે તે પાપીએ પ્રતિજ્ઞા કરી અને પોતે, પોતાનાં માણસો અને રાજદરબારીઓ વડે વૈષ્ણવજનોને અત્યંત દુ:ખ દેવા લાગ્યો. ॥ આ પ્રમાણે શ્રીમદ્‌ગોકુલેશલીલાસુધાસિંધુમાં અસુર તિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો બીજો તરંગ પૂરો થયો ॥

॥ હવે તરંગ ત્રીજો શરૂ થાય છે. ॥ ॥ શ્રી વિઠ્ઠલેશકુમાર શ્રી રૂક્ષ્મણીનંદન મહારસોમય સ્વરૂપ શ્રી ગોકુલેશજી જય જયતિ ॥

દેવાભાઈ નામના વૈષ્ણવવર્યની તરફ ખરાબ વર્તાવ કરવાથી, જાણે ભગવદિચ્છાથી, મહંમદ તકી નામના અધિકારી પાસેથી એકદમ તેનો અધિકાર લઇ લીધો અને તેને સ્થાને વૈષ્ણવશ્રેષ્ઠ દુર્ગાદાસને નીમ્યો. વૈષ્ણવોનો દ્રોહ કરનારું તે યતિનું ચરિત્ર છે, એમ તેણે જાણ્યું ત્યારે ક્રોધ કરીને તેણે સિપાઈને કહ્યું કે આ પાપી દુરાત્માના માથા પર સો વાર જુતાં મારો. હુકમ થતાં સિપાઇએ તે સન્યાસીના માથા પર ત્રણ વાર જૂતાં લગાવ્યાં, ત્યારે ત્રિકમભટ્ટે દયા કરીને તેને મહાપ્રયત્ને છોડાવ્યો. (૧-૪) આપણા વૈષ્ણવોના તેવા ઉત્તમ સ્વભાવને હું (કલ્યાણ ભટ્ટ) વંદન કરું છું, કે જે સ્વભાવથી દોડી આવીને પોતાનો પ્રિય હોય તેમ દુશ્મનને પણ વિપત્તિમાંથી છોડાવે છે. (૫) તે જ દિવસોમાં ગુર્જર દેશથી સમ્રાટ જહાંગીર પાછો પોતાના અતુલ્ય નગર આગ્રામાં આવ્યો. (૬) તે સમ્રાટ ધર્મપરાયણ અને બ્રાહ્મણ, ગાય, વૈષ્ણવ, સાધુ ને તીર્થની રક્ષા કરવાવાળો હતો. પરંતુ તે વંચક સંન્યાસીને વશ થઈ ગયો હતો. તે તેનું મોટું દૂષણ હતું. તે દૂષણને અવગણીને લૌકિક રીત પ્રમાણે તે સમ્રાટનો ગુણનિધિ જગદીશ શ્રીગોકુલેશ આદર કરવા ઇચ્છા રાખતા. તેથી સ્વતંત્ર ઇચ્છાવાળા અને કોઇનીયે આજ્ઞા કે નિયોગને માટે અનુચિત એવા શ્રીગોકુલેશે પોતાના ધામ ગોકુલ પાસે સમ્રાટ આવ્યો ત્યારે તેને દુર્લભ આશીર્વાદ આપ્યો. તે સમ્રાટ સરલ માનસવાળો હતો, પરંતુ સંન્યાશ્રમની વિડંબના કરનાર તે પાપી અસુરની માયાથી તે મોહિત થઈ ગયો હતો. તે પાપીએ દુર્બુધ્ધિપૂર્વક તેમને કંઈ કંઈ મનમાં ભરાવ્યું હતું અને ભગવદ્ધર્મ વિરુદ્ધ કોઈક વાત તે સંન્યાસી જહાંગીર પાસે કરાવવા ઇચ્છતો હતો, પરંતુ પ્રભુ ગોકુલેશના પ્રભાવથી તેમનો કંઠ રુંધાઈ ગયો અને વિનયપૂર્વક માથું નમાવી તેમણે (સમ્રાટે) કહ્યું કે કોઇક વખત હું આપની સાથે કંઈક વાત કરવા ઇચ્છું છું (૭-૧૩) પરમેશ્વર શ્રીગોકુલેશે મંદ મંદ હસતાં

હું તેનો ઉત્તર આપી આપનું સમાધાન કરીશ. (૧૪) એ પ્રમાણેનાં વચનો વડે અમૃતના હજારો
સમ્રાટને કહયું કે હું તેનો ઉત્તર આપી આપનું સમાધાન કરીશ. પછી જહાંગીરે
સાગરની ધારાઓને સતત રીતે વર્ષાવીને અને અનુગ્રહ કરીને તે પરમકૃપાળુ પોતાના ધામ શ્રીગોકુલમાં ગયા. પછી જહાંગીરે
કાશ્મીર જવા માટે જ્યોતિષીઓ પાસે મુહૂર્ત જોવડાવ્યું. તે વાતની ખબર સતત વૈષ્ણવદ્રોહી, નિર્દોષ ભકિત માર્ગનો
દ્રોહ કરનારા દુષ્ટોએ લખેલા પત્ર દ્વારા તે પાપી અસુરને પડી. તેણે વિચાર કર્યો—ભગવદ્દભકિતનું ખંડન એટલે કે
ભકિતમાર્ગનો નાશ કરવાની મેં અશકય પ્રતિજ્ઞા કરી છે, તે કેવી રીતે સિધ્ધ કરવી ? ગોકુલરત્ન શ્રીમહાપ્રભુ કરુણાસિંધુ
ભગવાન જ્યારે પ્રગટ બિરાજે છે અને પ્રિય ભકતોને રક્ષે છે અને જ્યારે ભગવદ્દધર્મના રક્ષણ માટે તેમણે કમર કસી છે, અને
જ્યારે તેમનો પ્રતાપરૂપી સૂર્ય સર્વત્ર વિલાસપૂર્વક તપી રહયો છે, ત્યારે પાખંડધર્મ રૂપી પોયણાં કેવી રીતે ખીલી શકે ?
(૧૫–૨૧) તો હવે હું શું કરું ? કયાં જાઉં ? હું હવે કોને શરણે જાઉં ? આ અત્યંત દુર્ઘટ એટલે મુશ્કેલ કામમાં મને
એકદમ ઉપાય કોણ બતાવે ? (૨૨) વિના વિચારે હાથમાં લીધેલું આ કામ મારા દિલને ખૂબ બાળે છે. જો તે મૂર્ખ યવન-
સમ્રાટ આ બાબતમાં મને મદદ કરે તો જ મારી પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ થાય, બીજી કોઇ રીતે પૂર્ણ ન થાય માળા દૂર કરાવવાના
કામમાં મેં તેને પહેલાં અભ્યર્થના કરી હતી અને તેણે એકદમ અનુમોદન પણ આપ્યું હતું. પણ સેંકડો રાજ્યકાર્યોમાં તેનું
મન વ્યગ્ર છે, તો કયો આપ્તજન તેને તે વાતની યાદ દેવડાવે ? (૨૩–૨૫) અરે, શ્રીમદ્દ ગોકુલરાજે પ્રવર્તાવેલો, શ્રુતિ, સ્મૃતિ,
ઇતિહાસ અને પુરાણોએ કહેલો, સર્વત્ર સુપ્રસિધ્ધ, અત્યંત મંગલકારક અને ભગવાનને પ્રસન્ન કરનારો એવો તુલસીમાળા
ધારણ કરવા રૂપ જે મુખ્ય ધર્મ છે, તે ધર્મ પ્રત્યે એના પિતા શુભનામધારી સમ્રાટ અકબરનો પક્ષપાત છે; એટલું જ નહિ પણ
તેના (અકબરના) સઘળા નોકરો, બુધ્ધિમાન રાજાઓ, સુબાઓ, જહાંગીર પોતે અને તેના સર્વ સેવકો શાહજાદા અને બેગમો
પણ જન્મથી જ એટલે શરૂઆતથી જ એ ધર્મ પ્રત્યે પક્ષપાત રાખનારાં છે. (૨૬–૨૯) અરે, મ્લેચ્છો અને તેમના કરતાં ય
વધુ ઘોર પાપી લોકો પણ સધ્ધર્મપરાયણ શ્રીગોકુલાધીશ પર પ્રેમ રાખે છે. (૩૦) તે બધા ડાહયાલોકો કોઈ પણ પ્રકારે મારા
પાપી વિચાર સાથે સંમત થાય નહિ અને તે પ્રમાણે જરાય વર્તે નહિ. (૩૧) વામમાર્ગનાં શાસ્ત્રોમાં વર્ણવેલા તુચ્છ દેવોને
વશ કરવાના અનેક મંત્રાનો મેં જપ કર્યો અને તે મંત્રોના પ્રયોગથી અરે, તે સમ્રાટ જહાંગીર વશ થયો. ત્યારે તેણે મારા
તે મતને અનુમોદન આપ્યું હતું. હવે તે એકાંતમાં મળે તો સરળ ચિત્તવાળા તેને હું તે તે પ્રકારે વશ કરી, માયાથી લોભાવી
અને તે તે સિધ્ધિઓ બતાવીને હું મારા સ્વાર્થ કાર્યમાં તેને પ્રવૃત્ત કરું અને સર્વ પ્રકારે ને સર્વ સ્થળે નિર્વિઘ્ને તેના
હુકમનો પ્રચાર કરાવી મારી પ્રતિજ્ઞા પૂરી કરું. પણ હું તેને એકાંતમાં કેવી રીતે મળું ? (૩૨–૩૫) તે તો હવે જ્યોતિષી-
ઓએ નકકી કરેલા દિવસે પોતાના નગર આગ્રાથી નીકળી કાશ્મીર તરફ જવાનો છે. (૩૬) જો હું તે પહેલાં અહીંથી

૮ નીકળીને જલ્દીથી તેની રાજધાનીમાં પહોંચી કોઈ પણ પ્રકારે તેને મળવા પ્રયત્ન કરું, તો તેના સેવકો મારો નિરાદર કરશે અને એમ કહેશે કે આ તો વૈરાગી નથી. તેથી મારે મથુરાની યાત્રા કરવાને બહાને ત્યાં જલ્દી જવું અને નિઃસ્પૃહની માફક તેના માર્ગમાં રહેવું. જ્યારે તે સમ્રાટ તે રસ્તે આવે, ત્યારે મારા ધૂર્ત સેવકો તેને મારા નિવાસસ્થાનની ખબર આપશે, ત્યારે તે પોતાના થોડા સેવકો સાથે મને ભક્તિપૂર્વક પ્રણામ કરવા આવશે. ત્યારે એકાંતમાં તેને મળીને સૌથી પહેલાં મારી ઈચ્છા તેને જણાવીશ અને મારા મનોરથની સિદ્ધિ માટે સમસ્ત યવનો અને અન્ય જનોમાં એના હુકમનો પ્રચાર કરાવીશ; અને તે હુકમના બલથી હું બધા વૈષ્ણવોની, શ્રીવિઠ્ઠલેશપ્રભુના તે પુત્રોની અને તેમના સેવકોની તથા સર્વ પ્રસિદ્ધ લોકોની અને શ્રીગોકુલનાથની માળા એકદમ ઉતરાવીશ; અને સદ્‌ભક્તિમાર્ગનો લોપ કરાવી મારી પ્રતિજ્ઞા પૂરી કરી, પાખંડમાર્ગનો પ્રચાર કરીશ; અને ધૂર્ત, પાપનો પ્રચાર કરનારા અને કામ, ક્રોધ, લોભ, ઈર્ષા, અહંકાર અને પ્રવંચનામાં રાચતા મારા ક્ષુદ્ર શિષ્યો સાથે આનંદ કરીશ. (૩૭-૪૫) વળી આ કલિકાલ પણ બળવાન છે, તે મારા કામમાં સહાયક થશે. ભગવદ્‌ભક્તિ રૂપ માર્ગ શ્રી ગોકુલનાથના આધારે રહેલો છે. જો હું તેમને જ જીતી લઉં, તો હું બધાને જ બલપૂર્વક એકદમ જીતી શકીશ.(૪૬૩/૪)

॥ આ પ્રમાણે શ્રીમદ્‌ગોકુલેશલીલાસુધાસિંધુમાં અસુર તિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો ત્રીજો તરંગ પૂરો થયો ॥ ॥ હવે તરંગ ચોથો શરૂ થાય છે. ॥ ॥ ભક્ત ભાગ્ય ફલોદય રસિક રસ ભક્ત દાનાતુર શ્રી ગોકુલેશો જય જયતિ ॥

એ પ્રમાણે વિચાર કરીને પછી તે મહાઅસુરે અતિ વેગે પ્રયાણ કર્યું. તે પાપીથી અત્યંત ભય પામતા ત્યાંના વૈષ્ણવોએ તે વૃતાંત સહિત એક વિજ્ઞપ્તિપત્ર શ્રીમહાપ્રભુ શ્રીગોકુલનાથને લખ્યો. શ્રીમહાપ્રભુએ પોતે તે સઘળો વૃતાંતને જાણીને હસતાં હસતાં પોતાના સેવકોને કહ્યું કે તમારે આ બાબતમાં કોઈપણ પ્રકારની ચિંતા કરવી એ યોગ્ય નથી; કેમ કે ભગવાન ગોકુલનાથ પોતે સન્માર્ગનું રક્ષણ કરનારા છે અને સદૈવ તે રક્ષણ કરશે જ. તે વખતે ભક્તવર્યોની આંખો અને કર્ણોમાં જાણે અમૃતના અનેક સમુદ્રોની વર્ષા થઈ; અને જ્યારે એવું વચનામૃત ઊગીને આવિર્ભાવ પામ્યું ત્યારે તે ભક્તોનાં પૂર્ણચંદ્ર જેવાં મુખમાંથી જય જયકાર જેવાં શબ્દરત્નો નીકળ્યાં. તે પદોને વારંવાર વંદન કરનારાઓના અને શ્રીજીના ચરણકમલના પરાગથી શોભાયુક્ત ભક્તના મુખને એટલે તેવા ભક્તોને હું ક્યારે જોઈશ કે જે ભક્ત વિનયના નિધિરૂપ અને ભક્તોને કહેલું પ્રિય વચનામૃત આ લોકમાં બીજા ગોકુલનાથ હોય તેમ કહી સંભળાવે. (૧-૭૩/૪) તે અસુર ઉજ્જેનથી નીકળી રસ્તામાં ઠોકરો ખાતો; પડતો, આખડતો, નિંદિત માણસોના ઘેરથી ભિક્ષા લેતો અને તિરસ્કાર પામતો, વૈરાગ્યભાવથી દૂર રહેતો, અપકાર કરવામાં આનંદ મેળવતો, પાખંડ આચારમાં જ મનને રોકતો ધીરે ધીરે શ્રીગોકુલ પાસે બાદા નામના ગામે આવી પહોંચ્યો અને તે ગામના તળાવના કાંઠે તેણે મુકામ કર્યો. તે વખતે શ્રીમહાપ્રભુ ભોજન કરી નિદ્રાવશ થયા હતા. તેટલામાં તેમના સેવક શ્યામ- ૮

દાસ જેતલીએ તેમને બાદામાં તે મહાસુરના આગમનની ખબર આપી. (૮–૧૨) શ્યામદાસને વિકલ બનેલા જોઇને ભગવાન શ્રીગોકુલેશ હસ્યા અને શિષ્ટાચાર ખાતર અને કેવળ સંન્યાસી વેશ ધારણ કરનાર તે પાપીનો પણ આદર કરવો જોઇએ એમ કોઇકને ઉપદેશ આપવાને બહાને, માર્ગમાં રહેલા કેટલાક જીવોનો ઉધ્ધાર કરવા, કુટિલ તરફ પણ નિષ્કપટતા, નમ્રતા, કરુણા, આદર વગેરે પોતાના સ્વાભાવિક ગુણવિશેષોને પ્રકટ કરીને વિશ્વમાં ફેલાવતા અને જગતને કૃતાર્થ કરતા અને સમસ્ત જીવોને પાવન કરનારી લીલાશકિતથી પ્રેરિત થયેલા શ્રીગોકુલેશે ઘોડા પર બેસી બાદા તરફ પ્રસ્થાન કર્યું. (૧૩–૧૬) તે સંન્યાસી બાદાથી નીકળી ગયો હતો. માર્ગમાં ગોપીનાથ વ્યાસે કહ્યું કે આ રહયો એ સંન્યાસી: (૧૭) તેને જોઇને પોતે મનમાં સદેહ કર્યો કે આવા વેશવાળો આવું કરવા કેવી રીતે અભિલાષા રાખે? તેથી ભગવાને તેની સાથે ચાલતા સેવકોને પૂછયું: (૧૮) “આ જ આશ્રમ સમાન ચિદ્રૂપ છે?” એ પ્રશ્ન સાંભળીને તે ગર્વિષ્ઠ સંન્યાસીએ ભગવાનને કહ્યું, “હા, હું જ છું.” (૧૯) સર્વધર્મના પ્રચારક એવા ભગવાન ગોકુલેશ એના દોષોને ન ગણતાં સુશીલતાપૂર્વક ઘોડા પરથી ઉતર્યા અને અને તેને “ભગવત્ નમો નારાયણ” એમ સ્પષ્ટ આદરપૂર્વક કહ્યું. પણ મૂર્ખ અને પાપી તે સંન્યાસીએ ગર્વને કારણે ભગવાનને પ્રણામ ન કરતાં કહ્યું, “અહીં જે મનુષ્ય આવે છે, તેનું શું કર્તવ્ય છે?” તે સાંભળી સકળ શાસ્ત્રોના જાણકાર ભગવાન ગોકુલેશે તેને કહ્યું કે મથુરામાં વિશ્રામ ઘાટે જઈ તેણે સ્નાન કરવું, મુંડન કરાવવું અને ઉપવાસ કરવો. પછી શ્રીકેશવરાયનાં દર્શન કરી કેશિતીર્થ વગેરે ઠેકાણે જવું. પછી ગોવિંદદેવ અને ગિરિરાજનાં દર્શન કરવાં. શ્રીમદ્ ગોકુલમાં ભગવાન શ્રીકૃષ્ણની તે તે લીલાનાં સ્થાનોમાં ભકિતપૂર્વક યાત્રા કરવી. (૨૦–૨૪½) પછી કૃપાનિધિ શીલસાગર ભગવાન ગોકુલેશે તેના દોષો પ્રત્યે ન જોતાં તે પાપીને કહયું કે મારે ઘેર આવો અને ભિક્ષા લો. તે સાંભળી તે દુરાત્મા ભિક્ષુએ કહ્યું તે પ્રમાણે મારે વિશ્રામઘાટ વગેરે સ્થળે સ્નાન કરવું જોઈએ. તેથી આજે તો ત્યાં જાઉં છું. (૨૫–૨૭) પછી શ્રીગોકુલેશ પ્રતિ કરવા યોગ્ય નમ્રતા, નમન, પ્રેમ, અનુમોદન, આજ્ઞાવિધાન આદિ ન કરતાં તે મૂઢ, કુટિલ, દુષ્ટ, ધૂર્ત, પાપી, લુચ્ચો અને ક્ષુદ્ર અસુર મથુરા પ્રતિ ગયો; જ્યારે ભગવાન ગોકુલપતિ કે જે સધ્ધર્મના સ્થાપક છે અને જેમનાં ચરણની રજ કોટિ વૈકુંઠ માટે વંદ્ય છે તેમણે સુશીલતાપૂર્વક તે ક્ષુદ્ર પ્રત્યે સર્વ આવશ્યક શિષ્ટાચાર કર્યો અને પછી પોતાના શ્રીગોકુલ પધાર્યા. તે વખતે તેમના ગુણ અને શીલની ભકતજનો સ્તુતિ કરતા હતા. (૨૮–૩૦½) સંવત ૧૬૭૬ના આસો માસના શુકલ પક્ષની દશમી એટલે વિજયાદશમીએ સમસ્ત ભકતોએ શ્રીગોકુલાધીશને વિજયતિલક કર્યું. (૩૧–૩૨) અને વિવિધ પ્રકારનાં વાદ્ય વગાડી, ગીતો ગાઈ, મહારાત્રિને યોગ્ય એવાં સહસ્ર સુંદર દાન આપી પ્રેમપૂર્વક ઉત્સવ ઉજવ્યો. (૩૩) જેનો નાદ તે સંન્યાસીના કર્ણદ્વારા હૃદયમાં પ્રવેશી તેને બાળવા લાગ્યો. કેટલાક અસુરાત્મા બ્રાહ્મણોથી વીંટળાયેલા તે અસુરે મથુરા જઈ, સૂર્યકુંડ પાસે એક ગુફા બનાવડાવી ત્યાં નિવાસ કર્યો. તેને

૧૦ ત્યાં નિવાસ કરતો જોઈ ૦ અને વૃંદાવનના લોકો તેની પાસે આવી દંડવત્ પ્રણામ કરવા લાગ્યા. (૩૪-૩૬) ત્યારે તે પાપીએ તેમને કહયું કે કંઠમાંથી તુલસીમાળા કાઢીને ફેંકી દો અને રુદ્રાક્ષમાળા ધારણ કરો. (૩૭) એ પ્રમાણે અનર્થકારક મર્મભેદક વચનો તે અસુર કહેતો હતો છતાં તેની માયાથી વશ બનેલા નૃપાધીશ જહાંગીર પાસે તેઓ કશું કહી શકયા નહિ અને ઉદાસ બની ગયા. (૩૮½) ॥ આ પ્રમાણે શ્રીમદ્‌ગોકુલેશલીલાસુધાસિંધુમાં અસુર તિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો ચોથો તરંગ પૂરો થયો ॥

॥ હવે તરંગ પાંચમો શરૂ થાય છે. ॥

મથુરામાં રહેલા જીવોને કૃતાર્થ કરવા અને તે અસુરના અનેક દોષોને પ્રકટ કરી બતાવવાના બહાને, લૌકિક રીતરિવાજનો આદર કરનારા મહાકૌતુકી અને અખિલ જગતને પાવન કરનારી પોતાની લીલાશકિતથી પ્રેરિત થયેલા અતિ પ્રિય એવા ભગવાન શ્રીગોકુલેશ ભાઇ, ભત્રીજા અને મિત્રો સહિત તે અસુરની પાસે પધાર્યા. (૧-૩) તેમને આવેલા જોઇને તે દુરાત્મા એમ માનવા લાગ્યો કે તેઓ શ્રી મારાથી ભયભીત થવાથી અહીં આવ્યા છે. એમ વિચારતો તે પાપી ગર્વપૂર્વક શ્રીમહાપ્રભુને કહેવા લાગ્યો (૪) કે તમે શ્રેષ્ઠ બ્રાહ્મણકુળમાં જન્મ્યા છો, ધર્માત્મા છો, ગૃહસ્થોમાં શ્રેષ્ઠ છો, તો પછી આવશ્યક એવી પંચાયતન પૂજા કેમ કરતા નથી ? રુદ્રાક્ષ, વિભૂતિ કેમ ધારણ કરતા નથી ? અને અધર્મ શુદ્રોને ભગવન્નામનો ઉપદેશ કેમ કરો છો ? (૫-૬) અયોગ્ય એવા તે અધમો પાસે સેવા-ઉપયોગી કામ કેમ કરાવો છો ? તે મહામૂર્ખનાં એવાં વચનો સાંભળી મહાપ્રભુ શ્રીગોકુલેશે હસીને તે દુર્બુધ્ધિને કહ્યું કે અમારા આચાર્યશ્રીએ અને તાતચરણે જે કર્યું તે અમે કરીએ છીએ, એમણે જે છોડયું તે અમે છોડયું છે. (૭-૮½) વેદો, સ્મૃતિઓ, અરે સર્વ પુરાણો, શાસ્ત્રો અને આગમો તેમણે જે કહયું છે, તે જ કહે છે. તે જાણવાની ઇચ્છાવાળાને અને વાદવિવાદ કરવા ઇચ્છનારને અમે તે બધું કહીશું. (૯-૧૦) જો તમારી જિજ્ઞાસા હોય અથવા તમે વાદ કરવા ઇચ્છતા હો, તો અમે તમને તે બધું બતાવીશું. (૧૧) એ પ્રમાણે પ્રભુનાં વચન સાંભળી, તે ગર્વાંધ અસુરે કહ્યું કે નથી હું જિજ્ઞાસુ કે નથી હું વાદવિવાદી, (૧૨) કે જેની આગળ તે બધાં શાસ્ત્રો તમે બતાવવા ઇચ્છો છો. હું તો તમને વારંવાર એટલું જ કહું છું કે જો તમે ગોકુલમાં રહેવા અને સુખસંપત્તિ ભોગવવા ઇચ્છતા હો તો મારા મતને અનુસરો અને એકદમ ઉર્ધ્વપુંડ્ર વગેરેનો ત્યાગ કરો, (૧૩-૧૪) અને તમે બધા નિઃશંક બની રુદ્રાક્ષ અને વિભૂતિ ધારણ કરો. જો તમે મારું કહ્યું નહિ માનો તો સાર્વભૌમ યવનેશ જહાંગીર કે જે મારે વશ છે અને જે અતિ પ્રખર દંડ કરનાર છે, તે તમને બધું બળાત્કારે કરાવશે. (૧૫-૧૬) એ સાંભળીને ભગવાન ગોકુલેશે પાસે બેઠેલા ભકતોને જોઇને હસતાં હસતાં તે મહામૂર્ખને કહ્યું (૧૭) કે અમે જાતે જ વિવિધ પ્રકારના ધર્મ આચરીએ છીએ. અને અન્ય મહાપુરુષોના કહેવાથી ૧૦

૦ અને યવનસમ્રાટ આને અત્યંત વશ છે. તેથી ડર પામતા મથુરા

૧૧ પણ આચરીએ છીએ. પણ તમારા કે કોઈ મહાન પુરુષના કહેવાથી અમે પાપનું આચરણ નહિ કરીએ. (૧૮) ફરી તે સંન્યાસીએ કહ્યું કે શ્રીકંઠભાષ્ય બહુ જ પ્રસિધ્ધ ગ્રંથ છે, જેને નીલકંઠભાષ્ય પણ કહેવામાં આવે છે, તેની ઉપર મહાજ્ઞાની અપ્પય દીક્ષિતે 'શિવાકર્મણિદીપિકા' નામની મોટી ટીકા કરી છે; (૨૦) તેનો આંધ્રના શિષ્ટ પંડિતોએ આદર કર્યો છે, તમે પોતે પણ આંધ્ર પંડિત છો, છતાં તેનો નિરાદર કેમ કરો છો ? આ પ્રમાણે તે અસુરનું વચન સાંભળી ભગવાને તેને કહ્યું : "ભગવાન પરબ્રહ્મે વિશ્વના કલ્યાણ માટે વેદો રચ્યા, તેમના અર્થને પ્રગટ કરવા પુરાણો રચ્યાં છે. મુનિઓએ સઘળી સ્મૃતિઓ રચી છે. તે બધાના અર્થ પ્રકટ કરવા શ્રીભાગવત અને ગીતા પ્રકટ કરી છે. તે બધામાં પોતાનું સ્વરૂપ વર્ણવ્યું છે, (૨૨–૨૩) વિશ્વના સર્જક, પાલક અને પ્રલયકર્તા, અને પરમ મોક્ષદાતા પોતાને (પરબ્રહ્મને જ) કહયા છે. એ ગ્રંથોમાં પરબ્રહ્મનાં અનેક વિભૂતિ-રૂપો કહયાં છે. તમે કહ્યું તે ગ્રંથમાં આનાથી વિરુધ્ધ કહ્યું છે અને શિવ ને જ વિશ્વના સર્જક, પાલક અને સંહાર કર્તા માન્યા છે અને શિવનું સ્વતંત્ર ઇશ્વરત્વ માન્યું છે. (૨૪–૨૫) તેથી કેટલાક અજ્ઞાની તૈલંગોએ એ ગ્રંથનો આદર કર્યો હોવા છતાં અમે એનો આદર કર્યો નથી. તે લોકો શ્રીમદ્‌ભાગવતમાં વર્ણિત શ્રીગિરિરાજધરણનો ઉત્કર્ષ જાણતા નથી. એ વિષયમાં કોઈ પણ માણસને કયાંય પણ સંદેહ થાય તો ગીતા, શ્રીભાગવત, ઉપનિષદો, સ્મૃતિ, વેદો અને વ્યાસનિર્મિત બ્રહ્મસૂત્ર એ શાસ્ત્રોને તર્કપૂર્વક સમજાવવાને અમે કટિબધ્ધ છીએ. બધાં જ પુરાણો નિઃસંશય કહે છે (૨૬–૨૯) કે શ્રીગિરિરાજધરણ જ સ્વતંત્ર છે અને શિવાદિ તો એમનું અનુસરણ કરનારા છે." શ્રીગોકુલેશનું એવું વચન સાંભળીને તે અસુર ઉત્તર આપ-વાને શકિતમાન થયો નહિ અને ઝાંખો પડી ગયો. પછી લજ્જાહીન તે અસુરે કહ્યું કે તમારા મોટાભાઇએ અગ્નિહોમનો સ્વીકાર કરીને પણ તેનો કેમ ત્યાગ કર્યો છે, તે કહો; શ્રુતિ તો કહે છે કે માણસે આજીવન અગ્નિહોત્ર કરવું જ. (૩૦–૩૨) અસુરને સાંભળીને શાસ્ત્રાર્થમાં નિષ્ણાત એવા પ્રભુ ગોકુલેશે કહ્યું કે અખિલ વેદો અને સ્મૃતિઓ કહે છે કે શકિતમંત શરીર જ ધર્મનું મૂળ છે. (૩૩) શકિતહીન બની જતાં કોઈ કર્મનો ત્યાગ કરે તો તેમાં દોષ નથી. એ પ્રમાણે તેને ઝાંખો પાડી દઇને પોતે શ્રીગોકુલેશ સેવકો સહિત પોતાના ધામ શ્રીગોકુલ તરફ પધાર્યા. શ્રીગોકુલની પાસે આવેલા કર્ણાવલ ગામ પાસે જહાંગીરને આવેલો સાંભળીને નિરુપાધિક કૃપાના સાગર એવા શ્રીજીએ તેને પ્રેમપૂર્વક આશીર્વાદ આપીને તેને કૃતાર્થ કર્યો. (૩૪–૩૬) તે સમ્રાટ સમજુ હોવા છતાં તે ભિક્ષુની માયાને વશ થઈ ગયો હતો, તેથી તેનાં વચનને અનુસરીને પ્રાણેશ્વર શ્રીજીને કંઇક કંઈક કહેવાની ઇચ્છા રાખતો હતો. છતાં તેમના પ્રભાવથી તે કંઈ કહી શકયો નહિ; માત્ર એટલું જ પૂછ્યું કે સંન્યાસીએ કહેલું તમે સ્વીકાર્યું કે નહિ ? પ્રભુએ જહાંગીરનું તેવું વચન સાંભળી તેની પ્રત્યે જરાપણ ક્રોધ ન કર્યો, કેમ ૧૧
કે આતો ધર્મિષ્ઠ છે, ગોબ્રાહમણોનો રક્ષક છે, આ વ્રજમંડલમાં પ્રજા પાસેથી કર લેતો નથી, વ્રજમંડલમાં તેનો આદર છે.

૧૨ ભગવાનનાં મંદિરમાં દ્રોહ કરતો નથી, ગંગાદિ તીર્થોમાં પણ આદર રાખે છે, પણ ભિક્ષુની માયાથી મોહિત થયો છે, અને પોતે તો દીનજનોના મિત્ર છે, નિરુપાધિક કરુણા કરવાવાળા છે. એથી ઉલ્ટું, સુશીલતાના સાગર એવા પોતે હસીને કહ્યું (૩૭-૪૨) કે તેણે કહેલું સઘળું અમે એકદમ સ્વીકારી લેત, જો તેણે વેદપુરાણસ્મૃતિ વગેરેથી અવિરુધ્ધ એવું ધર્મ વચન અમને કહયું હોત. પણ તે સંન્યાસી હોવા છતાં શાસ્ત્રવિરુધ્ધ તુલસીમાળાનો ત્યાગ કરવાનું અમને કહે તો તે પાપ અમે કેવી રીતે કરીએ? ત્યારે પ્રભુના પ્રતાપથી અંજાયેલો તે યવનસમ્રાટ કશું બોલી શકયો નહિ. પછી મનુષ્યરૂપે લીલા કરવાના ચિત્તવાળા અને કૌતુકપ્રિય તે પ્રાણેશ્વર ગોકુલેશ પોતાના ધામ શ્રીગોકુલમાં ગયા. (૪૩-૪૬૩) ॥ શ્રીવિઠ્ઠલેશકુમાર મહારાજા શ્રીગોકુલેશો જયતિ ॥

॥ આ પ્રમાણે શ્રીમદ્‌ગોકુલેશલીલાસુધાસિંધુમાં અસુર તિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો પાંચમો તરંગ પૂરો થયો ॥ ॥ હવે તરંગ છઠ્ઠો શરૂ થાય છે. ॥ ॥ શ્રી આચાર્ય કુલ ભૂષણ મહારાજા રાજેશ્વર, રસિકરાય મુકુટમણિ, રસાનંદભર શ્રીગોકુલેશો જય જયતિ ॥

રાજાઓનો સમૂહ આદરપૂર્વક જેના ચરણમાં નમે છે, તેવા તે સમ્રાટે પોતાના નોકરો સાથે મથુરા પાસેના વિખ્યાત રાવણ-કોટિ નામે સુંદર સ્થળે તૈયાર કરેલા તંબુમાં નિવાસ કર્યો. પછી લોકવ્યવહારનો આદર કરનારા, કરુણાસાગર, સ્વતંત્ર ઇચ્છા-વાળા, ત્રણે જગતને પાવન કરનારી પોતાની લીલાશકિતથી પ્રેરાયેલા, મથુરાનગરીના મહદ્‌ભાગ્યથી અને ત્યાંની મૃગાક્ષી સ્ત્રી-ઓના તે તે મનોરથોથી આકર્ષિત ચિત્તવાળા અને વાતચીત, અવલોકન, મંદસ્મિત અને દાનમાનાદિથી મથુરાવાસીઓને કૃતાર્થ કરનારા ભગવાન શ્રીગોકુલેશ કારતક વદ તેરસના દિવસે ફરી મથુરા પધાર્યા. (૧-૫) તે વખતે તે અતિબળવાન અને અજેય માયાવાળા અસુર સાથે શ્રીજી વાદવિવાદ કરે તેમાં-પોતે તો પોતાના બળથી જ અખિલ જગતમાં સહાયવાળા સૌ પર જય મેળવે તેવા છે છતાં-પરમેશ્વર શ્રીગોકુલપતિને થોડું પણ ઉપયોગી થઈ શકાય અને તે રીતે પોતાના જન્મની કૃતાર્થતા અનુભવાય તે હેતુથી બધા વેદો, બધી સ્મૃતિઓ, શાસ્ત્રો, ઉપનિષદો, આગમો અને સર્વ પુરાણો ઘોડા પર સ્વાર થઈ પ્રેમથી વેગપૂર્વક પ્રભુની પાછળ ચાલ્યાં (૬-૯) તે જ સમયે તે યવનસમ્રાટ અનેક રાજસેનાઓથી પૃથ્વીને ચારે બાજુથી ઘેરતો તે અસુરની ગુફા પાસે જાતે ગયો. તેની માયાથી જેનું ચિત્ત મોહિત બન્યું છે, તેવા તે સમ્રાટે પાપસમૂહરૂપ તે સંન્યાસીનાં ત્યાં દર્શન કર્યાં, ભકિતપૂર્વક વારંવાર તેને સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કર્યા અને હાથજોડીને ઊભો રહયો અને પછી તેના કહેવાથી તેની પાસે બેઠો. (૧૦-૧૨) પછી તે સમ્રાટે તેને વિનંતી કરી કે મને આજ્ઞા આપો, જેથી હું કૃતકૃત્ય થાઉં ને મારો જન્મ સફળ થાય. (૧૩) એ સાંભળીને તે મહાસુર પાપી વંચક પ્રસન્ન થયો અને નિઃસ્પૃહ હોય તેમ તે સમ્રાટ પ્રત્યે બોલ્યો અને આજ્ઞા આપી. (૧૪) સર્વ પ્રજાનું મંગલ કરનારી, તારાં સ્વજનો અને નોકરોનું શુભ કરનારી એવી "તુલસીમાળાનો ત્યાગ અને રુદ્રાક્ષ વિભૂતિ ધારણ કરાવો" એ પ્રકારની આજ્ઞા મેં ઉજ્જૈનમાં આપી હતી. જો સર્વ પ્રકારે શુભ ઇચ્છતો હોય તો તે ૧૨

૧૩ આજ્ઞાનું પાલન કરો, નહિ તો સ્વજનો, અમાત્યો, નોકરો અને પુત્રો સહિત તારો નાશ થશે. એ સાંભળી સમ્રાટે તે મહા-
પાપી અસુરને કહ્યું : (૧૫-૧૭) શ્રીવિઠ્ઠલેશકુમાર સાક્ષાત્ ભગવાન શ્રીગોકુલનાથ સદ્ધર્મની રક્ષા કરનાર અને ભગવદ્ભક્તિના
પ્રવર્તક છે. (૧૮) પોતાની લીલાથી કલિયુગના પાપને તેઓ દૂર કરે છે, અને વેદપુરાણાદિ સઘળાં શાસ્ત્રોમાં નિષ્ણાત છે;
તુલસીમાળા, કમળ, શંખ, ચક્ર, ગદા વગેરે મુદ્રાઓ અને ઉર્ધ્વપુંડ્રને ધારણ કરવારૂપ ધર્મને માને છે, આચાર પાળે છે;
અમારા પિતા સાર્વભૌમ અકબરશાહ એ ધર્મનો સિદ્ધાંત અને સ્વભાવ જાણતા હતા. નિખિલ જગતના ગુરુ તે શ્રીગોકુલપતિ
હાલ મથુરામાં છે, તેમની સાથે બેસી વિચાર કરી જે કર્તવ્ય હોય તે કરો; (૧૮–૨૧) ધર્મમય એવા તે કદાપિ અનુચિત નહિ
કરે : હું તેમને બોલાવું છું; તેઓ ચાતુર્યનો ભંડાર છે; પ્રેમપૂર્વક બોલાવીએ તો કદી નિમંત્રણને નિષ્ફળ કરતા નથી,
એટલે તેઓ એકદમ આવશે. એ પ્રમાણે સમ્રાટનું વચન સાંભળી તે પાપી મહાસુરે કહ્યું : (૨૨–૨૩) "તમે સાર્વભૌમ છો,
તમે તેમને બોલાવો તે યોગ્ય નથી; પોતાના અનિષ્ટના નિવારણ માટે તેમને આજ્ઞા જ કરો, એ ઉચિત છે; (૨૪) તમે અખિલ
શ્રેય એટલે બધાના કલ્યાણ માટે તત્પર છો; અખિલ ધરિત્રીના સ્વામી છો એટલે તુલસીમાળા અને ઊર્ધ્વપુંડ્ર વગેરેનો
ત્યાગ કરો." એવી આજ્ઞા જ આપો તે ઉચિત છે. (૨૫) તુલસીમાળા ધારણ કરવા રૂપી સમસ્ત પાપ તેઓ છોડી દેશે તો
બધું જગત પણ છોડી દેશે. એ પાપનું મૂળ તેઓ જ છે. (૨૬) એ અસુરનું આવું વચન સાંભળી તે યવનસમ્રાટ મનમાં
પશ્ચાતાપ કરવા લાગ્યો કે મેં પહેલાં તો એમ જાણ્યું હતું કે આ સંન્યાસી વિરક્ત છે અને મારા શ્રેય માટે સર્વ કાંઇ કરશે;
તથા શ્રીગોકુલપતિ સાથે શાસ્ત્રાનુસાર સારી રીતે વિચાર કરીને જગતમાંથી અધર્મનો ઉચ્છેદ કરશે; પણ હવે તો આ સંન્યાસી
ધર્માત્મા એવા ગોકુલપતિને અમાન્ય એવું બધું કરવા ઇચ્છે છે; (૨૭–૨૯) વૈષ્ણવધર્મ વેદપુરાણોમાં પ્રખ્યાત છે, બધા પ્રાચીનો
અને આધુનિક લોકો પણ તેને માને છે; (૩૦) રાજાઓ અને ચતુરશિરોમણિ મારા પિતા પણ તેને માને છે અને આજદિન
સુધી મેં પણ સ્વયં તેને અનુમોદન આપ્યું છે; (૩૧) એમના પિતા શ્રીગોસ્વામીજીએ અમારા પિતા અકબરશાહ પાસે
વેદસ્મૃતિ પુરાણાદિ સંમત વૈષ્ણવધર્મનું સ્થાપન કરેલું છે. (૩૨) વેદાદિથી વિરુદ્ધ એવો બીજો જે ધર્મ તેનું નિરાકરણ કરેલું
છે. તો હું કેવી રીતે વિચાર કર્યા વિના તે શાશ્વતધર્મનું નિરાકરણ કરું ? (૩૩) શ્રીગોકુલનાથની વિરુદ્ધ એવો ધર્મ હું સહસા
કેવી રીતે ફેલાવું ? હું શું કરું ? કોનાથી મારું શ્રેય થશે ? કોને શરણે જાઉં ? (૩૪) અરે, આવી વિષમ અનર્થભરી
સ્થિતિમાં મને કોણ સાચો માર્ગ બતાવે ? અરે, જો હું એકદમ આ સંન્યાસીનું કહ્યું નહિ કરું, તો તે મને સહકુટુંબ
પોતાના ક્રોધાગ્નિથી બાળી મૂકશે; જો તેનું કહ્યું કરું, તો ધર્મના જ પક્ષપાતી શ્રીગોકુલાધીશ મારા પર એકદમ અપ્રસન્ન ૧૩
થશે અને તેઓ અપ્રસન્ન થશે તો આખું જગત જ મારા પર નાખુશ થશે, અને અખિલ ભૂમંડલમાં મારી અપકીર્તિ ફેલાશે.

(૩૫-૩૮) એમ મનમાં સંતાપ કરતાં અને મનમાં વિચાર કરતાં, તે સમ્રાટે આ પ્રમાણે નિર્ણય કર્યો : "આ ગોકુલપતિ કરુણાના મહાસાગર છે, અખિલ જગતનું સંકટ સમજે તેવા છે, થોડુંક નમીએ તો પણ તે મારા પર ક્રોધ કરે તેવા નથી; તેઓ મારા દોષની ક્ષમા કરશે; સ્વભાવથી જ તેઓ દોષદ્રષ્ટા નથી; જ્યારે આ મહાક્રોધી સંન્યાસી તો મને બાળી મૂકશે. (૩૯-૪૧) તો હમણાં આ સંન્યાસીનું કહ્યું કરું; પછી ગુણસાગર શ્રીગોકુલેશને હું પ્રસન્ન કરીશ. વળી આ સંન્યાસી તેમનું અનિષ્ટ કરવા શકિતમાન નથી; તેઓ તો પોતાના અને પારકા સૌ શરણે આવેલાનું પોતાના બળ વડે જ રક્ષણ કરશે; (૪૨-૪૩) તે જ પ્રમાણે અખિલ વિશ્વના ધર્મનું અને સર્વવિધ ભગવદ્‌ભકિતનું તેઓ રક્ષણ કરશે; તો પછી ઈશ્વરેશ્વર તેઓ પોતાની તુલસીમાલાદિનું રક્ષણ કરે તેમાં શી નવાઇ ? (૪૪) હઠી સંન્યાસી તેમની પાસે માલાદિનો ત્યાગ કરાવે તે શકય નથી અને તેમના બલ પર ભરોસો રાખનાર તેમના સેવકો પણ માલાદિ ત્યાગ કરે, તે પણ શકય નથી (૪૫) એથી ઉલટું, હું મારા બધા નોકરો દ્વારા પ્રયત્નપૂર્વક માલાદિનો નિષેધ કરાવું અને મારી સત્તાના બળે આ યતિ પણ ત્યાગ કરાવે તો, પોતાના બલથી જ શ્રીગોકુલપતિ સૌને સ્થિર કરશે, બધાનું રક્ષણ કરશે અને તેથી તેમનો યશ ફેલાશે; અને તેમના યશ ગાનથી વિશ્વ કૃતાર્થ થશે અને હું પણ તેથી પવિત્ર થઈશ. (૪૬-૪૮). શ્રી રૂક્મણીલાલ, મહારાજા રાજેશ્વર શ્રીગોકુલેશજી જયતિ.

॥ આ પ્રમાણે શ્રીમદ્‌ગોકુલેશલીલાસુધાસિંધુમાં અસુર તિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો છઠ્ઠો તરંગ પૂરો થયો ॥ ॥ હવે તરંગ સાતમો શરૂ થાય છે. ॥ ॥ શ્રીવિઠ્ઠલેશકુમાર, સદા પ્રસન્ન, રસાવેશ, રસભાવ, રસાનંદદાયક મહાનાયક શ્રીગોકુલેશજી જય જયતિ ॥

ત્યાર પછી મનુષ્ય લીલા કરવામાં ચિત્ત આસકત હોવાથી, પરમ કૃપાસાગર હોવાથી, કૌતુકી હોવાથી, મ્લેચ્છોને પાવન કરવાની ઈચ્છા હોવાથી અને સ્વૈરવિહારી હોવાથી, પ્રભુ શ્રીગોકુલેશે તેને દર્શન આપ્યાં. તે વખતે તે સમ્રાટે કહ્યું કે આપ યતિ કહે તે પ્રમાણે શું નહિ કરો ? (૧-૨) ભગવાન શ્રીગોકુલપતિએ સસ્મિત મુખકમલ વડે કહ્યું : "યતિ ધર્મપૂર્વકનું જે આચરણ કહેશે તે અમે કરીશું. (૩) જેનું વચન તમે સમ્રાટ માનો છો, તેનું વચન કોણ ઉલ્લંઘી શકે ?" પછી યવનસમ્રાટે શ્રીગોકુલાધીશને કહ્યું કે તે કહે છે કે તુલસીમાળા અને ઉર્ધ્વપુંડ્ર વગેરે ધારણ ન કરવાં જોઇએ. ભગવાન ગોકુલેશે કહ્યું કે અમારી પાસે સર્વ વેદપુરાણો છે, જે ધર્મનું પ્રમાણ છે. એનાથી વિરુધ્ધ કહેનાર મૂર્ખ છે. એણે કહેલું, હે નૃપેશ, સારા જગતમાં પ્રવર્તાવવું તે યોગ્ય નથી. યવનેશે મનમાં વિચાર્યું કે ભગવાન ગોકુલેશનું વચન તો અત્યંત યોગ્ય છે, પણ પેલા પાપી ધૂર્તનો ડર લાગ્યો હતો, તેથી ઇતબારખાન અને આસફખાન નામના મોટા અધિકારીઓને બોલાવીને કહ્યું કે આ સંન્યાસી અને શ્રીગોકુલપતિ સાથે બેસી વિચાર કરીને નિર્ણય કરીને ભૂમંડલમાં ધર્મ ફેલાવો. (આવો હુકમ આપવાનું ને ભયનું કારણ કલ્યાણ ભટ્ટ આ રીતે વર્ણવે છે.) ઉજ્જૈનમાં જ્યારે સમ્રાટ પલંગમાં સૂતો હતો ત્યારે તે અસુરે પોતાની માયા વડે એવું ૧૪

૬૫ બતાવ્યું કે અનેક વિકૃત આકારવાળા ભયંકર રાક્ષસો અનેક શસ્ત્રો લઈને તેની પાસે આવે છે અને તે સમ્રાટ તેમનાથી ડરે છે; પણ તે સાથે બીજા પુરુષો અનેક શસ્ત્રો લઈને તે રાક્ષસોને રોકે છે અને કહે છે કે તે યતીન્દ્ર ચિદ્રૂપે આ રાક્ષસોથી તમારું રક્ષણ કરવા અમને મોકલ્યા છે. તારા રાજ્યમાં તુલસીમાલાદિ ધારણ કરવારૂપી પાપ ઘણાં વધ્યાં છે વગેરે. પછી ઉભો થઈને તે યવનેશ તે માયાવી અસુરની પાસે ગયો. ત્યારે તે અસુરે કહ્યું કે આજ રાતે કંઈ જોયું ખરું ? (૪–૧૬) મારા માણસોએ તે રાક્ષસ-વૃંદોથી તારું મૃત્યુ અટકાવ્યું છે. પછી યવનેશે કહ્યું કે હા, મેં ખરે જ તેવું જોયું છે. તમે સંક્ષેપમાં જે કહ્યું તે વિસ્તારથી મેં જોયું છે; મારું રક્ષણ કરો, જેથી મારું શુભ થાય. હે ગુરો, આજ્ઞા કરો, હું તે પ્રમાણે કરીશ; હું સર્વથા તમને વશ છું. ત્યારે તે અસુરે ડરી ગયેલા તે સમ્રાટ પાસે વૈષ્ણવધર્મનો લોપ કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરાવી. એટલા માટે જ સમ્રાટ તેના કહેવા પ્રમાણે વર્તતો હતો, જો કે પ્રભુ શ્રીગોકુલેશ પ્રત્યે તેનું ચિત્ત પ્રસન્ન હતું. સર્વજ્ઞશેખર શ્રીગોકુલાધીશ આ બધું જાણતા હતા, પોતે ગુણનિધિ હતા, પરમેશ્વર હતા, દૂષણ જોતા નહિ. અન્યના રંચમાત્ર ગુણને પણ ગ્રહણ કરવાવાળા અને સુશીલતાના સાગર હતા. તેથી તે ભગવાને તે સમ્રાટ પર ક્રોધ કર્યો નહિ. (૧૭–૨૨) એટલે જ યવનેશના વચનનો અનુરોધ કરીને મહાપ્રભુએ અસુરને મૃદુ વચન કહ્યું કે શું કહો છો, કહો; અમે તે પ્રમાણે કરીશું. (૨૩) અમે કયો અધર્મ કરીએ છીએ, તે કહો; અમે તરતજ ત્યજીશું. અમે કયો ધર્મ પાળતા નથી, તે કહો; અમે તે આચરીશું. (૨૪) ધર્મ અને અધર્મ શાસ્ત્રથી પ્રમાણિત છે, તે સર્વ જનો જાણે છે, તે લૌકિક વસ્તુ નથી. તે લૌકિક વાણીથી માન્ય થતા નથી. (૨૫) તેથી નિષેધશાસ્ત્ર કે વિધિશાસ્ત્રને અનુસરીને જે તમે કહેશો તે અમે માનીશું; કેવળ તમારા વચનથી અમે તે પ્રમાણે ચાલીશું નહિ. (૨૬) પણ તે અસુર મહાપ્રભુની પાસે શાસ્ત્રરીતિથી કશું કહેવાને શક્ત થયો નહિ; કેવળ યવનેશના બળનો આશ્રય કરવાને કારણે કહેવા લાગ્યો કે હું તમને કાંઈ કહેતો નથી, તમે બધાં અહીંથી પોતાને સ્થાને ચાલ્યા જાઓ અને ઇચ્છા હોય તે કરો, જેથી આ યવનસમ્રાટનું શ્રેય અને અનિષ્ટ નાશ થાય; આ ચક્રવર્તી જે આજ્ઞા આપે તેમ કરો. (૨૭–૨૯) એ પ્રમાણે શ્રીગોકુલેશને કહીને તેણે યવનેશના કૃપા પાત્ર ઇતબારખાન અને આસફખાન નામના અમલદારોને કહ્યું કે તમારા સ્વામીને જઈને કહો કે તમારું કલ્યાણ થાય તે રીતે આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તો. શાસ્ત્ર વિચાર તમારે માટે શ્રેયસ્કર નથી, પણ અનર્થકર છે. (૩૦–૩૧) પછી તેમણે સમ્રાટને અસુરના કહ્યા પ્રમાણે કહ્યું. પછી ભયભીત થયેલા યવનેશે બધા લોકોના સાંભળતા કહ્યું કે કોઈએ તુલસીમાલાદિ ધારણ કરવાં નહિ અને યતિનું વચન સર્વ કોઈએ માનવું. તેમ નહિ કરે કે તેને નહિ અનુસરે તેને હું મોટી સજા કરીશ. તે બે અમલદારો દ્વારા યવનેશે શ્રીગોકુલેશને કહેવડાવ્યું કે જે સંન્યાસીનું વચન હું ઉલ્લંઘતો નથી, તો તમે ૬૫ પણ મારા શ્રેયાર્થે તે સંન્યાસીનું વચન કદી ઉલ્લંઘશો નહિ, એવું લખી આપો. એ સાંભળીને નીતિજ્ઞ, મનુષ્યરૂપે લીલા

૧૬ કરનાર ચતુર શિરોમણિ ભગવાન ગોકુલેશે યવનેશને પત્ર લખીને આપ્યો કે એનું ધર્મ્ય વચન અમે કદી ઉલ્લંઘીશું નહિ; એથી મ્લેચ્છપતિ અત્યંત પ્રસન્ન થયો. (૩૨–૩૮) તેની માયાથી હણાયેલા તે સમ્રાટે પોતાના બધા માણસોને કહ્યું કે મારી પ્રસન્નતા માટે અને પોતપોતાના શ્રેય માટે તમે સર્વે તે સર્વશકિતના નિધિરૂપ ભગવાન યતીન્દ્રની પાસે જઇ તેમને નમસ્કાર કરો. અકબરશાહના પુત્ર, અનુલંઘ્ય આજ્ઞાવાળા, અખિલ ભૂમંડલના યવનાધિપતિ, પોતાના પ્રતાપથી સાર્વભૌમ પ્રબળ રાજાઓ પર વિજય પ્રાપ્ત કરનાર, કર્તુમકર્તુમન્યથાકર્તું સમર્થ, સહસ્ર અક્ષૌહિણી સેના જેના ચરણકમલને વંદે છે, જેણે બહુ સરળ-તાથી ચારે દિશાઓ પર વિજય મેળવ્યો છે તેવા તે સમ્રાટની આજ્ઞા મળતાં તેના નોકરો,રાજાઓ, અમલદારો, દેશાધિપતિઓ, વિદ્યાચતુરજનો, અધિકારીઓ, કોશાધ્યક્ષો, ગજાધ્યક્ષો, સેનાપતિઓ, તુરંગસેનાના અધ્યક્ષો, વિવિધ સેવાઓમાં રોકેલા માણસો, સોનીઓ, ઝવેરીઓ, ખરીદ વેચાણ કરવાવાળા, ગ્રામાધિપતિઓ, સામન્તો, માંડલિકો, ગુણીજનો, ગાયકો, પંડિતો, કવિઓ, વૈદ્યો, જોશીઓ, રુચિવો, મૃગાધ્યક્ષો, શિકારે જતાં અનુસરણ કરનારા માણસો, વ્યાઘ્રાધ્યક્ષો, કાયસ્થો, વિદ્યાવિશારદો, વૈશ્યો, બ્રાહ્મણો, ક્ષત્રિયો, વ્યાપારીઓ, શુદ્રો, યવનો, મહાબલી પ્રખ્યાત શૂરવીરો, દિક્પતિઓ અને તે સૌની સ્ત્રીઓ, માતાઓ, પુત્રીઓ પુત્રો અને તેમનાં પણ સંતાનો, અને અન્ય સર્વે તે સંન્યાસી પાસે જઈને તેને સાષ્ટાંગ પ્રણામ કર્યા અને તેના જરા જેટલા પણ કૃપાકટાક્ષની કામના કરવા લાગ્યા. જહાંગીરને ખુશરુ નામનો મહાઉદ્ધત પુત્ર હતો. (૩૯–૫૧) તેણે દુષ્ટો સાથે મળીને સમ્રાટનું રાજ્ય લઈ લેવાની ઇચ્છા કરી હતી અને તેના મહાન સેનાપતિઓ સાથે યુદ્ધ કર્યું હતું અને જે સમ્રાટને મારવા ઇચ્છતો હતો, તેવા વિદ્વેષીને સમ્રાટે કેદખાનામાં નાખ્યો હતો. તે દ્વેષી પુત્રને એ સંન્યાસીના વચનમાત્રથી જ તે સમ્રાટે છોડી દીધો હતો. વળી યવનેશે શેરખાન નામના સેનાપતિને હુકમ આપ્યો હતો કે તારે અને તારા સૈનિકોએ આ સંન્યાસીની આજ્ઞા માનવી. તેમની આજ્ઞાને મારી આજ્ઞા તુલ્ય ગણવી, મારી આજ્ઞાથી અધિક ગણવી, ઓછી તો ન જ ગણવી. (૫૨–૫૫) અહીં રહેલા કે અન્યત્ર રહેલા અન્ય સર્વેએ જાણવું કે એને ક્રોધાયમાન કરવાથી મને ક્રોધિત કરશો અને સંતુ-ષ્ટ કરવાથી મને સંતુષ્ટ કરશો. (૫૬) એ પ્રમાણે તે સાર્વભૌમ જહાંગીર તે સંન્યાસીને વશ થઈ ગયો હતો. તેને વશ એવા તે સમ્રાટને તેની સંગતિ દુઃખરૂપ બનશે, એમ વિચારી ભગવાન કૃપાસમુદ્ર વિલંબ કર્યા વિના પોતાના પ્રભાવરૂપ પવનના વેગથી પરિવાર સહીત ત્યાંથી નીકળી ગયા. (૫૭–૫૮) તેમની પ્રેરણાથી થોડાકજ દિવસમાં યવનેશ કાશ્મીર પહોંચી ગયો; નહિ તો શું તે સંન્યાસીથી હણાયેલો સમ્રાટ બહુકાલ સુધી ત્યાં રહેત નહિ અથવા તો પોતાને અધીન કરેલા સમ્રાટને ત્યાં રોકી ન રાખત ? (૫૯½) કારતક માસની અમાવાસ્યાના દિને પોતાના ભકતો સહિત ભગવાન ગોકુલેશે ગોકુલ મધ્યે શોભતા પોતાના નિવાસને ૧૬ અલંકૃત કર્યો. (૬૦½) ॥ શ્રીમદ્ આચાર્ય કુલ ભૂષણ રસમય, રસાર્ણવ,-ગુણાલય, ગુણ ગુણાર્ણવ, શ્રીગોકુલેશજી જયતિ ॥

૧૭ ॥ આ પ્રમાણે શ્રીમદ્ગોકુલેશલીલાસુધાસિંધુમાં અસુર તિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો સાતમો તરંગ પૂરો થયો ॥ ॥ હવે તરંગ આઠમો શરૂ થાય છે. ॥ મહાવરેન્દ્રવર. અગણિતાનંદ, મૂર્તિમાન, આનંદ વિગ્રહ આનંદ માત્ર કર પાદ મુખોદરાદિ શ્રીગોકુલેશો જયતિ ॥

પછી પાપ બુધ્ધિવાળા તે અસુરે સમ્રાટની આજ્ઞા, સેના અને સહાય પ્રાપ્ત કરીને, મથુરામાં ભગવાનના ભકિતમાર્ગનો લોપ કરવાનો આરંભ કર્યો. કે જ્યાં સ્વયં ભગવાન કૃષ્ણ અને તેમના સમાન, સર્વશ્રેષ્ઠ તેમના ભકતો વસતા હતા. (૧-૨½) બધા વૈષ્ણવોના કંઠમાંથી તુલસીકાષ્ઠની માળા તે સર્વથા દુષ્ટે શીઘ્ર ઉતરાવી, અને ભકતોના તે તે શાસ્ત્રોકત અંગ પર શાસ્ત્રના તે તે વાકયને અનુસરીને પ્રેમથી ધારણ કરાએલી શંખ, ચક્ર, ગદા અને કમલ વગેરેની કલ્યાણ પ્રદ, પાપનિવારક હરિમુદ્રાઓ તે પાપચિત્તવાળાએ દૂર કરાવી. (૨½–૫½) ભકતજનોને ભાલમાં તથા બાહુ વગેરે અંગો પર શોભતું સુંદર ઉર્ધ્વપુંડ્ર તિલક કરતાં તે નારકી ધૂર્તે તેમને રોકયા. (૬½) ઉપનિષદોમાં તથા વિશેષતઃ પુરાણોમાં ખૂબ વિખ્યાત માહાત્મ્યવાળું ગોપીચંદનનું તિલક ભકતો ન કરે તેમ તેણે કર્યું. (૭½) મહાન વૈષ્ણવોની ભકિત તે માર્ગના આચાર્યની ભકિત અને ભગવત્પ્રસાદભક્ષણનો આદર પણ તેણે સર્વત્ર લોપ્યો અને વૈષ્ણવ તથા ગુરુશિષ્યોની નિંદાને સતત પ્રવર્તાવી. (૮–૯) તે દુરાચારીએ દશમીવિધ્ધ એકાદશીમાં વ્રત કરવાનો આદેશ કર્યો, અને શુધ્ધ એકાદશીનું વ્રત કરવાનો નિષેધ કર્યો. (૧૦) શ્રીભાગવતશ્રવણ, તેનું પ્રામાણ્ય, તેનું અર્ચન, કથન, તેનો વિચાર અને તેનો આદર તે મૂઢ બલાત્કારથી નિવાર્યો. (૧૧) ભગવદ્ગાન, ભગવાનની પાસે નૃત્ય, કીર્તન, સવિશેષ તેમની લીલાનું અનુકરણ કરવાનો પણ તે ઉધ્ધત પાપિષ્ઠે નિષેધ કર્યો. (૧૨) રાજાધિરાજ રીતિ વડે ગ્રીષ્માદિઋતુઓને અનુરૂપ થતી ભગવાનની સેવા આ નરક–દોષમાં પડનાર યતિએ નિષેધી. (૧૩) વામમાર્ગીય આ પંડિતે સદ્શાસ્ત્રને દૂર કરી, અસદ્શાસ્ત્રનું ગ્રહણ કર્યું; મદ્યાદિનું પાન અને માંસાદિ અભક્ષ્યનું ભોજન પણ શીઘ્ર પ્રવર્તાવ્યું. (૧૪½) સંપૂર્ણ અવૈષ્ણવવ્રત, અત્યંત ક્ષુદ્ર દેવતાની ઉપાસના, અભિચાર વગેરે આચરણ, ભસ્મધારણ અને ભગવત્પ્રસાદનો બહુધા ત્યાગ એવું બધું પણ તે પાપિષ્ઠે પ્રવર્તાવ્યું. (૧૫–૧૬½) સુખથી પોઢેલા પ્રભુનું પ્રાતઃકાલ વગેરેમાં વેદઘોષ, વીણા વગેરે વાદ્ય અને બંદીજનોનાં સ્તવન વડે જગાડવાનું, જયશબ્દો, નમસ્કાર, પછી મંગલઆરતી, આસન અને દાતણ, પાદ્ય, અર્ઘ્ય અને આચમની પણ, પછી મધુપર્કાદિ આચમન, પાદુકાર્પણ, દુધ, દહીં, ઘી. મધ, શર્કરા અને મંત્રયુત જલવડે અંગમાર્જન, અભ્યંગ, ઉદ્વર્તન, જલસ્નાન અને પછી અંગવસ્ત્ર, ઉપવીત, આચમની અને અનુલેપન, આભૂષણ, પુષ્પ, ધૂપ, દીપ, નજર ઉતારવી, નૈવેદ્ય, તાંબુલ મુખવાસ અને ઉત્તમશૈયા, દિવ્યકેશપ્રસાધન, વસ્ત્રો, મોટોમુકુટ, દિવ્યગંધાનુલેપ, કૌસ્તુભ વગેરે વિભૂષણ, વિચિત્ર દિવ્યપુષ્પો, પછી મંગલારતી, અરીસો, સુખયાનમાં (પાલખીમાં) મંડપાગમનોત્સવ, સિંહાસન પર બેસવું અને પાદ્યાદિથી પુનઃ પૂજન, ફરી ધૂપ વગેરેના અર્પણ વડે પ્રથમની પેઠે ઉત્તમ નૈવેદ્ય, પછી દિવ્યતાંબૂલ, મહાનિરાજન, ચામર, પંખો, ૧૭

છત્ર, ગીત, વાદ્ય અને નૃત્ય, પ્રદક્ષિણા, નમસ્કાર, શ્રીભગવત્ ચરણદ્વયની સ્તુતિ, મસ્તક પર ચરણદ્વયનું સ્થાપન, તીર્થનિર્માલ્યનું ધારણ, ઉચ્છિષ્ટનું ભોજન, પાદસેવાના ઉદ્દેશથી નિકટ બેસવું, વિવિધ દિવ્ય સાધન વડે રાત્રિશય્યાનિર્માણ, હસ્તપ્રદાન, શયનસ્થાનગમનમહોત્સવ, શ્રીમત્ પ્રભુનું પાદપ્રક્ષાલનપૂર્વક શૈયામાં બેસવું, ગન્ધ, પુષ્પ, તાંબુલ અર્પણ, નિરાજન મહોત્સવ ક્રમથી આ ચોસઠ ઉપચારો કહેવાય છે. (૧૭–૩૦) ઇત્યાદિ વચનસમુદાયથી વિખ્યાત, પુષ્ટિમાર્ગના શ્રેષ્ઠ અને મર્યાદામાર્ગગત ઉપચારોનો તે અધમતમે નિષેધ કર્યો. (૩૧) તે યતિના હુકમથી સાર્વભૌમ સમ્રાટના સિપાઈઓ મથુરાપુરીની શેરીએ શેરીએ હંમેશાં ભમતા. (૩૨) વૈષ્ણવોના કંઠમાં શોભતી તુલસીકાષ્ઠમાંથી બનાવેલી માળા બલાત્કારે તે દુષ્ટો શીઘ્ર તોડી નાખતા; (૩૩) તેઓનાં દ્રવ્યને બલાત્કારે રાજલોકગામી કરતા (રાજાઓને આપતા); તે શીઘ્ર વૈષ્ણવોને પણ મારતા અને દુર્વચનથી પીડતા. (૩૪) કોઇની પતિવ્રતા પત્નીએ પતિના સંતોષ માટે વિવિધ વેશભૂષા ધારણ કરી, પોતાના ભાલમાં બે રેખાથી શોભતું નિર્મલ કુંકુમતિલક કરી, મધ્યમાં બિંદી કરી; (૩૪–૩૫ ૧/૨) તે સુરમ્યતિલક જોઈને દુષ્ટ બુદ્ધિવાળાએ દુષ્ટ બુદ્ધિથી તે પશુએ "આ વૈષ્ણવ છે" એમ ચિત્કાર કર્યો અને સારી રીતે શીઘ્ર દંડ કર્યો. (૩૬ ૧/૨) અનુકંપાથી પ્રસન્ન ભાગ્યવાળા યવનેશની જે પ્રિયપત્ની નૂરમહલ નામે હતી, તેનો બનેવી પાંચહજારના અશ્વસૈન્યનો સર્વસામાન્ય વડો હતો, તે હાકીમબેગ નામથી ખ્યાત હતો; તે મધુપુરીમાં આ સંન્યાસીને પાદવંદન કરવા આવી રહયો હતો. (૩૯) તે તેની ગુફામાં જુતાં સાથે પ્રવેશ કરવા ઇચ્છતો હતો. તેના રક્ષણ માટે યવનાધીશે આસપાસ રાખેલા બહુ સિપાઇ લોકો વડે અટકાવવા છતાં તે ન અટકયો. (૪૦ ૧/૨). ઊલટું તેણે તેમને ધમકાવ્યા. તેથી તે ગુસ્સે થયેલાઓએ એની સાધનસજજ પાલખીને શીઘ્ર લૂંટી. આ બધું તેણે સહન કર્યું. પછી તે હાકીમબેગ દિલ્હીમાં યવનરાજને મળ્યો. ત્યાં તે યતિએ શીઘ્ર પત્ર મોકલ્યો. તેથી દશ્યવૃતાન્ત જાણીને તે મ્લેચ્છ સાર્વભૌમે આજ્ઞા કરી. "સંન્યાસીનું ઉલ્લંઘન કરનાર આ પાપીને શીઘ્ર મારી નાખો." ત્યારે એના ખુશરૂ નામના મોટા પુત્રે કહયું, "આને દ્દઢ બાંધીને તે સંન્યાસી પાસે જ મોકલવો જોઈએ. તે વિજ્ઞ યતિરાજ જ આનો સર્વથા ઉચિત દંડ કરશે." (૪૧–૪૫) આ સાંભળીને યવનાધીશે આવેલા પોતાના માણસો સાથે તેને તે સંન્યાસીની પાસે શીઘ્ર મોકલ્યો. તેણે તે રીતે આવેલા પોતાના માણસો વડે જુતાંથી મરાવી તેને માત્ર પ્રાણ બાકી રાખીને છોડયો. (૪૬ ૧/૨) આ પ્રમાણે તે અસુરે પૃથ્વીપતિ યવનેશને વશ કર્યો હતો, તે જોઈને બધા મથુરા પુરવાસી, શ્રીવૃંદાવનવાસી, શ્રીગોકુલવાસી ભકતો ખૂબ ભયભીત બની ગયા. (૪૮)

॥ આ પ્રમાણે શ્રીમદ્ગોકુલેશલીલાસુધાસિંધુમાં અસુર તિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો આઠમો તરંગ પૂરો થયો ॥ શ્રી શ્રી શ્રી ॥

॥ શ્રીગોકુલેશકો હોય કે ઓર નમાવે માથ। ધિક ધિક વાકો જનમકો ધિક ધિક વાકો સાથ ॥ ॥ હવે તરંગ નવમો શરૂ થાય છે. ॥

પછી યવનાધીશની દયાથી ગર્વિત થયેલા મૂઢચિત્તવાળા મહાસુર પાપીએ પોતાના મોઢજાતિના નિર્દય ગુર્જર બ્રાહ્મણોને અને ક્રૂર, અવૈષ્ણવ નાગરજાતિનાને જાસૂસ તરીકે શ્રીગોકુલરાજની તે રાજધાનીમાં મોકલ્યા. (૨) બધા ગોકુલવાસીઓએ માલાદિકનો ત્યાગ કર્યો છે કે નહિ તે જાણવા ત્યાં ગયેલા તે બ્રાહ્મણોએ શીઘ્ર પાછા આવીને તે રાજધાનીનું વૃતાન્ત તે સંન્યાસીને કહયું, અત્યંત સ્વતંત્રતાપૂર્વક બધા ગોકુલવાસીઓ માલાદિક પહેલાંની જેમ નિ:શંક ધારણ કરે છે. (૩–૪) તે જાસૂસોનું આ વાકય સાંભળીને તે અસુરે તેમને કહયું કે જઈને નિ:શંક શ્રીગોકુલનાથને કહો કે મારા વચનથી તથા યવન-રાજની આજ્ઞાથી અહીંના બધા વૈષ્ણવોએ માલાદિકનો ત્યાગ કર્યો છે. (૫–૬) તે રીતનો પત્ર આપે સ્વહસ્તે લખીને સાર્વ-ભૌમને આપવા છતાં શા માટે તેનો ત્યાગ કર્યો નથી? (૭) તમારા તે માલાદિક ધારણ કરવાથી બધા ગોકુલવાસીઓ ધારણ કરે છે. જો તમે તમારું સર્વથા શુભ ઇચ્છતા હો તો તે માલાદિનો જલ્દી ત્યાગ કરો. (૮) નહિ તો તીક્ષ્ણ દંડવાળા, બલવાન યવનેશનો ખૂબ કોપ સ્વયં સપરિવાર સતત અનુભવશો. (૯) અત્યંત મૂર્ખ તે બધા ગુર્જર બ્રાહ્મણોએ શીઘ્ર જઇને પોતાના ધામ શ્રીગોકુલમાં શોભતા પ્રાણનાથને બહિર્મુખ, પાપબુદ્ધિવાળા આ અસુરે જે કહયું હતું તે કહયું. (૧૦½) પરંતુ શ્રીગોકુલ-નાથ તે મૂઢોનું તેવું વચન સાંભળીને પણ ગુસ્સે ન થયા પણ હસતાં હસતાં કહયું, (૧૧½) કે જઈને યતિને કહો, તમે પોતે કહયું છે કે બધાએ મારા વચનથી માલાદિકનો ત્યાગ કર્યો છે અને તમે પણ તેનો ત્યાગ કરો; બીજાએ ત્યાગ કર્યો હોય તો ભલે ત્યાગ કર્યો. તેથી સદા સ્વતંત્ર, સ્વધર્મરત અમે પણ તેનો શું ત્યાગ કરીશું? (૧૨–૧૩½) ખરેખર, અમે કદાપિ કયાંય પણ કોઈના મતને અનુસરતા નથી. અમે પોતે જ શાસ્ત્રસમુદાયનો વિચાર કરીને જે યોગ્ય છે તે જાણીએ છીએ. (૧૪½) શ્રી ગોકુલસાર્વભૌમરાજનું આ વચન સાંભળીને તે બ્રાહ્મણોએ જઇને તે યતિને કહ્યું; અને તેથી તે ખૂબ ગુસ્સે થયો. (૧૫½) પછી સર્વથા મનુષ્યલીલા કરતા શ્રીગોકુલેશજીએ મનમાં વિચાર્યું કે રખે કોઇને પરિવારમાં ભય પામીને લૌકીક દેખાય માટે સર્વને અહિં તેડાવ્યા, પોતે સભા ભરી બેઠા પોતે કંઇ બોલ્યા નહિ. પોતાનો ગુઢ આશય વિચારીને પુરુષોત્તમદાસ મેહરાના હૃદયમાં ધર્મ સ્થાપન કરીને પોતે કહયું. “પુરૂષોત્તમદાસ તમે ક્ષત્રિયમાં શ્રેષ્ઠ છો ને ન્યાય બધો સમજો છો તમે ધર્મ સહિત વિદ્વાન જાણીને પૂછું છું. કે આ સમયમાંઉચિત શું છે તે તમે કહો તે કરીએ (૧૫½–૧૮½) તુલસીમાલાધારણ વગેરે આ આપણો ધર્મ વેદપુરાણાદિમાન્ય છે, પિતાજી અને પિતામહે પણ ઉપદેશેલો છે. વૈષ્ણવપરંપરામાં પ્રસિધ્ધ, બહુ ફલવાળો અને પાપને દૂર કરનાર છે. (૧૯–૨૦) મારો આશ્રય કરીને રહેલો તે ધર્મ કઇ રીતે છોડી શકાય? પછી આ સંન્યાસી, અસુર પાપી માત્ર પાપને ફેલાવનાર છે. (૨૧) યવનસમ્રાટને પોતાની માયાથી વશ કરીને તેના બલથી બલાત્કારે અમારો અને અમારા આશ્રિતોનો દ્રોહ કરે છે. (૨૨) તેનો વશ થયેલો, મહા બલવાન, તીક્ષ્ણ દંડવાળો યવન પણ યતિના વચન પ્રમાણે ન કરનાર આપણા

પર શીઘ્ર ગુસ્સે થશે. (૨૩) તે પૃથ્વીપતિના ગુસ્સે થતાં સર્વ પૃથ્વી જ કુપિત થાય. આથી શું કરીએ? ક્યાં જઈએ? (૨૪) હે ધર્માત્મા! કલ્યાણ કઈ રીતે થાય તે નિઃશંક કહો, હે ભગવદ્ભક્તોમાં શ્રેષ્ઠ! તમે વિશાળ દષ્ટિવાળા, નીતિજ્ઞ, કુશલ છો. (૨૫) ગોકુલપુરસમ્રાટ પુરુષોત્તમોત્તમેશનું આ વચન સાંભળીને એ પુરુષોત્તમદાસે ઈશના પણ ઈશને ભક્તિથી બહુધા દંડવત્પ્રણામ કરીને ખૂબ વિનયથી હાથ જોડીને સુંદર વિજ્ઞપ્તિ કરી. (૨૬-૨૭) દીવો લઇને સૂર્યને કોણ સ્પષ્ટ કરવા ઇચ્છે? જલબિંદુથી સાગરને કોણ સ્નાન કરાવવા ઇચ્છે? (૨૮) થોડીક હળદરથી સુમેરુને કોણ શોભાવે? કોણ વિમૂઢબુદ્ધિવાળો માણેકના પર્વતને કાચથી પૂજે? (૨૯) ખાખરાના પાનના ટૂકડાથી કોણ કલ્પદ્રુમને યોગ્ય બને? સર્વજ્ઞોનાં શિરોરત્નમંજરી રંગાએલા ચરણવાળા તમને મહાપ્રભુને કાર્યાકાર્ય નિર્ણયમાં બોધ કરવા મારા જેવો કોણ તુચ્છ શક્તિમાન બને? (૩૦-૩૧) છતાં પણ હે ઈશ! તમારી અનુલ્લંઘનીય આજ્ઞાને પોતાના મસ્તક પર ધારણ કરીને હું કાંઈક કહું છું. તે બાલ-બોલને સાંભળો. (૩૨) ઉછળેલા કૌતુકરસના સાગર! નરદેવ! પહેલાં કોઈ અતિ ઉગ્રદંડવાળા, ખુબ બલવાન, સર્વત્ર જેની આજ્ઞા પળાતી હતી તેવા, જેણે સર્વ રાજાઓને જીત્યા હતા તેવા મ્લેચ્છસમ્રાટનો કોઈ ક્ષત્રિય સેવક હતો. (૩૩-૩૪) તેની કોઈ સુરૂપ, ગુણશાલિની, સદ્બુદ્ધિવાળી પ્રિય કન્યા પોતાના દોષથી વિધવા થઈ. (૩૫) તેને યૌવારુઢ, સુંદર મુખવાળી, સુંદર હાસ્યવાળી જોઇને તે પિતા નિરંતર ખૂબ કલેશ કરતો. (૩૬) ખરેખર તે ખુબ પાપિષ્ટ પોતાની કન્યાનો પોતાની જ્ઞાતિ ન જાણે તેમ બીજો પતિ કરવા ઇચ્છતો હતો. (૩૭) પછી પોતાની જાતે શ્રુતિસ્મૃતિ વિરુધ્ધ કરનાર મને આ ધર્મનિષ્ઠો સર્વથા નિંદશે, એમ પોતાના મનમાં બહુધા વિચાર કરીને તેણે 'આ વિધવા તેના પિતાને સંમત એવો બીજો પતિ ભલે કરે' તે અર્થનો સમ્રાટનો પત્ર તે દુબુદ્ધિવાળાએ વિજ્ઞપ્તિ કરીને તે સમ્રાટની મુદ્રાથી અંકિત કર્યો, અને તે લલ્લુ-જગધર નામના સર્વથા ઉત્તમ બે ક્ષત્રિયોને બતાવ્યો. (૩૮-૪૦½) તે અન્યોન્ય બે ભાઇઓમાં જગધર નામનો ભાઈ નાનો હતો. તે પત્ર જોઇને કેટલીક ક્ષણ ચિંતા કરવા લાગ્યો, (૪૧½) કે કઈ રીતે આ યોગ્ય છે? ત્યારે તેની માતાએ કહયું, "મારા પતિ મૃત્યુ પામ્યા છે. મારા માટે બીજો પતિ વિચારી કાઢો. પછી પત્ર આદરથી ગ્રહણ કરજો." (૪૩) તેનું કહેલુ આવું વચન સાંભળીને તે બંને ધાર્મિક ભાઇઓ ખુબ લજ્જિત થયા ને તેમનું મોં પડી ગયું. (૪૪) પછી લલ્લુ નામના ખૂબ ધર્મપરાયણ, સત્કાર્ય કરનાર મોટાભાઈએ સમ્રાટનો તે પત્ર સત્વર ફાડી નાખ્યો. પણ તેનો મુદ્રાંકિત ભાગ પોતાના મસ્તકમાં સંતાડી રાખ્યો. (૪૫½) પાપી ક્ષત્રિયે પત્ર ફાડવાની વાત સમ્રાટને નિવેદન કરી, ત્યારે તે ખૂબ ગુસ્સે થયો. દંડ કરવાની ઇચ્છાવાળા સમ્રાટે તેને પોતાના જાસુસ મારફતે બોલાવ્યો. (૪૭) નાનાભાઈ સાથે આવેલા લલ્લુને ક્રોધવશ, લાલ નેત્રવાળા સમ્રાટે કહયું, કે હે ખૂબ દુર્બુદ્ધિવાળા! મારો પત્ર તેં ફાડી નાખ્યો? મારા પ્રતાપથી બધા રાજાઓ કંપે છે અને અચલ પર્વતો પણ ખુબ કંપે છે-તેવા મને તું ઉન્મત્તપણાથી ખરેખર

તૃણ જેવો ગણે છે? તું જેનાથી ડર્યો નથી, તેવો મારો કોપ હવે પુત્ર, પરિવાર, ભાઈ, સ્વજન, બાંધવ સાથે અનુભવ. (૪૮–૫૦½) એ પ્રમાણે ક્રોધથી યવનરાજે ગર્જના કરી ત્યારે સર્વક્ષત્રિયો ખૂબ ડરી ગયા, કંપવા લાગ્યા; કાંઇ પણ બોલી ન શકયા અને મરવા જેવા થઈ ગયા. (૫૨) પરંતુ ધર્માત્મા, ભય વગરના, સત્કાર્ય કરનાર એ લલ્લુએ મ્લેચ્છરાજાને વિવેકભરી રીતે વિનંતી કરી. (૫૩) કે મહાબલવાન અને સાર્વભૌમ એવા તમારી મેં અવજ્ઞા કરી નથી. તમારી મુદ્રાથી અંકિત થયેલા પત્રનો ભાગ મેં સદા મારા માથે જ ધારણ કર્યો છે હે સ્વામિન! તે પત્ર કોઈ બીજાએ જ લખેલો, કોઈક મૂર્ખે લખાવેલો, અસંગત અર્થવાળો, પાપાચાર ફેલાવનારો, તમારી સંમતિ વગરનો જાણીને મેં ફાડયો છે. (૫૪–૫૬) તેમાં લખેલું કે કુલીન વિધવાએ બીજો પતિ કરવો, એ શ્રુતિસ્મૃતિ વગેરે વડે નિંદ્ય છે. (૫૭) તે સંપૂર્ણ પત્રાર્થના પ્રચારમાં ખરેખર પાપજ પ્રવૃત્ત થાત, અને તમારા યશનો નાશ કરત. (૫૮) હવે હે સમ્રાટ હું નિજ ધર્મમાં દૃઢ સ્થિત છું. મને મારો વા રક્ષો. હું ધર્મનો કદાપિ ત્યાગ નહિ કરું. (૫૯) પરંપરાથી આવેલો ધર્મ પ્રાણથી પણ અધિક પ્રિય છે. ધર્મ ત્યજનારનું જીવન શોભતું જ નથી. (૬૦) ધર્મ ન છોડનારનું મરણ જીવનથી શ્રેષ્ઠ છે. ખરેખર સદાચારમાં સ્થિત માનવ અત્યંત શોભે છે. (૬૧) સદાચાર છોડનાર શોચ્ય છે, એમાં સંશય નથી. ગૃહસ્થે સદાચાર પાલન કરવું જોઇએ. આચાર વિહીનને અહીં અથવા અન્યત્ર સુખ નથી. (૬૨½) સદાચારનું ઉલ્લંઘન કરીને જે વર્તે છે તે પુરુષને યજ્ઞ, દાન, તપ આ લોકમાં ઉન્નતિકારક થતાં નથી. (૬૩½) એમ કહીને તે લલ્લુ નામના ભાઈએ તે યવનાધીશ્વરને પોતાની પાઘડીમાં રાખેલો તે પત્રનો ટુકડો, કે જે તે સમ્રાટની મુદ્રા વડે અંકિત હતો, તે બતાવ્યો. (૬૫) ત્યારે લલ્લુનું વચન સાંભળીને, તેની ધર્મનિષ્ઠા જાણીને તે યવનોનો રાજા પ્રસન્ન થયો, (૬૬) અને તેને કહયું, "તું સજજન છે, ભાગ્યશાળીઓનો અગ્રણી છે, કે જેની ધર્મમાં આવી સુદૃઢ બુધ્ધિ છે. (૬૭) ઇશ્વર તારા પર પ્રસન્ન છે, એમ હું નિશ્ચયપૂર્વક માનું છું, તેણે મારી આજ્ઞાનો લોપ કરવા તને સમર્થ ધૈર્ય આપ્યું. તેથી પહેલાંની જેમ તું સર્વદા પોતાના ધર્મમાં દૃઢ રહે. ભગવાને આપેલા ધૈર્ય વડે હું તારાથી જીતાયો છું. (૬૮–૬૯) બધા ક્ષત્રિયો પહેલાંની જેમ જ પોતાનો સનાતન, યશ આપનાર, સ્વર્ગ આપનાર ઉત્તમ ધર્મ પાળે. (૭૦) વિધવાનો બીજો પતિ કયારે પણ ન થાઓ. બીજો પતિ કરનારનો મારાથી વધ થશે. (૭૧) હવે મારા રાજ્યમાં અન્ય પાપ કયારે પણ ન થાય પાપ કરનાર મારો પુત્ર પણ વધ્ય જ બનશે." (૭૨) એમ કહીને તે પ્રસન્ન સમ્રાટે તેનો ખૂબ સત્કાર કરીને ધનાદિ સાથે તેને ઘેર મોકલ્યો. (૭૩) અને વિચક્ષણ સમ્રાટે તેવા પત્ર પ્રવર્તક તે પાપિષ્ઠ ક્ષત્રિયને સર્વના દેખતાં ખૂબ તિરસ્કાર્યો. (૭૪) ખૂબ ધૈર્યયુકત મહાત્મા લલ્લુએ બધા ક્ષત્રિયોને ધર્મમાર્ગમાં ખૂબ વ્યવસ્થિત કર્યા. આજે પણ તેનો યશ પ્રસરે છે. અને ખુબ ગવાય છે. (૭૫½) પણ તે દુરાત્મા પાપી ક્ષત્રિયના કુલમાં જે જન્મ્યા, તે આજે પણ સર્વથા ખુબ નિંદાય છે. (૭૬½) વધુ કહેવાથી શું?

મહાત્મા લલ્લુનો જગધર નામનો નાનો ભાઈ કે જેણે લલ્લુની જેમ તે પત્ર સત્વર ન ફાડી નાખ્યો, પણ કાંઈક અચકાયો, તેથી ખૂબ ધાર્મિક હોવા છતાં તેણે ન્યૂનતા મેળવી. (૭૮½) આજે પણ એના વંશમાં ઉત્પન્ન થનારને લલ્લુના વંશના વંશજો કરતા કાંઈક ન્યૂનતાથીજ વૃત્તાંત જાણનારાઓ ગણે છે. (૭૯½) તેથી બધાએ સર્વાત્મવડે સ્વધર્મ રક્ષ્યજ છે, જેથી સંપૂર્ણ કલ્યાણ અને ભુવન વ્યાપીની કીર્તિ થાય. (૮૦½) તથા બીજી વાત પ્રહ્લાદને વિષે તે સર્વ કોઈ જાણે છે. વિશેષ કરીને જો તમારા જેવા સનાતન ધર્મ છોડે તો ધારણ કરનારના અભાવે સમગ્ર પૃથ્વી રસાતલમાં જાય. (૮૧½). તેથી હે મહાપ્રભો! તમે ધૈર્ય રાખીને ધર્મનું રક્ષણ કરો. તમારાથી સારી રીતે રક્ષાએલો તે ધર્મ સર્વથા તમારું સેવન કરશે. તેજ યવનેશનો કોપ સમાવશે; બલાત્કારે એ બલવાનને ખૂબ પ્રસન્ન કરશે; અસુરનું પણ મુખ તેજ શીઘ્ર ભાંગશે; અને તમારી વિજયવંતી નિર્મલ કીર્તિ દિશાઓમાં ફેલાશે. (૮૨-૮૪½) આ પ્રમાણે કરુણા સિન્ધો! શ્રીગોકુલેશપ્રભો! તમારી આજ્ઞાથી મેં જે વાચાળતા કરી છે તે ક્ષમા કરો. (૮૫½) બધા અવતારો અને અવતારી મળીને પણ જેના ચરણકમલની રજના લેશને પણ નથી જ જાણતા, તે આપ શું મને મૂર્ખને કાર્યાકાર્ય નિર્ધારના ઉપદેશનું ચાપલ્ય કરાવો છો? હે સુપ્રભો! આપને સતત નમસ્કાર કરું છું. (૮૬-૮૮) પુરુષોત્તમ શ્રેષ્ઠ ભગવાને પુરુષોત્તમદાસનું આવું વચન સાંભળીને તેને અનુમોદન આપ્યું; અને દરેક જણ દ્રઢ થયા. (૮૯) ॥ શ્રી વલ્લભચરણ પ્રતાપસે, કલેશ રહત નહિ લેશ ॥ અપને સ્વકીય સમાજકુ જે જે શ્રીગોકુલેશ ॥

॥ આ પ્રમાણે શ્રીમદ્‌ગોકુલેશલીલાસુધાસિંધુમાં અસુર તિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો નવમો તરંગ પૂરો થયો ॥ મહારાજા રાજેશ્વર પ્રેમપુંજ, પ્રેમાસકત, પ્રેમારતભાવ શ્રી ગોકુલેશજી જયતિ ॥ ॥ હવે તરંગ દશમો શરૂ થાય છે. ॥ શ્રી શ્રી શ્રી શ્રી

એક વખતે મર્યાદાસાગર વિભુ પોતાના સંબંધીઓ પાસે ગયા અને તેમને પ્રણામ કરીને ત્યાં બેઠા. તેમણે ઇશ્વિરેશ્વરને કહ્યું, પુરુષોત્તમદાસે આવીને 'સંન્યાસીના વચનથી અમારે માળા ત્યજવી ન જોઈએ' એ પ્રમાણે અમને કહ્યું (૨½) તે અમે સ્વીકાર્યું નથી જ. "ખરેખર મહાયતિ અને યવનેશ સાથે અવશ્ય આપણો વિરોધ જ યોગ્ય નથી. (૩½) વિરોધી બનતાં તે આપણું સર્વ શીઘ્ર જ નાશ કરશે; તેથી પોતાનું પ્રયોજન જોતાં; અમારે માલાદિકનો ત્યાગ કરવો જોઇએ. (૪½) આપણા સર્વ સંબંધીઓએ અને સેવકોએ, તમારે પોતે પણ અને પોતાના વૈષ્ણવોએ સર્વથા માલાદિકનો ત્યાગ કરવો જોઇએ. નહિ તો મોટો અનર્થ થશે, એમાં સંશય નથી." (૬) આ સાંભળીને દ્રઢવ્રતવાળા ભગવાન શ્રીગોકુલેશે તેમને કહ્યું, "અમારા પરમાર્થપરાયણ, મહાન, દ્રઢ નિશ્ચયવાળા વૈષ્ણવો વડે આ માલાદિક ક્યારે પણ ત્યજાશે નહિ." (૭½) પછી તેમણે કહ્યું, "આપ માલાદિક તજશો તો આપના કહેવાથી તેઓ પણ શીઘ્ર તજશે, એમાં કાંઈ સંશય નથી." (૮½) પછી ઇશ્વિરના ઇશ્વરે તેમને ૨૨
કહ્યું, "પણ તાદ્રશી વૈષ્ણવોને ભગવદ્ધર્મનો ત્યાગ કરવાનું કઈ રીતે કહેવાય? મારાથી કઈ રીતે થાય? જે પોતાનાંઓને

તારે છે તે જ હરિ કલ્યાણ કરશે." એમ કહીને પોતે પોતાના સેવક સાથે ઘેર આવ્યા અને પોતાનું ઘર શોભાવ્યું. (૧૦૩) હવે એક વાર મ્લેચ્છોના બળથી ફુલાયેલો ગર્વાન્ધ તે અસુર મથુરામાં શ્રીમહાપ્રભુને સંભળાવવા માટે બોલ્યો, (૧૧૩) "જહાંગીર બાદશાહનું જ્યાં સુધી રાજ્ય છે, ત્યાં સુધી કોઇ માલાદિક ધારણ કરવા માટે શકિતમાન થશે નહિ એ નિશ્ચય છે. એના ખુશરુ નામના મોટા દીકરાનું પણ જ્યાં સુધી તે રાજ્ય છે, ત્યાંસુધી કોઈ માનવ તે માલાદિક ધારણ કરવા શકિતમાન થશે નહિ. એ પ્રમાણે જ્યાં સુધી બે રાજ્ય છે, ત્યાં સુધી મેં તે માલાદિકનો બલથી લોપ કરાવ્યો છે. (૧૨–૧૪) પણ એ પ્રમાણે કહેતા તેને ઉદ્દેશીને તેના કેટલાક દુર્બુદ્ધિવાળા પાપિષ્ઠ અનુચરોએ કહયું કે (૧૫) "ભગવન ! બે રાજ્ય એમ તમે શા માટે કહો છો ? પ્રભો ! ત્રણ રાજ્ય સુધી એમ કહો. કારણ કે ખુશરુનો પુત્ર પણ તમારો છે. (૧૬) યવનસમ્રાટ સ્વયં તમારા પાદકમલમાં ભકિતવડે દંડવત્ નમ્યો છે; તે તમારી જ કૃપા ઇચ્છે છે. તેના પણ રાજ્યમાં તે માલાદિક ધારણ કરવા કયો મનુષ્ય શકિતમાન થશે ? " (૧૭૩) એ સાંભળીને ખૂબ પ્રસન્ન થયેલા તે મૂઢે તેમને કહયું, " સાચું, સાચું તમે સાચું જ કહયું." (૧૯) ત્રણ રાજય એમ સ્પષ્ટ છે. મેં પોતે પ્રમાદથી 'બે રાજય' એમ કહ્યું. એ સાંભળીને પ્રાણેશશ્રીગોકુલેશજી ફકત હસ્યા; તેમણે જ તે અસુરનું મુખ ભાંગીને એટલે કે તેના પ્રયત્નોને નિષ્ફળ બનાવીને સમ્રાટના રાજયમાં જ માળાની રક્ષા કરી છે; વળી તે સમ્રાટના પુત્ર ખુશરુને મારીને રાજય ગ્રહણ કરનાર શાહજહાંના રાજયમાં પણ માલાદિકની રક્ષા કરી છે પ્રભુના એવા આશયને કેટલાક સેવકો જ જાણી શકયા. એટલે કે પ્રભુના સ્મિતદ્વારા પ્રકટ થયેલો આશય કેવળ અમુક ભકતો જ જાણી શકયા. (૨૦–૨૨) એક વખતે મ્લેચ્છ સમ્રાટના કોઈ કાર્યમાં નિયુકત થયેલો વંશગોપાલ નામનો મહાન અધિકારી મથુરા ગયો. (૨૩) અસુર સંન્યાસીની ગુફામાં જઇને તે દુર્મતિ તેને નમ્યો. તેને સંન્યાસીએ કહયું, " તમે પોતે રાજયાશ્રયથી પણ બલવાન છો. (૨૪) તો તમે પોતે અને સ્વજનો વડે તુલસીકાષ્ઠમાલા યથાતથા સ્વીકારનાર, આપણા જેવા તાદશના સેવ્ય સમ્રાટને તૃણ પણ ન માનનાર, પોતાના મૂઢકલ્પિત વ્રતમાં સુદઢ એવા શ્રીગોકુલનાથને શીઘ્ર મારી પાસે લાવો. હું સ્વતઃ અને રાજસેવકો દ્વારા પણ તેમનો તિરસ્કાર કરીશ." (૨૫–૨૭) પછી આ દુષ્ટની આવી આજ્ઞા પોતાને માથે ચઢાવીને, તેને દંડવત નમન કરીને તે વંશગોપાળ ગોકુલ ગયો. (૨૮) ત્યાં સૂર્ય સમાન શોભતા શ્રીમહાપ્રભુને જોઇને, દંડવત પ્રણામ કરીને દુષ્ટબુદ્ધિવાળો તે ભૂમિ પર બેઠો. (૨૯) ત્યાં પોતાને તથા તે અસુરને અનુસરતું ઉચિત વિવિધ બોલવા તથા કરવા ઇચ્છતો હતો પણ શ્રીજીના પ્રભાવથી પ્રતિહત તે કાંઈ પણ બોલવા શકિતમાન ન થયો. સુશીલતાના સાગર વિભુએ પણ તેને સત્કાર્યો નહિ. (૩૦–૩૧) પછી ઝાંખા પડી ગયેલા તે મૂઢે એકદમ ઊઠીને શીઘ્ર મહાવનમાં જઇને બલપૂર્વક પ્રભુને લાવવા માટે હાથી, અશ્વ, રથ, પદાતિથી સમૃધ્ધ, બહુવિધ શુરવીરોથી યુકત સેના સજજ કરી. (૩૨૩) એ જોઇને ત્યાંના કાર્યમાં લશ્કરખાન વડે નિયુકત, २३

તત્રસ્થ, નિપુણ, કાયસ્થ શ્રેષ્ઠ, સુપ્રભુના અનુભાવથી પ્રેરિત રાયગદાધરે તેને કહ્યું, "તું ક્યાંથી? આ તું શું કરવા ઇચ્છે છે?" (૩૪½) તે સાંભળીને એણે કહ્યું, "કાંઇક પ્રયોજન છે, તેથી આ પ્રમાણે કરું છું," હવે એણે તેને કહ્યું, "મારો પણ અલ્પ રાજકીય અધિકાર છે, તો પછી મને જણાવ્યા વગર તું કાંઈ કરે એ યોગ્ય નથી. કયું કાર્ય કરવાનું છે તે શીઘ્ર કહે; જો તે યોગ્ય હશે તો હું તેમાં તને સહાય કરીશ; નહિ તો તને અટકાવીશ. (૩૫–૩૭½) આ સાંભળીને તે મૂઢ બુદ્ધિવાળા ક્ષુદ્રે તેને કહ્યું, "સંન્યાસીના વચનથી શ્રીગોકુલેશને બલથી મથુરા લઈ જવાને હું સેના સજજ કરું છું," એ સાંભળીને પ્રભુના અનુભાવથી પ્રેરિત તે રાયગદાધરે એકદમ કહ્યું, (૩૮–૩૯½) "હાથ વડે વાયુ દુર્ગ્રાહ્ય છે. ચન્દ્રનો હાથથી સ્પર્શ થઈ શકતો નથી. મસ્તક વડે પૃથ્વી ધારણ કરાય નહિ. તે શ્રીગોકુલેશ બલથી દુર્ગ્રાહ્ય જ છે. (૪૦½) પછી તે અત્યંત મૂઢે પૂછયું, "કહો, તેમનું સૈન્ય કેટલું છે? કેટલા પદાતી વા અશ્વો છે? કેટલા રથીઓ છે? કેટલા હાથીઓ છે? કેટલા યોધ્ધાઓ છે?" (૪૧) તે અત્યંત મુર્ખને રાયગદાધરે કહ્યું, "ત્યાં યુદ્ધોપયોગી કાંઈ સૈન્ય દેખાતું નથી. ત્યાં એવા હાથી નથી, સિપાઇઓ કે અશ્વ-રથાદિ નથી; અસ્ત્રો નથી, શસ્ત્રો નથી, બીજું કાંઈ પણ દેખાતું નથી. પણ તેમનું સ્વરૂપ જ સર્વથી બલવત્તર છે. (૪૩–૪૪½) સોસહસ્ર અગ્નિ, લક્ષકોટિસૂર્ય, અબજખર્વ પર્વત, હજારો અબજ વાયુ, કોટિલક્ષ મહેન્દ્ર, કરોડો વજ્ર, પરાર્ધ બ્રહ્માસ્ત્ર, શતાયુત અવતાર, શતાબ્જ સુદર્શન, અબ્જાયુત ગાંડીવના સમુદાય પણ જેની સામે તૃણતાને પણ સ્પર્શતાં ખૂબ ડરે છે, તથા સતત અતિ ઉગ્ર દંડવાળો, બલવાનમાં શ્રેષ્ઠ, યવનસાર્વભૌમ અકબર અને તેનો પણ પુત્ર,ઉગ્ર તેજવાળો સમ્રાટ, મહાપ્રતાપી, શ્રેષ્ઠ બલવાન, સપરિવાર જહાંગીર જેની પાસે વિવેક રાખીને સદા રહેતા, મોટેથી જરા પણ બોલી શકતા નહિ એવા બહુ અબ્જ સહસ્રશત મહાપ્રલયને જીતનાર, તેમના તેજમાં હે દુર્બુદ્ધિવાળા! તું પતંગિયું ન બન. (૪૫–૫૧½) તેમનાં આ તથ્યયુકત અને પથ્યયુકત વચન સાંભળીને દુષ્ટમતિવાળો વંશગોપાલ ખૂબ જ ડર્યો. (૫૨½) પછી બીજે દિવસે તે પોતાનાં થોડાં સ્વજનો સાથે શ્રીમહાપ્રભુના ધામ શ્રીગોકુલમાં ગયો. (૫૩½) સ્વયં સત્તાધીશના સદનમાં પ્રવેશતાં તે ખૂબ ડર્યો. અલંકારને આગળ કરીને તેનાથી સમાશ્વાસન પ્રાપ્ત કરી તેણે ત્યાં પ્રવેશ કર્યો. ભગવાન શ્રીગોકુલેશ શ્રીનાથજીની રાજભોગ આરતી સુધીની સેવા સુંદર રીતે પૂર્ણ કરીને તેમના મંદિરમાંથી નીકળ્યા અને પોતે બેસીને હવેલીના સંપૂર્ણ ભાગને વિભૂષિત કર્યો. (૫૪–૫૬) ડરતાં ડરતાં તે ત્યાં સંપૂર્ણ એકાંત જાણીને ગયો. સુશીલતાના સાગર ઇશે તે તેવો હોવા છતાં તેને અનુમોદિત કર્યો. (૫૭) ત્યાં તે બેની વચ્ચે અસુરની આજ્ઞા બાબતમાં વિવિધ પ્રશ્નો, સંશયો તથા તેના ઉત્તરો, નિરાકરણરૂપ અને તે તે સંશયનું વિચ્છેદન કરવામાં કુશલ, દૈન્યગર્ભિત, સમાધાન પરાયણ, દાસભાવસ્વીકારથી પ્રકાશિત, મહાપ્રસાદદાનના પ્રયોજનયુકત બહુવિધ બહુ વાતો થઇ. પછી તે ઇશ્વરના ય ઇશ્વર એવા શ્રીજીના પદકમલમાં પ્રણામ કરી મથુરામાં યતિની ગુફામાં ગયો. (૫૮–૬૦½) ૨૪

સુશીલતા, અનુભાવ અને તાદૃશ સ્વરૂપ વડે બલાત્કારે પ્રેરાયેલો તે વંશગોપાળ મહાપ્રભુનાં આશય અને કર્મ ધર્મ નિષ્ઠતા, સભા, લોક, સેવક અને ભક્તોની પણ સદા નિઃસંશય વારંવાર પ્રશંસા કરવા લાગ્યો. (૬૧–૬૨½) તેથી તે પાપી મનવાળો અસુર ખૂબ ગુસ્સે થયો; અને બોલ્યો કે, "અરે! દુર્બુદ્ધિવાળા તેમને તું અહીં ન લાવ્યો. આ તારો એક અપરાધ મારી આગળ હજાર અપરાધ માનવા જેટલો મોટો બને છે. હે પાપ કરનારમાં શ્રેષ્ઠ! મારી આગળ પણ તેમની સ્તુતિ કરે છે, તે કરોડ ઘણો અપરાધ બને છે." (૬૩–૬૫) પછી ડરી ગયેલા તેણે સંન્યાસાશ્રમનો દંભ કરનાર તે યતિને કહ્યુ, "શાસ્ત્ર પ્રમાણ આપનાર, સદ્ધર્મપરાયણ, સુશીલતાના સાગર, યશોદુગ્ધ મહાસાગર, ગુણમાણેકરૂપ પર્વત, સામર્થ્યસ્વર્ણપ્રસ્તર, સદ્ગુણાશ્રયમાં સુમેરુ, ચંડપ્રતાપસૂર્ય, હર્ષસાગરમાં ચંદ્ર, પ્રયોજનવાળાના કલ્પદ્રુમના વનરૂપ, એવા તે શ્રીગોકુલેશ પ્રતિ હું તમારું ઇચ્છિત કાંઇ કહેવા કરવા શક્તિમાન થયો નહિ. (૬૬–૬૮½) સદા સારી રીતે જ, સર્વત્ર સર્વથા મન, કર્મ, વચન વડે સ્વયં સર્વ કોઇ આચરણ કરે છે. (૬૯½) અમંગલ, અસદ્નિંદ્ય, પાપરૂપ, મલીન, દુઃખદ, લોકશાસ્ત્રવિરુધ્ધ અને ક્રોધ લોભમય તથા અશ્લીલ, અસત્ય, સ્વાર્થમય તથા કામમય, ઇર્ષામય, લજ્જાકર અને સજ્જનો વડે નિંદ્ય, શોક આપનાર બધું જ સ્વતઃ, સદા અને સર્વથા બધાના ઉપર સ્ફુટ શોભતા શ્રીગોકુલેશને છોડીને (૭૦–૭૨½) અત્યંત દુષ્ટ, નીચ ક્ષુદ્ર, પાપ કરનાર, આત્મવિમુખ, મૂર્ખ, સંપૂર્ણ અધમ એવો કોણ એવી ધૃષ્ટતા કરે? (૭૩½) આ પ્રમાણે તેનું વચન સાંભળી તે પાપિષ્ઠ, મહા–અસુર, સંપૂર્ણ નિષ્ઠુરાત્મા તે યતિ બોલ્યો, "જો તું પોતાનું કલ્યાણ ઇચ્છતો હોય, તો તું શીઘ્ર જઇને તેમને લઈ આવ; અન્યથા–યવન સમ્રાટનો પ્રાણહારક ખૂબ ઉગ્રદંડ સહન કરવો પડશે." (૭૫½) પછી ડરી ગયેલો તે વંશગોપાલ ફરીથી ગોકુલ ગયો. પ્રભુને મથુરા આવવા માટે વિજ્ઞપ્તિ કરી. (૭૬½) તે સ્વતંત્ર અને અત્યંત વિચક્ષણ પ્રભુએ તે માન્યું નહિ. પરાત્પર એવા તેમણે આગ્રહ કરનારા તેને તિરસ્કાર્યો. (૭૭½) તેથી તે ઝાંખો પડી ગયો, અને ગુસ્સે થઇ, મહાઅસુરથી સંપૂર્ણ રીતે ડરતો ડરતો, પ્રભુના અનુભાવથી સંરુદ્ધ થઈ તે ખરાબ ઇચ્છાવાળો, હણાયેલા તેજવાળો ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો. ત્યારે ભગવાનના ભક્ત, સેવક અને અનુચરો, જ્ઞાતિજનો, બન્ધુ મિત્ર, સર્વે સંગતિવાળા પણ ભયભીત બની ગયા કે તે પાપી, ક્રોધી, પાપકર્મી યતિની પાસે જઈ શું ય કરશે? એમ ચિન્તા કરતા તે બધાને કરુણાસાગર પ્રભુએ આશ્વાસન આપ્યું, "વ્યાકુલ કેમ થયા છો? તે મૂઢ શું કરશે?" (૭૮–૮૧½) પણ આ બધો બનાવ આગ્રા નગરના રાજા અને તે મ્લેચ્છ સાર્વભૌમના કૃપાપાત્ર, વિચક્ષણ, ઇશ્વરના પ્રભાવથી પ્રેરાયેલા લશ્કરખાને પૂરેપૂરો જાણ્યો. "મ્લેચ્છ સમ્રાટે તને દેશનાં કાર્ય કરવા અધિકારી બનાવ્યો છે પણ હે દુર્બુદ્ધિવાળા! ગોકુલસ્થાનને પીડવા માટે નહિ. તેથી ત્યાં વૃથા વિલંબ કેમ કરો છો? અહીં મારી પાસે આવો." આ અર્થનો પત્ર શીઘ્ર તેના તરફ મોકલીને તેને આગ્રા નગરપ્રતિ બોલાવ્યો, (૮૨–૮૫½) પછી તે કુબુદ્ધિવાળો ઇશ્વરના બલવાન ૨૫

પ્રભાવ વડે ગળેથી પકડાયેલો મુંઝાયેલો શીઘ્ર આગ્રા નગરમાં આવ્યો. (૮૩½) ॥ શ્રીઆચાર્યજીકુલ ભૂષણ શ્રીગોકુલેશજી જયતિ ॥

॥ આ પ્રમાણે શ્રીમદ્‌ગોકુલેશલીલાસુધાસિંધુમાં અસુર તિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો દશમો તરંગ પૂરો થયો ॥ મહારાજા રાજેશ્વર આનંદ આનંદ પરમાનંદ સર્વોપર સ્વરૂપ માંગલ્ય રૂપ શ્રી ગોકુલેશજી જયતિ ॥ હવે તરંગ અગિયારમો શરૂ થાય છે. ॥

પછી એવું બન્યું કે શ્રીગોકુલમાં બીજા સંબંધીઓએ અને સેવકોએ પણ ડરી જઇને તે માયાવી દુર્જનશ્રેષ્ઠ સંન્યાસીને સંતોષવા માટે માલાદિનો ત્યાગ કર્યો. (૧½) ત્યારબાદ તેઓ શ્રીજી પાસે આવ્યા; તે સમયે દિવસ એક પ્રહર બાકી રહયો હતો અને શ્રીનાથજીના ઉત્થાપનનો સમય હતો અને શ્રીજી શ્રીનાથજીના સેવા વિનોદ માટે સ્નાન કરી રહયા હતા. મર્યાદાના સાગર સમા શ્રીજીએ તેમનો ઘણો આદર સત્કાર કર્યો, અને પૂછયું કે આવા બની ગયેલા તમે આવા અનુચિત સમયે કેમ પધાર્યા છો, તે સત્વર કહો. પછી તેમણે કહયું કે તમારી પાસે એક યાચના કરવા આવ્યા છીએ. (૨-૫) તેમના અભિપ્રાયને સમજીને હસતા વદન કમળથી અને વિનયપૂર્વક તેમ જ મૃદુતાથી ભગવાન શ્રીજીએ કહયું કે અમે નિઃસંશય તમારી આજ્ઞા પાળવા તત્પર છીએ.પરમ પૂજ્ય શ્રીવિઠ્ઠલેશજીએ અને શ્રીઆચાર્યજીએ પણ જે કહયું છે, શ્રુતિ, સ્મૃતિ અને પુરાણોએ જે આદેશ આપ્યો છે, તેનાથી જરાય ન્યૂન કે હીન કે વિરુદ્ધ અમે કર્યું હોય ને જો તમે જોયું હોય તો આજ્ઞા કરો; હું નિઃશંક સત્વર તેમ કરીશ; પણ તેથી વિરુદ્ધ કશું નહિ કરું. (૬-૯) ત્યારે તેમણે કહયું કે તે સંન્યાસી સ્વતઃ બલવાન છે અને વળી મ્લેચ્છ રાજાના આશ્રયને લીધે પણ તે બલવાન છે, અને તે દંડ, નિગ્રહ કે કૃપા કરવા સમર્થ છે. સમ્રાટનો અતિ પ્રિય છે; તેની આજ્ઞા પાળનારાઓનું તે શ્રેય કરે છે, અને આજ્ઞા ન માનનારાઓનું સર્વ પ્રકારે અનિષ્ટ કરે છે. તેથી તમારે પણ માલાદિકનો ત્યાગ કરવો જોઇએ, એમ મારું માનવું છે. (૧૦-૧૨) તમે ત્યાગ કરશો, તો તમારા બધા સેવકો નિઃશંક માલાદિનો ત્યાગ કરશે. વૈષ્ણવ ધર્મનું તમે મૂળ છો, પોષણકર્તા છો; તમે એમ કરશો તો તે સંન્યાસી અત્યંત સંતુષ્ટ થશે; તે આપણું અત્યંત કલ્યાણ કરશે. સાર્વભૌમ બાદશાહ તેને અધીન હોવાથી તેને માટે કશું અશકય નથી. (૧૩-૧૫) તેમ નહિ કરો તો તે આપણને નિર્મૂલ કરી નાખશે. તેથી અમે માલાનો એકદમ ત્યાગ કર્યો છે. (૧૬) એટલે સંપત્તિની તેમજ સેવકો, વૈષ્ણવો અને ભકતોની રક્ષા માટે અમે માલાત્યાગની યાચના કરવા આવ્યા છીએ.(૧૭-૧૮½)એ સાંભળીને દઢવ્રતવાળા હોવા છતાં વિનયપૂર્વક ભગવાન શ્રીજીએ કહ્યું, કે તમે હમણાં જાઓ. પછી હું ત્યાં આવીશ. પછી તેઓ ઘેર ગયા. બીજી બાજુ શ્રીજીએ સ્નાન કરી શ્રીનાથજીના મંદિરમાં જઈ શયન આરતી સુધી શ્રીનાથજીની સેવા કરી પછી બહાર આવી, સુશીલતાના સાગર એવા તેમણે તેમના ઘેર જવાની ઇચ્છા કરી; પરંતુ પોતાના ભાઇ શ્રી રઘુનાથજીના પુત્ર અને ભક્ત જયદેવે પ્રભુને તેવો શ્રમ કરતાં રોકયા અને કહયું કે તેમણે જે કહયું છે તે સદ્ધર્મની રક્ષા કરવાવાળા તમારે કરવું તે કોઇ પ્રકારે યોગ્ય નથી, તો તેમને ઘેર જવાનો શો અર્થ? (૧૯-૨૩) શ્રી કલ્યાણ

ભટ્ટ કહે છે કે પ્રાણાધીશ ભગવાનનો સ્વભાવ સર્વથા અત્યંત સુંદર છે; તેમને નમન કરનારા ભક્તોનાં ચરણકમલની રજ હું ક્યારે પ્રાપ્ત કરીશ ? કેમ કે કૃપાસિંધુ ઇશ્વરેશ્વર શ્રીજી પોતે, શ્રુતિ તથા સર્વ પુરાણો તથા સર્વ અવતારીઓ માટે વંદનીય એવું પોતાનું વાક્ય અન્યથા કરે છે. પોતાની ઇચ્છા કે પોતાનું કથન ફેરવે છે પણ પોતાનો ભક્ત ગમે તેવો ક્ષુદ્ર હોય તો પણ તેનું વાક્ય અન્યથા કરતા નથી અર્થાત ભક્તની ઇચ્છા ને અનુસરે છે મતલબ એ છે કે જયદેવજીની ઇચ્છા ને માન આપીને શ્રીજી તેઓને ત્યાં ગયા નહિ. (૨૪–૨૬) પણ જ્યારે સંન્યાસીને એમ જણાવવામાં આવ્યું કે તૃણ સમાન માનતા શ્રીગોકુલેશે માળાનો ત્યાગ કર્યો નથી (૨૭–૨૮) ત્યારે સંન્યસ્તાશ્રમની વિડંબના કરવાવાળો તે ભિક્ષુ અત્યંત ક્રુધ્ધ થયો અને તેણે શેરખાનને તથા મથુરાના સર્વકાર્યાધિકારી કતદીને, પ્રબલ કોષ્ઠપાલક વલીદાદાને અને મથુરાના ચૌધરીઓને, સારંગપાણિ અને એવા બીજાઓને બોલાવીને હુકમ કર્યો કે મારા વચનથી સર્વેએ માલાદિકનો ત્યાગ કર્યો છે, પણ ગોકુલના પ્રાણનાથ શ્રીજી મને તૃણસમાન માને છે; તેઓ અને તેમના સર્વે સેવકો યવનોના સમ્રાટથી ય ડરતા નથી. તો તમે સર્વે ત્યાં તેમની પાસે જાઓ અને સાંત્વનાપૂર્વક તેમને સારી રીતે સમજાવો; તેઓ માલાદિ ત્યાગ કરે તેમ જલ્દી કરો. (૨૯–૩૪) એ પ્રમાણે તે યતિનો હુકમ મેળવી, તેની આજ્ઞા પોતાના મસ્તકે ધારણ કરી, તેને દંડવત પ્રણામ કરી, તેઓ બધા ગોકુલ આવ્યા. (૩૫) અને પ્રિયવર પ્રભુને વિનયપૂર્વક નમસ્કાર કરી તેમની આજ્ઞા થતાં બેઠા. પછી તેમણે પ્રભુને વિનંતી કરી કે હે મહારાજાધિરાજ, સાર્વભૌમ યવનરાજ તે સંન્યાસીને અધીન છે, તો તમે તેનું વચન એક વાર માનો. અમે જાણીએ છીએ કે આપ હંમેશાં ધર્મમાર્ગમાં જ રાચો છો; અને તે યતિ પોતે જે કહે છે, કે પાપ તમને ગમતું નથી; તેમ છતાં તેના દુરાગ્રહને માનો અને માલાદિકનો ત્યાગ કરો, અથવા માલાને માથાપર પાઘડીમાં છુપાવી રાખીને તેને મળો. અમે સર્વ એને કહીશું કે ભગવાન શ્રીગોકુલશે માળાનો ત્યાગ કર્યો છે. (૩૬–૪૦) પછી તે અત્યંત દુરાગ્રહી યતિ આપને ફરીથી એમ નહિ કહે કે માળા તજો કે પહેરો. અમે એ બાબતમાં જામીન થઇએ છીએ. અમે બધાં એક અનર્થની માગણી કરીએ છીએ, તેમ છતાં અમારા સૌનું વચન માનો. (૪૧–૪૨) એ પ્રમાણે કહી રહેલા તે સૌને ભગવાન પુરુષોત્તમે આક્ષેપ કરતાં કહ્યું કે એ એવો કેવો છે કે સુંદર સનાતન ધર્મનો ત્યાગ કરીને હું તેના દુરાગ્રહને માનું ? અત્યારે તે સ્પષ્ટ કહે છે કે આજે માલાદિકનો, ત્યાગ કરો, કાલે તે દુર્મતિ કહેશે કે જનોઈનો પણ ત્યાગ કરો. તો શું હું તેનો પણ ત્યાગ કરું ? તે દુર્બુદ્ધિ ગમે તે બબડે હું કદીયે ધર્મનો ત્યાગ નહિ કરું. હું મ્લેચ્છપતિ કે યતિથી ડરતો નથી; આ પાપ પ્રવર્તન કરવું એ આપ સૌને માટે ઉચિત નથી, કેમ કે તમે પાપીને અનુસરો છો, નહિ કે ધર્મ અને ધાર્મિક પુરુષોને. (૪૩–૪૭) જે ધર્મનું પાલન કરે છે અને ધાર્મિકોનું નિષ્કપટ ભાવે અનુસરણ કરે છે, તે ભગવાન વિષ્ણુને પ્રસન્ન કરે છે. વિષ્ણુ પ્રસન્ન થાય તો કયું ઇષ્ટ એકદમ

પ્રાપ્ત થતું નથી ? અને સર્વેના નિયંતા તેઓ પ્રસન્ન થાય તો અનિષ્ટ નિવારી શકાય છે. (૪૮-૪૯) એ પ્રમાણે ભગવાનનું અમૃતશું સુંદર વાક્ય સાંભળીને અત્યંત પ્રસન્ન થઇને તે સર્વે સંન્યાસી પાસે ગયા ને પ્રેમભર્યો સર્વ વાર્તાલાપ તેને કહી સંભળાવ્યો; એથી તે મહાસુર પાપી અત્યંત ક્રુધ્ધ થયો. (૫૦-૫૧) ॥ શ્રીરુક્મિણીલાલ રત્ન રસાલ શ્રીગોકુલેશજી જયતિ ॥

॥ આ પ્રમાણે શ્રીમદ્ગોકુલેશલીલાસુધાસિંધુમાં અસુર તિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો અગિયારમો તરંગ પૂરો થયો ॥ શ્રીવિઠ્ઠલેશ કુમાર પુષ્ટ પુષ્ટ પ્રાગટ્ય ભક્ત રસિકનો શણગાર વ્રજમંડલનો ભૂપ શ્રીગોકુલેશજી જયતિ ॥ હવે તરંગ બારમો શરૂ થાય છે. ॥

કેટલાક સુપ્રતિષ્ઠિત વૈષ્ણવો હતા, જેઓ વૈષ્ણવતા બતાવતા હતા અને વૈષ્ણવ તરીકેનો ભાસ કરાવતા હતા; કેટલાક પોતાને હંમેશાં સ્વામી કહેવડાવતા હતા; કેટલાક પોતાની સ્વલ્પ બુદ્ધિ વડે પોતાને અનન્ય કહેવડાવતા; તો કેટલાક પોતાને રાધાવલ્લભી તરીકે મનાવતા હતા; વળી કેટલાક વિહારીના સેવક તરીકે પોતાને જણાવતા હતા, તો વળી કેટલાક પોતાને વ્યાસના અનુગામી કહેતા, તો વળી કેટલાક પોતાને તત્વવાદી કહેવડાવતા. એ પ્રમાણે ભિન્ન ભિન્ન અને એવાં બીજાં નામો વડે પોતાને જેઓ ઓળખાવતા હતા, તે સૌએ ધૈર્ય તથા લાજ છોડી પોતાના કંઠમાંથી માલા ઉતારી. તે સંન્યાસીના ચરણમાં અર્પી; (૧-૫) અને તેમણે રુદ્રાક્ષમાળા તથા ત્રિપુંડ્ર ધારણ કર્યાં. તદુપરાંત તેમણે પંચાયતન પૂજા પણ શરૂ કરી. શ્રીમદ્ભાગવતની કથા એ સંન્યાસીને અપ્રિય છે, એમ જાણી તેનો પણ તેમણે ત્યાગ કર્યો. પછી તેમણે તેની પાસે જઈને કહ્યું કે આજે અમે ખરેખરા બ્રાહ્મણ બન્યા; કૃપાસાગર આપે અમને ધર્મમાર્ગમાં પ્રવેશ કરાવ્યો. મૂર્ખોએ અમને અત્યારસુધી વિષ્ણુની સેવા શીખવી હતી, તેથી અમારો જન્મ આજસુધી વ્યર્થ હતો; નિરંજન અને નિરાકાર જે બ્રહ્મ છે તે બ્રહ્મ તમે જ છો, માયાથી શરીર ધારણ કરી બ્રહ્મ તમારા સ્વરૂપે પ્રગટ થયું છે. મનસા, વાચા અને કર્મણા અમે તમારા જ સેવકો છીએ; (૬-૧૦) પાખંડમાર્ગમાંથી ઉધ્ધાર કરી તમે અમને ધર્મમાં પ્રવેશ કરાવ્યો છે. ત્યારે તે પાપી સંન્યાસીએ તે મૂર્ખોને છેતરામણાં વચન કહ્યાં કે મ્લેચ્છપતિ પાસેથી હું તમને સૌને અગણિત ધન અપાવીશ; ગ્રામ, દેશ, દેશનું કાર્યાધ્યક્ષપણું, કોટવાલપણું, ચૌધરીપદ, દુર્લભ એવું ન્યાયાધીશનું પદ, હાથી, ઘોડા, રથ, સુવર્ણ, વસ્ત્રો, આભરણો વગેરે જે તમારું ઇચ્છિત હશે તે સર્વથા અપાવીશ; તમે સર્વે સાધુઓથી આદર પામેલા શૈવ માર્ગમાં સ્થિર રહેજો, તમે કદીયે વૈષ્ણવમાર્ગનો આદર ના કરશો અને પાપના અતુલ રાશિ જેવા વિષ્ણુનો તો હંમેશાં દ્રોહ કરજો. (૧૧-૧૫) તે સંન્યાસીની આજ્ઞાથી મ્લેચ્છ સમ્રાટના સશસ્ત્ર લાઠીધારી સિપાઈઓ મથુરા, ગોકુલ, સુંદર વૃંદાવન, ગોવર્ધન પર્વત અને અન્યાન્ય સ્થળોએ ફરતા હતા અને સજ્જનોના કંઠમાંથી માલા તોડી નાખતા હતા, તથા મુદ્રાઓ અને ઉર્ધ્વપુંડ્ર તિલક ભૂંસતા હતા અને તે રીતે વૈષ્ણવોને પીડતા હતા. (૧૬-૧૮) તેઓ તુલસીના છોડને ઉખાડી નાખતા, શ્રીહરિની સેવા કરવા દેતા ન્હોતા, શ્રીકૃષ્ણદેવની દ્વિભુજ મંગલપ્રદ શ્રી-

મૂર્તિ તથા કેશવને પણ જ્યાં ત્યાંથી ફેંકી દેતા હતા; વળી જેઓ તુલસીની માલા બનાવતા હતા, જેઓ વેચતા હતા અને જેઓ ખરીદતા હતા, તે સૌને તેઓ મારતા હતા. વળી રાસલીલાનો મહોત્સવ જોયો હોય કે તે વિષે સાંભળ્યું હોય, તો તે કરનારાઓને, દેખનારાઓને, તેની પ્રશંસા કરનારાઓને અને તેમને સહાય કરનારાઓને તેઓ પ્રાણહારી દંડ દેતા હતા. જેઓ ઘંટા, મૃદંગ, શંખ વેણુના નાદથી શ્રીહરિની આરતી કરતા હોય, તેમને તેઓ ગધેડા પર બેસાડી ફેરવતા હતા; ત્રિપુંડ્ર કરવા માટે સહુને તેઓ આગ્રહ કરતા હતા,(૧૯–૨૩½) વળી જ્યારે જ્યારે તે કુબુદ્ધિ પાપી સંન્યાસી સ્નાનાર્થે કે ભોજનાર્થે કે કોઈ નિંદિત કાર્ય કરવા માટે ગુફામાંથી બહાર નીકળતો ત્યારે મ્લેચ્છપતિના અનેક શસ્ત્રધારી સિપાઈઓ તેની આગળ આગળ દોડતા, અને માર્ગમાંના કાંકરા–પત્થર દૂર કરતા; તેઓ લોકોને તથા વૈષ્ણવ સજ્જનોને પણ મારતા; જ્યારે પોતાના જવાના માર્ગમાં તે કુમતિ ઢેફાં કે કાંકરા જોતો, ત્યારે ત્યારે તે ક્રુધ થતો અને લાકડી તથા ચાબુકથી તે સિપાઇઓને પોતાના વશવર્તી રાજપુરુષો દ્વારા પીડા પહોંચાડતો. (૨૪–૨૮½) તે પાપી સંન્યાસી પોતાના જેવા કેટલાક પાપિષ્ઠ, મૂર્ખ, દુરાત્મા, પાખંડી, વિષ્ણુદ્રોહી અને અતિલોભી અગ્નિહોત્રી ગુર્જરોને ત્યાં ભિક્ષા લેતો હતો; પાપી સ્ત્રીઓ તેની શુશ્રૂષા કરતી હતી; તે જ પ્રમાણે કેટલીક સ્ત્રીઓ તેના પગ પખાળતી, તો કેટલીક સ્ત્રીઓ તેના પગ દાબતી, તો કેટલીક મૃગનયનીઓ પુષ્પ તેલથી તેને અભ્યંગ કરતી હતી; તો વળી કેટલીક સ્ત્રીઓ અંગમર્દન કરી સુગંધી યુક્ત બહુ તપ્ત જલથી તેને સ્નાન કરાવતી હતી. (૨૯–૩૩½) કેટલાક માણસો તેની આગળ વેણુ અને વીણા વગાડતા હતા, કેટલાક ગાતા હતા, તો કેટલાક બંદીજનો તેની સ્તુતિ કરતા હતા. તે પ્રમાણે કેટલીક મૃગનયની સ્ત્રીઓ કટાક્ષપૂર્વક તેની સાથે મધુર વાર્તાલાપ કરતી અને તેની આગળ મિષ્ટ વસ્તુઓ પીરસતી હતી. યથેષ્ટ રીતે તે તેમને ઘેર સેવા કરાવતો ભોજન કરતો, અને તે સ્ત્રીઓ પ્રત્યે અનુરક્ત થઈ લાંબો કાળ તેમને ઘેર જ સૂઈ રહેતો. (૩૪–૩૬½): એક વાર એક દુરાત્મા ગુર્જર બ્રાહ્મણને ઘેર તેની યુવાન સ્ત્રી તેને ભોજન પીરસી રહી હતી, અને પ્રેમપૂર્વક કટાક્ષ સહિત તેને વારંવાર જોઈ રહી હતી, ત્યારે લોભી માનસવાળા તે સંન્યાસીએ તે ઊંચી સ્ત્રીને પૂછ્યું કે હે મૃગેક્ષણા, સુશ્રેણી, સુમુખી, હે પ્રિયે, તું આવી ટુંકી, પગ સુધી ન પહોંચતી, સસ્તી અને અસુંદર સાડી કેમ પહેરે છે? ત્યારે મંદમંદ હસીને વિલાસપૂર્વક તે સ્ત્રીએ તેને કહ્યું કે હું તો ઊંચી છું, પગ સુધી પહોંચે તેવી સાડી વણકરો વણતા નથી, તો તેમને કહો. (૩૭–૪૧) પછી અત્યંત વિરક્ત અને ધાર્મિક એવા એ સંન્યાસીએ મ્લેચ્છો તથા મ્લેચ્છપતિના નોકરોને મોકલીને બધા વણકરોને બોલાવ્યા. તે બધા જલ્દી જલ્દી આવ્યા અને પ્રણામ કરીને તેમણે તેને કહ્યું કે મહારાજ, આપની શી આજ્ઞા છે? (૪૨–૪૩) તે સાંભળીને તેણે તેમને પોતાની પ્રિય સ્ત્રી બતાવતાં કહ્યું કે હે પાપી મૂર્ખ લોકો, આ સાધ્વી સ્ત્રીના પગ ઢાંકે તેવી સાડી તમે કેમ વણતા નથી? ત્યારે અત્યંત ડરી ગયેલા તે લોકોએ

કહ્યું કે એવું વસ્ત્ર બનાવવા માટે યોગ્ય વેમાદિક દીર્ઘ ઉપકરણો (સાધનો) અમારા ઘરમાં નથી, તેથી અમે તેવું લાંબુ વસ્ત્ર બનાવી શકતા નથી. (૪૪–૪૬) તેમનું એવું વચન સાંભળીને તે પાપી, દુર્મતિ અને સ્ત્રીલોલુપ સંન્યાસીએ ક્રોધપૂર્વક તેમને કહ્યું કે હે મૂર્ખાઓ, જરૂરી લાંબા ઉપકરણો એકદમ તૈયાર કરો અને પગને પૂરા ઢાંકે તેવી સુંદર સાડી એને માટે તૈયાર કરો; નહિ તો તમારો દંડ થશે. એમ કહી તે નિર્લજ્જ અસુરે તે સ્ત્રીનું પાનીથી માંડીને નાભિ સુધી પોતાના દંડ વડે માપ લીધું અને તેમને કહ્યું કે મેં બતાવેલા માપનું વસ્ત્ર એને માટે બનાવીને અહીં લાવો; નહિ તો તમારો વધ કરવામાં આવશે. (૪૭-૫૦$\frac{1}{2}$) પછી ત્યાંથી તે બધા તેનાથી અત્યંત ડરતા ડરતા, પણ ક્રોધ કરતા, તેને ગાળો ભાંડતા ભાંડતા પોતાને ઘેર ગયા. તેમણે બધાં સાધનો જલ્દી એકઠાં કરીને તેની પ્રિયાના પરિધાન માટે અત્યંત રુચિર અને કીમતી વસ્ત્ર બનાવ્યું અને ભય લાગવાથી કિંમત લીધા વિના જ તે સ્ત્રીને આપ્યું. (૫૧–૫૩) એ પ્રમાણે તે પાપી મહાસુરે આચરણ કરવા માંડયું ત્યારે સાધુઓ, ધર્મિષ્ઠ પુરુષો અને ભકત વૈષ્ણવો અત્યંત પીડા અનુભવવા લાવ્યા. એ પ્રમાણે વૈષ્ણવોને વ્યાકુલ થયેલા જોઇને ભગવાન કૃપાસાગર શ્રીજી અત્યંત ખેદ પામ્યા. (૫૪–૫૫) જેનાં ચરણકમલની રેણના અણુ પર સેંકડો કમલ પણ પ્રાણ ન્યોચ્છાવર કરી દે છે, એવા શ્રીગોકુલાધીશને ખિન્ન બનેલા જોઇને કોમલ ચિત્તવાળા પ્રયાગદાસ વગેરે ભકતોએ તેમને વિજ્ઞપ્તિ કરી કે આપ હવે આજ્ઞા આપો; ભ્રષ્ટ, પાખંડી, લુચ્ચા, સદ્ધર્મથી વિમાર્ગે જનાર અને બ્રાહ્મણનો કેવળ આભાસ કરાવતા તે સંન્યાસી પર દયા કેવી ? આપ નહીં કહો તોય, અમે જાતે મથુરાં જઈને, કોઈક નિમિત્ત ઊભુ કરીને, તેની સાથે ઉત્કટ કલહ કરી તીક્ષ્ણ તલવાર વડે તેનું માથું કાપી નાખીશું. (૫૬–૫૯) ત્યારે હરિદાસ, પરમ ભક્ત કીકાભાઈ, મહાન નિહાલચંદ અને પ્રસિદ્ધ તારાચંદે કહ્યું કે તે તે અવસરે તે તે કાર્ય કરતા, તે તે યુકિત વડે, અતર્કિત ઉપાયો વડે તે યતિને એકાંતમાં મારી નાખીએ. ભેગા થઇને બધાંએ કહ્યું કે કાં તો તેને પાણીમાં ડુબાડી દઇએ કે કાંતો અગ્નિમાં ફેંકી દઈએ, તો કેટલાકે એમ પણ કહ્યું કે ઊંઘતો હોય ત્યારે તેનો વધ કરી નાખીએ. બીજાઓએ કહ્યું કે તેને પત્થર પર પછાડીએ. મેઘજીએ કહ્યું કે તેને ઝેર આપીએ. (૬૦–૬૩) ત્યારે શ્રીજીએ તેમનો એવા અભિપ્રાય જાણીને તેવા પાપી પર પણ કૃપા કરી તે સૌને તેમ કરતાં અટકાવ્યા અને કહ્યું કે તે પોતાના અપરાધથી જ મરશે. (૬૪$\frac{1}{2}$) હવે 'બાઈ' નામથી અત્યંત પ્રસિદ્ધ એવી શ્રીમહાપ્રભુજીની કોઈક મોટી ભકત સ્ત્રી હતી; સર્વ કાંઈ ત્યાગ કરીને પ્રભુના રૂપમાં અત્યંત પ્રેમભરી નિષ્ઠા તેણે રાખી હતી; તેણે કહ્યું કે હે પ્રભુ, માલાનો ત્યાગ કરી દોને ! સંકટકારી અને અનર્થકારી એ માલાને ધારણ કરવાથી શું ? તેનો ત્યાગ કરવાથી આપને શી હાનિ થવાની છે ? ધર્મરક્ષક શ્રીગોકુલપતિ ભગવાન તેની વાણીથી ગુઢ રીતે પ્રસન્ન થયા, પણ તેની વાતને માની નહિ. (૬૫–૬૭). ॥ શ્રી વલ્લભ ચરણ પ્રતાપ વિન મિથ્યા સબે વિચાર ॥ બૈઠે કાગદ નાવમેં કયોં ઉતરેંગે પાર ॥

॥ આ પ્રમાણે શ્રીમદ્‌ગોકુલેશલીલાસુધાસિંધુમાં અસુર તિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો બારમો તરંગ પૂરો થયો ॥ આશ ન ત્રાસ ન કાહુકી એક પ્રભુકી આશ । પ્રભુકે બલ ગાજત રહુ સદા શ્રીચરણે નિવાસ ॥ શ્રી શ્રી ॥ હવે તરંગ તેરમો શરૂ થાય છે. ॥

એ પ્રમાણે કેટલાક દિવસો વ્યતીત થતાં માહ માસની શુકલ પંચમી યાને વસંતપંચમી આવી. (૧) ત્યારે તે અતિક્રોધી અસુરે સર્વ રાજકાય પુરુષોને આદેશ કર્યો કે તમે મારું કે મ્લેચ્છપતિનું કહેવું કરતા નથી; તમે ઉગ્રદંડ કરનાર તે સમ્રાટથી બીતા પણ નથી ? જો તમે તમારું કલ્યાણ ઇચ્છતા હો અને જીવવા ચાહતા હો, અને જો આપત્તિમાં આવવા ન માંગતા હો, તો મારું વચન તમે માનો. અહીંથી જલ્દીથી ગોકુલ જાઓ અને ગોકુલેશના અને તેમના સેવકોના કંઠમાંથી માલા સર્વથા ઉતરાવો. (૨–૪ૺ) એની એવી આજ્ઞા મેળવીને કતર્દી, શેરખાં, સારંગપાણિ અને ઉદયરામ વગેરે પોતાના સંગીઓ સાથે ગોકુલ જઈને પડોશીને ઘેર જઈને બેઠા. પછી કુબુદ્ધિ વૈદ્ય કોટવાલને લઇને પ્રભુની બેઠકે ગયો અને ત્યાં છુપી રીતે પ્રભુને દેખાડીને તે પાછો ફરી ગયો. (૫–૭ૺ) તેની દુષ્ટતા જોઇને શ્રીમહાપ્રભુના અંગસેવક શ્રીમાન માધવદાસે તે પતિત, પાપી દુરાત્માનું મોઢું કદી જોયું નહિ. (૮–૯) તે સમયે પ્રભુ ભોજન કરીને તિબારીમાં મૂઢા ઉપર બિરાજ્યા હતા, આંગળીઓ વડે કેશ વિલાસપૂર્વક છૂટા પાડતા હતા, અને તાંબુલ ભક્ષણની લીલાથી નિજ ભક્તોને આનંદ પમાડતા હતા, લાલ રંગવાળો ફઇદાર નાનો કંચુક તેમણે પહેર્યો હતો, અંબર અને ઉપરણો ધારણ કર્યાં હતાં, અને વિવિધ કટાક્ષો વડે સુંદરી સ્ત્રીઓનાં નયનો અને ચિત્તમાં રસસાગરની વર્ષા કરી રહયા હતા; તે વખતે કોટવાલ તેમને જોઈને, પ્રણામ કરીને ત્યાં બેઠો, પણ પ્રભુના કાઇક બલવાન પ્રભાવથી નિરૂધ્ધ થયેલો મંદમંદ પણ કશું બોલી શકયો નહિ. (૧૦–૧૪) સદા સર્વજ્ઞ પ્રભુએ તેને પૂછયું કે કયાંથી આવ્યા છો, કયા હેતુથી, કેવા પ્રયોજનથી આવ્યા છો ? તેમની સામે પોતાનો આશય સ્પષ્ટ કરવા તે સમર્થ ન્હોતો, તેથી તેણે કહ્યું કે હું કેવળ કૌતુક જોવા માટે આવ્યો છું. (૧૫–૧૬) ત્યારે હસતાં હસતાં પ્રભુએ કહ્યું કે અહીં કંઇ કૌતુક નથી; તમારે દર્શન કરવા યોગ્ય કૌતુક તો મથુરામાં છે. (૧૭) તે સમયે તુલસીમાલાથી શોભતા કંઠવાળા પીતાંબર નામે ભટ્ટ શ્રીમહાપ્રભુજી પાસે આવ્યા. (૧૮) તેને જોઇને તે દુષ્ટે કહયું કે કંઠમાં ધારણ કરેલી, મારી સામે જ શોભતી તુલસીમાલાને સુતરાઉ કંચુકથી શું કામ છુપાવે છે ? એ પ્રમાણે અન્ય બહાના હેઠળ પ્રભુ પ્રત્યે જ તે દુષ્ટ કોટવાળે બકવાદ કર્યો. (૧૯-૨૦) પરંતુ તેના હેતુને જાણવા છતાં પ્રભુએ તેના પર જરાય ક્રોધ કર્યો નહિ; કેમકે કલિયુગ સંબંધી, પાપ હરનારી અને સર્વ જગતને પાવન કરનારી સુમધુર લીલાને સારી રીતે પૂર્ણ કરવા માટે જ આપનો આગ્રહ છે, (૨૧–૨૨) એટલે જ તે પાપીને વિનષ્ટ કરવા માટે જે વજ્રસમૂહ, કોટી પ્રલયાગ્નિ, હજારો કાલકૂટ અને તે તે બીજી ચીજો સહસા ઉપસ્થિત થઈ, તે સર્વે શાંત થઈ ગઈ. પછી વાણીવિદોમાં શ્રેષ્ઠ એવા ભગવાને તેને કહયું કે તુલસીમાલા પહેરવી એ લૌકિક કામ નથી, પણ શ્રુતિ, સ્મૃતિ

અને પુરાણોએ કહેલું છે. તે ધર્મનું આચરણ કરનાર કયો માણસ ધર્મને લજવે? તે માલાને છુપાવવી પડે, એવી રીતે કોણ ડરે? લજ્જાથી જેઓ ધર્મનું આચરણ કરતા હોય, તેમને જ એવો અત્યંત ડર લાગે, (૨૩-૨૬) પછી વલીદાદા નામના તે કોટવાલે ફરીથી કહ્યું કે સાર્વભૌમ મ્લેચ્છપતિની આજ્ઞા ન હોવા છતાં તમે તે શા માટે પહેરો છો? જો સમ્રાટની આજ્ઞા હોય તો અમને તેવો પત્ર બતાવો. ભગવાને તે મૂર્ખને કહ્યું કે અમે તો સદૈવ તે માલા ધારણ કરતા આવ્યા છીએ. તમારી પાસે તેનો નિષેધ દર્શાવતો પત્ર હોય તો તે અમને બતાવો, કે જે દ્વારા તમે અમને ધર્મમાંથી ચલિત કરવા ઇચ્છો છો (૨૭-૨૯½) ભગવાનનું એવું વાક્ય સાંભળીને તે બહુ ઝંખવાણો પડી ગયો અને તેણે પ્રભુને વિનંતી કરી કે પડોશીને ત્યાં શેરખાં તથા કતર્દી વગેરે આવ્યા છે; ત્યાં તુલસીમાલા પહેરવા કે ન પહેરવા સંબંધી વિચાર થશે. એટલે આપે સર્વથા ત્યાં પધારવું જોઇએ. સંબંધીનો અનુરોધ માનવો ઉચિત છે, એમ માની ત્રિલોકમણિ ભગવાન શ્રીજી તેમને ત્યાં પધાર્યા. (૩૦-૩૪) દૂરથી પ્રભુને આવતા જોઇને બધા રાજકીય પુરુષો અત્યંત આદરપૂર્વક ઊભા થયા. અનેક નક્ષત્રો સહિત પૂર્ણિમાનો ચંદ્ર શોભે, તેવી રીતે તે બધાની સાથે તે સભામાં બેઠેલા ભગવાન અતિ શોભવા લાગ્યા. (૩૫-૩૬) ત્યાં મથુરાના અધિકારી કતર્દીએ વિનયપૂર્વક ને મૃદુતાથી કહ્યું કે હે નાથ, તે સંન્યાસી સાથે તમારે હઠ કરવી ઉચિત નથી, તેની સાથે હઠ કરવી એ બાદશાહ સાથે હઠ કર્યા બરાબર છે.(૩૭-૩૮)સંબંધીઓ અને અન્યત્ર સેવકોને જુઓ.તે સંન્યાસી અને મ્લેચ્છપતિની પ્રસન્નતા માટે તે સૌએ માલાદિકનો ત્યાગ કર્યો છે; અને તમે પોતે પોતાને તથા પોતાના સેવકો કે જેમણે માલા ધારણ કરી રાખી છે, તેમને જુઓ, હે વિભો,એકજ સ્થળે બે માર્ગ ઉચિત છે? (૩૯-૪૦) ત્યારે ઇશ્વરેશ્વર ભગવાને એકલાએ જ કહ્યું કે જ્યાં માલાદિનો સ્વીકાર છે, ત્યાં જ શાસ્ત્રસંમત માર્ગ છે, જે લોકો કામ, ભય, લોભ કે પ્રતિષ્ઠાની ઇચ્છાથી એ માલાને તજે, તો ભલે તજે; જો તે લોક તે ધર્મને ન સમજે, તો એમાં અમે શું કરીએ? (૪૧-૪૨½) એ સમયે ત્યાં હાજર રહેલામાંથી કોઇએ આંખના ઇશારાથી કતર્દીને કહ્યું કે ગોકુલેશજીના કંઠમાં વિરાજતી તુલસીમાલા સત્વર તોડી લો, (૪૩-૪૫) તે કતર્દી તે વાતને સ્મિતથી સમજ્યો એટલે તે વાતનો સ્વીકાર કર્યો, પણ તે તેમ કરી શક્યો નહિ. જેમ સિંહની દાઢને શિયાળ લેવાને શક્તિમાન થાય નહિ, તેમ પ્રભુના સ્ફુરતા તેજને કારણે તે માલા તોડવા શક્તિમાન થયો નહિ. પછી તેણે પ્રભુને વિનંતી કરી કે હે નાથ, જેણે મ્લેચ્છપતિને વશ કરી રાખ્યો છે, તેવા એ સંન્યાસી પાસે આપ એક વાર ચાલો; ત્યારે ભગવાને કહ્યું કે અત્રે માલાદિ બાબતનો વિચાર થવાનો છે, તે હેતુથી હું આવ્યો છું; તો મૂર્ખ સંન્યાસી પાસે હું શું કામ જાઉં? (૪૬-૪૯) તે ધર્મનું આચરણ કરતો નથી, નથી તે ધર્મનો વિચાર કરતો. ત્યારે તેણે વિનંતી કરી કે તે સંન્યાસી મ્લેચ્છપતિની કૃપાથી સમ્રાટપદ જ ધારણ કરે છે, તેથી ય વિશેષ સત્તા ધારણ કરી રહયો છે; એટલે તમારી પાસે સત્વર માલાત્યાગ કરાવવા અમને

૩૩ મોકલે છે. અમે તો તે ઉગ્ર દંડકર્તા યવનાધીશથી ઘણા ડરીએ છીએ. (૫૦-૫૨) આપ તો માલાનો ત્યાગ નથી કરતા, કે નથી તેની પાસે પધારતા; કે નથી અમને બતાવતા જહાંગીરની મુદ્રાવાળો પત્ર કે જેમાં પોતાની માલા ન તજવાનું લખ્યું હોય. તો શું તમે અમને તે સંન્યાસી વડે મારી નંખાવવા ઇચ્છો છો ? તમે તો કૃપાસિંધુ છો; તમારા સ્વભાવને એવું કરવું ઉચિત નથી, એ પ્રમાણેનાં તેનાં વચન સાંભળી, એ બધાનો ભય દુર કરનાર કરુણાસિંધુ, સુશીલતાના સાગર સમા અને અનેક પ્રકારની કૌતુકભરી મનુષ્યલીલા કરનાર, નિર્મર્યાદ તથા અચિંત્ય આશયવાળા પ્રભુ તેમની સાથે મથુરા પધાર્યા.(૫૩-૫૬૧/૨)

॥ આ પ્રમાણે શ્રીમદ્‌ગોકુલેશલીલાસુધાસિંધુમાં અસુર તિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો તેરમો તરંગ પૂરો થયો ॥ લહેર કાલ સમુદ્રકી, દેખત હે મુસકાય । જીવતમાં બુડત સબે શ્રીગોકુલેશ સહાય ॥ શ્રી શ્રી શ્રી શ્રી ॥ હવે તરંગ ચૌદમો શરૂ થાય છે. ॥

તે કુબુદ્ધિ કતર્દીએ પ્રભુને પોતાના ગૃહ તરફ ફરેલા જોયા; તે કતર્દી ભગવાન શ્રીગોકુલેશજીના ભક્ત રાય ગદાધરથી ડરતો હતો; કેમકે અત્યંત પ્રેમને લીધે શ્રીમહાપ્રભુનું દુષ્ટ યતિની પાસે જવું તે રાય ગદાધરને પસંદ પડે તેમ નહોતું; વળી પ્રભુમાં અત્યંત અનુરાગવાળા ભાગ્યવાન મોટા સેનાપતિ લશ્કરખાને મહાવનમાં સઘળાં કાર્ય કરવા માટે રાય ગદાધરને નીમ્યા તે રાય ગદાધર બળ, શૌર્ય, સહાયકો, બુદ્ધિ અને સેનાથી યુક્ત છે, એવું કતર્દીએ સાંભળ્યું હતું; કતર્દીને રોકવા માટે અને શ્રીગોકુલેશજીને લેવા આવનાર સૌને તે રાય ગદાધર મારી નાખવા આવી રહયો છે, એવું પણ તેણે સાંભળ્યું હતું. એટલે પોતાના ગૃહ તરફ જતા પ્રભુને તે કતર્દીએ કહયું કે આ રસ્તો તો મથુરા તરફ જવાનો નથી, પણ આપના ઘર તરફ જવાનો છે, એ માર્ગ તરફ આપ કેમ પધારો છો ? (૧-૬) કૃપાનિધિ પુરુષોત્તમ તો વિવિધ ભાવવાળા ત્યાં રહેલા ભક્તોના મનનું સમાધાન કરવા ઇચ્છતા હતા અને મથુરામાં રહેલા ભક્તોને અનેકવાર આનંદ વરસાવનાર પોતાના વેશથી કૃતાર્થ કર્યા હતા અને હવે કોઈ વિશેષ વેશથી તેમને કૃતાર્થ કરવા ઇચ્છા રાખતા હતા, તેથી પ્રિયતમ પ્રભુએ તે કતર્દીને કહયું કે ઘેર જઈ અન્ય વસ્ત્રો પહેરીને હું મથુરા આવવા ઇચ્છું છું. (૭-૧૦૧/૨) ત્યારે અત્યંત ડરીને સુકાઈ જતા મુખથી પ્રભુને તેણે કહ્યું કે વસ્ત્ર ધારણ કરવાને બહાને વિલંબ કરીને આપ, પોતાના મહાબળ વડે સેના લઇને આવતા રાય ગદાધર વડે તમે અમને સૌને મારી નંખાવવા ઇચ્છો છો કે શું ? ત્યારે ભયભીતોનો ભય દૂર કરનાર પ્રભુ તેના વચનના અનુરોધથી બીજી જ રીતે ગોકુલસ્થ ભક્તોનું સમાધાન કરીને તથા બીજી જ રીતે મથુરાના ભક્તોની કૃતાર્થતા સિદ્ધ કરીને, પોતાનો ઘોડો લેવા દોડતા ગયેલા ભક્તોની પ્રતિક્ષા કર્યા વિના, તે ડરી રહેલા યવનોએ તૈયાર રાખેલા ઘોડા પર સવાર થયા અને ભવસાગરની પાર પહોંચાડનારા ગુણસાગર ભગવાને યમુનાજીની પાર ઊતરી શીઘ્ર પ્રસ્થાન કર્યું. (૧૧-૧૭) તેમણે સહાયક ભક્તોની પ્રતિક્ષા ન કરી; સર્વોપરિ બિરાજમાન પોતાના પૂર્ણ સ્વરૂપના જ બલથી, અનેક મોટા સહાયક સૈનિકો ૩૩

અને સાર્વભૌમના ઈંગિત (સંકેત) પ્રમાણે ચાલનારા તેના અનેક મ્લેચ્છોથી યુક્ત તે કુટિલ દુષ્ટ મહાસુર યતિને જીતવાની પોતે ઇચ્છા કરી. એ સમયે વિશ્વને કૃતાર્થ કરવા માટે પ્રભુની એ પ્રકારની લીલા સંપાદન કરવા ઇચ્છા કરતી અને કૃપાશક્તિથી પ્રેરણા પામેલી લીલાશકિતએ તે સર્વ મ્લેચ્છોમાં એવું બળ મૂકયું કે પ્રભુના તે તે ભકતોને તેઓ રોકી શકયા; (૧૮–૨૨) અને તે ભકતો પોતાના અબજે પ્રાણોથી ય અધિક પ્રિયતમની પાછળ જવા શકિતમાન થયા નહિ, પણ જીવીબાઇનો ભાગ્યવાન પુત્ર દામોદર તો મ્લેચ્છોએ તેને બહુ માર્યો છતાંય પ્રભુની પાછળ પાછળ ગયો. તે ધીર અને બુદ્ધિમાન પુરુષોમાં અગ્રણી હતો. (૨૩–૨૪) વિશ્રામ પણ થોડોક દૂર રહીને એમની પાછળ પાછળ ગયો. હવે શ્રીગોકુલમાં બધા માણુસો ભેગા થઈ ગયા અને "મ્લેચ્છો શ્રીગોકુલપ્રાણવલ્લભને બલપૂર્વક લઈ ગયા" એ સાંભળવાથી દુઃખ થાય એવો હાહાકાર ત્યાં સર્વત્ર ફેલાઇ ગયો. (૨૫–૨૬) અત્યંત વ્યાકુલ થઈને કેટલાકોએ કહ્યું કે મોટો ઉત્પાત થયો, કેટલાકે કહ્યું કે મહાપ્રલય થયો, કેટલાકે કહ્યું કે વજ્રપાત થયો; કેટલાક રોવા લાગ્યા, કેટલાક મૂર્છિત થઈ ગયા; કેટલાક જાણે કે કશું ન સૂઝવાથી અંધ બની ગયા, કેટલાક જાણે કે મૂંગા બની ગયા, કેટલાક કાષ્ટ, ભીંત અને શિલા જેવા જડ બની ગયા; બીજા અંધકારમાં ડૂબી ગયા, કેટલાક જાણે અગ્નિમાં પડી ગયા; (૨૭–૨૯) કેટલીક સ્ત્રીઓ જાણે વજ્રપાત અનુભવી રહી; કેટલીક જાણે સમુદ્રમાં ડુબી ગઈ, બીજી કેટલીક જાણે અંગારાના ઢગલામાં સુવાડી હોય તેવો અનુભવ કરી રહી; કેટલીક સ્ત્રીઓને એવું લાગ્યું કે જાણે તેમના સર્વ અંગોમાં કાંટા ભોંકાઈ રહયા છે; કેટલીક લોહના શસ્ત્રોથી જાણે શરીર ભેદાતું હોય તેવો અનુભવ કરી રહી; કેટલીકને એમ લાગ્યું કે તેઓને પર્વત પરથી ફેંકી દીધી છે, કેટલીકને એમ લાગ્યું કે તેમનાં શરીર કરવત વડે વ્હેરી નાખવામાં આવ્યાં છે; જ્યારેકેટલીકને એમ લાગ્યું કે કાલરૂપી મહાસર્પે દંશ દીધા છે; (૩૦–૩૨) બીજી કેટલીકને લાગ્યું કે મદોન્મત હાથીઓએ પોતાને ચગદી નાખી છે, બીજી કેટલીકને લાગ્યું કે મહાપર્વત પરથી પડતાં તેમનાં શરીર ચૂર્ણ થઇ ગયાં છે; કેટલીક ઉચ્છ્વાસહીન બની ગઇ, કેટલીકને એમ લાગ્યું કે જાણે કે તેમણે ઝેર પીધું છે; કેટલીક જાણે મૃતપ્રાય બની ગઈ, જ્યારે બીજી સ્ત્રીઓ સંનિપાતથી પીડાવા લાગી, કેટલીકને એમ થાગ્યું કે તરવારોના વનમાં તેમને સુવાડવામાં આવી છે; કોઇકને એમ લાગ્યું કે તેમને રૌરવ નરકમાં નાખવામાં આવી છે, કેટલીકને લાગ્યું કે તે ભૈરવ નરકમાં પડી છે, તો કેટલીકને એમ લાગ્યું કે પોતે કુંભીપાક નરકમાં શેકાઇ રહી છે. કેટલીક મૃગનયનીઓ વૈતરણીમાં પડયાનો અનુભવ કરવા લાગી. (૩૩–૩૬) પરંતુ એ બધાંના પ્રાણ લીલાશકિતએ ટકાવી રાખ્યા. બીજી બાજુ રાયગદાધરે તો આ વાત સાંભળીને મોટી સેના લઇને પોતાના મહાવનમાંથી યવનોને હણવા માટે સત્વર પ્રસ્થાન કર્યું, તેણે જોયું કે પોતાના પ્રભુ યમુનાજીની પેલી પાર જઇ રહયા છે, ત્યારે મ્લેચ્છોને હણવા માટે યમુનાજી પાર ૩૪
કરવા તેણે ઇચ્છા કરી. પરંતુ પ્રસ્થાન કરતાં પહેલાં પ્રભુના વદનકમળમાંથી શબ્દો નીકળેલા કે કોઇએ પાછળ આવવું નહિ,

આ યવનોને દૂર કરવા કોઇએ તેમની સાથે યુદ્ધાદિક કાર્ય કરવું નહિ. ભગવાને સ્થાપેલા પોતાના તે આત્મબલે તે રાયગદાધરને બલપૂર્વક રોકયો; જ્યારે મ્લેચ્છો તો તેને જોઇને ડરી ગયા. (૩૭-૪૧૩) તે સમય એકદમ કયાંકથી નાના પ્રકારના વાદ્યોનો પ્રચંડ નાદ પ્રકટ થયો, જે નાદે મ્લેછો પરના પ્રભુના વિજયને વર્ણવ્યો અને ભક્તોને આશ્વાસન આપ્યું. (૪૨-૪૩) મ્લેચ્છોએ પ્રભુવરને કહ્યુ કે આ વાદ્યોનો મહાનાદ આપનો સત્વર વિજય વ્યક્ત કરે છે. ત્યારે ભગવાને કહ્યું કે જે લોકો પોતાના ધર્મમાં વ્યવસ્થિત છે, વિશેષ કરીને જેઓ ભાગવત ધર્મમાં વ્યવસ્થિત છે, તેમનો કદીયે કયાંય પણ પરાજય થતો નથી; પરંતુ જેઓ એ ધર્મથી ચ્યુત થાય છે તેમનો સર્વત્ર સર્વદા પરાજય થાય છે, એ હકીકત છે. (૪૪-૪૬) જેમના હૃદયમાં નીલકમલ જેવા શ્યામ જનાર્દન ભગવાન બિરાજે છે, તેમને લાભ જ થાય છે. તેમનો જય જ થાય છે. તેમનો પરાજય કયાંથી થાય ? (૪૭) પછી પોતાના નાનાભાઇ ઘનશ્યામજીની સાથે રથ પર આરૂઢ થઇને ભગવાન મથુરાપુરીમાં પ્રવેશ્યા અને ત્યાં સૂર્યકુંડ પાસેના સુંદર બગીચામાં બીરાજ્યા. વિવિધ પ્રભાવોથી યુક્ત, યશ, પ્રતાપ, નાનાવિધ ગુણો, શ્રી,પુષ્ટિ, વાણી, કાન્તિ, કીર્તિ, તુષ્ટિ, ઇલા, પૃથ્વીમાતા, ઊર્જા, શકિત, વદ્યા, અવિદ્યા, શકિત અને માયાથી નિષેવિત અને સર્વાંગસુંદર ગોકુલેશપ્રભુને ત્યાં બિરાજેલા જાણીને કૃષ્ણ પારેખ, સિંહજી વોરા, ભવાનભાઇ, સિંહગજી મેઘજી અને ભાગ્યવાનોના વૃંદથી વંદિત તથા ગુણ અને કર્મથી પ્રખ્યાત એવા બીજા ભક્તો પ્રેમપૂર્વક પ્રભુની પાસે આવ્યા. (૪૮-૫૩) તે વખતે પ્રભુની આજ્ઞા પ્રમાણે તે ભક્તો વડે સત્વર લવાયેલું જલ, દામોદર નામના ભક્ત સેવકે પ્રભુના કહેવા છતાં ન પીધું, કેમકે મ્લેચ્છોનો સ્પર્શ થવાથી સ્નાન કર્યા વિના જલપાન કરવું યોગ્ય નથી, એ બહાને દામોદરે જલ ન લીધું. પોતાના શ્રીગોકુલમાં રહેલા તે ભક્તોએ પોતાના પ્રભુનાં દર્શન ન થાય ત્યાં સુધી જલત્યાગ કર્યો હતો; તેમના પ્રત્યેના પ્રેમથી પ્રભુ પણ જલપાન તજીને બેઠા હતા; એટલે પ્રભુ પ્રત્યેના પ્રેમથી અને વિનયથી તે દામોદરે પણ જલપાન ન કર્યું. (૫૪-૫૭) બહોત ગઈ થોડી રહી, જીવડો વેગ સંભાળ । શ્રી ગોકુલેશતે ચરણતે,કયું નહિ બાંધત પાળ ॥

॥ આ પ્રમાણે શ્રીમદ્‌ગોકુલેશલીલાસુધાસિંધુમાં અસુર તિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો ચૌદમો તરંગ પૂરો થયો ॥ ચતુરાઇ પડી ચુલમાં, જ્ઞાન પડયો અંગાર । શ્રી ગોકુલેશ જાણ્યો નહિ તાકે મૂખ પર છાય ॥ શ્રી શ્રી ॥ હવે તરંગ પંદરમો શરૂ થાય છે. ॥

હવે તે સમયે ત્યાં શ્રી મહાપ્રભુજીના ભક્તો અને સેવકો તેમની ચારે બાજુ તુલસીમાલા અને ઊર્ધ્વપુંડ્ર ધારણ કરી શોભી રહયા હતા; તેમની વચ્ચે કેટલાક એવા પણ મૂર્ખ હતા કે જેમણે તે દુષ્ટ મહાસુર યતિના ભયથી કંઠમાં તુલસીમાલા ધારણ કરી નહોતી. તેમને જોતાં કરુણાસાગર પ્રભુએ તેમની તરફથી પોતાની દૃષ્ટિ હટાવી લીધી ,અને સ્મિતપૂર્વક પોતાના ભક્તો તરફ જોયું; તે બધા નિપુણ ભકતોએ પ્રભુનો આશય જાણી લીધો, (૧-૪) અને જાણકાર હોવા છતાં તેઓએ ભગવદ્-ધર્મનું મહાત્મ્ય પ્રકાશિત કરવા માટે પ્રણામ કરીને પ્રેમ તેમજ વિનયથી પ્રભુને વિજ્ઞપ્તિ કરી : (૫) “હે કૃપાસાગર, તુલસી

માલા વગેરે ધારણ કરવાનું ફલ તત્ત્વતઃ જાણવા માટે અમે આતુર છીએ; તો હે પ્રભુ તે કહો; વળી ભગવદ્ધર્મ જે સત્ય માહાત્મ્ય છે, તે શાસ્ત્રના પ્રમાણ સહિત સ્ફુટ કરો કે જેથી અસુરથી વંચિત બવા લોકો નિઃશંક તે ધર્મમાં પ્રવૃત્ત થાય. (૬-૭) શ્રી મહાપ્રભુએ કહ્યું, “હે મહાપ્રજ્ઞ, કરુણાના સમુદ્ર એવા તમે લોકોના પ્રતિઉપકાર કરવાના હેતુથી બહુ સારો પ્રશ્ન પૂછયો છે, તો હું કહું છું, સાંભળો (૮) તે એટલા માટે કહું છું કે એ મૂર્ખ સંન્યાસી વડે વંચિત લોકો સન્માર્ગમાંથી પતિત થયા છે, તેઓ તે માર્ગે ફરી ચડીને કૃતાર્થ થાય. (૯) મનુષ્યજન્મ અનિત્ય હોવા છતાં પુરુષાર્થ સિદ્ધ કરાવનાર છે, અને અત્યંત દુર્લભ છે તથા બહુજન્મોને અંતે પ્રાપ્ત થાય છે; એટલે સંસારિક વિષય તો સર્વત્ર હોય છે જ, છતાં ધીર માણસે મૃત્યુનો વિચાર કરીને નિઃશ્રેયસ કલ્યાણ મોક્ષ માટે પ્રયત્ન કરવો જોઇએ. (૧૦) મનુષ્યદેહ મહત્વનો છે, તે સુદુર્લભ હોવા છતાં સુલભ થયો છે, સંસાર સાગર તરવા માટે ખરૂં જહાજ છે. તેના નાવિક ગુરૂ છે; હું તો અનુકુલ પવન જોઇને નાવ ચલાવું છું; એવો જન્મ પામીને કોઈ પુરુષ ભવસાગર ન તરે, તો તે આત્મઘાતી છે. (૧૧) તેથી પરમ શ્રેય જાણવાની ઇચ્છાવાળાએ એવા ગુરૂના શરણે જવું કે જે ગુરુ શબ્દબ્રહ્મમાં નિષ્ણાત હોય; અને બ્રહ્મમાં સમાશ્રિત હોય. (૧૨) પદ્મપુરાણમાં કહ્યું છે કે મહાકુલમાં જન્મ્યા હોય, સર્વ યજ્ઞોમાં દીક્ષા પામેલ હોય, હજારો વેદ શાખાઓના અભ્યાસી હોય, પરંતુ વૈષ્ણવ ન હોય તો તે ગુરુ થઇ શકે નહિ. (૧૩) તેજ પ્રમાણે પદ્મપુરાણના વૈશાખ મહાત્મ્યમાં કહ્યું છે કે તે તે પુરાણો કે શાસ્ત્રો ચરાચર જગતનો મોહ કરવા માટે અમુક દેવતા શ્રેષ્ટ છે, એમ કહે છે. અનેક કલ્પો સુધી ભલે કહ્યા કરે; પણ સિદ્ધાંત જોતાં અને સમસ્ત આગમોના વ્યાપારોનાં વિવેચન જોતાં નિશ્ચય થાય છે કે કૃષ્ણ એક જ ભગવાન છે. (શ્રી ગોકુલેશજીનું મૂલ નામ શ્રીકૃષ્ણ છે.) (૧૪) નૃસિંહ પુરાણમાં કહ્યું છે કે હાથ ઊંચા કરીને સત્ય, સત્ય અને એકજ સત્ય કહેવામાં આવે છે કે વેદ સિવાય કોઈ શાસ્ત્ર નથી અને કેશવ સિવાય કોઈ મોટો દેવ નથી. (૧૫) વૈષ્ણવતંત્રમાં પણ કહ્યું છે કે જે પુરુષ નારાયણદેવને બ્રહ્મા અને રુદ્ર દેવતાઓની સમાન માને, તે હંમેશાં પાખંડી થાય છે. (૧૬) સ્કંદ પુરાણમાં કહ્યું છે કે પુત્રક, કોઇ પુરૂષ એકવાર પણ નારાયણ નામનો ઉચ્ચાર કરે, તો તે ત્રણસો કલ્પ પર્યંત ગંગાદિ સર્વ તિર્થોમાં સ્નાન કર્યા બરાબર થાય છે. (૧૭) પદ્મપુરાણમાં કહ્યું છે કે હંમેશાં વિષ્ણુનું સ્મરણ કરવું, કદીયે વિસ્મરણ ન કરવું. બધા વિધિનિષેધો એમના કિંકર છે. (૧૮) સર્વ શાસ્ત્રોનું મંથન કરીને અને વારંવાર વિચાર કરીને એકજ વાત નિષ્પન્ન થઇ છે કે હંમેશાં નારાયણનું જ ધ્યાન ધરવું. (૧૯) વળી ગોપાળ જ્ઞાપની ઉપનિષદ્દમાં કહયું છે કે સુંદર કમલશા નયનવાળા, મેઘ સમાન, વિદ્યુત સમાન વસ્ત્રવાળા, દ્વિભુજ, મૌનમુદ્રાવાળા, વનમાલા ધારણ કરનાર, ઇશ્વર, ગોપ ગોપી અને ગાયોથી આવૃત્ત, કલ્પવૃક્ષ નીચે નિવાસ કરનાર, દિવ્ય આભૂષણોવાળા, રક્ત પંકજની મધ્યમાં રહેલા, કાલિંદીના જલતરંગો યુક્ત પવનથી

સેવાયેલા કૃષ્ણનું મનથી ચિંતન કરનાર પુરૂષ સંસાર મુકત બને છે. (૨૦ – ૨૨) મૃત્યુંજય સંહિતામાં કહયું છે કે રમ્ય વૃંદાવનમાં હજારો ગોપકન્યાઓ છે. જેમની આંખો પ્રભુના વદનકમલ તરફ ભમરાની જેમ મીટ માંડી રહી છે. જેઓ કામબાણથી વિવષ છે, જેઓ પ્રભુના આશ્લેષ માટે ઉત્સુક છે, મોતીઓના હારથી શોભાયમાન જેમનાં તુંગ સ્તન નમેલાં છે, જેમની વેણીઓ શિથિલ છે, જેઓ મત્ત હોવાથી સ્ખલિત વાણી બોલે છે, દંતપંકિતની પ્રભાથી ચળકતા, સ્પંદન કરતા જેમના અધર છે. વિવિધ ભાવગર્ભિત વિલાસો વડે જેઓ લોભાયમાન કરે છે, તેવી ગોપ કન્યાઓને મોહ પમાડનાર પુંડરીકાક્ષ ગોવિંદનું સતત સ્મરણ કરવું; (૨૩–૨૬) પ્રફુલ્લ ઈન્દીવર જેવી જેમની કાન્તિ છે, ચંદ્ર સમાન મુખ છે. મોરપીછનું કર્ણાભુષણ જેમને પ્રિય છે, શ્રી વત્સ જેમનું ચિહન છે, તેજસ્વી કૌસ્તુભ મણિ જે ધારણકરે છે, જે પીતવસ્ત્ર પહેરે છે, ગોપીઓના નયનકમલથી જેમનું તનુ પૂજિત છે, ગાયો અને ગોપસમુહથી જે આવૃત છે, જે સુંદર વેણુનાદ કરે છે અને દિવ્ય અંગોથી શોભાયમાન છે, તેવા સુંદર ગોવિંદનું હું ભજન કરૂં છું. (૨૭–૨૮) પદ્મપુરાણમાં શ્રી ભગવાનની ઉકિત છે કે મારી પ્રસન્નતા માટે, માંગલ્ય અને રક્ષા માટે, હે ચતુરાનન બ્રહમા, મારે પુજા તથા હોમ કરવાના સમયની શરૂઆતમાં સાંજસવાર સાવધાન થઇને મારા ભકતે હંમેશાં ભય દૂર કરનાર ઉર્ધ્વપુણ્ડ્ર તિલકધારણ કરવું. (૨૯) ત્યાં નારદ કહે છે કે ઉર્ધ્વપુણ્ડ્ર તિલક ન કર્યું હોય તો યજ્ઞ, દાન, તપ, હોમ, સ્વાધ્યાય, પિતૃતર્પણ એ બધું વ્યર્થ જાય છે. (૩૦) પદ્મપુરાણમાં ઉત્તરખંડમાં કહ્યું છે કે ઉર્ધ્વપુણ્ડ્ર તિલક કર્યા વિના જે કોઈ કંઈ પણ કાર્યકરે, ઈષ્ટકે આપૂર્ત કરે, તો તે નિષ્ફલ થાય છે, તેમાં સંશય નથી. (૩૧) ઉર્ધ્વપુણ્ડ્ર વિના જે સંધ્યાકર્માદિ કરે, તો તે સર્વ રાક્ષસ કર્મ થાય છે અને તેવો માણસ નરકમાં પડે છે. (૩૨) અન્ય સ્થળે કહયું કે ઉર્ધ્વપુણ્ડ્ર પર જે નરાધમ ત્રિપુંડ્ર કરે છે, તો તે પવિત્ર વિષ્ણુમંદિરને ભાંગ્યા બરાબર થાય છે ને તે અવશ્ય નરકમાં જાય છે. (૩૩) પદ્મપુરાણમાં નારદ કહે છે કે જે મનુષ્યનું શરીર ઉર્ધ્વપુણ્ડ્ર વિનાનું હોય તો તે જોવું નહી, તે સ્મશાન સમાન છે. (૩૪) તેમાં ઉત્તરખંડમાં કહયું છે કે વૈદિક બ્રાહ્મણે શુભ્ર મૃત્તિકા વડે ઊર્ધ્વપુણ્ડ્ર તિલક કરવું, આપત્તિ આવી પડે તોય કદી વિદ્વાન માણસે તિર્યંક વાંકુકેત્રાંસુ ઉર્ધ્વપુણ્ડ્ર ધારણ ન કરવું. (૩૫) સ્કંદપુરાણમાં કહયું છે કે મરણ આવી પડે તોય તિર્યંકપુણ્ડ્ર ધારણ ન કરવું. કોઈ પણ માણસે નારાયણ સિવાય અન્ય નામનો ઉચ્ચાર ન કરવો. (૩૬) વિષ્ણુની પ્રસાદી રૂપ, ધૂપશેષ, ચંદનપ્રસાદી, વિષ્ણુ સંબંધી ગાપીચંદનનું ઉર્ધ્વપુણ્ડ્ર તિલક કરવું. (૩૭) ત્યાં કાર્તિક પ્રસંગમાં કહયું છે કે જે નરના લલાટમાં ઉર્ધ્વપુણ્ડ્ર ન હોય, તેનું દર્શન ન કરવું ને તેનુ દર્શન થઈ ગયું હોય તો તરત સૂર્યદર્શન કરવું. (૩૮) જે બ્રાહ્મણના કપાળમાં ત્રિપુણ્ડ્ર હોય ને ઉર્ધ્વપુણ્ડ્ર ન હોય, તો તેને સ્પર્શીને કે જોઇને સદૈવ સ્નાન કરવું. (૩૯) વૈષ્ણવે ઉર્ધ્વપુણ્ડ્ર કરવું, ત્રિપુણ્ડ ન કરવું, કેમકે ત્રિપુણ્ડ કરનાર માણસની કોઈ પણ ક્રિયા હરિને પ્રસન્નકરતી નથી. (૪૦) સ્કંદપુરાણમાં કહયું

છે કે મૃત્તિકાથી કરેલું શ્વેત ઉર્ધ્વપુણ્ડ્ર જેના કપાળમાં દેખાય છે, તે ચંડાળ હોય તો પણ શુદ્ધાત્મા છે ને પૂજ્ય છે. તેમાં સંશય નથી. (૪૧) ઉર્ધ્વપુણ્ડ્ર તિલક કરવામાં લક્ષ્મી રહેલી છે, યશ રહેલો છે. મુક્તિ અને હરિ પણ રહેલા છે. (૪૨) બ્રહ્માંડ પુરાણમાં કહ્યું છે કે અપવિત્ર, દુરાચારી અને મનથી પાપ આચરતો માણસ ઊર્ધ્વપુણ્ડ્ર કરે તો નિત્ય પવિત્ર બને છે. (૪૩) અરીસામાં કે જલમાં જોઈને જે મહાભાગ્યવાન પ્રયત્નપૂર્વક ઊર્ધ્વપુણ્ડ્ર કરે છે, તે પરમ ગતિને પામે છે. (૪૪) પદ્મપુરાણના ઉત્તર ખંડમાં કહ્યું છે કે અન્તરાલ વિનાનું (निरन्तराल) ઉર્ધ્વપુણ્ડ્ર જે નરાધમ કરે છે, તે ત્યાં રહેલા વિષ્ણુ અને લક્ષ્મીનો નાશ કરે છે. (૪૫) જે નરાધમો અચ્છિદ્ર ઉર્ધ્વપુણ્ડ્ર કરે છે, તેમના લલાટમાં કૂતરાનો પગ સતત રહેલો છે. એમ માનવું એમાં સંશય નથી. (૪૬) સ્મૃતિમાં કહ્યું છે કે બંને બાહુમૂલમાં શંખ અને ચક્રથી અંકિત થઈ નિત્ય શ્રીહરિનું પૂજન કરવું, તે વિના એટલે શંખચક્રનાં ચિહ્નોથી અંકિત થયા વિના પૂજન ન થઈ શકે. (૪૭) આદિત્યપુરાણમાં કહ્યું છે કે શંખ, ચક્ર અને ઉર્ધ્વપુણ્ડ્ર વિનાના અધમ બ્રાહ્મણને રાજાએ ગધેડા પર બેસાડી પોતાના રાજ્યમાંથી કાઢી મૂકવો જોઈએ. (૪૮) પદ્મપુરાણના ઉત્તરખંડમાં કહ્યું છે કે શ્રીહરિને અતિ પ્રિય એવાં શંખ, ચક્રાદિ ચિહ્નો વિનાનો વિપ્ર સર્વધર્મથી ચ્યુત થઇ નરકમાં પડે છે. (૪૯) જે માણસનું શરીર નિત્ય નારાયણનાં આયુધોથી અંકિત હોય અને તે કરોડો પાપ કરનારો હોય, તો યે યમ તેને શું કરી શકે ? (૫૦) શંખ, પદ્મ, ગદા, ચક્ર, મત્સ્ય અને કૂર્મનાં ચિહ્નો પોતાના શરીર પર જે કરે છે, તે હંમેશાં સો જન્મોનાં કરેલાં પુણ્યોમાં વૃદ્ધિ કરે છે અને પાપોનો ક્ષય કરે છે. (૫૧) જે માણસ તુલસીકાષ્ઠની માલા હરિને નિવેદ કર્યા પછી પોતે ધારણ કરે છે, તે સૌ ભાગવતોમાં એટલે કે ભાગવત ધર્મ પાળનાર વૈષ્ણવોમાં ઉત્તમ છે. (૫૨) ગરૂડ પુરાણમાં કહ્યું છે કે જે પાપબુદ્ધિવાળા ધર્મદ્રોહીઓ તાર્કિકો કે મીમાંસકો (હૈતુકા) માલા ધારણ કરતા નથી, તેઓ હરિના ક્રોધથી બળ્યા બળ્યા થઇ નરકમાંથી ઉદ્ધાર પામતા નથી. (૫૩) સ્કંદપુરાણમાં કહ્યું છે કે મહા પાતકોનો નાશ કરનારી અને ધર્મ, કામ અને અર્થ આપનારી તુલસીમાલાનો ત્યાગ ન કરવો. (૫૪) નારદપુરાણમાં કહ્યું છે કે જેઓ કંઠમાં તુલસીમાલા કે કમલાક્ષમાલા ધારણ કરે છે, જેઓ લલાટમાં ઉર્ધ્વપુણ્ડ્ર કરે છે અને જેઓ બાહુમૂલમાં શંખચક્રનાં ચિહ્ન કરે છે, તે વૈષ્ણવો ત્રણે ભુવનોને પવિત્ર કરે છે. (૫૫–૫૬) વિષ્ણુ ધર્મોત્તરમાં ભગવાન કહે છે કે કંઠમાં તુલસીકાષ્ઠની માલા ધારણ કરનાર અપવિત્ર કે દુરાચારી હોય તો પણ તે મને પામે છે, તેમાં સંશય નથી. (૫૭) સ્કંદપુરાણમાં કહ્યું છે કે તુલસી કાષ્ઠની માલા જેના શરીર પર દેખાય છે, તે ખરેખર ભાગવત પુરુષ વૈષ્ણવ છે. (૫૮) જે માણસ વિષ્ણુની પ્રસાદીરૂપ તુલસીકાષ્ઠની માલા કંઠમાં ધારણ કરે છે તે દેવતાઓને માટે પણ નમસ્કારયોગ્ય છે. (૫૯) આંબળાં અને તુલસીની એમ બે માળાઓ જે હંમેશ કંઠમાં ધારણ કરે છે તે કોટી કલ્પો સુધી સ્વર્ગમાં નિવાસ કરે છે. (૬૦) ગુરૂડપુરાણમાં કહ્યું છે કે કૃષ્ણની ઉતરેલી એટલે કે પ્રસાદીરૂપ તુલસીમાલા જે ધારણ કરે છે, તે દરેક પત્રમાં દશ અશ્વમેધયજ્ઞનું ફલ પ્રાપ્ત કરે છે. (૬૧) જે પુરુષ કેશવને સમર્પીને તુલસી માલા

ભકિત પૂર્વક ધારણ કરે છે તેને પાપસ્પર્શતું નથી. (૬૨) જે પુરુષ તુલસી માલા ધારણ કરે છે તેના પર દેવકી નંદન કૃષ્ણ પ્રસન્ન રહે છે. (૬૩) તેને પ્રાયશ્ચિત કરવું પડતું નથી, તેનું શરીર અપવિત્ર બનતું નથી; તુલસી કાષ્ઠની માલાથી ભૂષિત પુરુષ પિતૃસંબંધી કે દેવતા સંબંધી જે પુણ્ય કરે છે, તે કોટીગુણ યુકત બને છે. તુલસીકાષ્ઠની માલાને દેખીને યમરાજના દૂતો પવનથી જેમ પર્ણ વિખરાઇ જાય, તેમ દૂરથી જ ચાલ્યા જાય છે. તુલસી માલાથી વિભૂષિત માણુસ ગમે ત્યાં ફરે, પણ તેને ખોટું સ્વપ્ન આવતું નથી, કોઇ દુર્નિર્મિત અપશુકન થતું નથી કે નથી તેને કોઈ શસ્ત્રનો ભય સતાવતો. ॥ (૬૪-૬૬૱)

॥ આ પ્રમાણે શ્રીમદ્‌ગોકુલેશલીલાસુધાસિંધુમાં અસુર તિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો પંદરમો તરંગ પૂરો થયો ॥ અપને અપને રંગમે જગત ભયે સબ અંધ, પ્રભુ સંબંધ ભૂલ્યો તબે,નહિ સંબંધ કો ગંધ ॥ શ્રી શ્રી ॥ હવે તરંગ સોળમો શરૂ થાય છે. ॥

સ્કંદપુરાણમાં ભગવાન કહે છે કે અથવા ભગવાન શ્રીગોકુલેશજી કહે છે કે સ્કંદપુરાણમાં આમ કહ્યું છે; વિવિધ ચિત્રવિચિત્ર લલિત ગીત, વાદ્ય અને નૃત્ય વડે માણસે જાતે શ્રીકૃષ્ણને પ્રસન્ન કરવા જોઇએ. (૧) હે મુને, ગાન, વાદ્ય તથા નૃત્ય અને વિષ્ણુકથા જે પ્રભુપ્રીત્યર્થે કરે છે, તે પુણ્યાત્મા ત્રૈલોકયની ઉપર જઈ આનંદ પામે છે (૨) શ્રી ભાગવતના પ્રથમ સ્કંદમાં નારદ કહે છે કે જેનાં ચરણ તીર્થરૂપ છે અને યશ જેને પ્રિય છે, એવા ભગવાનનાં ચરિત્રોનું હું ગાન કરૂં છું ત્યારે ભગવાન બોલાવ્યા હોય તેમ મારા ચિત્તમાં દર્શન આપે છે. (૩) દ્વાદશ સ્કંધમાં કહ્યું છે કે ભગવાન અધોક્ષજની જે કથાવાર્તા નથી, તે મિથ્યા વાણી છે, તે અસત્ય કથા છે. પુણ્યશ્લોક ભગવાનની જે યશકથા ગવાય છે, તે જ સત્ય છે, તેજ મંગલ છે, તેજ પુણ્ય છે, તેજ રમ્ય, રૂચિર અને તેજ નવો નવો મનનો મહોત્સવ છે; તેજ માનવોના શોકસાગરનો નાશ કરનાર છે. (૪-૫) સ્કંદપુરાણમાં કહ્યું છે કે જે માણસ બહુ દીવેટ સળગાવીને ભગવાન કેશવની આરતી કરે છે, તે કોટિ કલ્પસુધી સ્વર્ગમાં રહે છે. (૬) ભકિતસુવોદયમાં કહયું છે કે પ્રભુના યશનું સ્તવન કરતો ઉન્નતિની કામના કરતો જે નિર્બલ છે, તેનો દયાળુ પ્રભુ પોતે ઉદ્ધાર કરે છે; જેમ સ્તનપાન કરવા પગમાં પડેલા બાળકને માતા લઈ લે છે, તેમ પ્રભુ તેનો ઉદ્ધાર કરે છે. સ્કંદમાં કહયું છે કે શ્રીકૃષ્ણના સ્તવનરૂપ રત્નસમૂહ વડે જેની જીભ અલંકૃત છે તે જીભ મુનિ, સિદ્ધ અને દેવો માટે પણ વંદનીય છે. (૭-૮) વિષ્ણુધર્મ (ધર્મોત્તર ?) માં કહયું છે કે જે જીભ હરિનું સ્તવન નથી કરતી, તેનો કંઠ કાંઠારૂપ છે, કે તે જીભ ચામડાની જીભ છે કે તે જીભ રોગયુકત છે. નારદ પુરાણમાં કહયું છે કે એક વાર પણ કૃષ્ણને પ્રણામ કર્યા હોય તો તેની બરાબર દશ અશ્વમેધ યજ્ઞનું સ્નાન પણ નથી કેમ કે અશ્વમેધ કરનાર ફરીથી જન્મ પામે છે, જયારે કૃષ્ણને પ્રણામ કરનાર ફરીથી જન્મ પામતો નથી. (૯-૧૦) ભકિતસુવો-દયમાં કહયું છે કે વિષ્ણુને દંડવત પ્રણામ કરવા જે ભૂમિ પર પડે છે, તેનાં સર્વ પાપ ધરાશાયી થાય છે, તે પાપ તેની સાથે નાશ પામે છે. વિષ્ણુની પ્રદક્ષિણા જે જન કરે છે, તે એ એક જ વાર કરે છે, ફરીથી તેનો જન્મ થતો નથી. (૧૧-૧૨) ૩૯

એકાદશ સ્કંધમાં કહ્યું છે કે જે માણુસ બધાં કર્મો છોડી મને પોતાનો આત્મા નિવેદિત કરવાની ઇચ્છા કરે છે તે સદા અમૃતત્વ પામે છે અને મારો આત્મા થઇને રહે છે. (૧૩) આ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે કોઈ વાહનમાં બેસીને કે પાદુકા પહેરીને ભગવન્મંદિરે જવું, ઉત્સવાદિની ભાગવત સેવા ન કરવી, ભગવાનને પ્રણામ ન કરવા, ઉચ્છિષ્ટ કે અશૌચમાં ભગવાનને વંદનાદિ કરવાં, એક હાથે પ્રણામ કરવા, ભગવાનની આગળજ પ્રદક્ષિણા કરવી, ભગવાનની સામે પગ લાંબો કરવો, તથા ભગવાન સામે પર્યંક બંધન કરવું (ઊંધા પલાંઠી વાળીને બેસવું), શયન કરવું, ખાવું કે મિથ્યા બોલવું, મોટેથી બોલવું, પરસ્પર બકવાદ કરવો, રોવું, લડવું કોઇને પકડવું કે કોઈ પર અનુગ્રહ કરવો, પરનિંદા કે પરસ્તુતિ કરવી, અશ્લીલ બોલવું, ક્રૂર વચન બોલવું, કંબલ ઓઢવી, અપાનવાયુ છોડવો, શકિતમાન હોવા છતાં સામાન્ય ઉપચાર કરવો, નિવેદિત કર્યા વગરનું ખાવુ. તે તે સમયે થતાં ફલ ભગવદર્પણ ન કરવાં, વાપરેલી વસ્તુમાંથી બાકી રહેલી વસ્તુ સામગ્રી મૂકવી, પીઠ કરીને બેસવું, અન્યને પ્રણામ કરવા, ગુરુ પાસે મૌન રાખવું કે પોતાની સ્તુતિ કરવી કે દેવતાની નિંદા કરવી આ બત્રીસ અપરાધો વિષ્ણુ ભગવાનના થાય છે. (૧૪–૨૧) ભાગવતનાં અગિયારમા સ્કંધમાં ઉદ્ધવજી ભગવાનને કહે છે કે તમારાં ઉપભોગ કરેલાં માલા, ગંધ, વસ્ત્ર, અલંકારથી શોભાયમાન અને તમારૂં ઉચ્છિષ્ટ લેનાર તમારા ભકતો તમારી માયાને જીતે છે. પદ્મપુરાણ કહે છે કે હે અંબરીષ, હરિનું સ્નાનાવશેષ જલ જેના ઉદરમાં ગયું છે તેને પ્રણામ કરીને તેની ચરણરજ લેવી. (૨૨–૨૩) બૃહન્નારદીયમાં કહ્યું છે કે હરિનું ચરણોદક જે ક્ષણમાત્ર પણ ધારણ કરે છે, તે સર્વ તીર્થોમાં ન્હાયા બરાબર છે, ને વિષ્ણુને પ્રિય બને છે. સ્કંદપુરાણ કહે છે કે વૈષ્ણવોએ વૈષ્ણવોનું જ અન્ન પ્રાર્થના કરી ગ્રહણ કરવું, અવૈષ્ણવોનું અન્ન અપવિત્ર ગણીને તજવું. બ્રહ્માંડ પુરાણ કહે છે કે પત્ર, પુષ્પ, ફલ, જલ, અન્નપાનાદિ, ઔષધ વગેરે જે આહાર માટે હોય છે, તે નિવેદિત કર્યા વિના ગ્રહણ ન કરવું. જે માણુસ નિવેદ કર્યા વિના લે તો તેને પ્રાયશ્ચિત કરવું પડે માટે સર્વ કોઈ વિષ્ણુને નિવેદન કરીને ઉપભોગ કરવો. (૨૪–૨૭) સ્કંદમાં કહ્યું છે કે છ માસના ઉપવાસથી જે ફલ મળે છે, તે ફલ કલિયુગમાં વિષ્ણુને નિવેદન કરીને લીધેલા પ્રસાદથી મળે છે. હૃદયમાં ભગવાનનું સ્વરૂપ, મુખમાં નામ, ઉદરમાં ભગવાનને નિવેદન કરેલું અન્ન, પાદોદક અને મસ્તક પર નિર્માલ્ય–આ જેના સંબંધમાં હોય તે અચ્યુત જ છે. (૨૮–૨૯) બૃહદ્વિષ્ણુપુરાણમાં કહ્યું છે કે ભગવાન જગદીશને જે અન્નપાન નિવેદન કર્યું છે, તેના ભક્ષણાભક્ષણ સંબંધમાં, હે બ્રાહ્મણો, વિચાર કરવો નહિ; તે તો બ્રહ્મસમાન નિર્વિકાર છે, જેવા વિષ્ણુ છે, તેવું જ તે છે; જે બ્રાહ્મણાદિ તેના ભક્ષણ કરવા સંબંધમાં વિચાર કરે છે, તેઓ કોઢ વગેરે વ્યાધિવાળા થાય છે, પુત્ર પત્ની વગેરેથી વર્જિત થાય છે ને નરકમાં પડે છે ને ત્યાંથી તેમનો ઉદ્ધાર થતો નથી. (૩૦–૩૨) સ્કંદપુરાણમાં કહ્યું છે દશમીનો જે દિવસે અંશ હોય અને તે દિવસે જેઓ ઉપવાસ કરતા નથી, તેઓ હે રાજા ઉત્તમ વૈષ્ણવો છે. પ્રાણ જાય તો પણ દશમીવેધરહિત દિવસે એટલે એવી એકાદશીએ જેઓ

ભોજન કરતા નથી, અને તે દિવસે જેઓ જાગરણ કરે છે, તેઓ સદા વૈષ્ણવ જ છે. ઉપવાસ કરીને તથા રાતે જાગરણ કરીને જે માણસ શુદ્ધ દ્વાદશી અલ્પ પણ કરે છે, તે ખરેખર વૈષ્ણવ છે. જે માણસો ભાગવતશાસ્ત્રને જીવનથીય અધિક માને છે, તેઓ ભાગવત શ્રેષ્ઠ એટલે શ્રેષ્ઠ વૈષ્ણવો જ છે. એમ વિષ્ણુએ કહ્યું છે. વૈષ્ણવની રુક્ષ અક્ષરવાળી વાણી સાંભળીને પણ પ્રણામ કરીને અને ક્ષમા કરીને જે બોલે છે, તે ખરો જ વૈષ્ણવ છે. જે જન વૈષ્ણવને યથાશક્તિ ભોજન વસ્ત્ર આપે છે તે ખરે જ વૈષ્ણવ કહેવાય છે. (૩૩–૩૮) ભગવાને કહ્યું છે કે જે મારી કથા કરે છે અને જે મારી કથા સાંભળે છે અને જે મારી કથામાં આનંદ પામે છે, તે ઉત્તમ વૈષ્ણવ છે. (૩૯) એકાદશ સ્કંધમાં કહયું છે કે પરવશ થઈ કરેલાં પાપોના સમૂહને નાશ કરનાર હરિ અને પ્રણય પૂર્વક જેનાં ચરણકમળ ધારણ કરાયાં છે, એવા હરિ જેના હૃદયમાંથી દુર થતા નથી, તે વૈષ્ણવોમાં શ્રેષ્ઠ છે. જાણતાં કે અજાણતાં, જેટલો જેવો કે જે પ્રકારે જેઓ અનન્યભાવે મને ભજે છે, તેઓ ઉત્તમ ભક્ત છે એ પ્રમાણે ગુણ કે દોષ જાણીને, મેં કહેલા બધા સ્વધર્મો છોડીને જે મને ભજે છે, તે સર્વશ્રેષ્ઠ છે. (૪૦–૪૨) ચતુર્થ સ્કંધમાં કહયું કે જ્યારે ભગવાન જેને પોતાના આત્મા જેવો માની તેના ઉપર કૃપા કરે , ત્યારે તે વ્યકિત લોકમાં કે વેદમાં પરિનિષ્ઠિત, પોતાની બુધ્ધિનો ત્યાગ કરે છે એટલે કે ભગવાનમાં બુધ્ધિ સ્થિર કરે છે, લોકવેદમાં નહિ. એકાદશ સ્કંધમાં કહયું છે કે જીવાત્માઓ માટે આ ક્ષણભંગુર માનુષ દેહ દુર્લભ છે. તેમાંય વળી વૈકુંઠ જેને પ્રિય છે, તેવા વૈષ્ણવનું દર્શન પણ દુર્લભ છે. ગરૂડ પુરાણમાં કહયું છે કે વેદ અને સર્વ શાસ્ત્રોના અંત સુધી જે પહોંચ્યો હોય, પણ જે સર્વેશ્વર પ્રભુનો ભકત નથી, તેને અધમ પુરુષ જાણવો. (૪૩–૪૫) પ્રથમ સ્કંધમાં કહયું છે કે હે રસિકભાવુકો, નિગમ રૂપી કલ્પતરુ પરથી ગળેલું અને શુકદેવજીના મુખમાંથી નીકળેલી વાણીરૂપ અમૃતવાળા રસના સાગરરૂપ આ ભાગવત છે, તે રસસાગરનું તમે આ પૃથ્વીપર વારંવાર પાન કરો. ત્રીજા સ્કંધમાં કહયું છે કે માનવોને જે વાચા મળી છે, તેનો એકાંત લાભ તે ઉત્તમ યશવાળા ભગવાનનું ગુણગાન, જે કાન મળ્યા છે, તેનો એકાંત લાભ વિદ્વાનોએ કરેલી કથાના અમૃતનું ગ્રહણ કરવું તે જ છે. (૪૬–૪૭) કાશીખંડમાં દ્વારકા માહાત્મ્યમાં કહયુ છે; હે કૃષ્ણ. આજ દિન સુધી મેંજે કર્તવ્ય સાંભળ્યું છે તે આછે કે બંન્ને પક્ષની એકાદશીએ ભોજન ન કરવું. અત્યત ભકિત પૂર્વક તમારૂં રોજ પૂજન કરવું જોઇએ. અને એક પલાર્ધથી પણ વિદ્ધ (એટલે દશમીવિદ્ધ) એકાદશી હોય તો ભોજન ન કરવું, તમારી પ્રિતિ માટે મારે આઠ બારસોએ વ્રત કરવું જોઇએ, અને પ્રાણ તેમજ ધનથી તમારી ભકિત કરવી જોઇએ. નિત્ય મને પ્રિય એવાં હજાર નામોનો પાઠ કરવો જોઇએ, અને તુલસીપત્રથી સદૈવ તમારી પૂજા કરવી જોઇએ. તુલસી કાષ્ઠની માલા મારે હંમેશાં ધારણ કરવી જોઇએ અને જાગરણ વખતે નિત્ય તમારું કીર્તન કરવું જોઇએ. (૪૮–૫૨) હું તુલસીકાષ્ઠના ચંદનથી તમને વિલેપન કરીશ અને તમારા ગુણોનું કીર્તન કરીશ. મથુરામાં મારે દરેક વર્ષે યાત્રા કરવી જોઇએ

અને તમારી કથાનું નિત્ય શ્રવણ તેમજ પુસ્તકવાચન કરવું જોઈએ, મારે પ્રયત્ન પૂર્વક હંમેશાં તમારૂં પાદોદક મસ્તક પર ધારણ કરવું જોઈએ અને વ્રત કરી તમારો પ્રસાદ હું ગ્રહણ કરીશ. તમારૂં નિર્માલ્ય તમને સમર્પણ કરેલી માલા હું શિર પર ધારણ કરીશ અને તમને ઈષ્ટ એવી સમર્પિત વસ્તુનું હું સેવન કરીશ. તમને સંતોષ થાય એવું મારે કરવું જોઈએ. હે કૃષ્ણ; મેં તારી આગળ આ સત્ય જ કહ્યું છે.(૫૩–૫૭) સાતમા સ્કંધમાં કહ્યું છે કે ગુરુની સેવા વડે, ભકિતવડે જે કંઈ લાભ થાય તે અર્પણ કરીને, સાધુજનોના સંગ વડે, ઈશ્વિરની આરાધનાથી, તેમની કથા માં શ્રદ્ધા રાખીને, તેમના ગુણકર્મોનું કીર્તન કરીને,તેમનાં ચરણકમલનું ધ્યાન ધરીને, તેમનાં ચિન્હોનું દર્શન કરીને,શ્રી હરિ ઇશ્વર સર્વભૂતોમાં રહે છે, એમ મનમાં તેમજ કામનામાં વિચારીને સર્વભૂતોના જીવન તરફ યોગ્ય દૃષ્ટિથી જોવું. એકાદશ સ્કંધમાં કહયું છે કે મનને પહેલાં નિઃસંગ રાખવું, સંગ સાધુઓનો કરવો, પ્રાણીઓ તરફ દયા, મિત્રતા ને નમ્રતા રાખવી, શૌચ, તપ, તિતિક્ષા, મૌન, સ્વાધ્યાય, સરળતા, બ્રહમચર્ય, અહિંસા, સઘળાં દ્વંદ્વોમાં સમતા રાખવી, બધામાં ઇશ્વરને જોવા, કૈવલ્ય, (એકલા રહેવું તે) ઘર ન બનાવવું, શુદ્ધ ચીર–વસ્ત્ર પહેરવું, ગમે તે વસ્તુ પ્રાપ્ત થાય તેમાંથી સંતોષ માનવો, ભાગવત શાસ્ત્રમાં શ્રદ્ધા, કોઇનીય નિંદા ન કરવી, મન વાણી અને કાયાનું નિયમન કરવું, સત્ય, મનોનિગ્રહ, ઇન્દ્રિયનિગ્રહ, હરિનાં અદ્ભુત જન્મ, ગુણ તથા કર્મોનું શ્રવણ, કીર્તન અને ધ્યાન, તેમને જ માટે બધી ચેષ્ટા કરવી, ઇષ્ટ, દાન, તપ, જપ, પોતાને પ્રિયવ્રતનું પાલન, દારા–સુતગૃહ અને પ્રાણ પ્રભુને અર્પણ કરવા, એ પ્રમાણે કૃષ્ણ જ જેમના આત્મા અને નાથ છે એવાઓની સાથે મૈત્રી કરવી, મહાત્માઓ અને સાધુઓની પરિચર્યા કરવી, પાવન ભગવદ્દયશનું પરસ્પર કથન કરવું, પરસ્પર પ્રેમ અને સંતોષ અને એ રીતે પરસ્પરનું સુખ માનવું. આ ભકતજનોના ધર્મ છે.(૫૮–૬૮)શ્રી ભાગવતનું વચન છે કે મારા સ્વરૂપ તથા મારા ભકતનું દર્શન, સ્પર્શ અને પૂજા પરિચર્યા અને સ્તુતિ; નમ્રતાપૂર્વક ગુણકર્મોનું કીર્તન, મારી કથાના શ્રવણમાં શ્રદ્ધા, મારૂં ધ્યાન કરવું, સર્વ લાભ સમર્પિત કરવા, દાસ્યભાવથી આત્મનિવેદન કરવું મારા જન્મ અને કર્મોનીજ કથા કરવી, મારા ઉત્સવોમાં આનંદ પામવો, ગીત નૃત્ય અને વાદ્ય તથા ગોષ્ટી વડે મારા મંદિરમાં ઉત્સવ ઉજવવો, સર્વ વાર્ષિક પર્વોમાં યાત્રા તથા બલિવિધાન કરવું, વેદ કે તંત્ર અનુસાર દીક્ષા લઇ મારૂં વ્રત ધારણ કરવું, મારી પૂજા સ્થાપનમાં શ્રધ્ધા તથા સ્વયં ઉદ્યમ કરવો, મારા ઉદ્યાન, ઉપવન, ક્રીડાગૃહ અને મંદિરના માર્જન, લેપન, સિંચન વગેરેથી મારા ઘરની દાસભાવે અને નિષ્કપટતાથી વ્યવસ્થા કરવી, માનત્યાગ, દંભ ત્યાગ, કરેલા કાર્યને કહી બતાવવું નહિ, નિવેદન કરેલા દીપકને પોતાના કામમાં ન લાવવો, લોકમાં જે અત્યંત ઈષ્ટ છે અને પોતાને અત્યંત પ્રિય છે, તે મને નિવેદન કરવું. આવાં લક્ષણ વાળો ભકત અનંત કાળ સુધી આનંદ પામે છે. (૬૯–૭૬) બીજે સ્થળે પણ ભગવાન કહે છે કે મારી અમૃત કથામાં શ્રદ્ધા, હંમેશાં મારૂં કીર્તન કરવું, પૂજામાં અત્યંત નિષ્ઠા રાખવી, મારી સ્તુતિ કરવી, પરિચર્યા કરવામાં આદર રાખવો, સર્વાંગ

વડે અભિવાદન કરવું, મારા ભક્તની પૂજા અધિક માનવી, સર્વ ભૂતોમાં મારો વાસ સમજવો, મારા નિમિત્તે જ બધી અંગચેષ્ટાઓ કરવી, વાણીથી મારૂં ગુણકીર્તન કરવું, મનથી સર્વ કામનું વિસર્જન કરી બધું મને અર્પણ કરવું, મારા માટે ભોગસુખનો ત્યાગ કરવો, મારા અર્થે ઇષ્ટ, દત્તા, હુત, જપ, વ્રત, તપ કરવાં આ ભક્તલક્ષણ છે. (૭૭-૮૦) અન્યત્ર પણ ભગવદ્વચન છે કે મારા અર્થે સર્વ કર્મો કરવાં, ધીરે ધીરે સ્મરણ કરતાં મન તથા ચિત્ત મને સમર્પણ કરવું, ભગવદ્ધર્મમાં જ આત્મા અને મનને લગાવવું, મારા સાધુ ભક્તોએ જ્યાં આશ્રય કર્યો હોય એવા પુણ્ય પ્રદેશમાં રહેવું, દેવ, મનુષ્ય અને અસુરોમાં મારા ભક્તોએ કરેલાં ચરિત્રો સ્મરણ કરવાં, પૃથક સત્રથી કે મારા પર્વ નિમિત્તે યાત્રા અને મહોત્સવો મહારાજોના વૈભવ વડે અને નૃત્ય અને ગાન વડે ઉજવવા, શુદ્ધ હૃદયવાળા ભક્તે સર્વાત્મરૂપ મને સર્વભૂતોમાં આકાશની જેમ અંદર બહાર વ્યાપક રૂપે દેખવો. (૮૧-૮૪) દશમ સ્કંધમાં કહ્યું છે કે તમારી કથારૂપ અમૃત તપ્ત આત્માઓનું જીવન છે, કવિઓએ તે ગાયું છે ને પાપનાશક છે, કાનને માટે સાંભળવામાં મંગલરૂપ છે, શોભાપૂર્ણ છે, ચારેબાજુ વ્યાપેલુ છે અને જેઓ દાનવીર જનો છે, તે તમારી કથા આ પૃથ્વી પર ગાય છે. પદ્મપુરાણમાં ભગવાને કહ્યું છે કે મારૂં કાર્ય કરતા પુરુષોનો જો ક્રિયાલોપ થાય, તો તેમનાં કામ ત્રણ કરોડ મહર્ષિઓ કરે છે. એકાદશ સ્કંધમાં કહ્યું છે કે કાયા, વાચા, મન, ઇન્દ્રિયો, બુદ્ધિ, આત્મા કે અનુકૂળ સ્વભાવથી માનવ જે જે કાર્ય કરે, તે સર્વ પરમ નારાયણને અર્પણ કરે. (૮૫-૮૭) મોક્ષધર્મમાં કહ્યું છે કે આ બ્રહ્મા, ઋષિઓ, સ્વયંશિવ, અન્ય શ્રેષ્ઠ દેવો, દૈત્યો, દાનવો, રાક્ષસો, નાગો, ગરુડો, ગંધર્વો, સિધ્ધો તથા રાજર્ષિઓ વિધિપૂર્વક જે હવ્ય કવ્ય અર્પણ કરે છે. તે તે તે દેવતાઓના ચરણોમાં પહોંચે છે. એકાન્ત બુદ્ધિવાળા ભક્તો જે જે ક્રિયાઓ કરે છે તે સર્વ દેવ શિરસા અંગિકાર કરે છે. (૮૯-૯૦½)

॥ આ પ્રમાણે શ્રીમદ્ ગોકુલેશલીલા સુધાસિંધુમાં અસુરતિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો સોળમો તરંગ પૂરો થયો ॥ નેન પલક કરૂ, કોટડી, માંહી બસાવું ગામ । બસો તો વલ્લભ બસો, ઓરનકો નહિ કામ ॥ શ્રી શ્રી । હવે તરંગ સત્તરમો શરૂ થાય છે. ॥

અન્ય સ્થળે ભગવાને કહ્યું છે કે જલ વડે શૌચવિધિ કરી, ચરણ ધોઇ, બે વાર આચમન કરવું; જગતપતિ વ્રજનાથ ગોપીપતિનું સ્મરણ કરવું અને અમૃતની વર્ષા જેવાં રાધાજીનાં વચનામૃતો સ્મરી, વસ્ત્ર વડે બંને પગને લૂછી શય્યા પર રાત્રે શયન કરવું. (૧-૨) ચોથા સ્કંધમાં કહ્યું છે કે જેમ વૃક્ષના મૂળમાં સિંચન કરવાથી તેનાં થડ-ડાળી તૃપ્તિ પામે છે, તેવી રીતે પ્રાણને ભોજન આપવાથી ઇન્દ્રિયો તૃપ્ત થાય છે, તેવી રીતે અચ્યૂતની પૂજાથી સર્વ દેવોની પૂજા થઈ જાય છે. (૩) સાતમા સ્કંધમાં કહ્યું છે કે હે અસુર પુત્રો, મુકુંદ ભગવાનની પ્રસન્નતા માટે બ્રાહ્મણત્વ, દેવત્વ કે ઋષિત્વ ઉપયોગી થતું નથી, તે જ રીતે સારું ચરિત્ર કે બહુજ્ઞાન કે દાન, તપ, યજ્ઞ અને શૌચ અને વ્રતો પણ ઉપયોગી થતાં નથી. મુકુંદ પ્રભુ તો કેવળ નિર્મલ ભક્તિથી જ પ્રસન્ન થાય છે; અન્ય સર્વ તો કેવળવિડંબના છે. (૪-૫) એકાદશ સ્કંધમાં કહ્યું છે કે વિરાટ પુરુષના મુખ,

મુખ બાહુ જાંઘ અને ચરણોથી આશ્રમો સહિત ગુણો સાથે વિપ્રાદિ ચાર વર્ણો જુદા જુદા સરજાયા છે. (૬) જે માણસો પોતાના કારણરૂપ એ વિરાટ પુરૂષને એટલે ઈશ્વરને ભજતા નથી અને તેમની અવજ્ઞા કરે છે. તેઓ સ્થાન ભ્રષ્ટ થઈ અધોગતિને પામે છે. (૭) ત્રીજા સ્કંધમાં કહયું છે કે ગુણો જેમનું સૂચક ચિહન છે. અને વેદાનુશૃતિ પ્રમાણે જેમનાં કર્મો છે, તેવા દેવોની જે સત્વમાં જે સ્વાભાવિક મનોવૃત્તિ છે અને નિરુપાધિક ભાગવતી ભકિત છે. તે મુકિતરૂપ સિદ્ધિ કરતાં મોટી છે. (૮) સાતમા સ્કંધમાં કહયું છે કે ભગવાનનાં કર્મો, અતુલ્ય ગુણો, લીલાવપુ વડે કરેલાં પરાક્રમો સાંભળી ને જે અતિ હર્ષિત થઈ, રોમાંચિત થઈ અને ગદગદ થઈ મુકત કંઠે જે તે ગુણ પરાક્રમો ગાય છે, આક્રંદ કરે છે અને નાચે છે, જાણે ગ્રહગ્રસ્ત હોય તેમ કદીક હસે છે, કદીક આક્રંદ કરે છે, ધ્યાન કરે છે કે માણસોને વંદે છે. વારંવારે શ્વાસ લે છે અને હરે, જગત્પતે નારાયણ એ પ્રમાણે ભગવદ્બુદ્ધિ થઇ લાજ છોડીને ઉચ્ચારણ કર્યા કરે છે, તે માણસો બધાં બંધનોથી મુકત થાય છે, ભગવદ ભાવયુકત તેની આકૃતિને આશય બની જાય છે. તેની વાસના બળી જઈ નષ્ટ થાય છે અને શ્રેષ્ઠ ભકિતથી તે ભગવાન અધોક્ષજને પામે છે. (૯–૧૨) એકાદશ સ્કંધમાં કહયું છે કે ચક્રપાણિ ભગવાનના આ લોકમાં જે મંગલ જન્મ અને કર્મ છે, તે અર્થના ગીત અને નામ છે તેમનું લાજ છોડીને અસંગ થઇને ગાન કરવું ને વિચરવું. (૧૩) એવા વ્રતવાળો મનુષ્ય પોતાના પ્રિયતમનાં નામોના કીર્તનથી અત્યંત અનુરાગયુકત બને છે, તેનું ચિત્ત દ્રવિત થાય છે, તે હસે છે, રડે છે, મોટે અવાજે પુકાર કરે છે, ગાય છે, જાણે લોક બાહય થઇને નાચે છે. (૧૪) તેમાં અન્યત્ર કહયું છે કે પાપસમૂહનો નાશ કરવાવાળા પ્રભુનું સ્મરણ કરતાં ને કરાવતાં અત્યંત ભકિત ઉત્પન્ન થતાં, તે ભક્ત રોમાંચયુકત શરીર ધારણ કરે છે. (૧૫) અચ્યુતની ચિંતા કે વિચારથી તે કવચિત રડે છે, કવચિત હસે છે, આનંદે છે, અલૌકિક વાતો બોલે છે, નાચે છે, ગાય છે, પ્રભુનું અનુકરણ કરે છે, મૂંગો બની જાય છે અને પરમ પ્રભુને પ્રાપ્ત કરી પરમાનંદ પ્રાપ્ત કરે છે. (૧૬) જ્યાં સુધી રોમહર્ષ ન થાય, ચિત્ત દ્રવે નહિ. જ્યાં સુધી આનંદથી આંસુ ન વહે, શુદ્ધ ભકિત ન હોય, ત્યાં સુધી અંતઃકરણ શુદ્ધ કેવી રીતે થાય? (૧૭) ગદ્ગદ્ વાણીથી જેનું ચિત્ત દ્રવે છે, જે વારંવાર રડે છે, કવચિત હસે છે. લજ્જા છોડી જે ગાય છે ને નાચે છે, તેવો મારી ભક્તિવાળો પુરુષ જગતને પાવન કરે છે. (૧૮) ગીતામાં કહ્યું છે કે સર્વ ધર્મો છોડીને મારે શરણે આવ. હું તને સર્વ પાપોમાંથી છોડાવીશ, શોક ન કરીશ. (૧૯) ૧૧મા સ્કંધમાં ભગવાન કહે છે છે હે ઉધ્ધવ સર્વ યજ્ઞાદિ કર્મો, પ્રવૃત્તિ, નિવૃત્તિ તવ્ય અને શ્રુત, જ્ઞાન છોડીને તું સર્વાત્મભાવથી સર્વ આત્માઓના આત્મારૂપ એવા મારે શરણે આવ. મારા બળથી તું નિર્ભય થઈ જઈશ. (૨૦–૨૧) બ્રહ્મવૈવર્તમાં કહ્યું છે કે દેવો પણ જેની ઇચ્છા કરે છે તેવો દુર્લભ મનુષ્યજન્મ પ્રાપ્ત કરીને જેઓ ગોવિંદનો આશ્રય કરતા ૪
નથી, તેમનો આત્મા ચિરકાળ સુધી વંચિત એટલે ભગવાનની દૂર રહે છે. (૨૨) તૃતીય સ્કંધમાં કહ્યું છે કે આશ્ચર્યની

વાત છે કે દુષ્ટ પૂતના ભગવાનને મારવાની ઇચ્છાથી સ્તનના દુધ રૂપ ઝેર પાવા આવી હતી, તેને ધાત્રિને ઉચિત ગતિ પ્રાપ્ત થઈ, તો હું બીજા કયા દયાળુને શરણે જાઉં ? (૨૩) પદ્મપુરાણે કહ્યું છે કે હે સુંદરી, બધાં પુરાણો વારેવારે રટના કરે છે કે હરિવાસરે એટલે એકાદશીએ ભોજન ન કરવું. (૨૪) નારદપુરાણમાં કહ્યું છે કે જે જે બ્રહ્મહત્યા સમાન પાપો છે, તે એકાદશીએ બીજામાં આવીને વસે છે; એકાદશીએ ભોજન કરનાર તે પાપોથી યુક્ત થાય છે. (૨૫) વાયુપુરાણમાં કહયું છે કે રાત્રે હવિષ્યાન્ન ખાવું, ભાત વિનાનું ખાવુ; ફલ કે તલ કે દુધ કે જલ કે ઘીનો ઉપભોગ કરવો, કે પંચગવ્યનો ઉપયોગ કરવો કે વાયુભક્ષણ કરવું—આમાં ઉત્તરોત્તર શ્રેષ્ઠ છે. (૨૬) બ્રહ્મપુરાણમાં કહયું છે કે દશમીના વેધવાળી એકાદશીએ જે માણસ ઉપવાસ કરે છે, તે આ લોકમાં કે પરલોકમાં સુખ પ્રાપ્ત કરતો નથી. (૨૭) ગરૂડપુરાણમાં કહયું છે કે ઉદય પહેલાં બે મુહુર્ત એકાદશી હોય તો તે પુરી એકાદશી કહેવાય અને તેજ દિવસે ઉપવાસ કરવો. (૨૮) બ્રહ્મપુરાણમાં કહયું છે કે જયા પુષ્યનક્ષત્રવાળી વિજયાશ્રવણનક્ષત્રવાળી જયંતિ પુનર્વસુનક્ષત્રીવાળી અને પાપનાશિની રોહીણી નક્ષત્રવાળી જે એકાદશી છે, તે પાપનો નાશ કરનારી છે અને ફલાકાંક્ષી માણસોએ તે કરવી. (૨૯) બ્રહ્મવૈવર્તમાં કહયું છે કે પુરાણજ્ઞાતાઓએ જે દ્વાદશ અને અષ્ટ પ્રકારની એકાદશીઓ કહી છે, તેમાંથી એક પણ ન કરે તો તેથી પહેલાં કરેલું પુણ્ય નષ્ટ થાય છે. (૩૦) સ્કંદમાં કહયુ છે ઉન્મિલીની, વંજુલી અને પક્ષવર્ધિની એકાદશી જે તજે છે, તે ચૌદ ઇન્દ્રો સુધી નરકમાં વસે છે. (૩૧) ત્રિસ્પૃશા અને વિષ્ણુદયિત (એકાદશી ?) જેઓ આ પૃથ્વી પર કરતા નથી, તેઓ નદી અને સાગરો હોય ત્યાં સુધી યમપુરીમાં વાસ કરે છે. (૩૨) અન્ય સ્થળે કહયું છે કે માહ સુદ પાંચમે નવાં પરવાળાં અથવા આમ્ર મંજરી પુષ્પો અને ખાસ કરીને ચંદનાદિથી મહાપૂજા કરવી જાઇએ. (૩૩) ભગવાન સમક્ષ નીરાજન કરી, ભકિતપૂર્વક વૈષ્ણવોનું સન્માન કરી અને વસંત રાગ કરીને ગીત ગાવાં તથા નૃત્ય કરવું. (૩૪) વસંત પંચમીએ શ્રી કૃષ્ણની પુજાનો ઉત્સવ કરે તો વૃંદાવન વિહારીને વસંતની જેમ પ્રિય બને. (૩૫) જ્યારે ફાગણ સુદ પૂનમે ઉત્તરા ફાલ્ગુની નક્ષત્ર હોય, ત્યારે ભકતોએ સર્વાત્મના શ્રી હરીનો દોલોત્સવ કરવો. (૩૬) બૃહન્નરસિંહ પુરાણમાં કહયું છે કે વૈશાખ સુદ ચૌદશના દિવસે પાપનો નાશ કરનારૂં મારા જન્મ નિમિત્તાનું પુણ્યકારી વ્રત કરવું. (૩૭) એમાં વળી સ્વાતિ નક્ષત્ર હોય ને શનિવાર હોય ને સિદ્ધિયોગ હોય એવું નરસિંહ ચૌદશનું વ્રત દૈવયોગે જ પ્રાપ્ત થાય છે. (૩૮) મારા જન્મ દિને ફલાકાંક્ષી જનોએ કરોડો હત્યાનો નાશ કરનારૂ વ્રત સર્વેએ કરવું, વૈષ્ણવોએ સ્મરવિદ્ધા ચતુર્દશી ન કરવી. (૩૯) અન્યત્ર કહયું છે કે શ્રાવણ શુકલ એકાદશીએ ભકતોએ અતિ ભકિતપૂર્વક ભગવાનને પવિત્રાં ધરાવવાં. (૪૦) ભાદરવામાં વદિ આઠમે ઉપવાસ કરીને ગીતનૃત્ય સહિત ભગવાનનો જન્મોત્સવ વૈષ્ણવોએ ઉજવવો. (૪૧) વિષ્ણુરહસ્યમાં કહયું છે કે જેઓ કૃષ્ણ જન્મના દિવસે ભોજન કરે છે,

તેઓ ભૂતકાળનાને ભવિષ્યનાં ઇકોતેર કુળને નરકમાં નાંખે છે. (૪૨) હે મહાપ્રાજ્ઞ, જેઓ જાણવા છતાં કૃષ્ણ જન્માષ્ટમીનું વ્રત કરતા નથી, તેઓ મોટા જંગલમાં મોટા સર્પ થઇને રહે છે. (૪૩) ભવિષ્યોત્તરમાં કહયું છે કે હે કુરુનંદન એક ઉપવાસ જન્માષ્ટમીનો પણ કર્યો હોય તો, સાત જન્મમાં કરેલાં પાપોથી મુકત થવાય છે, એમાં સંશય નથી. (૪૪) અન્યત્ર કહયું છે કે કૃષ્ણ જન્માષ્ટમીના ઉપવાસના દિને રોહિણી નક્ષત્રે હોય તો તે મહાફળ આપે છે, અર્ધી રાત્રે તે નક્ષત્ર હોય અથવા સોમવાર હોય કે નવમીયુત હોય તે મહાફલ આપનાર બને છે. (૪૫) બ્રહ્મવૈવર્તમાં કહયું છે કે સપ્તમી યુકત જન્માષ્ટમી પ્રયત્નપૂર્વક વર્જવી, રોહિણી નક્ષત્રવાળી હોય તો પણ સપ્તમીના વેધવાળી અષ્ટમી ન કરવી. (૪૬) સ્કંદમાં કહયું છે કે જન્માષ્ટમી પૂર્વવિદ્ધા હોય અને રોહીણીયુતા પુરી અષ્ટમી હોય તો તેને છોડીને શુદ્ધ નવમીએ વ્રત કરવું. (૪૭) સમગ્ર અષ્ટમી હોય, નક્ષત્ર સહિત હોય, નવમી વેદ્ય હોય, પણ જન્માષ્ટમી પુર્વવિધ્ધા હોય તો તે ન કરવી. (૪૮) સપ્તમીનો એક પલનો પણ વેદ્ય હોય તો અષ્ટમીનો ત્યાગ કરવો, જેમ સુરાના એક બિંદુના સ્પર્શવાળો ગંગાજલનો કલશ તજીએ તેમ. (૪૯) નક્ષત્ર વિનાની, નવમી વેધવાળી જન્માષ્ટમી હોય તો કરવી, પણ નક્ષત્રવાળી સપ્તમી વેધવાળી અષ્ટમી ન કરવી. (૫૦) એટલે સર્વ પ્રયત્નોથી અશુભ વેધનો ડાહ્યા માણસોએ ત્યાગ કરવો, વેધ હોય તો, જેમ સૂર્યોદય વખતે અંધારૂ નાશ પામે તેમ પુણ્યનાશ પામે છે. (૫૧) ભવિષ્યપુરાણ કહે છે કે ભાદરવા સુદિ બારસ જો શ્રાવણ નક્ષત્રવાળી હોય તો તે દિને ઉપવાસ કરીએ તો તે મહાદ્વાદશી છે ને મહાફલ આપનાર બને છે. (૫૨) તે દિવસે અચ્યુત ભગવાનનું ભકિતપૂર્વક પૂજન કરીને દશવર્ષનું પુણ્ય પ્રાપ્ત કરવું; તે દિવસે દાન કે હવન કરે તો લાખગણું ફળ મળે છે. (૫૩) સ્કંદમાં કહ્યું છે કે જન્મથી માંડીને જે પુણ્ય પુરૂષે કર્યું હોય તે પુણ્ય પ્રબોધનીનું વ્રત ન કરે તો નાશ પામે છે. (૫૪) પ્રબોધિનીના દિવસે ઉપવાસ પણ માણસ કરે તો, હજાર અશ્વમેધ અને સેંકડો વાજપેય યજ્ઞોનું ફલ પ્રાપ્ત કરે છે. (૫૫) બ્રહ્મપુરાણમાં કહ્યું છે કે કાર્તક માસની શુદિ એકાદશીએ શ્રદ્ધા અને આદરપૂર્વક તથા ભકિતપૂર્વક, અને નૃત્ય કરી, ગીતો ગાઈ, વાજા વગાડી, પુરાણ શ્રવણ કરી, વીણા તથા મૃદંગ વગાડી તેમ જ અન્ય વૈષ્ણવ સ્તોત્રો ગાઈ ભગવાનને જગાવવા. (૫૬–૫૭) સ્કંદપુરાણ કહે છે કે સહસ્ત્ર પૂર્વજન્મોમાં જે પાપ કર્યાં હોય તે પાપ પ્રબોધિનીના દિને જાગરણ કરવાથી રૂનો ઢગલો બળી જાય, તેમ બળી જાય છે. (૫૮) ભવિષ્યોત્તરમાં કહ્યું છે કે અધિક માસ આવે ત્યારે ગોપીજનવલ્લભ પ્રભુને સ્મરી સોના તથા ઘીવાળા તેત્રીસ પૂડા વેદવિદ્ શ્રોત્રિય કુટુંબી બ્રાહ્મણને આપવા તેમ ન કરે તો બારે માસમાં જે પુણ્ય કર્યું હોય તે નાશ પામે છે. (૫૯–૬૦) હયશીર્ષ પંચરાત્રમાં કહ્યું છે કે ચિત્રમાં કાન્તિ, ભૂષણ વગેરે ભાવોસ્ફુટ હોય તો તે ચિત્રમાં શ્રીહરિનું સાંનિધ્ય અનુભવાય છે. (૬૧) માટે ડાહ્યા માણસોએ ચિત્ર એટલે સ્વરૂપનું અર્ચન શતગુણું પુણ્યકારક કહ્યું છે. ચિત્રમાં રહેલા વિલાસ ને વિભ્રમ સહિત કમળનયન ભગવાનનાં દર્શન કરતાં કોટિ

જન્મોમાં સંચિત થયેલાં પાપોથી મુકત થવાય છે. (૬૨) વિષ્ણુ ધર્મોત્તરમાં કહ્યું છે કે જે ભગવાનનું મંદિર બનાવે છે. તે આગામી સો કુળ અને ભુતકાળમાં સો કુળોને અચ્યુત ભગવાનના લોકમાં (વૈકુંઠમાં) લઇ જાય છે. (૬૩) બાલ્યાવસ્થામાં ખેલતાં બાળકો ધૂળ વડે પણ વાસુદેવનું મંદિર બનાવે છે, તે પણ તે ભગવાનના લોકમાં જાય છે. (૬૪) અગ્નિપુરાણમાં કહ્યું છે કે શ્રીહરિનું મંદિર પડી ગયું હોય, અને જો કોઈ તેનો સમુદ્ધાર કરે તો તે બેવડું ફલ મેળવે છે. (૬૫) અન્યત્ર કહ્યું છે કે એકાંતમાં રહેનારા માણસોના મનમાં શ્રીકૃષ્ણ ચરણ કમલની ભકિત સ્વતઃ સ્ફુરે છે. વ્રતાદિ વિધ્નોથી શું ? (૬૬) શ્રીકૃષ્ણની પ્રેમાત્મિકા ભકિતનાં જે ચિહ્ન છે, તેજ ચિહ્નો એકાંતી જનોમાં જ્ઞાપક છે, એમ ડાહ્યા માણસો કહે છે. (૬૭) સર્વ વસ્તુઓનો ત્યાગ કરવા છતાં પ્રતિષ્ઠાનો ત્યાગ કઠિન છે, તે સર્વ અર્થનું મૂળ છે; તેથી પ્રતિષ્ઠારૂપી વિષ્ટાનો સ્પર્શ ન થાય તે માટે પરમ પ્રયત્ન કરવો. (૬૮) એટલે જ એકાદશી સ્કંધમાં ભગવાને સ્વયં કહ્યું છે કે જ્ઞાનનિષ્ઠ. વિરકત અને અપેક્ષારહિત એવો મારો ભકત આશ્રયોનાં ચિહ્નો છોડી વિધિપૂર્વક વિચરણ કરે. (૬૯) બુદ્ધિથી પર થવાની ઇચ્છાવાળા સાધુજનોનું ચિત્ત સમત્વવાળું બને છે, તેવા મારા એકાન્ત ભકતોમાં ગુણદોષથી ઉદ્દ્ભવતા ગુણો નથી હોતા. (૭૦) વિષ્ણુરહસ્યમાં કહ્યું છે કે ઇન્દ્રિયોમાં આસકિત ન રાખવી. વિમલ મતિ જ સદા વિષ્ણુને પ્રસન્ન કરે છે; અસંયમી જનોના ઉપવાસવ્રત વિષ્ણુને પ્રસન્ન કરતા નથી. (૭૧) જેણે વિષ્ણુમાં ચિત્ત પરોવીને ભયંકર ઇન્દ્રિયસમૂહ પર વિજય મેળવ્યો છે, તેણે બહુ તીર્થયાત્રા કરવાથી કે સ્નાન, હોમ અને જપથી શું મેળવવાનું ? (૭૨) જિતેન્દ્રિય, સદા શાન્ત, સર્વભૂતો પ્રત્યે દયાળુ, વાસુદેવ પરાયણ એવો પુરૂષ કદી કલેશ પામતો નથી. (૭૩) જેઓ વિશુદ્ધ અંતઃકરણથી કૃષ્ણનું સદા સ્મરણ કરે છે, જેઓ નિર્ભય બની વિશુદ્ધ કૃષ્ણલોકમાં જાય છે. (૭૪) પ્રભાતે, (અર્ધરાત્રિએ) મધ્યાહ્ન, કે સંધ્યાકાળે જેઓ શ્રી હરિનું કીર્તન કરે છે, તેઓ ભવસાગરને તરી જાય છે. (૭૫) આનંદિત અથવા આર્ત, ક્રુદ્ધ કે શાન્ત એવો કોઇ પણ માણસ ભકિતથી શ્રી હરિને ભજે છે, તે વૈષ્ણવપુરીમાં જાય છે. (૭૬) નિત્ય વાસુદેવ ભગવાનનું સ્મરણ કરતો પુરૂષ ગર્ભ, જન્મ, વાર્ધકય, રોગ, દુઃખ કે સંસારનાં બંધનોની બાધા પામતો નથી. (૭૭) ગૌતમીય તંત્રમાં સદાચાર કથન કરતાં કહ્યું છે કે સદા શ્રી કૃષ્ણ ચરણકમલની ભાવના કરનારને જપ, પૂજન, ધ્યાન કે અન્ય વિધિક્રમની જરૂર નથી. (૭૮) એ પ્રમાણે કરૂણાસાગર પ્રાણનાથનાં પ્રત્યેક અક્ષરમાં કરોડો સમુદ્રની વર્ષા કરતાં વચનો શ્રવણાંજલિ વડે પીને તેમના સેવકો આનંદ-સાગરમાં ડૂબી ગયા અને તેમણે તે પ્રભુને પ્રેમપૂર્ણ થઇ દંડવત પ્રણામ કર્યા. (૭૯–૮૦) તેમની આંખોમાંથી આનંદાશ્રુ વહેવા લાગ્યાં, તેઓ રોમાંચિત થઈ ગયા અને હાથ જોડીને સુંદરવર વિકસિત કમલનયન અધોક્ષજ ભગવાનને તેમણે કહ્યું કે ત્રિલોકીનાથનાં આવાં વચનામૃત શ્રોત્રરૂપી મુખથી પીને અમે આજે ધન્ય અને કૃતાર્થ થયા છીએ, એવાં વચનામૃત ઇતર મોટા માણસોને દુર્લભ છે. રે! તે વચનામૃત તો સર્વ અર્થ આપનાર છે, સર્વ લોક માટે ઉપકાર છે, સમસ્ત વેદ, ઇતિહાસ

૪૮ અને પુરાણોરૂપી ક્ષીરસાગરનું નવનીત છે, હે વ્રજાધીશ સર્વ અનિષ્ટોને ટાળનાર છે હે ઇશ્વર, આવાં આપનાં વચનામૃત જે માણસો ભક્તિ અને પ્રેમથી સાંભળશે, તેઓ કૃતાર્થ થશે, અને સમસ્ત પુરૂષાર્થો સિદ્ધ કરશે. (૭૯-૮૫૧/૨) સમસ્ત વેદશાસ્ત્રાદી જેનાં પદરજની અણુની સ્તુતિ કરવા શક્તિમાન નથી, એવા આપનાથી આદર પામેલા આ વાક્યોનો અર્થ, હે પરાત્પર ભગવન્, જેઓ હૃદયમાં ધારણ કરશે, જેઓ તેનો આદર કરશે, એનું અનુકરણ કે અનુમોદન કરશે, તેની સ્તુતિ કરશે ને કરાવશે, તે અર્થ જાણશે, સ્મરણ કરશે, સાંભળશે અને બીજાઓને કહેશે, તો તે સર્વ આપની કૃપાથી પરમ ફળ પ્રાપ્ત કરશે. (૮૬-૮૮) હે કૃપાસિંધુ, હે જગત્પતિ આ ધર્મો (નિયમો), જે પહેલાં શ્રુતિ,સ્મૃતિ, પુરાણ અને મુનિજનો પ્રત્યેના આદરથી મર્યાદા માર્ગમાં હતા, તે આપના આદરને કારણે આપ તો કર્તું, અકર્તું અને અન્યથાકર્તું શક્તિમાન હોવાથી, વિશુદ્ધ પુષ્ટિમાર્ગીય અને ફલપ્રદ બન્યા છે. (૮૯-૯૦૧/૨) હે ગોકુલાધીશ, તે દુષ્ટ યતિના ભયથી જેઓ માલાનો ત્યાગ કરીને રહ્યા છે, તેઓ આપના આવાં વચનામૃતો સાંભળીને અત્યંત પશ્ચાતાપ કરે છે, તો હે દયાસાગર, તેમનું રક્ષણ કરો, જેથી હે કમલનયન જગદીશ્વર, તેઓ ભગવદ્દધર્મથી અને તેના ફલથી ભ્રષ્ટ ન થાય. (૯૧-૯૩) એ પ્રમાણે પોતાના દયાના સાગર જેવા જ્ઞાની ભક્તોથી વિજ્ઞપ્તિ કરાતા, ભગવાન શ્રીગોકુલેશે કેટલીક તુલસીમાલાઓ પોતાના સેવકો દ્વારા મંગાવી તેમના કંઠમાં પહેરાવી—દુષ્ટ અસુર યતિના ભયથી તુલસીમાલા વેચાવી બંધ થઇ ગઇ હતી, અને દુષ્પ્રાપ્ય હતી, પણ ક્યાંકથી શ્રીજીએ છૂપી રીતે મંગાવી; કેમકે પોતાના નિજ ધામ શ્રીગોકુલથી પોતે તે માલાના ઉદ્ધાર માટે પધાર્યા હતા. (૯૪-૯૬) પછી ભગવાને અમૃતના સાગર વર્ષાવતાં સ્પષ્ટ કહ્યું, કે તમે કોઇ ડરશો નહિ, તમે બધા સુખેથી તુલસીમાલા પહેરો. હવે તમે મારી પાછળ ચાલો. તે વખતે ભક્તવૃન્દે જયજયકાર કર્યો, તેનો અમૃતમધુર અવાજ અખિલ પૃથ્વીમાં વ્યાપી ગયો અને તે જયજયકારે વજ્રનાં અનેક ખડ્ગ જેવા બનીને તે દુષ્ટ યતિના હૃદય તથા શ્રવણને સહસ્ત્રધા છેદી નાખ્યું. તે જયજયકારે જાણે શ્રીમદ્દગો-કુલનાથજીનું આગમન થયું તે. અને માલાવિનાના ભક્તોને માલાપ્રદાન કર્યું તે, તથા ભક્તોને હર્ષ થયો તે વાત સંભળાવીને તેના ધામાં મીઠું ભભરાવ્યું. (૯૭-૧૦૧) । મેરો મેરો કરત સબ્બે,એસોહી દિન જાય, ખુડયો લોભસંસારમે, કરત ફીરત જીહાય।

॥ આ પ્રમાણે શ્રીમદ્ ગોકુલેશલીલા સુધાસિંધુમાં અસુરતિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો સત્તરમો તરંગ પૂરો થયો ॥ શ્રી વલ્લભ ચરણ પ્રતાપસે, કલેશ રહત નહિ લેશ। અપને સ્વકીય સમાજકું, જય જય શ્રી ગોકુલેશ ॥ હવે તરંગ અઢારમો શરૂ થાય છે. ॥

તે પછી વલીદાદા નામના કોષ્ઠપાલ અને મથુરાના કાર્યાધ્યક્ષ કતર્દીને અને હાથ જોડી પ્રણામ કરીને દૂર ઊભેલા અન્ય જનોને તે સંન્યાસીએ કહ્યું કે શીઘ્ર ગોકુલ જઇને શ્રી ગોકુલાધીશના કંઠમાંથી અને તેમના સેવકોની માલા બળાત્કારે પણ ૪૮
ઉતારીને તમે આવો, એવી મેં તમને આજ્ઞા કરી હતી. તો દુર્બુદ્ધિ એવા તમે લોકો શ્રી ગોકુલનાથને અહીં કેમ લાવ્યા?

(૧-૩૧/૨) અત્યંત ક્રોધથી બોલાયેલું તે સંન્યાસીનું તેવુ વચન સાંભળીને તે સર્વે અત્યંત ડરી ગયા અને સ્વગત બોલવા લાગ્યા કે આ દુર્બુદ્ધિ મૂર્ખ મહા અસુર આપણુને વારંવાર એમ કેમ આજ્ઞા આપે છે, કે ગોકુલેશ્વરના કંઠમાંથી અને તેમના સેવકોની માળા બળાત્કારે ઉતારી લાવો ? (૪-૬) કયો માણુસ તક્ષક નાગનો ચૂડામણિ પડાવી શકે ? કોણુ સાગરોનું પાન કરી શકે ? કોણુ પર્વતને ઉખાડી શકે ? કયો માણુસ પ્રલયાન્તના અગ્નિનું ભક્ષણુ કરી શકે ? વળી કોણુ મહાપ્રલય સમયના ઝંઝાવાતને રોકી શકે ? (૭-૮) એમના સેવકોની પણ માલા ઉતરાવવા કોણુ શક્તિમાન થાય ? કયો બળવાન માણુસ મહાસર્પની દાઢને દૂર કરી શકે ? (૯) જોકે આપણે સાર્વભૌમ સમ્રાટના અને તે દુર્બુદ્ધિના ભયથી શીઘ્ર તે પ્રભુની પાસે ગયા, પરંતુ તે કરુણાસાગર પ્રભુ આપણા સંકટને જાણે છે, તેઓ દૂષણુ જોતા નથી, તે સુશીલતાના સાગર છે, ગુણુ જોઇ અનુગ્રહ કરે છે, સર્વનું હિત ઇચ્છે છે, સર્વ શક્તિના નિધિ છે, સર્વ ધર્મોનું રક્ષણુ કરે છે, તેથી સારૂ થયું કે આપણે પાપીઓ તેમની ક્રોપ-દૃષ્ટિથી બળી ન મૂઆ. જેમ કોઈ અતિથિ આવે અને તેના દ્વારા જ યજમાન આપને મરાવવા ચાહે, તેમ આ પાપી દુર્બુદ્ધિ આપની પાસે આ પાપ કરાવવા ચાહે છે. (૧૦-૧૩૧/૨) તે પ્રભુ આપણી પાસે આવ્યા હતા, નિ શસ્ત્ર અને અસહાય હતા, તો પણ તેમના ગળામાંથી માળા ઉતારી લેવા આપણે શક્તિમાન ન થયા. તે પ્રભુનું સ્વરૂપ જ બ્રહ્માસ્ત્ર છે. અને ભગવદ્ ધર્મોના શત્રુઓને બાળી નાખવા સમર્થ છે; પોતાના પ્રભાવ વડે અને આદેશની આકાંક્ષાવાળા અને ચરણારવિંદની રજની સેવા કરવાવાળા બધા ભક્તો સહિત, દૃષ્ટિની જેમ કમલશ્રેણી સમાન શ્રીમુખથી સર્વદા ચારે તરફ ભક્તો ઉપર શ્રીગોકુલનાથ અલૌકિક તેમજ લૌકિક લક્ષ્મીની વર્ષા કરે છે તેમને કેવી રીતે અનુસારાય ? (૧૪-૧૮) અથવા આ યતિમહામૂર્ખ છે, આપણે શ્રીમાન ગોકુલેશને અત્રે લાવ્યા છીએ, તેમની પાસે ભયવિહ્વલ એવા આ બધા તૃણુ સમાન પણુ નથી; તેઓ વીરોના પણુ વીર છે. શિયાળમાં સિંહ જેવા છે. (૧૯-૨૦) તે ગુણુબુદ્ધિએ આપણા પર સ્હેજ પણુ ક્રોધ કર્યો નથી. મહાપ્રભુજીએ એમ વિચાર્યું કે આ લોકો સંન્યાસી, બાદશાહ અને રાયગદાધરથી ડરે છે, આજીવિકા તૂટીજાય, એ ભયે સર્વથાક પેછે, વળીઅહીં રહેલા અમારા સેવક તથા સિપાઇઓ તથા રાયા વગેરે તે તે ગ્રામમાં રહતા ગ્રામોણોથી પણુ આ લોકો ડરે છે, એટલે આપણા પર અનુકંપા કરી તેઓ જાતે અહીં આવ્યા છે. (૨૧-૨૩) તરંગમાં ઉછળતાં અનંત કમલોવાળા કૃપાસાગરને આપણે નિત્ય નમીએ છીએ, કેમકે એ કૃપાબ્ધિથી જ પ્રેરિત થઇને પ્રભુ ભક્તો, ચાકરો, નોકરો, સહાયકો, સેવકો, અશ્વો, રથ, વસ્ત્રો જ્ઞાતિ અને મંત્રીઓની ક્ષણુમાત્ર રાહ જોઈ નહિ અને ડરી ગયેલા એવા આપણી વિજ્ઞપ્તિ માનીને પ્રિયતમે આ સ્થળને પાવન કર્યું છે. (૨૪-૨૬) તો એ મહાપ્રભુના પ્રભુવિમુખતા રૂપી સંનિપાતના ક્રોધનો ભોગી એ જ બનશે, તો તે ભલે પ્રલાપ કરે, આપણે મૌન રાખવું એજ હિતાવહ છે. (૨૭) એ પ્રમાણે સ્વગત કરીને તેઓએ તે સંન્યાસીને સારૂખોટું કશું ન કહ્યું ૪૯

૫૦ ફક્ત મહાપ્રભુની સ્તુતિ કરી. (૨૮) હવે કુટિલ, બહિર્મુખ, દુરાચારી, લોભી, દંભી, કૃતઘ્ન, નાસ્તિક મૂર્ખ, વંચક, નીચ, દુષ્ટ એવા જે સંન્યાસી તરફી અધમ બ્રાહ્મણો પ્રાણનાથ પાસે બેઠા હતા. તેમણે નમન કરીને ભગવાન અધોક્ષજ અને શ્રીગોકુલના જીવનરૂપ પુરૂષોત્તમશેખરને વિનંતી કરી કે આપ પોતાના ઘરથી આટલે દુર સુધી આવ્યા છો તો સંન્યાસી પાસે જઇને તેની વાત પણ સાંભળો. તે જે વચન કહે તે આપને યોગ્ય લાગે તો કરો, અયોગ્ય લાગે તો ના કહેજો; તે વિરક્ત સંન્યાસી ધર્મમાર્ગનો પ્રવર્તક છે, તે અયોગ્ય કહેશે નહિ અને એવું કરશે પણ નહિ. અહીં આવ્યા પછીય ત્યાં ન જવું એ પણ ઉચિત નથી. (૨૯–૩૪૩) ત્યારે ભગવાને સ્વયં હસતાં હસતાં તે વિપ્રોને કહ્યું કે અમે તે દુરાત્મા સંન્યાસીના વચનથી કે ગૌરવથી કે અન્ય કારણથી સત્વર નથી આવ્યા પણ અમે કોઈ મોટા હેતુથી આવ્યા છીએ તેના કહેવાથી શું ? અમે જમીનદાર નથી, ખેડુત નથી, ગ્રામરક્ષક નથી, અને નથી અમે દેશ કાર્યના અધિકારી કે નથી કોઇના સેવક; અમે તો સદા સ્વતંત્ર છીએ. અને અમારા ઘરમાં રહી ધર્મમાર્ગે ચાલીએ છીએ. અમે કોઈની ઉપર આધાર રાખતા નથી, અને કોઇથી ડરતા નથી; અમે સતત શ્રુતિ, ભાગવત, પુરાણો, સ્મૃતિ, સર્વ ઉપનિષદો, વિષ્ણુધર્મોત્તર, ગીતા, પંચરાત્ર, આગમો, વ્યાસસૂત્રો અને શ્રીઆચાર્યજીએ લખેલા ભાષ્યનો વિચાર કરીએ છીએ, તે પર ચિંતન કરીએ છીએ અને જે કોઇ નિષ્કપટ આસ્તિક અમારા શરણે આવે તો કરૂણાપુર્વક ઉત્તમ ભગવદ્ભક્તિનો બોધ કરીએ છીએ. એવા અમે કોની પાસે જઇએ? શા કારણે, શા હેતુથી જઇએ? (૩૫–૪૨) અરે, સાર્વભૌમ બાદશાહ સ્વયં માલાદિના સ્વીકાર બાબત પૂછે, તો ધર્મપરાયણ તેમને પણ અમે શાસ્ત્રાનુસાર બોધ આપીશું. અમે જાણી જોઇને એની પાસે આવ્યા છીએ, કેમકે લોકશિક્ષા માટે દુષ્ટ યતિની પાસે પણ કોઈવિખત જવું, પણ હવે અમે તે ભગવદ્ધર્મનો દ્રોહ કરનાર, પાપમા વૃદ્ધિ કરનાર, પાખંડ માર્ગની વૃદ્ધિ કરનાર પાસે જઈશું નહિ; કેમકે તુલસીમાલાદિ ધારણ કરવા રૂપી સદ્ધર્મનું ખંડન કરનાર તે અધમ છે. તેનું મુખ પણ જોઇને પતિત થવાય. (૪૩–૪૬૩) એ પ્રમાણે સદ્ધર્મોની સ્થાપના કરવાવાળું ભગવાનનું વચન સાંભળીને તે દુર્બુદ્ધિ સંન્યાસી પોતાના અનુચરો સહિત ખૂબ ખેદ પામ્યો કે શ્રીગોકુલેશ પૂર્ણ પુરુષોત્તમ માલાધારણ રૂપી વ્રતમાં દઢ છે, તો નિશ્ચય છે કે મારી પ્રતિજ્ઞા સત્ય નહિ થાય; તેઓ માલા ઉતારશે, એ વાત દૂર જ રહી. તે મહાપ્રભુ, કરુણાસિંધુ, પોતાના ધર્મની વૃદ્ધિ કરનારા છે. ને મારી હાજરીમાં પણ નિર્ભય થઈ વર્તે છે; તે શ્રીમાન મેં જેમની માલા તોડી છે, તેમને સૌને સ્વયંઆશ્વાસન આપી માલા પહેરાવે છે, બધાને વૈષ્ણવ બનાવે છે; અરે કષ્ટની વાત છે કે તેમણે મને એકદમ મિથ્યા પ્રતિજ્ઞાવાળો બનાવ્યો છે; અરે હું કેવી રીતે જીવી શકીશ. મારી પ્રત્યે હસતા લોકોને મારૂ મોઢું હું કેવી રીતે બતાવીશ? તેમનું મોઢું કેવી રીતે જોઈ શકીશ ? હું મોટો પાપી છું, નિર્લજ અને દુર્બુદ્ધિ ૫૦
તથા ભ્રષ્ટ છું. આ પ્રમાણે પ્રલયકાલના અગ્નિ જેવી ચિંતાથી તે બળવા લાગ્યો. (૪૭–૫૪૩) એ વખતે વૈષ્ણવોથી ઘેરાઇને

મહાપ્રભુ બેઠા હતા; અને કંબો જાદવરાય નામનો અને યતિના સંસર્ગથી દુષિત થયેલી બુધ્ધિવાળો તેનો નોકર આવીને તેમને વિનંતી કરવા લાગ્યો કે હે ગોકુલાધીશ, બળવાન અને મ્લેચ્છપતિના પ્રિય એવા સંન્યાસીની સાથે વિરોધ કરાવનારી તુલસી-માલાનો તમે ત્યાગ કરો. (૫૫-૫૭) એ પ્રમાણે તેણે પ્રભુને કહ્યું ત્યારે ઇશ્વરોના પણ સાર્વભૌમ સ્વયં ભગવાને તેને કહ્યું કે તું અહીંથી યતિની પાસે જા, હે પાપી, તું અમારી પાસે નોકર તરીકે પણ ઉભો રહેવા યોગ્ય નથી. તું અહીં બહુ વિલંબ કરીશ તો તે તારા પર ક્રોધ કરશે, તું નિરંતર તેની પ્રસન્નતા ઇચ્છે છે, તો તું જા; હે મૂઢ, તારૂં શુભ કાર્ય તે જ કરશે. અમારા હિતની ઇચ્છા કરવાવાળા તારા વિના અમે સ્વયં અમારૂં હિત કરીશું. (૫૮-૬૧) એ પ્રમાણે એમનાં વચન સાંભળીને તે મૂર્ખ જાદવરાય ખિસિયાણો પડી ગયો ને તેણે માથું નમાવી દીધું, ને મુંગો થઇ ગયો. (૬૨) ત્યાર બાદ મથુરાના મહા-ભાગ ચતુર્ભુજ નામનો ચોબો બહુ ભક્તિ પૂર્વક પ્રણામ કરી અને વિનંતી કરી નિર્મર્યાદ કૃપાસાગર પ્રભુને પોતાને ઘેર પધરાવી ગયો. શ્રી મહાપ્રભુજીએ ત્યાં જઈ સ્નાન કરી ક્રીડા કરી, બ્રહ્માદિને દુર્લભ પણ ભક્તિશીલ ભક્તોને નિજચરણામૃત સુલભ કરી, વિમુખ જનો સાથે સંભાષણાદિરૂપ સંગ કરવો તે કરતાં સ્નાન જ ઉચિત છે; એ પ્રમાણે પોતાના જનસમૂહને પ્રભુએ અત્યંત આનંદિત કર્યા. (૬૩-૬૬) પછી પ્રભુએ વિચાર્યું, કે ગોકુલમાં રહેલા મારા તે સર્વ ભક્તો મારાં દર્શન વિના પાણી પણ નહિ લે, તેથી પોતાના સુખમાં સુખી રહેનાર અને અલૌકિક ચિત્તવાળા તે ભક્તોની તૃષાનું દુઃખ શમાવવા માટે પ્રિયતમે ત્યાં જલગ્રહણ કર્યું. (૬૭-૬૮) પોતાને થયેલા કલેશથી દુઃખી થયેલા ભક્તોનું દુઃખ દૂર કરવા તાંબૂલ (બીડું) લીધું, ત્યાં ગોપાલદાસના પુત્ર ગોકુલદાસે, જે જગતમાં પ્રસિદ્ધ હતા અને મહાન પદ્મસી સાહુએ મનસા, વાચા અને કર્મણા પ્રભુની સેવા કરી. એજ પ્રમાણે વિજ્ઞ ભક્તો, સભાજનો, સર્વોપરિ ભાગ્યથી શોભતા ભક્તોએ પણ શ્રીજીની પરિચર્યા કરી. રાત્રિ સમયે થોડી મધુર ભોજન લીલા કરીને સુંદર રૂથી બનાવેલા ઉત્તમ પલંગ પર, કે જેના પર સુંદર ચાદર શોભતી હતી અને સુંદર તકિયો શોભતો હતો, તેવા પલંગ પર પોતે પોઢયા. (૬૯-૭૨) ॥ મેરો મેરો કરત સબે, એસોહી દિન જાય । બુઢયો લોક સંસારમે, કરત ફીરત જી હાય ॥ ધન ધન મોહન ભાઇજી, તુમ દરશનકી આશ । દાન કરો મુજ મંદકો હોય બુધ્ધિ પ્રકાશ ॥

॥ આ પ્રમાણે શ્રીમદ્ ગોકુલેશલીલા સુધાસિંધુમાં અસુરતિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો અઢારમો તરંગ પૂરો થયો ॥ શ્રી મહેદ કૃપાથી પાઇએ, શ્રી મહેદ ભકતકો સંગ । અલૌકીક નિત્ય તબે બઢે, શ્રી ગોકુલેશશો રંગ ॥ હવે તરંગ ઓગણીસમો શરૂ થાય છે. ।

શ્રી ગોકુલમાં સમસ્ત મૃગલોચના સ્ત્રીઓ અને નાના ભાવવાળા ભક્તોને પ્રભુના વિરહને કારણે અને કંઈ સારા સમાચાર ન મળવાને કારણે જરાયે ઊંઘ ન આવી. ત્યારે શ્રી રઘુનાથજીના પુત્ર સદબુદ્ધિવાળા શ્રીમાન જયદેવજી સત્વર આગ્રા નગરમાં પ્રભુનો આવો વૃત્તાંત નિષ્પાપ લશ્કરખાનને કહેવા માટે ગયા. એ અરસામાં વહેલી પ્રભાતે શ્રી મહાપ્રભુએ મોકલેલો

સેવક શ્રી ગોકુલ આવ્યો અને ગોકુલની જનતાને શુભ સમાચાર આપી તેમનું સમાધાન કર્યું. સવાર થતાં શ્રી ગોકુલમાં રહેલા ભકતો, નોકરો, મિત્રો, બાંધવો, હિતેચ્છુઓ, જ્ઞાતિજનો અને સર્વ લોકો તથા સ્વજનો પ્રભુનાં દર્શન કરવા મથુરા ગયા. (૧–૫) તે વખતે શ્રીગોકુલરાજ મહાભાગ્યવાન માથુર ચોબા ચતુર્ભુજના ઘરમાં પોતાના ભકતો સાથે ઉત્કૃષ્ટ આસન પર બેઠા હતા અને સઘળા અવતાર અને અવતારીઓની શોભા ધારણ કરી રહ્યા હતા. (૬–૭) તે વખતે સત્ય, દયા, ક્ષમા, શુદ્ધતા, સરળતા, તપ, ઇન્દ્રિયનિગ્રહ, મનોનિગ્રહ, સંતોષ, શ્રુતિજ્ઞાન, તિતિક્ષા, ઉપરાંત (વિષયત્યાગ,) સામ્યબલ, ઐશ્વર્ય, વિરક્તિ, સ્મૃતિ, જ્ઞાન, તેજ શૌર્ય, કૌશલ, સ્વાતંત્ર્ય, ઓજસ, પ્રગલ્ભતા, માર્દવ, ક્રાન્તિ, તે પ્રકારનું ધૈર્ય, પ્રશ્રય, શીલ, ભગ, ગાંભીર્ય, સ્થૈર્ય, દક્ષતા, અનહંકાર, આસ્તિકતા અને અન્ય કીર્તિમાન ગુણોથી સેવિત શ્રીજી બિરાજી રહ્યા હતા. (૮–૧૧॥) હવે ગોકુલાધિપતિ ઇશ્વરેશ્વરની રાત્રિની પરિચર્યા જાણવા માટે મોટા પાખંડી અસુર દુષ્ટ યતિએ જે જાસૂસો નીમેલા, તેઓએ શ્રીજીના સમાચાર તેની પાસે જઇને તેને કહ્યા. તે પાપી સંન્યાસી સર્વ કાંઈ સમજીને મનમાં સંતાપ કરવા લાગ્યો અને તેણે પોતાના પ્રિય, દુષ્ટ પાખંડીઓમાં શ્રેષ્ઠ, પાપી, મૂર્ખ," પરમેશ્વરનો દ્રોહ કરવાથી નષ્ટ થયેલ શુભ ભાગ્યવાળા એવા નામ માત્રના બ્રાહ્મણોને કહ્યું કે મને નિશ્ચિત લાગે છે કે પ્રભુ શ્રીગોકુલાધીશ કદાચિત કોઇ પણ રીતે માલા ઉતારશે નહિ. છતાં પણ હું પ્રયત્ન કરું છું; ધીર પુરુષો ઉદ્યમની પ્રશંસા કરે છે. જે આરંભ્યું છે, તેનો નિર્વાહ કરવા હું પ્રયત્ન કરૂં છું. તમે સતત મારૂં હિત ઇચ્છનારા છો, તો તમો છોડો, કોઇક રીતે પણ ક્ષણમાત્ર તેઓ માલા ઉતારે, તો હું મૂર્ખ જીવી જાઉં; કેમકે મેં બધા લોકોના સાંભળતાં તેવી પ્રતિજ્ઞા કરી છે કે હું માળા ઉતરાવીશ. પણ એમના સેવકોમાંથી કોઈ ક્ષુદ્રે પણ, મારા આટલા ઉદ્યમ છતાં, માલા ઉતારી નથી, (૧૨–૨૦) હું પ્રતિજ્ઞા ભંગ થયો છું, મને સ્વયં મારૂં મરણ આવેલું દેખાય છે, અથવા પાપી અને દુર્બુદ્ધિ આચરનાર એવા મને આ વિપત્તિમાં મરણ કયાંથી આવે? સામ્રાજ્ય, મહાનિધિની પ્રાપ્તિ, મુકિત, પરમપદનો લાભ એ બધું તો ભાગ્યસાળીઓને પ્રાપ્ત થાય. અરે, વિવિધ પાપ કરનારને તો મરણ અત્યંત દુર્લભ જ હોય છે. જો અગ્નિમાં પ્રવેશ કરૂ, તો મહાપાપી એવા મને અગ્નિ પણ નહિ બાળે; હું યમુનાજીમાં પ્રવેશ કરૂં, તો તે મને તરંગો વડે બહાર ફેંકી દેશે; કઠિન હૃદયવાળા મારા પર ઇંદ્રનું વજ્ર પડે, તો પણ તે બુઠ્ઠું થઇ જાય, શિવજી ત્રિશૂળ અને વિષ્ણુ ક્રોધ કરી મારા પર સુદર્શન ચક્ર ફેંકે તો તે ક્રોધથી મારી પાસે આવી, મને વધુને વધુ લાંબા કાળ સુધી પીડા આપવા માટે મને મારશે નહિ; પણ મારા અલ્પ આયુને પણ વધારી દેશે. (૨૧–૨૬) અબજો પર્વત મને પીસી નાખવાને આવે તો મારા દુર્ભાગ્યને લીધે તે ફુલ કે રૂ બની જાય; આજે જાણે મારા બળવાન દુર્ભાગ્યે મને બળાત્કારે સંકટ રૂપ કારાગારમાં નાખ્યો છે. મેં સતત સેવેલો વામમાર્ગ પણ મને હવે બચાવતો નથી; કપટપૂર્વક કરેલી ચતુરાઇ, ક્ષુદ્ર દેવતાઓના મંત્રો, મ્લેચ્છોને ખુશ

કરવાની નિપુણતા, જાહેર કરેલો વૈરાગ્ય, માત્ર કૌપીન રાખવું, મ્લેચ્છ ભાષાનો અભ્યાસ, નાની ગુફામાં નિવાસ, કપટરૂપે ત્રણ વખત સ્નાન કરવું, હંમેશાં વૈષ્ણવ લોકોના છિદ્ર જોયા કરવાં તે તે વાત કહીને યવન સમ્રાટને છેતર્યો, તેના સૈન્યનો આશ્રય કર્યો, તે તે બળવાન લોકો સાથેનો પ્રેમ તે, તે સેનાપતિઓને વશ કર્યા તે, ખોટી રીતે બ્રહ્મપરાયણતા બતાવી તે આ બધાંમાંથી કંઈ પણ મને બચાવી શકતું નથી. હું શું કરૂં? ક્યાં જાઉં ? (૨૭–૨૩) વીરોના પણ વીર એવા બળવાન શ્રીગોકુલપ્રભુ સાથે મેં જે વેર બાંધ્યું, તે મારાં બધાં મર્મોને બાળી નાખે છે. એ પ્રભુનું સ્વરૂપ સર્વોપરિ બિરાજમાન છે. તે સ્વરૂપ લાખો કરોડો સાર્વભૌમોને એકદમ સૂકા પર્ણ જેવા બનાવી દે છે. લાખો મહેન્દ્રોને તૃણ જેવા બનાવે છે, કરોડો સુવર્ણપર્વતોને રજ જેવા જેવા બનાવી દે છે; કરોડો અમૃતસાગરોને બિંદુ જેવા બનાવી દે છે; સૂર્યને આગિયા જેવો કરી દે છે; હજારો ને લાખો ચિંતામણિઓને પત્થરના ટુકડા બનાવી દે છે; કરોડો કલ્પવૃક્ષોને કરી (એક જાતનું કાંટા વાળુ જાંખરૂ જે ઉંટ ખાય છે, તે અથવા વાંસ) બનાવી દે છે, કરોડો કામધેનુઓને ઘેટી બનાવી દે છે, અનેક પ્રલયાગ્નિને પણ ભસ્મ કરી દે છે, તે કહેવાતા અવતારો અને અવતારીઓના સમૂહને પોતાના મહિમા વડે તુચ્છ બનાવી દે છે; એવા સ્વરૂપને જોવા માટે જાણવા માટેની શકિત કોની છે? બહુ સમય સુધી બહુ પ્રકારે વિચાર કરવા છતાં હું તે સ્વરૂપને સમજી શકયો નથી. (૩૪–૩૯) અરે એ સ્વરૂપને જોઇને સઘળા ગુણોએ એનો આશ્રય કર્યો છે. સુંદર કર્ણવાળા, સૌમ્ય, પ્રિયંવદ, સર્વદા મનોહર, હસતા, સુંદર મુખારવિંદવાળા, પરમ ઉદાર, કૃપાસિંધુ, જેમનો અંગીકાર સુદૃઢ હોય છે, જેઓ આશ્રિતજનો પ્રત્યે પૂર્ણ વાત્સલ્ય બતાવે છે, તેવા શ્રીમહાપ્રભુમાં દોષોએ કયો દોષ જોયો છે, ક એકેય દોષ તેમનામાં પ્રવેશતો નથી ? અથવા મારી માફક આ પણ તેમનો સ્વભાવ છે. કે કદિયે છોડવો શકય નથી હું ચોકકસ માનું છું કે મેં બહુ અપરાધો કર્યા છે, તો પણ જો હું તેમને શરણે હવે જાઉં, તો કૃતાર્થ થઈ જાઉં, પણ મારો દુષ્ટ સ્વભાવ મને સર્વથા તેમ કરતાં અત્રે રોકે છે. (૪૦–૪૪) એવા અપરાધી મને અંગીકાર કરીને તેઓ પોતાના સદગુણી સ્વભાવથી મને કૃતકૃત્ય બનાવે જ; પરંતુ મેં તેમના ભકતોના બહુ અપરાધ કર્યા છે, અને અનેક અપરાધ કરી રહ્યો છું, એટલે જ ક્રોધથી તેઓ મને કૃતાર્થ ન કરે; જોકે પોતા તરફ કરેલા અપરાધથી તેઓ કૃતાર્થ ન કરે એવું નથી. (૪૫–૪૬) તેમના ભકતો પણ તેમના જેવાજ કરૂણાસાગરોના સાગર છે. તેઓ સ્વયં મારો કરોડો અબજો અપરાધોની ક્ષમા કરીને દુષ્પ્રાપ્ય એવા નિષ્પાપ પદ સુધી મને પહોંચાડી છે; પણ તેઓ તેમ કરતા નથી, તેમાં કારણરૂપ બીજ આ છે અબજો કરોડો પ્રાણથી ય તેમને અધિક પ્રિય ગુણસિન્ધુ શ્રીજીના મેં અપરાધ કર્યા છે અને હજીય અપરાધ કરી રહ્યો છું. (૪૭–૪૯) એટલે દયાનિધિ એવા તેઓ મારા પર ક્રોધ કરવાને કારણે દયા કરતા નથી; તેમના પોતાના તરફ મેં કરેલા અપરાધોથી દયા નથી કરતા એવું નથી. એટલે હવે તો ધૈર્ય ધારણ કરીને મારો અનુલ્લંઘનીય સ્વભાવ જે સારૂ ખોટું કરાવે છે, તે કરવું અને સર્વ લોક સમક્ષ જે મેં પ્રતિજ્ઞા

કરી છે, તે પ્રતિજ્ઞા પૂરી કરવી, બીજું કાંઇ ન કરવું; એટલે મારા મિત્રો તમે એકદમ તેમની પાસે જાઓ; (૫૦-૫૨) અને સામ કે ભેદ વડે કે લોભ વડે કે ત્રાસ જન્માવીને પણ એકવાર ક્ષણ માટે પણ તેઓ તુલસીમાલા ઉતારે તેવું કરો, જેથી લોકો જાણે કે મહાપ્રભુના ગળામાંથી ચિદ્રુપે માળા ઉતરાવી. (૫૩-૫૪) ત્યાર પછી તેઓ માલા પહેરે કે ત્યાગ કરે, એ વાતમાં એ સ્વતંત્ર છે, એમના સેવકો પણ પછી એમ કરે, એક વાર કોઇ પણ પ્રકારે મારી પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ થાય, તો પછી હું એવો વિચાર કદિયે મનમાં લાવીશ નહિ અને એમનાથી ડરીને કાશીકે અન્ય સ્થળે પલાયન કરી જઇશ. (૫૫-૫૬) અમે બધા તો પાખંડી છીએ, અને "અન્ય જીવોને મારાથી વિમુખ બનાવો," એવા ભગવાનના આદેશથી પાખંડ માર્ગનો બરાબર પ્રચાર કરવા માટે લીધેલ નિયમવાળા તે રૂદ્રના અને પાખંડીગણોથી ભરેલા કાશીમાં અમે આનંદપૂર્વક રહીશું. ત્યાં પણ એમના ભક્તો જે રહેતા હોય તે અથવા અહીંથી ગયા હોય તે અને અગ્નિ પર વિજય મેળવનાર એમનો પ્રતાપ, મને પીડા નહિ કરે તો જ હું રહીશ. (૫૭-૫૯) શ્રીજીએ તો શ્રીકૃષ્ણભક્તિ, શ્રીવલ્લભ ભકિત, શ્રીવિઠ્ઠલેશ ભકિત અને તે બધા પર બિરાજમાન પોતાની ભકિત અને પોતાના સેવક દાસાદાસ અને તેમને અનુકુળ રહીને ચાલવાવાળાની ભકિતનો આખી પૃથ્વીમાં પ્રચાર કર્યો છે. પણ અમારે માટે તો તે કાળરાત્રિ છે. અમે પાખંડમાર્ગમાં પડયા છીએ, સદ્ધર્મથી વિમુખ થયેલા મૂર્ખો છીએ; જે પુરુષો શસ્ત્ર, આગમ, પુરાણ, વેદ, સ્મૃતિ, ભાગવત, ધર્મ, ભકિત અને તે પ્રમાણે ચાલનાર મહાપુરૂષોને અનુસરે છે, તેમનાથી તો અમે અત્યંત ડરીએ છીએ. (૬૦-૬૩) શ્રીજીના કૃપા કટાક્ષને મસ્તક પર ધારણ કરવા માટે પ્રતિક્ષા કરતાં એ બધાં (એટલે શાસ્ત્ર, આગમ વિ.) એ સ્વતંત્ર ભકતોને અનુસરે છે, એવા શ્રીના ભકતોનાં દર્શન અમે કેવી રીતે કરી શકીએ ? અરે, તે મુખારવિંદનું સ્મરણ કોપ કરતા ઇદ્રના વજ્રસમૂહની જેમ ક્ષણમાં જ મારા અંગોનો ચૂરો કરી નાખે અને મને પ્રાણહીન બનાવી દે, તો તેમનું દર્શન તો શું યે કરે? (૬૪-૬૬) તે મુખારવિંદ કમલોના સમ્રાટ સમાન છે, અને સર્વ ભાગ્યશાળી ભકત ગણ આંખરૂપી ભમરારૂપે તેના સૌંદર્યરૂપ મધુસાગરને પીએ છે. (૬૭) ॥ શ્રી આચાર્ય કુલ ભૂષણ શ્રીવિઠ્ઠલેશ કુમાર શ્રીગોકુલેશજી જયતિ ॥

॥ આ પ્રમાણે શ્રીમદ્ ગોકુલેશલીલા સુધાસિંધુમાં અસુરતિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો ઓગણીસમો તરંગ પૂરો થયો ॥ અભ્ર ભયો નારાયણજી, રવિ પ્રકાશ ત્રીકમદાસ । તેજ ભયો મોહનભાઇજી, શ્રી ગોકુલપતિ કે પાસ ॥ હવે તરંગ વીસમો શરૂ થાય છે. ।

એ પ્રમાણે અત્યંત ઉછળતા અને ત્રાસ કરાવતા હજારો વમળવાળા શોકસમુદ્રમાં ડૂબી ગયેલા અને રડતાં રડતાં બોલતા તે સંન્યાસીનો એવો પ્રલાપ સાંભળીને તે દુષ્ટ બ્રાહ્મણો તેનું સમાધાન કરતાં કહેવા લાગ્યા કે તમે તો સાર્વભૌમ જહાંગીરને વશ કર્યા છે; તમારે આ પ્રમાણે કાયર થવું નથી. (૧-૨) મ્લેચ્છલોકોને ખુશ કરવાની તમારી આતુરી પ્રસિધ્ધ છે; સત્સંન્યા-સીને ઉચિત એવા વેશ વડે તમે સંપૂર્ણ સાધુજનોને ઠગ્યા છે; કૌપીન માત્ર પહેરવાથી તમારૂં નિઃસ્પૃહત્વ સુવિખ્યાત છે;

નિપુણતાથી દંભ કરવાને કારણે સતત કરવામાં આવતાં તમારાં પાપ છુપાયલાં રહે છે; કપટ કરવાથી ધૂર્તરાજ મૂલદેવને પણ તમે જીતી લીધો છે; પાખંડીઓના સમ્રાટ એવા તમારા ચરણોની પદરજનું અમારા જેવા સેવન કરે છે; (૩–૬) અખિલ ભૂમંડળમાં ફેલાયેલા ધર્મસમૂહને તમે લોપ્યો છે; નૃશંસ એવા તમે ભ્રૂભંગ માત્રથી જ ભગવદ્‌ભક્તિના માર્ગનો કોળીયો કરી ગયા છો; ભગવત્કથાના પાન રૂપી પરબનો તમે વિના પ્રયત્ને જ નાશ કરી નાખ્યો છે, સેંકડો યવન સેનાપતિઓ તમારા કૃપાકટાક્ષની પ્રતીક્ષા કરે છે, પ્રતિજ્ઞારુપ મહાસાગરને બહુ સહેલાઇથી તમે ઓળંગી રહ્યા છો; શ્રીમદ ગોકુલનાથ પર માત્ર વિજય મેળવવાનો જ બાકી છે, એટલે તમારે કાયર બનવુ યોગ્ય નથી એમનો અપરાધ કરવાથી, તમે જે ભય પામો છો, તે ખોટું છે, કેમ કે તેઓ તો વિજય પ્રાપ્ત કરીને પણ વિપ્ર એવા તમને મારશે નહિ. (૭–૯) તેથી અમે એમની પાસે જઇએ છીએ અને નિપુણતાથી ચારે ઉપાયો વડે તેમને વશ કરીશું; અને તેવા શત્રુને તમારા અભિષ્ઠ માર્ગમાં તેમને પ્રવેશ કરાવીશું, અને અખિલ વિશ્વમાં તમારો પ્રતાપ અને યશ વધારીશું, તમને સત્યપ્રતિજ્ઞ કરી. સર્વ ઉચ્ચ લોકો માટે શું નમસ્કાર યોગ્ય બનાવીશું, તે સાર્વભૌમ જહાંગીર અને સર્વ લોકો સમક્ષ પણ તમને આદર યોગ્ય બનાવીશું અને તે રીતે અમે સુખી થઇશું. (૧૦–૧૨) એમનું એવું વચન સાંભળીને તે દંભી સંન્યાસી અત્યંત ખુશી થયો, રોમાંચિત થયો અને તેણે એમને કહ્યું કે તમારૂ કલ્યાણ હો, જાઓ જલદીથી કાર્ય સિધ્ધ કરો, તમારી બુધ્ધિ, પ્રયત્ન, વાક્ચાતુર્ય, છલપૂર્વકનું તમારૂ પાંડિત્ય એ બધું તમારા કાર્યમાં સાધક બનશે, કલિપણ તમને અનુકુળ રહેશે; માયા, મોહ, ક્રોધ, પાપ, અતિલોભ, દંભ, મદ, માન વગેરે મુખ્ય બળવાન દોષો તે તે વખતે તમને સહાય કરશે. (૧૩–૧૬) વામમાર્ગના પંડિત એવા મેં જે જે ક્ષુદ્ર દેવીઓની તથા દેવોની જે ઉપાસના કરી છે. તે એમ મારા પરલોકનો નાશ કરીને ય ક્ષુદ્ર દેવતાઓના જે મંત્રો મેં કષ્ટપૂર્વક સાધ્યા છે, એ બધાં તમને સહાય કરશે. મારાથી પ્રેરાયેલો મ્લેચ્છસમ્રાટ તમારા આ કાર્યથી અત્યંત સંતુષ્ટ થશે. તમે બધા આ પ્રકારની મને પ્રિય એવી સેવા કરશો, એટલે તે જોઇને હું તેને અનુરૂપ એવી પ્રસન્નતા બતાવીશ કોઇને કોઇક નગરના, કોઇકને કોઇક ગામના કે કોઇને કોઇક જનપદના મ્લેચ્છપતિના કાર્યનો અધિપતિ બનાવીશ; કોઇકને પંડિતોનો અધિપતિ, કોઇકને ધર્માદયક્ષ, કોઇને પાપનીતિનો અધ્યક્ષ બનાવીશ; કોઇકને ન્યાયાધીશ, કોઇકને દાનાધીશ, કોઇકને વ્યપાધીશ, કોઇકને લાભાધીશ, કોઇકને વસ્ત્રભંડારનો અધિપતિ, કોઇકને રત્ન અને સુવર્ણનો અધીશ. કોઇકને ગણના (એટલે દ્રવ્યનો) અધીશ બનાવીશ. (૧૭–૨૩) વળી બીજાઓને અશ્વપતિ બનાવીશ, તો અન્યને ગજાધીશ બનાવીશ તમે મારા મિત્રો છો, તમે જાઓ અને શીઘ્ર પરાક્રમ કરો; કપટ પ્રયોગમાં તમે નિપુણ છો; તમે સર્વે મને પ્રાણથી પણ અધિક પ્યારા છો; એ પ્રમાણે તે સંન્યાસીએ તેમને કહયું ત્યારે તે સર્વે ગુજર, મોઢે, નાગર અને માથુર દુષ્ટ બ્રાહ્મણો તથા બુંદેલખંડના વીરસિંહદેવનો દાનાદયક્ષ મીતનમિશ્ર

નામનો અતિદુષ્ટ બ્રાહ્મણ અને તે રીતે અન્ય દુર્જન ક્ષુદ્ર, પાપિષ્ઠ, કુટિલ, અદેખા, સર્વ મૂર્ખો તે સંન્યાસીની આજ્ઞા વિનય પૂર્વક માથે ચઢાવી તેને નમસ્કાર કરી, શ્રીમહાપ્રભુની પાસે આવ્યા; (૨૪–૨૮) અને ત્યાં અનેક પ્રકારના ભક્તોથી બહુ પ્રેમ-પૂર્વક સેવા કરાતા ઇશ્વરેશ્વરને જોઈ તેમનાં ચરણકમલમાં દંડવત્ પ્રણામ કર્યા. પછી પ્રભુએ ભૃવિલાસથી આપેલા સૂચન પ્રમાણે તે તે સ્થાને આદરપૂર્વક બેઠા. ત્યાર બાદ તેમનામાંના કેટલાક અતિ નિપુણ બ્રાહ્મણો થોડીક વાર મૌન રહીને, પ્રેમ, વિનય, સુશીલતા વગેરે પ્રકટ કરીને, ફરીથી હાથ જોડીને નમસ્કાર કરીને મધુરતાથી મહાપ્રભુને વિજ્ઞપ્તિ કરવા લાગ્યા; "હે ઇશ્વરેશ્વર, અમે આપના દાસ છીએ, અમે હંમેશાં આપનું શુભ વાંછીએ છીએ; ઉદાર જનોના મસ્તક પરના મુકુટમણિઓનાં કિરણો વડે જેમનાં ચરણકમલ લાલ થયાં છે એટલે કે મોટા મોટા મુકુટધારીઓ આપને પગે પડે છે એવા આપે અન્નાદિ દાન વડે અમને દાસોને બહુ પ્રકારે રક્ષ્યા છે; સર્વત્ર જનોના મસ્તકના હે મુકુટમણિ, અલ્પબુદ્ધિ ક્ષુદ્ર અમે આપને આપના હિત બાબત તો શી વિજ્ઞાપના કરી શકીએ? પરંતુ હે ગુણસિંધુ, અમારા મનમાં જે વિવેક રહિત દઢ પ્રેમ વિશેષ છે, તે અમને બોલવા શીઘ્ર પ્રેરે છે. (૨૯–૩૫) તો હે કૃપાસાગર, અમારા એ બોલને આપ ક્ષમા કરો; આપના જે પૂર્વ પુરુષો હતા તે બધા સ્વધર્મપરાયણ હતા; નિખિલ પૃથ્વીમાં તેમની નિર્મલ કીર્તિ ગવાતી હતી, પોતાનાં દર્શન કરનાર, પોતાનું સ્મરણ કર-નાર ભક્તોના ચરણકમલની રજનો સ્પર્શ કરનાર પવન વડે પણ તેમણે બધાને પાવન કર્યા છે; અનેક વાર તેમણે યજ્ઞો કર્યા છે. તેમાં સર્વ ગુણયુક્ત શ્રીલક્ષ્મણ ભટ્ટ પ્રવર હતા, જેમના ઘેર ભગવાન વલ્લભાચાર્ય પ્રકટયા; જેમણે પ્રદક્ષિણા કરીને બ્રહ્માદિને પણ દુર્લભ એવા ચરણરજના સમૂહ વડે અખિલ પૃથ્વીને પાવન કરી છે; (૩૬–૩૯) જે કૃપાળુ હરિએ બહુ પ્રકારે જનશિક્ષા કાજે સેવા કરી છે, જેમનો વિદ્યાનગરના રાજાએ કનકાભિષેક કર્યો, જેમણે તે સુવર્ણને ગ્રહણ કરવું ઉચિત ન માન્યું ને સ્નાનોદકની જેમ તજી દીધું, જેઓ અત્યંત ઉદારાશય અને જ્ઞાની હતા, જેમણે શ્રીભાગવતનો નિગૂઢ અર્થ, પ્રકાશિત કરી બધાં દૈવી જનોને દુર્જ્ઞેય વિશુદ્ધ પુષ્ટિભક્તિમાર્ગમાં પ્રવેશ કરાવ્યો; જે કરૂણાનિધિએ તેનું ફલ પણ તેમને આપ્યું; તેમના પુત્ર ભગવાન વિઠ્ઠલેશજી હતા, જેમણે નિખિલ ધરણીને શ્રીગીરીધારીની ભક્તિમય કરી દીધી; તેમણે શરણે આવેલા જીવોને શ્રીગીરીધારીજીનું પદ (ધામ) પ્રાપ્ત કરાવ્યું, તેમણે આ સઘળી પૃથ્વી પર મહાન વૈષ્ણવ યજ્ઞ કર્યો અને વેદવિદ વિપ્રોને બહુ દક્ષિણા અને અન્નથી સંતુષ્ઠ કર્યા હતા. (૪૦–૪૫½) તેમના પુત્રશ્રેષ્ઠ આપ પુરૂષોત્તમશેખર અને ભગવાન છો, આપ પોતાનાસર્વ ગુણો વડે બધાને જીતી લઇને પૃથ્વીનેવિભૂષિત કરી રહ્યા છો. સર્વ વેદો, શાસ્ત્રો, સ્મૃતિઓ, પુરાણો,સકલ આગમો બધા ઇતિહાસાદિ ધર્મ ગ્રંથો, ઉપનિષદો, તે તે ધર્મો, સુવિશુદ્ધિ પુષ્ટિભક્તિમાર્ગ. સર્વે વૈષ્ણવો, સર્વે અવતારો, લક્ષ્મી, સરસ્વતી, અતુલતેજ, આચાર, વિદ્યા, ક્ષમા, શુદ્ધિ, ધૈર્ય, વિવેક, દક્ષતા, મર્યાદા, સત્ય, આનંદ એ સર્વે આપનામાં જ પોતાને પવિત્ર કરવા માટે, અરે પોતાને

શોભાવવા માટે વસે છે; આપનાથી કોઇ શ્રેષ્ઠ, કે આપના સમાન કદિય કે કયાંય પણ શોધવા છતાં કોઈને ય જોયા નથી. આ ચિદ્રુપ સંન્યાસઆશ્રમ પાળતો, અનેક ગુણોથી યુકત છે; વૈરાગ્ય, જ્ઞાન, દયા, પ્રભાવ, સુશીલતા અને ધર્મવાળો છે; રાગદ્વેષ અને મત્સર રહિત છે, વિશુદ્ધ ચિત્તવાળો છે, તે આપની ધર્મનિષ્ઠતાનું અને શ્રીહરિમાં આપની ભકિતનિષ્ઠતાનું, આપના અનુપમ ઔદાર્ય, મહેશ્વરત્વ, સુશીલતાવગેરેનું અભિનંદન કરે છે. વિચક્ષણોનો શિરોમણિ અને ગુણસાગર તે આપ જેવા ગુણસાગરની પ્રીતિ ઇચ્છે છે. (૪૬-૫૫) સર્વાત્મભાવથી જે તેનાં ચરણકમલની ભક્તિ કરે છે, તે બધાનાશ્રેય માટે તે ધર્મપ્રવર્તન કરે છે. તે મ્લેચ્છપતિ જહાંગીરના આરોગ્ય, રાજય અને સુખની અભિવૃદ્ધિ તે કરુણાસિન્ધુ સ્વયં ધર્મ આચરે છે. એ વિપ્ર છે, વિરકત છે, યતિશ્રેષ્ઠ છે, તે વેદાન્તવેદ્ય, નિર્ગુણ, નિરંજન, નિર્વિકાર, નિરાકાર શુધ્ધ બ્રહ્મની સતત ઉપાસના કરે છે,એટલે અખિલ સમાજ તેનાં ચરણકમલમાં વંદન કરે છે. એથી એનું મહાત્મ્ય સુવિદિત છે, (૫૬-૫૯) મ્લેચ્છો, મ્લેચ્છ અધિકારી, અખિલ રાજસમુદાય, બ્રાહ્મણો, બધા વૈષ્ણવો, શૈવો, સ્માર્તો, પૌરાણિકો, બાળકો, યુવાનો અને વૃદ્ધો, વૈશ્યો, ક્ષત્રિયો, શુદ્રો, આપના સબંધીઓ અને અન્યજનો વડે વધુ તો શું પણ મ્લેચ્છોનો સમ્રાટ અને સર્વ લોકના બાદશાહને તેના બુધ્ધિમાન પુત્રો વડે તેની આજ્ઞા મસ્તક પર ધારણ કરાય છે, એ કારણે ને અન્ય કારણોથી તે યતીન્દ્રવર સાથે આપ પ્રીતી બાંધો એ આપના માટે શુભકર છે. હે મહાપ્રભો, આપ એક ક્ષણ માટે પણ તુલસી માલાનો ત્યાગ કરો, તો તે આનંદ પામશે, તેથી તેની પ્રીતિ પ્રાપ્ત થશે. પછીથી તમે તે માલા સ્વેચ્છાએ ધારણ કરો કે ત્યાગો, એ બાબતમાં એનો અનાગ્રહ છે, એમ હે ઇશ્વરેશ્વર, અમે જાણીએ છીએ. હે ગુણસાગર, અમે તો આપના દાસ છીએ; અમારું એવું. હિતકારક પ્રેમપૂર્વકનું પૂજનીય વચન આજે આપને રૂચે, એમ અમે પ્રાર્થીએ છીએ. તે યતીન્દ્ર સાથેનો એક સામાન્ય અલ્પ અર્થને કારણે કરેલો વિરોધ, સર્વલોકોના અધિકારીઓ સાથેના અને મ્લેચ્છસમ્રાટ સાથેના વિરોધનું કારણ બની જશે; તેવો દુરાગ્રહ આપને ન રૂચો એમ અમે પ્રાર્થીએ છીએ, કેમકે એવો દુરાગ્રહ આપના સંબંધીઓએ સેવકો સહિત છોડી દીધો છે. (૬૦-૬૯)

।। આ પ્રમાણે શ્રીમદ્ ગોકુલેશલીલા સુધાસિંધુમાં અસુરતિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો વીસમો તરંગ પૂરો થયો ।। સુન બાત સબ મનકું. અનુભવ નહિ મુજ નેન । ઇનકે ભજન પ્રતાપથે, મુખ નિકસત કછુ વેનુ ।।હવે તરંગ એકવીશમો શરૂ થાય છે. ।

એ પ્રમાણે એ લોકોએ મહાપ્રભુજીને સામવચન કહ્યું, ત્યારે પોતે મંદસ્મિત કરી, તેમનો મનમાં નિરાદર કર્યો; ત્યારે બીજાઓએ પ્રણામ કરીને કહ્યું કે હે સુપ્રભો, હે ગોકુલરત્ન, આ લોકોએ યોગ્ય વચનો કહયાં છે, તે સત્ય છે, તે હિતકર છે, યશકર છે અને આપના પરિવાર સહિત આપને માટે ધર્મ્ય પણ છે. (૧-૨) એ સંન્યાસી દેવસાથે આપે પ્રીતિ કરવી ઉચિત છે; એ પ્રીતિ અત્યંત ધર્મકારી અને શ્રીહરિની સેવાને વધારનારી છે, બહુ પ્રકારના સુખને વધારનારી અને સતત્

નિશ્ચિંતતા કરાવનારી છે. યવનેશ જહાંગીર કે જે સંપૂર્ણ ભૂમિમંડલના રાજાઓથી સેવાતા ચરણ કમળ વાળો છે, તે એ સંન્યાસીના કૃપાકટાક્ષની પ્રતીક્ષા કરતો રહે છે, (૩-૫) તેની તમારા પ્રત્યેની અને તમારી તેના પ્રત્યેની અતિ પ્રીતી જોઇને તે સંન્યાસીના કહ્યા વિના પણ તે સમ્રાટ સ્વર્ણ, હીરા, વસ્ત્ર, મોતી, અસંખ્ય રત્ન, ચાંદી, વિવિધ ધાતુ, શ્રેષ્ઠ, પવન કરતાંય વેગીલા ઘોડા, મત્ત ગજરાજવૃંદ, અનેક સિપાઇ, રથ, ઉંટ, ગામ, દેશ, વિવિધ ઘર, માણેક, કંબલ, સ્ત્રી, દાસ, દાસીઓ અપેક્ષિત તે તે પદાર્થો વડે આપને પરિપૂર્ણ કરી દેશે. (૬-૮૨) બધા ભગવદ્ ભક્તિ વગેરે ધર્માદિ સંપત્તિ મૂલક છે; એવું ઐહિક તથા પારલૌકિક સુખ સર્વથા આપને એ રીતે પ્રાપ્ત થઇ જશે. જો સંન્યાસી તે જહાંગીરને આદેશ કરે, તો તે નિરંતર તમારો દાસ થઇને રહેશે ને વાણી, મન તથા દેહ વડે તમારી સેવા કરશે અને દાસ થયેલો તે પોતાનું સાર્વભૌમત્વ પણ તમને ભેટ કરી દેશે. (૯-૧૧) સર્વ બુધ્ધિમાનોના મસ્તકના મુગટના રત્ન સમાન આપ જો ક્ષણમાત્ર પણ માલાત્યાગ કરી તેના તરફ પ્રીતી રાખશો, તો તે યતિન્દ્રવર્ય પોતે પણ તપથી, કૃપાથી, રાજાઓથી, મ્લેચ્છો અને મ્લેચ્છ સેનાપતિઓથી, પોતાના પ્રભાવથી, મંત્રોથી, આશીર્વાદના સમૂહોથી, અને જય વગેરે અન્ય વસ્તુથી આપનું સર્વ કાંઇ વાંછિત કરશે. (૧૨-૧૩૨) ॥ શ્રી શ્રી ॥

આ પ્રમાણે શ્રીમદ્ ગોકુલેશલીલા સુધાસિંધુમાં અસુરતિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો એકવીશમો તરંગ પૂરો થયો। માલા કહે સુનો સજ્જન, પ્રિયવર ત્યાંહાં રસ ભકતા। જો બન તન મન ધન, સજ્જન આવે પીયાજી નિમિત્ત ॥ ॥હવે તરંગ બાવીસમો શરૂ થાય છે

એ પ્રમાણે તેઓએ પ્રભુને દામવચન કહ્યું ત્યારે તે મૂર્ખોનો પ્રભુએ તિરસ્કાર કર્યો; તેમની વાત પ્રભુએ સાંભળી નહીં, ત્યારે ભેદવચન કહેવાવાળા અન્ય દુષ્ટોએ પ્રણામ કરીને કહયું. (૧) ધર્મો અનેક પ્રકારના હોય છે, જેવા કે દેશના, કાળના, સંપત્તિના અને વિપત્તિના, વર્ણોના તથા આશ્રમોના, બાળકોના, તરૂણોના અને વૃધ્ધોના, સ્ત્રીઓના તથા પુરુષોના ધનિક તેમજ ગરીબના અને એ રીતે અન્ય પ્રકારના અનેક ભેદ ધર્મ હોય છે; તેમ હરિભક્તિ, હરિપ્રેમ અને હરિસેવાના પણ પ્રકારો છે, તે બધા સર્વ સમૂહ દ્વારા વંદિત ચરણકમલવાળા તમે જાણો જ છો; (૨-૪) અને કૃપા કરી અખિલ લોકોને તમે તેનો ઉપદેશ કરો છો, તેમાં કેટલાક ધર્મ લોકો પોતાના સામર્થ્ય, અસામર્થ્ય, દેશ, કાલ, હેતુ વગેરે જાણીને સ્વીકારે છે, કેટલાક ધર્મોનો ત્યાગ કરે છે, દેશકાળ પ્રમાણે કોઈને માટે કદીક ધર્મ પણ પાપ બને છે ને કદીક પાપ પણ ધર્મ બને છે. તેટલા માટે આપના દાસ અને મંગલ વાંછતા એવા અમારી એક વિજ્ઞપ્તિ હે મહારાજ, હે કૃપાસાગર તમે સાંભળો, આપ એક ક્ષણ-માત્ર તુલસીમાલાનો ત્યાગ કરો તેમાં તમારૂં શું ઓછું થઇ જાય છે કે જેની રક્ષાને માટે, હે મહાપ્રભો, તમે શાપ આપવા સમર્થ અને બળ વાન યતિવર્ય સાથે વિરોધ વહોરી લીધો છે? તે યતિ સર્વ ગૃહસ્થોને માટે પૂજય છે, સર્વ પર કૃપા કરવા સમર્થ છે; યવનોનો રાજા પણ બહુ પ્રકારે તેના ચરણકમલની સેવા કરે છે અખિલ રાજસમુદાય પણ તેને નમીને તેના પાદપીઠને મસ્તકના મણિ વડે રક્ત-

વર્ણ બનાવે છે; પ્રબળ પ્રતાપ ગુણો રૂપી અગ્નિજવાળાઓથી તેણે દુશ્મનોને ભસ્મિભૂત કર્યા છે; તેણે હાથીરથ ઘોડા અને પેદલ સેનાના વ્યૂહથી આખી પૃથ્વીને આચ્છાદિત કરી છે; તેના અતિઉગ્ર દંડના ભયથી બધાં અપરાધીઓનાં હૃદય ત્રાસે છે; તે યતિસમ્રાટના કૃપાકટાક્ષની પ્રતિક્ષા કરતા, તેની કૃપા અને દંડનો અનુભવ પામેલા, વિજ્ઞવર્ય અને તેના અપરાધને પોતાનો અપરાધ માનતા અને પોતાની આજ્ઞા કરતાં તે યતિની આજ્ઞાને વધુ મહત્વ આપતા તેવા યવનસમ્રાટ જહાંગીર સાથે તમે શા માટે વિરોધ કરો છો? તે આપનો દુરાગ્રહ બધાને ખરાબ લાગે છે, તે દુરાગ્રહથી આપ હે શ્રીગોકુલરત્ન, નિવૃત્ત થાઓ એટલે કે દુરાગ્રહ છોડો. (૫–૧૫) હે કૃપાસાગર આપ આપના મનમાં વિચાર કરો કે વિદ્વાનો પણ કહે છે કે જે લોકો વિરૂદ્ધ હોય અને સ્વર્ગહાનિ કરનારૂ હોય તેવું આચરણ કરવુ નહિં, કોઈપણ વિચક્ષણ પુરૂષે નિષ્ફળ ખરાબ પરિણામ લાવનારાં સમાન લાભહાનિવાળાં અને અશક્ય કાર્યનો પ્રારંભ કરવો જ નહિ. (૧૬–૧૭) સ્વામીને અધીન રહેવાની ભાવનાથી અભિમાનનો ત્યાગ કરવો, આપત્તિ આવી પડે તેમ હોય તો હઠ છોડવી, સર્વત્ર અનાગ્રહ રાખવો અને ધર્મ–અધર્મ બાબતમાં આગળનો વિચાર કરવો. આ પ્રમાણે વિદ્વાનો કહે છે. જો આપ આ પ્રકારના દુરાગ્રહને છોડશો, તો તમારૂં સકળ ધર્મકાર્ય વિશેષ કરીને સિદ્ધ થશે. જો તેવો દુરાગ્રહ કરશો તો યતિચક્રવર્તીના, તે યવન સમ્રાટના, તેના ભટાધીશ, સુભટ, પુત્રો, તેમજ તેમના સગાંસંબંધી અને અન્ય જનોના ક્રોધથી તમારૂં ધર્મકાર્ય, હે ભગવાન, નાશ પામશે એમાં સંશય નથી. (૧૮–૨૧) યતિરાજના આદેશથી મથુરાનિવાસી નાનાં મોટાંએ સહુએ માલાદિનો ત્યાગ કર્યો છે. (૨૨) જગતમાં પ્રસિધ્ધ અને અગણિત શિષ્યો જેમનું અનુસરણ કરે છે અને જે રામચંદ્રજીના ચરણકમલ સંબંધી મકરંદનું પાન કરે છે અને જેઓ કાશીમાં રહે છે, તેવા તુલસીદાસે પણ તે યતિન્દ્રની આજ્ઞા મળતાં પહેલાં, તેના ડરથી કે તેને પ્રસન્ન કરવા માટે, સૌ લોકોના દેખતાં માલાદિનો ત્યાગ કર્યો છે, અને તેના ચરણમાં નમસ્કાર કર્યા છે. વળી હરિવંશજીના વંશજો અને તેમના શિષ્યોએ પણ માલાદિનો ત્યાગ કર્યો છે તેજ પ્રમાણે 'રાધાવલ્લભની ભકિત પોતે કરે છે' એવું કહેનારા અને વૃંદાવનમાં રહી પોતાનું અનન્યભકતત્વ ગર્વથી પ્રસિધ્ધ કરનારાઓએ પણ માલાદિનો ત્યાગ પહેલેથી કરી દીધો છે. (૨૨–૨૭½) શ્રીમદનમોહનજી, શ્રીગોવિંદજી, શ્રીગોપીનાથજી, શ્રીરાધારમણજી તથા શ્રી યુગલકિશોરજી અને વ્યાસજીએ અને ભકિતપૂર્વક સ્થાપેલા શ્રીરાધાકૃષ્ણજી અને જેમનું દર્શન અત્યંત વિરલ છે તેવા શ્રીવિહારીજીના અન્ય અન્ય મંદિરોના જે સ્વામીઓ છે, તેમણે તથા તેમના સેવકોએ પોતપોતાના સ્થાનથી આવીને તથા ડરીને તે યતિનાં ચરણકમલમાં નમસ્કાર કરીને માલાદિકનો ત્યાગ કર્યો અને શિવભકિતનાં સૂચક ભસ્મ-ત્રિપુણ્ડ્ર અને રૂદ્રાક્ષ માલાદિનો સ્વીકાર કર્યો છે. (૨૩–૩૧½) તેવી રીતે મથુરામાં કેશવરાયની પૂજા કરવાવાળા બધા લોકો તથા નંદનંદન નામના ભગવાનની સેવા કરવાળા સઘળા લોકોએ તેના ચરણમાં માલાદિક અર્પણ કર્યા છે. સર્વત્ર સર્વ લોકો વડે પોતાનું અનન્ય

ભક્તત્વ પ્રસિધ્ધ કરાવનારાએ પણ પરિવાર સહિત તેનાં ચરણમાં માલાદિક અર્પણ કર્યાં છે, (૩૩–૩૪) વળી રામાનુજમતના સિદ્ધાંતોમાં જેમનું ચિત્ત આસક્ત છે એવા વૈષ્ણવશ્રેષ્ઠ લક્ષ્મણ ભટ્ટ છે, તેમણે પણ માલાત્યાગ કરી તે યતિરાજનાં ચરણોમાં નમીને કહ્યું કે અમે માલા ધારણ કરીએ છીએ, તે અપરાધ કર્યો છે, તો ક્ષમા કરો, ક્ષમા કરો. (૩૫–૩૬) શ્રીકૃષ્ણની અનન્ય ભક્તિવડે દામોદર ભટ્ટ જગતમાં પ્રસિદ્ધ છે, તેમણે બહુજ ધન એકઠું કરેલું છે, તેમણે કુટુંબ, ભૃત્ય અને શિષ્ય સમૂહ સહિત યતીન્દ્રનાં ચરણોમાં તુલસીમાલાદિક ફેંકી દઇને ભસ્મ, રૂદ્રાક્ષમાલા અને ત્રિપુણ્ડ્ર ધારણ કર્યાં છે. તે દામોદર ભટ્ટ તેમના ચતુર સ્વજનો સહિત હવે ઓળખાતા પણ નથી. (૩૭–૩૯) યશોદાનંદનમાં ભક્તિભાવનાના કારણે અને અન્યનો સંસર્ગ ત્યાગ કરવાના કારણે આ જગતમાં જે પ્રખ્યાત હતા તે શ્રીવર્ધમાન ગંગલી વંશના વંશજોએ પરિવાર સહિત યતિચક્રવર્તીના ચરણકમલની સેવાનો જ પુરૂષાર્થ આદર્યો છે, તેઓએ ભસ્માદિ ધારણ કર્યાં છે અને હવે તેઓ તુલસીમાલા અને શંખચક્રગદાપદ્મ ચિહ્નોની નિંદા કરે છે. (૪૦–૪૧) અરે, રામચંદ્રજીનો જે ભક્ત જનાર્દન સ્વામી નામે ખ્યાત હતો, તેણે કુટુંબ, ભૃત્ય અને શિષ્ય સમૂહ સહિત તુલસીમાલાનો ત્યાગ કર્યો છે અને તે યતિન્દ્રનું પાદોદક ભક્તિપૂર્વક પાન કરે છે; અને તુલસીમાલા ધારણ કરનારાઓના કંઠમાંથી માલા વારંવાર તોડી નાખી, તે યતિન્દ્રને પ્રસન્ન કરે છે અને તે રીતે તેનો પ્રિય મિત્ર બન્યો છે. (૪૩–૪૪½) ગલવંશી મથુરાદાસનો અત્યંત માન્ય પૌરાણિક ગંગાદક મિશ્ર હતો અને જે ત્રિપુણ્ડ્ર ધારણ કરનારાઓનો દ્વેષી હતો, તે હવે નિખિલ લોકમાં પોતાનું વિખ્યાત તત્વજ્ઞાન કહેવાનું છોડીને હવે તુલસીમાલા, મુદ્રા, ગોવિંદમાં ભક્તિ અને મધ્વતંત્રની નિંદા કરે છે અને તે સંન્યાસી સાર્વભૌમ આગળ કહે છે કે ભસ્મ અને ત્રિપુણ્ડ્ર ધારણ કરવા માટે ઉપદેશ કરી અને મારા કંઠમાંથી તુલસીમાલા તોડીને તમે મને પશુપતિના માર્ગમાં પ્રવેશ કરાવ્યો છે અને મને બ્રાહ્મણ બનાવ્યો છે. (૪૫-૪૯) પહેલાં જે કરોડો લોકો તુલસીમાલાદિ ધારણ કરી હરિભક્તિ કરનારા ભક્તોની ચરણરેણુની ભક્તિપૂર્વક ઉપાસના કરતા હતા, તેઓ હવે તેમને જોઇને મનમાં બળે છે અને તેમને જોવાથી પાપ થયું છે એમ માનીને નદીમાં પ્રવેશી સચૈલ સ્નાન કરે છે. (૫૦–૫૧) આ રીતે જે અન્ય લોકો વડે અશક્ય છે, તેવું પરાક્રમ તે યતિન્દ્રની ચરણરેણુએ કર્યું છે. જેઓ મધુર શ્રીહરિની શૃંગારલીલા રાસાદિનું અનુકરણ કરવાનું પ્રાણથી ય અધિક પ્રિય માનતા હતા, તેઓ હવે સર્વત્ર વિખરાઈ ગયા છે. (૫૨–૫૩) તે રાસ લીલાનો પ્રતિબંધ અને સર્વથા તેની નિંદા એતો તે યતિસમ્રાટના ભ્રૂભંગનો વિલાસ માત્ર છે. (૫૪) અરે, પરમેશ્વરની ભક્તિરૂપ વિત્તથી ભરેલા મોટા મોટા મહાત્માઓ હવે શ્રી ભાગવતના કથામૃતથી મત્ત થયેલા ક્યાંય જોવામાં આવતા નથી. (૫૫) હવે તો બધા લોકો રોમાંચિત થઇ ચારે બાજુ પ્રચલિત થયેલું તે યતિદ્રનું મહાત્મ્ય ગાય છે. (૫૬) જે બ્રાહ્મણોએ હરિપ્રેમને કારણે તુલસીમાલા અને શંખચક્રગદાપદ્મની મુદ્રાઓ કરવાનું છોડયુ

નથી, તેમના શીર યવનોએ કાપી નાખ્યાં છે, અને તેમની સ્ત્રીઓ પ્રજવલિત અગ્નિમાં પ્રવેશ કરી રહી છે. સર્વનું કલ્યાણ કરનાર યતિન્દ્રવર્યનો આ ધર્મ છે.(૫૭-૫૮) શ્રીહરિના જે શ્રેષ્ઠ ભક્તોનાકાન શ્રીહરિની રાસલીલારૂપી અમૃતસાગરથીય મીઠા વેણુંનાદનો અનુભવ કરવા તૃષ્ણા રાખનારા છે, તે તો હવે એકદમ મરણ પામે છે. યતિશ્વરના પ્રતાપ સૂર્યને કોણ નમસ્કાર કરતું નથી ? બધાજ કરે છે. (૫૯-૬૦) હવે તો યતિરાજને પ્રસન્ન કરવા તેઓ ભસ્મ પણ લગાવશે. જે મ્લેચ્છપતિ જહાંગીર, તેમના પુત્રો, તેમના અમીર, ઉમરાવો છે, જે કૂર્મવંશી રાજાઓ, રાજપુત્રો, તેમના શૂરવીર બલવાન દઢવ્રતવાળા સંબંધીઓ વગેરે છે, તે તે દેશના જે રાજાઓ અને રાજપુરૂષો છે, તે બધા શ્રીહરિને પ્રસન્ન કરવા માટે ધર્મબુદ્ધિથી તુલસીમાલા ધારણ કરતા હતા, તે સર્વ હવે તે યતીની આજ્ઞા અનુસરે છે અને તેઓએ પીળા કે લાલ વર્ણથી શોભતી મનોહર તુલસીમાલાને હવે તેનાથી ડરીને કંઠાભરણ તરીકે પણ પહેરતા નથી, કેમકે હવે તે અસહ્ય છે.(૬૧-૬૬)વધારે શું કહું? તુલસીમાલાદિ વેચવાનું જેઓ કામ કરતા હતા, તેઓ તેના ગ્રાહકોના અભાવને કારણે ગરીબ બની દુઃખ ભોગવે છે, અને નોકર-ચાકર ન મળવાથી મરી રહ્યા છે;તેમની સ્ત્રીઓ અને પુત્રો મુઠ્ઠીઓ વડે પોતાની છાતીઓ કુટે છે અને સતત રડે છે, તે બધા આ સંન્યાસીના પ્રતાપ છે. (૬૭-૬૮) અરે, આ સર્વ જગત માલાહિન બન્યું છે, હરિભક્તિથી રહિત થયું છે, ભગવત્કથાથી વિરહિત થઈ ગયું છે, તે સર્વ એ સંન્યાસીના બાહુબલનો પ્રકાર છે. હવે આપના જે સેવકો છે તેઓ "આપે માલા નથી ઉતારી" અને તમારા અનુરોધથી માલા પહેરી રાખે છે, તેઓ સાર્વભૌમ જહાંગીરના અધિકારીઓના સમ્રાટના કે તે યતિન્દ્રના ભયથી ડરીને માલ ઉતારી નાખશે. માલા ઉતારી નાખીને તેઓ, અને પહેલાં કહેલા તે બધા ભેગા થઈને માલા ન ઉતારનાર એવો તમારો બહુ પ્રકારે દ્રોહ કરશે અને હે ઇશ્વર, તેઓ તમારો ત્યાગ કરશે; પૃથ્વીપતિ જહાંગીરના આશ્રયથી અને સ્વતઃ તપશ્ચરણથી દંડ તથા કૃપા કરવા માટે અતિ સમર્થ એવા તે યતિસમ્રાટનીજ સેવા કરશે. (૬૯-૭૪) વિશેષ શું કહેવું ? એ પ્રકારે સર્વ લોકથી દ્વેષ પામતા અને તજાયેલા તમને તમારા સ્વજનો, સ્ત્રીપુત્રો વગેરે પણ તમને તજી દેશે અને એ રીતે તે સર્વ લોકથી તજાયેલા અને તેથી એકાકી બનેલા તમે તમારા ધર્મો કેવી રીતે પાળશો ? પોતાના કોટીપ્રાણોથીય જેને તમે અધિક પ્રિય માનો છો, તે શ્રીનાથજીની સેવા તમે કેવી રીતે કરી શકશો ? એ બધું હાથમાંથી જશે. પછી રંચક ધન પણ તમારા હાથમાં ક્યાંથી આવશે ? પુરૂષાર્થ પણ ક્યાંથી સિધ્ધ થશે ? તો યુક્તિની વાત તો ફરજ રહેશે. (૭૫-૭૮) આપ જે માનો છોકે માલા વિના એક ક્ષણાર્ધ પણ હું રહી શકું નહિ, તોતે તમારો ધર્મ, હે મહાપ્રભુ, સમસ્ત સામર્થ્ય-વાળા તે સંન્યાસીના વિરોધમાં કેવી રીતે સિદ્ધ થશે ? પૃથ્વીપતિ જહાંગીરના બળથી અખંડિત આજ્ઞાવાળો તે યતિ સમસ્ત ભૂમંડલમાં માલાનું ખરીદ વેચાણ બંધ કરાવી દેશે. વધું શું કહીએ ? સમસ્ત તુલસીને ઉચ્છેદશે, વાવવા તથા ઉછેરવાનો તે નિષેધ કરશે. અરે, તે વખતે માલાનું દર્શન પણ દુર્લભ બનશે. (૭૯-૮૨) એટલે હે મહાપ્રભુ, આપનું શુભ ઇચ્છતા સુજ્ઞ

લોકોએ અને અમે આપને જે વિજ્ઞપ્તિ કરી છે, તે બાબત આપ સાવધાન બનશો. આપ એક ક્ષણ માટે માલાનો ત્યાગ કરો અને પછી સ્વેચ્છાએ વ્યવહાર કરજો, જેથી સંન્યાસી રાજની પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ થાય. (૮૩-૮૪) એ પ્રમાણે દુષ્ટ હૃદયવાળા મૂર્ખો-નાં પ્રલાપપૂર્ણ વચન સાંભળીને ભગવાન શ્રીજીએ પોતાનું મોઢું ફેરવી લીધું અને મહાપ્રભુ ઈશ્વરે તેમને એવી રીતે અવજ્ઞા-યોગ્ય બનાવ્યા. (૮૫ꠘ) ॥ શ્રી મહેદ કૃપા તબ જાણીયે, છૂટે સબહી વિવેક। અંતર બાહાર તન તપે, ચેન નહિ પલ એક ॥

આ પ્રમાણે શ્રીમદ ગોકુલેશલીલા સુધાસિંધુમાં અસુરતિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો બાવીશમો તરંગ પૂરો થયો। શ્રી મહેદ કૃપા તબ જાણીએ, જબ છૂટે વ્યાસંગ । પ્રિય સ્વરૂપમા મન લગે, હોય આનગતિ પંગ ॥ હવે તરંગ તેવીસમો શરૂ થાય છે ॥

પછી નષ્ટ થયેલા મનોરથવાળા ક્ષુદ્ર. મૂર્ખ અને પાપી લોકોએ ગુણસાગરને નમસ્કાર કરી વિનંતી કરી કે હે પ્રાણેશ, તુલસીમાલાનો ત્યાગ કરવામાં આપ લેશ માત્ર વિલંબ શું કામ કરો છો? તે યતિન્દ્ર યવનસમ્રાટનો પ્રતિનિધિ છે, મહાન પ્રભુ છે, તેનો પ્રાણ છે, તેના પ્રાણથી ય પ્યારો છે, તેની સેવામાં હાજર રહેનારાઓ પૈકી કતર્દી નામનો મથુરાનો કાર્યાધિકારી છે; નાનાવિધ શસ્ત્રોથી સજ્જ હજાર ઘોડેસ્વારો અને પદાતિ સૈનિકોથી તે સજ્જ છે. તે યતિના આદેશને ન માનનારાઓના દમન માટે તેઓ આજ્ઞાની રાહ જોતા ઉભા છે. (૧-૫) મ્લેચ્છ સમ્રાટના પ્યારા મહા ભટેશ્વર ઇતબારખાને જેને કોટવાલ બનાવ્યો છે, તે વલીદાદા પ્રતિષ્ઠિત છે, તેને અહીં મૂકવામાં આવ્યો છે; તેની પાસે ઘણા ઘોડેસ્વાર અને સૈનિકોની પલટન છે. કવચ પહેરે છે, ને બલવાન છે. તે સંન્યાસીના વિદ્વેષી લોકો સાથે યુધ્ધ કરવા માટે તેમની પાસે જ રહે છે. વળી તેની સેવામાં હાજર રહેનારાઓ પૈકી બલવાન, અનુપમ મહાસેનાવાળો મહાનભટાધીશ શેરખાન પણ છે, જે મથુરામંડલનો રક્ષાધિકારી છે, તેની પાસે હજારો મ્લેચ્છ છે અને જેઓ સંન્યાસીની આજ્ઞાનો આદર ન કરે તેમને દંડ દેવા માટે યવનનૃપતિરાજે તેને હુકમ કર્યો છે. વળી યુધ્ધમાં ચતુર અને પાંચ હજાર શ્રેષ્ઠ ઘોડેસ્વારોવાળો જે લશ્કરખાન છે, તે આગરા નગરનો અધિકારી છે અને સંન્યા-સીના કૃપાકટાક્ષને પોતાના જીવનની સફળતા માને છે. (૬-૧૧) વળી સારંગદેવ વગેરે જેઓ ખંડિયા રાજાઓ છે, તેઓ શૂર, યુધ્ધનિપુણ અને મ્લેચ્છપતિના પ્યારા ભૃત્યો છે. તે સૌને તે સંન્યાસીએ પોતાના અસંખ્ય ગુણોવડે દાસ બનાવી દીધા છે; અને તેથી તેઓ તેનું અનુકરણ ન કરનારાનું દમન કરવા કેડ બાંધીને તૈયાર ઊભા છે. (૧૨-૧૩) તેજ પ્રમાણે અન્ય રાજાઓ અને જહાંગીર પણ તે સંન્યાસીની આજ્ઞાને વશ છે અને તેઓ રાતદિન આદર તથા પ્રેમથી તેના હુકમ પાળવા ઇચ્છા રાખે છે. વળી દુષ્ટોમાં જે શ્રેષ્ઠ, કઠોર, શૌર્યવાળા અને પાપી માથુર લોકો છે, તે તો એ સંન્યાસીના સર્વદા દાસ જ છે. (૧૪-૧૫) વળી, લાખ પદાતિ સૈનિકોનો અધિપતિ રાજા વીરસિંહ દેવ છે, તેણે મીતનમિશ્રે લખેલા પત્રો દ્વારા જાણ્યું છે કે સાર્વભૌમ જહાં-ગીરની તે સંન્યાસીમાં અત્યંત ભકિત છે. તેથી તે પણ તેના પ્રત્યે અત્યંત અનુરકત બની જશે. વળી તમારા સંબંધીઓ અને સેવકો તેજ ૬૨

પ્રમાણે તે સંન્યાસીને જ અનુસરે છે. વળી મ્લેચ્છનો સમ્રાટ જહાંગીર રાજ કાર્યવશાત્ અન્ય પ્રદેશ કાશ્મીરમાં ગયો છે, પણ તે તો શરીરથી જ, મનથી તો તે અહીં જ છે, તથા પોતાના પ્રતાપથી ભટેશ્વરો અને હજારો સેનાપતિઓ વડે તેની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તવા માટે પણ તે અહીં જ છે. વળી તે સમ્રાટનો જ્યેષ્ઠ પુત્ર, જે સુલતાન ખુશરૂ નામે પ્રખ્યાત છે, તેને અપરાધી જાણીને મહાક્રોધી સમ્રાટે બંદીખાનામાં નાખ્યો હતો, તે ખુશરૂને દયાપૂર્વક તે સંન્યાસીએ છોડાવ્યો હતો. તે ખુશરૂ પણ તેની આજ્ઞાની રાહ જોયા કરે છે. આ પ્રમાણે તે યતિસમ્રાટ અને મ્લેચ્છસમ્રાટની પરસ્પર પ્રીતિ પરાકાષ્ઠાએ પહોંચેલી છે. (૧૯–૨૨½) વળી તે સમ્રાટની પ્રાણથી ય અધિક પ્રિયતમા જે નૂરમહલ નામની પટરાણી છે, તેનો બનેવી હાકિમબેગ છે, તે શૂરવીરોમાં શ્રેષ્ઠ છે, સમ્રાટનેય અધિક પ્રિય છે; પણ તેણે યતિસમ્રાટનો એક અપરાધ કર્યો, તેથી ક્રોધથી યવનેશ્વરે તેનો મરણથી ય અધિક એવો તિરસ્કાર કર્યો, એ વાત જગતમાં પ્રસિધ્ધ થઇ ગઈ છે. એ દ્વારા સંન્યાસી અને સમ્રાટની પ્રીતિ જગતમાં પ્રસિધ્ધ થઇ છે. યતિ સમ્રાટનો જે કંઈ સ્વભાવ છે, તે યવનોને પ્રસંશા યોગ્ય લાગે છે અને તેમને ગમે છે. તેથી કરીને તે સંન્યાસી પોતાના દ્રોહ કરનારાઓ પ્રત્યે, પોતે વિરાગી હોઇ, ક્રોધ નથી કરતા, તેથી તેનો તેવો સ્વભાવ જશ પામે છે. (૨૩–૨૭) પણ તુલસીમાલા ધારણ કરનારાઓ તરફ, તેને અધર્મ માનીને, તે ક્રોધ કરે છે. હે પ્રભો, આપ જે માનો છો કે અમારા અનેક સેવકો છે, તેઓ યવનોને બળપૂર્વક વારી શકશે, તો તેમ માનવું બરાબર નથી, કેમકે તેઓ યવનો સાથે યુધ્ધ કરવા શકિતમાન નથી. (૨૮–૨૯) તમારા કેટલાક સેવકો સર્વ તરફ દયાભાવવાળા છે, કેટલાક દ્રોહરહિત છે, બીજા ક્ષમાભાવ રાખનારા છે, કેટલાક સત્યપ્રેમી છે, તો કેટલાક હિંસાથી દૂર ભાગનારા છે. કેટલાક સર્વ તરફ સમાન દ્ષ્ટિ રાખનારા છે, કેટલાક શાન્તિપરાયણ છે, કેટલાક ક્રોધરહિત છે, કેટલાક બધા પ્રત્યે મૈત્રી રાખનારા છે, બીજા કેટલાક તમારા પ્રેમમાં જ મગ્ન છે, કેટલાક પોતાના દેહ તરફ પણ અપેક્ષા રહિત છે, કેટલાક અપરિગ્રહી છે, કેટલાક અખિલ ભૂતસમુદાયમાં પોતાના ભગવદ્ભાવને જ જુએ છે, તેઓ બધા ભગવાનમાં જ આશ્રય કરીને રહે છે, વળી કેટલાક પોતાની જેમ બીજાઓને પણ આપનામાં પરા પ્રીતિ રાખનારા તરીકે જુએ છે, કેટલાક આપનામાં પ્રીતિ રાખે છે, આપના ભકતોમાં પ્રીતિ રાખે છે, કેટલાક અજ્ઞાનીઓ પ્રત્યે કરૂણા રાખે છે, કેટલાક બધા શત્રુઓ તરફ ઉપેક્ષા રાખે છે, કેટલાક વળી પ્રાપ્ત થયેલા મોક્ષને પણ અવગણે છે, તો સ્વર્ગ કે અન્ય ફલની તો વાત જ શી કરવી? તે સર્વે નિઃસ્પૃહ છે; કેટલાક તો વળી આપના દર્શનરસમાં જ નિમગ્ન છે, કેટલાક આપની પાદુકા વગેરેની સેવામાં જ આસકત છે, કેટલાક આપના પ્રસાદી વસ્ત્રની અથવા ચરણારવિંદની રજનીજ સેવા કરે છે, વળી કેટલાક આપના સેવકો પાદુકાની સેવા કરે છે, કેટલાક વળી આપના શ્રીહસ્તથી લખેલા સુંદર અક્ષરસમૂહવાળા પત્રની સેવા કરે છે, કેટલાક આપની વીંટીની સેવા કરે છે, કેટલાક કેવળ નામકીર્તનની સેવામાં આસકત છે, તો કેટલાક વળી

પ્રસાદ કે ચર્વિત તાંબૂલ કે ચરણામૃતની આસક્તિ રાખનારા છે; કેટલાક નિરહંકારી છે, કેટલાક તમારા ધ્યાનમાં જ સુખ માનનારા છે. કેટલાક તમારા શરણમાં જ રહી તમારાં ચરણકમલયુગલની ભાવનામાં મરત છે, તેમાંથી ક્ષણમાત્ર પણ વિરમતા નથી, કેટલાક પ્રેમરસરૂપ દોરીથી આપના ચરણકમલમાં દૃઢતાથી બંધાયેલા છે, કેટલાકના હૃદય આપનામાં જ દૃઢ છે, કેટલાક આપની કથામાં રસ રાખનારા છે, એવા આપના સેવકો ન તો ખડ્ગ ધારણ કરે છે, ન તો ચર્મ ધારણ કરે છે, ન તો તેઓ કવચ પહેરે છે કે ન તો તેઓ ધનુષ્ય બાણ રાખે છે; તેઓ પરશુ, શક્તિ, તોમર કે લાઠી પણ રાખતા નથી. (૩૦-૪૩) તમે પણ શસ્ત્ર કે અસ્ત્ર રાખતા નથી; માખણ કરતાંય કોમલ તમારું હૃદય છે, હંમેશાં તમારું મુખારવિંદ હસતું રહે છે, કોઇના ઉપર ક્રોધ નથી કરતા, અસંખ્ય અપરાધ કરનારને પણ તમે મારતા નથી, કોઇનું અશુભ વાંચ્છતા નથી, બધાનું શુભ ઇચ્છો છો ને કરો છો, કોઇનું છિદ્ર જોતા નથી, કોઇનું કપટ વિચારતા નથી. (૪૪-૪૬) આપના રોમમાં અપાર, અગાધ, કરોડો તરંગો અને કરોડો આવર્તોવાળો નિઃસીમ શોભાવાળો કરૂણાસાગર ઉછળતો દેખાય છે; ગુણીજનોના મુકુટમણિથી જેમનું પાદપીઠ (ચરણચોકી) રક્તવર્ણ બને છે, એવા આપ હે પ્રાણેશ અગણિત અતિક્રૂર યવનો સાથે કેવી રીતે યુદ્ધ કરશો ? સદૈવ તેમના સ્પર્શથી દૂર આપ રહોછો; એટલે શસ્ત્રાસ્ત્રમય યુધ્ધમાં આપની રુચિ જરાય હોય એમ અમને લાગતું નથી; તો પછી તેમની સાથે બાથંબાથ (ભુજયુધ્ધ) કરવામાં રુચિ ક્યાંથી હોય ? તો આપ પ્રસન્ન થાઓ; આપ આગ્રહ છોડી દો. (૪૭-૫૦) એ પ્રમાણે પ્રલાપ કરતા તે પાપી મૂર્ખોને, ભગવાને પોતાના સેવકો સાથે વાત કરીને તિરસ્કાર કર્યો. (૫૧) પછી બુંદેલખંડના રાજાનો દાનાધ્યક્ષ, અત્યંત દુષ્ટ એવો મીતનમિશ્ર પ્રાણનાથને ડરાવવાની ઇચ્છાથી પહેલાં બીજાઓએ કહ્યું હતું તે પ્રમાણે કહેવા લાગ્યો; 'હે ભગવાન, આપના શ્રીમુખમાંથી નીકળેલા જૂઠા ઉત્તરનું પાન કરવાની ઇચ્છા રાખતા અમારા કાનોનો મનોરથ આપ પૂર્ણ કરો, પૂર્ણ કરો, પૂર્ણ કરો. આ પ્રમાણે તે સૌ કુટિલ, મૂઢ, દુરાત્મા, મિથ્યા ભક્તિનું પ્રદર્શન કરતા તે લોકોએ ફરીથી ભગવાનને વિજ્ઞાપના કરી ત્યારે પુરૂષોત્તમ શેખર સુજન શિરોમણિ ભગવાન શ્રીજીએ કહ્યું તમે બહુ પ્રકારે શા માટે પ્રલાપ કરો છો ? તમે અહીંથી ચાલ્યા જાઓ. તે દુષ્ટ સંન્યાસના ધર્મ વિરુદ્ધ વચન પ્રમાણે અમે કશું કરવાના નથી.(૫૧-૫૫)

આ પ્રમાણે શ્રીમદ્ ગોકુલેશલીલા સુધાસિંધુમાં અસુરતિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો તેવીશમો તરંગ પૂરો થયો ॥ શ્રી મહેદ્દ ભક્તનો બલ ધરૂં, પ્રભુ બલ મેરે હાથ । દાન મીલે બલવાન ભયો, પ્રભુ ગ્રહયો નિજ હાથ ॥ હવે તરંગ ચોવીસમો શરૂ થાય છે

હવે શ્રીજીનું વચન સાંભળીને તે સર્વે ઝાંખા પડી ગયા અને વિષાદ અનુભવવા લાગ્યા અને તેમનું કાળું મોઢું લઇને તે સંન્યાસીની પાસે ગયા. (૧) હવે શ્રીગોકુલમાં રહેલા ભક્તો તો શ્રીજીનાં દર્શનની પ્રાણથી પણ અધિક અપેક્ષા કરતા હતા, પણ તે દર્શન ન થવાથી તેમણે પ્રેમને લીધે જલપાનાદીનો ત્યાગ કર્યો; એટલે ભક્તવત્સલ શ્રીગોકુલરત્ને પણ સર્વે

ભક્તો સહિત જલપાનનો ત્યાગ કર્યો. ત્યારે બીજી બાજુ તે દુષ્ટ સંન્યાસી તો કોઈક દુષ્ટ, બ્રાહ્મણાભાસી, પાપી, પાખંડીપ્રેમીને ઘેર જઇ ઉદરપૂરણ કરી એટલે બરાબર જમીને પોતાની ગુફામાં આવીને બેઠો હતો. (૨–૫) તે અરસામાં જુદાં જુદાં સ્થાનેથી નગર તેમજ ગ્રામથી સુંદરવર ઇશ્વરેશ્વરનાં દર્શન કરવા માટે ભક્તો, વૈષ્ણવો, શિષ્ટ જનો, કૌતુકપ્રિયલોકો, વૈરાગીઓ, સ્ત્રીઓ, પુરૂષો, વણિકો, સોનીઓ, નીચજાતિના લોકો, મ્લેચ્છો, ચાંડાલો અને અધમ લોકો હજારોની સંખ્યામાં આવ્યા હતા; તેમણે જોયું કે નવનીત કરતાંય કોમલ, પ્રાણથીય અધિક એવા શ્રીગોકુલરાજે પોતાનાં જ્ઞાતિજનો, બાંધવો, ભક્તો, સ્વજનો ને ભૃત્યોસહિત જલત્યાગ કર્યો છે અને તે પાપીએ સંન્યાસી હોવા છતાં ભોજન કર્યું છે, તે નિર્દય છે, ક્રૂર છે, એમ તે સૌએ મનસા તેમજ વાણી વડે તેનો વારંવાર ધિક્કાર કર્યો. (૬–૧૦) તે અસંખ્ય મ્લેચ્છો અને દુષ્ટ મથુરવાસીઓથી વિંટળાઇને બેઠો હતો તે વખતે પેલા દુષ્ટ બ્રાહ્મણો આવ્યા, પણ તેઓ તેને અહીંનો શ્રીગોકુલેશ પાસેનો વૃત્તાંત કરી શક્યા નહી, તો પણ તેમના મુખપર ફેલાઈ રહેલી કાળાશે તેને સઘળો વૃત્તાંત જણાવી દીધો; તેમજ જે ગુપ્તચરો પહેલાં તે દુષ્ટ યતિએ મોકલ્યા હતા, તેમણે સઘળી વાત જણાવી દીધી. (૧૧–૧૨) હવે તે બહુ ઉદાસ થઇ ગયો, મનમાં ડરવા લાગ્યો, પણ નિડર હોય તેમ, તે પાપિષ્ઠે સભામાં બેઠેલા નિજ જનોને કહ્યું કે મારા આદેશ પ્રમાણે વર્તનારા ઉગ્ર મ્લેચ્છ સૈનિકો વડે એમના કંઠમાંથી શીઘ્ર માલા ઉતરાવીશ. (૧૩–૧૪) એ અસુરનું વચન અતિ કાયર હૃદયવાળા શ્યામદાસ જેતલીએ સાંભળ્યું અને તરત જ શ્રીમહાપ્રભુજીની સભામાં શીઘ્ર જઇને સભળાવ્યું. ત્યારે પ્રભુના અગણિત શૂર અને પૂર્ણ ઉત્સાહી ભક્તોમાંથી કેટલાકે તલવાર કેટલાકે ધનુષ્ય, કેટલાકે છરીઓ અને બીજાઓએ અન્યાન્ય શસ્ત્ર તે દુરાત્મા અને તેની આજ્ઞામાં રહેતા મ્લેચ્છોને મારવા માટે લીધાં. (૧૫–૧૭) એ ભક્તોમાં અતિ પ્રશંસાયોગ્ય ભક્ત પ્રયાગદાસ નામે હતા. એની તલવાર ક્ષણ માત્ર અટકાવવા માટે એનો પરિવાર પણ સમર્થ થયો નહિ. પછી તો વૃધ્ધ, બાળકો, સ્ત્રીઓ, અંધો, પંગુ, અને હાથવિનાના માણસોનો પણ ઉત્સાહ એ લોકોને મારવા માટે વધી ગયો. (૧૮–૧૯) જેઓ કાયર હતા અને પોતાને અસમર્થ માનતા હતા. તેઓ તેવા સમર્થ પ્રભુના વિષયમાં પ્રેમવિશેષના કારણે હૃદયમાં અનેક અનિષ્ટોની આશંકા કરવા લાગ્યા, અને પોતાને પોતાની જાતેજ મારી નાખવા શસ્ત્ર લીધાં, કેટલાકે ઝેર ને કેટલાકે સર્પફેણ લીધું, કેટલાકે તુલસીની, પોતાના ભાગ્યની, પોતાનાં નેત્રોની, પોતાના કાનની, જન્મની, શરીરની, ભગવદભક્તિ માર્ગની, ધર્મમાર્ગની અને સમસ્ત વેદાદિની નિંદા કરી; વિશેષે કરીને જે મૃગાક્ષી ભાગ્યવાન રસિકાઓ એ સ્વરૂપમાં દૃઢ નિષ્ઠા રાખનારી હતી, તેમણે તુલસીમાલાની નિંદા કરી, કે જે તુલસીમાલા માટે પ્રિયતમે તે દુષ્ટો સાથે વેર બાંધ્યું હતું. બુદ્ધિમાન ભગવાન ગોકુલાધીશે એ બધાનો નિશ્ચય વર્તી લઇને બધાનું સમાધાન કરીને કહ્યું કે તમે ચિંતા ના કરો તમે કશું પણ કરશો નહિ. તમે સૌ ધીર અને બુદ્ધિમાન છો. જ્યાં સુધી તે સંન્યાસી અથવા તેના સેવકો મારો પરાભવ ન કરે,

ત્યાં સુધી તમે મૌન રહેશો. આ બાબતમાં આ સમયે હું સાવધાન થઇને વર્તું છું. (૨૦-૨૭) એ સમયે દુષ્ટ અને મૂર્ખ તથા ડરી ગયેલો શ્યામદાસ જેતલી બધા લોકોને ડરાવતો ડરાવતો પ્રભુને કહેવા લાગ્યો કે યવનસમૂહ અને દુષ્ટ યતિના કોપ રૂપ મહાપ્રલય આવી લાગ્યો છે, એ વખતે આપ શું કરી શકશો? ત્યારે ગંભીર થઇને પ્રભુએ કહ્યું કે બોલો, તમારો શો વિચાર છે તે કહો, અમે સાંભળીએ. (૨૮-૩૦) શ્રી મહાપ્રભુની એ વાણી સાંભળીને શૂરતાના સાગર સમા અને મહાઉત્સાહ-વાળા પણ પ્રભુના વચનના તાત્પર્યને ન સમજનારા કેટલાક ભકતો બોલી ઊઠયા કે આપના તરફ દુષ્ટ આશય સેવનારા તે યતિને મ્લેચ્છો સહિત મારી નાખવા માટે, પ્રભો અમે શસ્ત્રો લઇને ઉભા છીએ, જો આપ ભગવદ્ધર્મથી વિમુખ અને કાયરતાના સાગર જેવા આ શ્યામદાસનો વિચાર સ્વીકારશો, તો અમારે જીવીને શું કામ છે? અમે તો પહેલાં જ શસ્ત્રો વડે અમને પોતાને મારી નાખીશું. હે ગોકુલાધીશ આપની પ્રતિજ્ઞાનો ભંગ થયો, એ સાંભળવા અમે શકિતમાન નથી. એ પ્રમાણે એ ભકતોની વાણી સાંભળીને પ્રાણનાથ પ્રિયતમે પોતાનું કરોડો ચંદ્રની શોભાને જીતનારૂં મૂખકમળ તે શ્યામદાસ બાજુથી ફેરવ્યું અને અતિ પ્રસન્ન થયા. પછી કૃપાનિધિએ એ ઉત્સાહી લોકોના ધીરજરૂપ અગાધ સાગરમાં વિહરતા કહ્યું કે એની કાયરતાનું વચન સાંભળવાની ઇચ્છાથી મેં તેમ કહ્યું, હું તેના કહેવા પ્રમાણે કદાપિ કશું ન કરું. હે ભકતો, આકાશ ફાટી પડે; હિમા-લય ચૂર્ણ બની જાય કે પૃથ્વીના ટુકડા થઇ જાય, કે સાગર સુકાઇ જાય, તો પણ મારૂં વચન મિથ્યા ન થાય. એ સાંભળીને તે બધાનાં ચિત્ત હર્ષપૂર્ણ થઇ ગયાં અને તેમણે જયજયકાર કરી પ્રભુને નમસ્કાર કર્યા. (૩૧-૩૯½) ત્યારબાદ તે કાયર શ્યામદાસ જેતલીએ પ્રભુએ અંગીકાર કરેલા સ્વજ્ઞાતીય ભટ્ટોને ડર બતાવતાં કહ્યું કે તમે પ્રભુની જ્ઞાતિના છો,પ્રભુના માન-નીય છો, તમારાં વચનનું સર્વથા તેઓ ઉલ્લંઘન કરતા નથી, અર્થાત તમારાં વચન માને છે, તો તમે પ્રભુને વિજ્ઞપ્તિ કરો કે આ દુરાગ્રહ પોતે છોડી દે. (૪૦-૪૨) મ્લેચ્છો તો અતિ બલવાન છે, અને તેથી હવે આ દુરાગ્રહનો આદર કરવાથી એટલે કે દુરાગ્રહ જ ચાલુ રાખવાથી તમારો અને અમારો સૌનો ચોક્કસ વિનાશ થવાનો. ત્યારે તે ભટ્ટોએ કહ્યું કે અમે બધા પણ મહાપ્રભુને એવી વિજ્ઞપ્તિ કરવા શક્તિમાન નથી. ધર્મરક્ષક પ્રભુ માલાદિનો ત્યાગ નહીં જ કરે; તેઓશ્રી ધર્મપ્રવ-ર્તક છે. પાખંડ ધર્મનું ખંડન કરનાર છે. પ્રભુની ઇચ્છા વિરૂધ્ધની આવી તારી વાણી અમને કહેવા જતાં અમે તે સ્વતંત્ર પ્રભુ વડે તિરસ્કાર પામીશું. અને બ્રહ્માદિને પણ દુર્લભ એવા પદથી દૂર થઇશું. તેથી એ કાર્ય આપણે કરવું જોઈએ નહિ; આપણું કર્તવ્ય આજ છે કે જયાં પ્રભુ પ્રવૃત્તિ કરે, ત્યાં જ આપણે પ્રવૃત્તિ કરવી. જે વિધાન આપશ્રી કરશે, તે પ્રમાણે અમે આચરણ કરીશું. (૪૩-૪૮½) એ સાંભળીને તે મૂર્ખ પલાયન કરી વેગથી શ્રીગોકુલ જઈ પહોંચ્યો, અને પ્રભુના પુત્ર શ્રીગોપાલજીને કહ્યું કે તમારા નોકરો, સેવકો, વૈષ્ણવો અને ભટ્ટોએ સમયાનુસાર કાર્ય શું કરવું તે ન જાણવાથી કાર્યનો

નાશ કરી દીધો છે. એ પ્રમાણે વિવિધ વાત કરીને તે કાયર શ્યામદાસે પ્રભુએ જે ક્ષણે શ્રીગોકુલથી પ્રસ્થાન કર્યું, તે ક્ષણથી જલત્યાગ કરનાર વધૂ તથા બેટીઓને ભયભીત કરી દીધાં. પ્રભુના પુત્ર શ્રીવિઠ્ઠલરાયજીની જે ચાર વર્ષની પુત્રી હતી, તેણે પણ જલપાનનો ત્યાગ કર્યો હતો. તે સમયે સકલ ગોકુલ ભયભીત અને અત્યંત દુઃખિત બની ગયું. (૪૯-૫૩½) બીજી બાજુ મથુરામાં તે સમયે શ્રીગોકુલેન્દ્રનો માલા ત્યાગ ન કરવાનો દૃઢ નિશ્ચય જાણીને, મીતનમિશ્ર વગેરે બધા મથુરાના બ્રાહ્મણોમાં મુખ્ય એવો જયચંદ ચોબો, ગોર જાતિમાં પ્રસિદ્ધ યદુનંદન, રઘુનાથ પંડયા, ગુર્જર જ્ઞાતિના માજી પંડયા, હરજી મહેતા, ઉદયરામ કંબો અને મથુરાના બધા ચૌધરીઓ તથા તેવા બીજા બધા તે સંન્યાસીની પાસે પહોંચ્યા. ત્યારે તેણે તેમને પૂછયું કે શ્રીગોકુલનાથ શું કરે છે ? ત્યારે તે બધાએ કહયું કે અમે અમારા સેવકો સહિત તુલસીમાલા ધારણ કરવાનો ભગવદ્ધર્મ માનીએ છીએ, તેનો અમે કદિયે ત્યાગ નહીં કરીએ. તે વીરાધિવીરની સાથે સર્વે ભટ્ટો, ભકતો, વૈષ્ણવો, ભૃત્યો, સંન્યાસીઓ, ગૃહસ્થો, વૈરાગીઓ, વિષયી લોકો, મથુરાના વેપારીઓ તથા અન્ય મહાત્માઓ પણ સ્ત્રીપુત્ર-પરિવાર સાથે છે અને તે તમને તથા તમારા અનુયાયીઓને મારી નાખવા માટે તૈયાર થયા છે; તે સર્વે મરણથી ડરતા નથી અને બહુ પ્રકારનાં શસ્ત્રાસ્ત્ર ધારણ કરીને બેઠા છે. તેઓએ સર્પફીણ અને વિષનો સંગ્રહ કર્યો છે પ્રાણથી ય પ્રિય શ્રીગોકુલેશને કોઈ અનર્થ થાય તો તે અનંત લોકોનો ક્ષય કરનાર બને; વળી તે વાત મ્લેચ્છસમ્રાટને પણ દુઃખદાયક લાગશે. પોતાના સ્વરૂપથી જ બહુ ઊંચા કુલપર્વતોના વૃંદને પણ ઓળંગી જનાર તે વીરેન્દ્ર પ્રભુને જીતવા માટે કોઇ સમર્થ નથી. (૫૪-૬૪½) તે સમે કેટલાક ભાગ્યશાળીઓ કે જેઓ ગોકુલેશ્વરનાં ભકતજનોનું મહાત્મ્ય જાણતા હતા, તેઓએ પોતાના મનમાં કહયું કે મહદજનોના ધૈર્યનો નાશ થાય, એ જોવાની તમે ઇચ્છા રાખો છો, તે દુષ્ટ અધ્યવસાયથી (નિશ્ચયથી) તમે તજો, એ દુષ્ટ પ્રયાસને છોડો. હે જડબુદ્ધિ પ્રલયકાલમાં પોતાની મર્યાદા તજનાર કુલપર્વતો જેવા એ લોકો નથી; કે નથી તેઓ તેવા સમુદ્રો; એટલે કે શ્રીગોકુલેશજીના ભકતો ધર્મની મર્યાદા છોડે તેવા નથી. હે વ્રક્ષ, તું મદ અભિમાન કરે છે કે મારૂં મૂળ જલથી આર્દ્ર છે, પ્રતિવર્ષ ફૂલ આવે છે, ચારે બાજુ ફૂલથી ભરેલ છું, પણ તું વિચાર નથી કરતું કે પાણીના મોજાં અથડાવાથી શું પરિણામ આવશે? એટલે કે તરંગોના મારથી નષ્ટ થઈ જશે. (૬૫-૬૮½) (આ છેલ્લા શ્લોકમાં અત્યોકિત અલંકાર છે, વૃક્ષને બહાને અભિમાની સંન્યાસીને કહયું છે કે તું વ્યર્થ અભિમાન કરે છે કે હું મજબૂત છું, અનેકોનો સહારો છે; પણ મૂળમાંથી જ તું ઉખડી જઈશ, તે નિશ્ચત છે, તેનો તું વિચાર નથી કરતો. એ રીતે સંન્યાસીના કેટલાક સાથીઓ મનમાં વિચારતા હતા.)

આ પ્રમાણે શ્રીમદ્ ગોકુલેશલીલા સુધાસિંધુમાં અસુરતિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો ચોવીસમો તરંગ પૂરો થયો ॥ શ્રી મહેદ કૃપાથી પ્રભુ મીલે, દિન દિન દુનો રંગ । પ્રભુ કૃપાથી પાઈએ, શ્રી મહેદ ભકતનો સંગ ॥ હવે તરંગ પચ્ચીસમો શરૂ થાય છે ॥

હવે તે યતિ અતિશય ભય પામ્યો; પોતાના તેવા બલપૂર્વક ન તજી શકાય તેવા સ્વભાવથી પ્રેરાયેલો તે સંન્યાસી સમજ્યો કે બીજા પ્રબલ ઉપાયોથી મહાપ્રભુને હું જીતી શકીશ નહિ; તેથી યવનેશ્વરને જે માયાથી મોહિત કરેલો, તે માયા વડે, ક્ષુદ્ર દેવદેવીઓના સિધ્ધ કરેલા પ્રખ્યાત મંત્રો વડે, લોકપ્રસિધ્ધ વામમાર્ગીય પાંડિત્ય વડે તથા તે તે અન્ય ઉપાયો વડે તે પ્રભુને વશ કરી, પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે તેમને પ્રવૃત્તિ કરાવવા તે પાપી મહાસુર ઇચ્છા કરતો હતો; એટલા માટે પોતાની પાસે એકાંતમાં તે પ્રભુને મળવા તેણે ઇચ્છા કરી; તેથી તેણે ત્યાં ભેગા થયેલા બધા લોકોને એકાંતમાં કહયું કે હું તે પ્રભુને સારું ખોટું કશું કહેતો નથી. તેઓ સ્વેચ્છાએ જેમ વર્તવું કે બોલવું હોય તેમ બોલે, હું તેમને અટકાવતો નથી. તે બધા પોત-પોતાને ઘેર જાય, પણ આ રસ્તે જાય; તમે માલા ત્યાગ કરો, એવું હું તેમને કહીશ નહિ; હું કેવળ તેમને મળવા ઇચ્છું છું. મેં તમને જે કહયું હતું, તે જ હું તેમને એકાંતમાં કહીશ. (૧–૭ફ્ર) પછી તેના આ શબ્દો સાંભળી, તેઓ સર્વે મહા-પ્રભુની પાસે આવ્યા અને હસ્તકમલ જોડીને પ્રભુને વિનંતી કરી કે આપે ઠીક ઠીક સમય સુધી અહીં રહીને મથુરાને પાવન કરી છે; દર્શનરત્ન આપીને મથુરાના લોકોને, સર્વ યવનોને તથા અમને તથા અન્ય લોકોને આપે કૃતાર્થ કર્યા છે. (૮–૧૦) આપે આપનાં વચનામૃતો પાઇને સર્વ લોકોના કાનના મનોરથો પૂર્ણ કર્યા છે. હવે આપ નિજ ધામ ગોકુલ પધારો અને તેને શોભિત કરો તથા કરોડો પ્રાણથી ય આપને અધિક માનતા એવા આપના લાંબા કાળના વિરહથી સંતપ્ત થયેલ સર્વ ભક્તજનોને આપ આનંદિત કરો. (૧૧–૧૨) શ્રીગોકુલ જતાં માર્ગમાં આવતી તે યતિની ગુફાને આપ આપનાં ચરણકમલ વડે સુરભિત કરો અને એક ક્ષણ માટે પણ આપ તેને દર્શન આપો, કે જે દર્શન હે પ્રભો, બ્રહ્માદિને પણ દુર્લભ છે અને સમસ્ત પુરૂષાર્થોથી અધિક છે. તે દીન સંન્યાસી કરુણાસિંધુ એવા આપની પાસે પોતાના અપરાધસમૂહની એકાંતમાં ક્ષમા માગવા ઇચ્છે છે. અત્રે આપ આપના ભક્તો સાથે છો, અને એ સૌની સામે અપરાધી બનેલો તે પાપી પોતાનું મોઢું દેખાડતાં શરમાય છે. તે પાપી સંન્યાસીમાં અનુરક્ત અને કુટિલ હૃદયવાળા તે લોકોનું વચન સાંભળીને માથુર ચતુર્વેદી ભક્ત ચતુર્ભુજને તેમના પર વિશ્વાસ બેઠો નહિ. એટલે સદ્બુધ્ધિવાળા તેણે તેમને કહ્યું કે કરોડો પ્રાણથી ય અધિક પ્રિયતમ અમારા ગોકુલચિંતામણિ મહાપ્રભુને અહીંથી તે કુટિલ નૃશંસ પાપી પાસે લઈ જવા તમે ઇચ્છો છો, પણ જો અમારા આ પ્રાણેશને તે એક પણ કડવું વચન કહેશે, તો હું અને મારા મથુરાના લોકો તેને તથા તેના સ્વજનોને મારી નાખીશું, અને અમે પણ મરશું. (૧૩–૨૦) ત્યારે તે લોકોએ શપથપૂર્વક કહ્યું કે તે તો અત્યંત ભયભીત થઈ ગયો છે અને પ્રભુના પ્રતાપથી તેનામાં જીવતાં છતાં મરેલો છું એવો ભાવ પેદા થયો છે. (૨૧) તે વખતે પરમ કારુણિક ભગવાન ગોકુલેશજીએ પોતાનાં વિચારેલાં સર્વ કાર્યોની સિધ્ધિનો વિચાર કરીને તથા ગોકુલવાસી પોતાનાં સ્વજનોના પોતાના વિરહથી થયેલા કલેશને દૂર કરવાની ઇચ્છાથી પોતે એકલા જ ત્યાંથી પ્રસ્થાન

કર્યું. ત્યારે ભકતો, ભૃત્યો, મથુરાવાસીઓ, બ્રાહ્મણો, શૂદ્રો, વૈશ્યો, ક્ષત્રિયો, નીચ જાતીય લોકો, વળી તે તે મહત્ત્વનાં સ્ત્રીઓ, પુરુષો, બાળકો, વૃદ્ધો, યુવાનો, સંન્યાસીઓ, ગૃહસ્થો, વૈરાગીઓ અને વિષયી જનો, શૈવો, સ્માર્તો, બુદ્ધિમાનો, મૂર્ખ લોકો, શાસ્ત્રજ્ઞો, વૈષ્ણવો, ગુણજ્ઞો, દુષ્ટો, સંતો, કર્મઠ લાકો, વેદજ્ઞો, વણિકો, સોનીઓ, માલાકાર અને અન્યજનો, જેઓ બધા શ્રીમહાપ્રભુના સ્વરૂપની માધુરીથી આકર્ષાયેલા હતા, તે બધા અટકાવવા છતાં પ્રેમને લીધે શ્રીમહાપ્રભુની પાછળ પાછળ ગયા. (૨૨–૨૭) શ્રીમહાપ્રભુજીએ તો પહેલાં મીતનમિશ્ર વગેરે લોકોએ જે વિજ્ઞપ્તિ કરી હતી તે વિજ્ઞપ્તિનું અનુમોદન કરીને માર્ગમાં આવતી તે યતિની ગુફાપાસેની ભૂમિને સર્વલોકના શિરોમણિરૂપ પોતાના સ્વરૂપથી વિભૂષિત કરી. પ્રભુનો ત્યાં જવાનો શો હેતુ હતો તે બતાવતાં કહ્યું છે કે ભગવદ્જનોનો દ્રોહ કરનાર તે અસુરની મરણથી ય અધિક કષ્ટમયી દશા અને તેવી જ તેની ઉદાસીન મનોદશા ભગવાન બતાવવા ઇચ્છતા હતા; વળી નિરંતર વધતો તેનો ભય, અત્યંત ઉછળતો કંપ, ભાદરવાની કાળી રાતના અંધકારને પણ વટાવી દે તેવી તેના મુખની શ્યામતા, ગગનસ્પર્શી તેના ગર્વરૂપી પર્વતના શિખર પરથી તેનું પતન, મંત્રથી વશ કરેલા ક્રોધી કાળ નાગ જેવી તેની દશા, તે પ્રકારની પ્રસિદ્ધ તેની પ્રતિજ્ઞાના ભંગથી ઉછળતી લજ્જારૂપી નદીમાંથી ન નીકળી શકાય તેવી રીતે તેનું ડૂબી જવું, તેનો વધતો સંકોચ વગેરે પણ ભગવાન બતાવવા ઇચ્છતા હતા; પોતાના ભકતોને પોતાનું દર્શન આપવા ઇચ્છતા હતા; તે તે પ્રકારની બડાઇની વાતો નિષ્ફળ જવાથી અત્યંત હસતા મથુરાવાસી વિપ્રોએ તેના પ્રત્યેનો આદર છોડી તે સંન્યાસીનો તિરસ્કાર કર્યો, તે પણ પ્રભુ બતાવવા ઇચ્છતા હતા; તે સંન્યાસીનો જીવનમૃતક ભાવ એટલે જીવતો છતાં મરેલો છે, તેવી સ્થિતિ તથા ગર્વથી ઊંચા કરેલા મસ્તકને નીચું નમાવવું પડયું, તે બતાવવા તથા અન્ય ઉદ્દેશો પૂરા કરવા અને વિશેષે કરીને પોતાના ભકતોને હર્ષ આપવા મહાપ્રભુ ઇચ્છા રાખતા હતા. (૨૮–૩૫૧/૨) મહાપ્રભુના પ્રભાવથી ખેંચાયેલો તે મહાઅસુર જાણે સ્વેચ્છાએ બહાર નીકળ્યો હોય તેમ પ્રભુની સામે આવ્યો. તે સંન્યાસીના મૂર્ખ યવન અનેક પદાતિ સૈનિકોએ પ્રભુના અનુચરોને અટકાવવા માટે પ્રયત્ન કર્યો, પણ પ્રભુના બળવાન અનુચરોમાંથી કેટલાકે તેમને પોતાના ઉદ્દંડ ભુજદંડ વડે દૂર કર્યા, કેટલાકને પીડા પહોંચાડી દૂર કર્યા, કેટલાકને મારી, કેટલાકને પાડી નાખીને દૂર કર્યા, કેટલાકને તલવારના ઘા કરી દૂર કર્યા અને પ્રભુના અટકાવવા છતાં પ્રેમને લીધે પ્રભુની સાથે જ તે ગુફામાં કે તે ગુફાની પાસેના પ્રાંગણમાં દાખલ થયા, એ બધામાં વળી એક પ્રયાગદાસ હતા, જેમણે તલવાર વડે પોતાના પરિવારનો નાશ કર્યો હતો; તેમણે તલવાર વડે બધા દુષ્ટોને અભિભૂત કરી ત્યાં દાખલ થયો અને અર્જુનની માફક શોભવા લાગ્યો. તે વખતે યતિના પદાતિ યવન સૈનિકો, કે જેઓ ભગવદ્ભકતો વડે પીડા પામ્યા હતા, તેમનો આર્તનાદ ગગનવ્યાપી બની ગયો. તે સાંભળીને પોતાની પાસે રહેલા સેવકોને તે યતિએ પૂછયું કે આટલો કોલાહલ શાનો છે? તે વખતે ભગવદ્-

ભક્તોમાં શ્રેષ્ઠ હરિદાસે બે વાર અત્યંત ક્રોધથી કહ્યું કે આ કોલાહલ ક્યાંથી આવે છે ? હરિદાસના આ શબ્દોએ તે સંન્યાસીના કાનમાં કારી ઘા કર્યો; અથવા તેના કાનમાં ક્ષાર, વિષ, અગ્નિ કે વજ્ર વારંવાર પડયાં હોય તેવું દુઃખ તે શબ્દોએ કર્યું. પછી ભગવાનના કુપિત થયેલા ભક્તોએ તે સંન્યાસીના બગીચાનાં વૃક્ષો તોડી નાખ્યાં, આવરણ માટે જે ભીંત હતી તેને પાડી નાખી. (૩૬–૪૫½) એ રીતે પોતાના લોકોને જે પીડા પહોંચી, તેમને મારવામાં આવ્યા, તેમને પાડી દેવામાં આવ્યા, તેમનો તિરસ્કાર થયો, તેમણે પલાયન કર્યું, તેઓ કાયર થઈ ગયા, એ બધું વિચારીને તે મૂઢ પાપી અસુરે વેદનિંદિત માર્ગમાં રહી, પોતાના આ લોક અને પરલોકનો નાશ કરી, જેજે ક્ષુદ્ર દેવદેવીઓની ઉપાસના કરી હતી, તે તે દેવદેવીઓનું આહવાન કરી ભગવાન શ્રીપુરૂષોત્તમ અને તેમના ભક્તો પર પ્રયોગ કરવા ઇચ્છા કરી. (૪૬–૪૯) પરંતુ પ્રભુથી ડરીને તે દેવદેવીઓ વારંવાર આહવાન કરવા છતાં આવ્યાં નહીં; ઉલ્ટું તે પાપીને જ બહુ પ્રકારે પીડવાનો તેમણે આરંભ કર્યો. આથી તે અત્યંત ત્રાસ પામ્યો. શ્રીમહાપ્રભુજીનો પ્રતાપ તો પ્રલયકાલના અગ્નિસમૂહથી ય વધુ તેજવાળો અને હજારો સૂર્યને આગિયા જેવો બનાવી દેવાવાળો અત્યંત મહાન હતો. તે પ્રતાપથી તે યતિ અત્યંત પીડિત થયો, અત્યંત બળવા લાગ્યો, અરે પસ્તાવા લાગ્યો; તે પ્રતાપથી તેનું હૃદય મથિત થઇ ગયું, અત્યંત મર્દિત બન્યું, અરે કટકા થઇ ગયું; તે પ્રતાપથી તે ચૂર્ણ સમાન બની ગયો, તેનું ચિત્ત ભમવા લાગ્યું, તે અત્યંત પ્રતાડિત થયો, જીવતો છતાં મરેલા જેવો બની ગયો; તે પ્રતાપથી તે જાણે મરેલાની જેમ ચેતનાહીન અને મૂંગાની જેમ મૌન બની ગયો. તે પ્રતાપથી જાણે તે ચક્ષુહીનની જેમ અંધ, જડની જેમ ચેતન વિનાનો બની ગયો. (૫૦–૫૫) ભગવાન દેવકીનંદન નિઃશસ્ત્ર હતા, છતાં અનેક શસ્ત્રાસ્ત્રોના સમૂહવાળા અર્જુન દ્વારા અનેક સ્વજનો અને અસંખ્ય શૂરવીરો સહિત દુર્યોધનનો તેમણે પરાજય કર્યો હતો. તે જ પ્રમાણે શ્રીવિઠ્ઠલનંદને પણ શસ્ત્રાસ્ત્ર રહિત સ્થિતિમાં પોતાના બલવાન પ્રતાપ વડે તે અસુરને જીત્યો. ભીમથી અત્યંત પીડાયેલા પાપી દુઃશાસનને સહસા આવેલા મૃત્યુએ બચાવી લીધો હતો એટલે કે મૃત્યુ તેને વશ હોવાથી, તે બચી ગયો હતો. પરંતુ શ્રીગોકુલેશ્વરના પ્રબલ પ્રતાપથી બળતો તે અસુર પોતાને બચાવી શકયો નહિ. (૫૬–૫૯) અરે, વિપ્રાભાસ (વિપ્ર ન હોવા છતાં, બ્રાહ્મણનાં કર્મ ન કરવા છતાં પોતાને બ્રાહ્મણ કહેવડાવતા તે) રૂપે જે કવચ તે અસુરે પહેરેલું હતું, તે કવચને બહાને વીરાધિવીર અને શ્રીમદ્‌ગોકુલમણિએ પોતે બ્રાહ્મણ-શિરોમણિ હોવાથી બ્રહ્માસ્ત્રથી તેની રક્ષા કરી· તે યતિએ શ્રીગોકુલેશજીના ભક્તોના અનેક અપરાધ કર્યા હતા, તેથી શ્રીજીના ક્રોધરૂપ તે બ્રહ્માસ્ત્ર સર્વત્ર સદૈવ અપરાજેય અને પ્રબલ હતું. તેવા બ્રહ્માસ્ત્રથી ય શ્રીજીએ તે યતિની, દેખાવમાં બ્રાહમણ હતો તેથી રક્ષા કરી.(૬૦–૬૨)

આ પ્રમાણે શ્રીમદ્ ગોકુલેશલીલા સુધાસિંધુમાં અસુરતિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો પચીસમો તરંગ પૂરો થયો ॥ ॥ આદિ અક્ષર બે દેખકે । પઢીએ નાગરદાસ ॥ નામ સ્વરૂપ જાણે પઢે । પૂરણ પૂજે આશ ॥ ॥ હવે તરંગ છવ્વીસમો શરૂ થાય છે ॥

પછી તે યતિની મરણથીય અધિક કષ્ટમય દશા અને તેનું વિવર્ણ થયેલું મુખ વગેરે પોતાના ભક્તોને દેખાડવા માટે ભગવાને પોતાનાં ચરણકમલથી તેની ગુફાને પાવન કરી, તે પાખંડી સંન્યાસીની ચેતના દૂર ચાલી ગઈ હતી, છતાં તેની કષ્ટમય દશા અને વિવર્ણતા શ્રીજીના ભક્તોને બતાવવા અને પ્રિયતમ પ્રભુની સેવા કરવા માટે તે ચેતના એકદમ પાછી આવી ગઈ. તે ચેતનાએ કેવળ શ્રીગોકુલરત્ન ભક્તોને જ કેવળ નહિ, પણ હસતા મુખચંદ્રવાળા, સર્વત્ર દાંતની જ્યોતિ ફેલાવતા, નિર્મર્યાદ કરુણાસાગર મહામત્ત ગજરાજ જેવા શ્રીગોકુલેશને પણ પ્રસન્ન કર્યા. (૧–૪½) તે વખતે શ્રીજીનાં બે રત્નમય કુંડલોનાં કિરણોની છટાઓ વડે, ચમકતા વાળની લટોરૂપી ઉલ્લાસિત યમુનાજીનાં અનેક મોજાં વડે, વિજયદત્ત ઉત્કર્ષથી પ્રફુલ્લિત વદન કમલ પર ગુંજતા ભમરોના શબ્દરૂપ મુખથી પ્રશંસા કરાતા મુખ વડે, કામદેવના ધનુષરૂપી, શત્રુના વધથી થયેલા પાપથી ડરતાં અને શ્યામ બનેલાં શ્રીજીનાં ભવાંની શોભા છે તે વડે, નવ પલ્લવોરૂપી મરેલા શત્રુસમૂહના રુધિરમાં જાણે સ્નાન કર્યું હોય તેવી લાલ શ્રીજીના હોઠની કાંતિ છે. (૫–૭) તે વડે, સર્વના વિજયના મદથી ભૂમિ પર જાણે પગ જેના પડતા નથી તેવાં નયનોના વિલાસ વડે, અભિમાનના મંદ હાસ્ય વડે ભુવનસમુદાયને શુભ્ર કર્યા છે, જેણે એવી મૂછોની શ્યામતાની ઊર્જસ્વિતા વડે, રસિક વનિતાઓનાં ચક્ષુઓના અમૃતના છંટકાવથી થયેલા રોમાંચ વડે, દર્પણની નિર્મલ શોભાને જીતનાર ગાલપ્રદેશની શોભાના સમૂહ વડે, જાગ્રત કુંકુમ અને ચંદનના ઉર્ધ્વપુણ્ડ્રની કાંતિના સમૂહ વડે, ચિંતામણિસમુહને પણ ટુકડા બનાવી દેતી ચક્ષુપાતની મધુરતા વડે, (૮–૧૦) ક્ષીરસાગરની શ્વેતતાના અભિમાનસાગરને પી જનાર સદયશ રૂપી અગસ્ત્ય વડે, વડવાનલના સમુહના પણ સેંકડો ટુકડા કરી નાખનાર જે ઉદ્ધત પ્રતાપસમુહ છે, તે વડે, કૃષ્ણગણ જેની અંતરમાં ભાવના કરે છે, એવા પદ્મસુવર્ણપર્વત જેવી શરીરકાંતિ છે, તે વડે, ઉલ્લાસપૂર્વક પહેલાં કાર્ય સાધનાર જેનો પ્રભાવસમુહ છે તે વડે, ઈચ્છિત શત્રુઓના દમનથી પ્રાપ્ત અનુરોધથી સાથે ચાલતા અનુગો વડે, પ્રભાવરૂપી ચોકીદારો દ્વારા જનસમુદાયની ભીડને જે રીતે અટકાવી છે, તે વડે મંદહાસ્યથી સુંદર લાગતા મુખ પ્રતિ લોકોના અનુરાગ રૂપી જે મંજિષ્ઠાનો લાલ રંગ છે, તે વડે, હર્ષથી ઉછળતા પ્રમોદના તાંડવથી જે ભાલપ્રદેશની શોભા ઉચ્છલિત થઇ રહી છે, તે વડે, વિકસિત મુખકમલની ગજમૌક્તિકોના હાર જેવી જે તરલ શોભા છે, તે વડે, પોતે કરેલા સિંહનાદથી કંપેલા શત્રુગણ સાથેના આલાપ વખતના વિલાસોન્મેષ વડે, (૧૧–૧૫) હર્ષસમુહથી જગતમાં ન સમાતી ભૂજદંડની ચંડતાના ઉચ્છલન વડે, પ્રકોષ્ટના લાવણ્યસિંધુના વિસ્તાર વડે, વિશ્વજય રૂપી આસવથી દોડતી વખતે સુંદર તુલસીમાલાના થતા ચમત્કારો વડે ત્રિભુવનને સ્હેજ સુંદર બનાવનાર કરોડો સૌંદર્યસાગર વડે, પોતાની કૃશતા રૂપ સિંહ વડે સિંહ તથા ગજેન્દ્રોની શોભા નાશ કરી દીધી છે, તે કૃશતા વડે; મર્યાદા તોડીને બહાર નીકળતી બે શ્વેત વસ્ત્રોની શોભા, જે સહસ્ત્રસ્વર્ગ ગંગાઓ જેવી છે, તે શ્વેત વસ્ત્રો કે તેમની શોભા વડે; ઉત્સાહથી ધારણ કરેલી માણેક

જડેલી વીંટીનાં કિરણસમૂહ વડે; તટ પર ખોદીને રોપેલા વિજયસ્તંભને કારણે ઉત્પન્ન થતા સ્મિતની માધુરીના ઉલ્લાસો વડે, તૃણની માફક અન્યલાલ વર્ણને તુચ્છ કરી નાખતી સુખથી ધારણ કરેલી જે ચરણકમલ કે હસ્તતલની કાંતિ છે, તે વડે; (૧૬–૨૦) ઉપમાનોના વૃંદ જેવા ક્ષીરસાગરના જયરૂપ મંથનથી નીકળેલા કીર્તિરૂપી નવનીત વડે, સર્વ દિશાઓને સુગંધિત કરતા ચરણકમલની માધુરીના સમૂહ વડે; પોતાના તેજથી ડરીને પલાયન કરી ગયેલા શત્રુસમૂહને કારણે લુપ્ત થયેલી યુદ્ધ કરવાની ઇચ્છા વાળા પગની જે નખ શોભા છે, તે વડે; ચરણરજના કણો વડે કામદેવના અભિમાન રૂપી પર્વતો જેણે નષ્ટ કરી દીધા છે, તેવા અંગલાવણ્ય વડે; સકલ જગતમાં નાચી રહેલા બંદીજનો વડે જેમના ગુણસમુદાયનો ઉદ્‌ઘોષ કરવામાં આવે છે, તે ઉદ્‌ઘોષ વડે; કુલપર્વતોને પણ નાના બનાવી દેનાર અથવા કુલપર્વતોની ઉચ્ચતાને પણ ઓછી કરી નાખનાર અને આનંદિત કરનાર અથવા મત્ત બનાવનાર જેમના સ્વરૂપની ગરિમા અને દ્યુતિ છે તે, ગરિમા અને દ્યુતિસમૂહ વડે; જેનાં ગાત્રોની સુગંધી સામે ચંદન, ચંદ્ર અને કસ્તૂરી વગેરે કશી વિસાતમાં નથી, તેવી સુગંધી વડે; તે યતિના અપરાધો રૂપી તીક્ષ્ણ ધારવાળી તલવારો વડે; એ બધા વડે તેનાં નયન ભેદાયાં અને તે બધાંએ તેનો હૃદયમાં પ્રવેશી તેનાં મર્મોને છિન્નભિન્ન કરી નાખ્યાં. (૨૧–૨૪૩) એથી જીવતા રહેવા ઇચ્છનાર તે દંભી સંન્યાસીએ અત્યંત આદરપૂર્વક મહાપ્રભુના ઉદ્દંડ ભૂજદંડનું શરણ સ્વીકાર્યું. તે અત્યંત ડરી ગયો હતો, મુંઝાઇ ગયો હતો અને તેથી તેણે શ્રીજીને પ્રગટપણે કહ્યું કે નારાયણ, નારાયણ, મેં આપને બોલાવ્યા નથી, સર્વ પાપી યવનોએ ગોકુલ જઈ આપને અહીં લાવીને, આપને આ પ્રમાણે કલેશ આપ્યો છે. તો મારો એમાં કયો અપરાધ છે કે આ બધા અનુચરો વડે, આપના બલવાન પ્રતાપ અને અનુભાવ વડે તથા આપના પ્રબલ સ્વરૂપ વડે અને તે તે પ્રકારો વડે હું પીડિત થાઉં છું ? (૨૫–૨૯) તો હે ગોકુલાધીશ, આપ પ્રસન્ન થાઓ, તે વખતે કંબો જ્ઞાતિના પાપી ઉદયરામે બહુ સોગંદ ખાઇને કહ્યું કે આ યતિએ આપને બોલાવ્યા નથી, ત્યાં ગયેલા મ્લેચ્છો જ મહાપ્રભુને અહીં બોલાવી લાવ્યા છે. ત્યારે ભાગ્યવાનોમાં શ્રેષ્ઠ, પ્રભુવર્યમાં ઉચ્છલિત પ્રેમવાળા અને પ્રભુની જ્ઞાતિના વિઠ્ઠલ ભટ્ટે કહ્યું કે અરે શ્રીપાદ, તું સંન્યાસીઓને જુઠ્ઠું શા માટે કહે છે કે મેં પ્રભુવર્યને નથી બોલાવ્યા ? જો તેં ન બોલાવ્યા હોય તો શું તેઓ પોતે અત્રે આવ્યા છે ? અરે પાપી, લક્ષ્મી પણ જેનાં ચરણરજની સેવા કરે છે એવા મહાપ્રભુ આ ક્ષણે જલપાન છોડીને અત્રે આવેલા છે. હે ક્રૂર, ચાંડાલથી ય અતિ દુરાત્મા, પ્રમત્ત, અતિ નીચ, એ ચોક્કસ છે કે તે યવનો વડે તેં જ આપશ્રીને બોલાવ્યા છે. (૩૦–૩૫) એ પ્રકારે ઘટના બની ત્યારે, તે દુષ્ટ આશાઓવાળો, દંભી સંન્યાસી, અસુર અને ધૂર્ત બધાંને સાર્વભૌમનો ભય બતાવતો કહેવા લાગ્યો કે માલાદિના ત્યાગ બાબત હું આપને કશું કહેતો નથી, પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે પહેરો કે ત્યજો; જો યવનસમ્રાટ ઉગ્રદંડધારી જહાંગીર આપને કશું કહે તો આપજ તેનો ઉત્તર આપજો.

(૩૬–૩૮) એ સાંભળીને શ્રીમહાપ્રભુએ કહ્યું કે તમે એ બાબતમાં ચૂપ રહો; તે સંબંધમાં શું કરવું, કેવી રીતે વર્તવું, તે સંબંધમાં અમે કુશલ છીએ. એ પ્રમાણે તે સંન્યાસીને જીવન્મૃતક બનાવીને શ્રીમદ્ગોકુલેન્દ્રે એકદમ પોતાના શ્રીગોકુલ તરફ પ્રયાણ કર્યું. (૩૯–૪૦) જો કે તે અતિપાપી યતિએ પહેલાં પ્રભુના જે બાહુનું શરણ સ્વીકાર્યું હતું, તે પરમ પ્રતાપી ગંભીર બાહુએ તેની રક્ષા તો કરી, તો પણ પ્રભુના ભકતો, ભૃત્યો અને અન્ય લાખો-કરોડો લોકોએ પ્રભુના પ્રસ્થાન સમયે પ્રભુનો જે જય શબ્દ પોકાર્યો, સદા દુષ્ટો પર હે ગોકુલસર્વસ્વ જય મેળવો, એવા તે ધ્વનિસમૂહે તે યતિની મરણથી ય અધિક દુર્દશા કરી. (૪૧–૪૩) વળી હજારો કરોડો લોકોના મુખથી તેના તરફ જે ધિક્ ધિક્ શબ્દ નીકળ્યો, તે શબ્દસમૂહે તે યતિને પ્રલયકાલના લાખો અબજો અગ્નિ કરતાં ય વધારે તપાવ્યો. એ પ્રમાણે ઉપમાનસમૂહરૂપ ધરણિ અને જયરૂપી મથન વડે જે અગ્નિ પ્રગટયો, તે અગ્નિની જવાલાઓ વડે મહાપ્રભુએ તે યતિના મનોરથરુપી પતંગિયાને બાળી મૂકયાં; તે રીતે પોતાની પરમ પુરુષોત્તમતાને ઢાંકી દેનાર એ દુષ્ટોની જડતારૂપી અંધકારને પણ દૂર કર્યો; અને અનેક પ્રીતિપૂર્ણ ભકતજનોના સાથમાં જેમનાં અપરિમેય પરાક્રમો બંદીજનો ગાય છે, એવા તે ગોકુલેન્દ્ર ભગવાન ગોકુલ પહોંચ્યા; અને વિરહથી આકુલ બનેલી દૃષ્ટિવાળા ભકતો પર અમૃતના હજારો કરોડો અને અબજો સમુદ્રો વરસાવ્યા; પછી પોતે અનેક મંગલ ગીત અને નૃત્યથી સુંદર લાગતા પોતાના ગૃહમાં પ્રવેશ્યા. (૪૬–૪૯) ત્યાર બાદ સ્નાન કરી, સંધ્યાદિક કાર્યનો આદર કરી, ચક્ષુ વડે શ્રીગિરિધરપ્રભુના મુખારવિંદની શોભાનું પાન કરી, ભોજન તથા વિશ્રામ કરવા માટે ભકતોને જવા માટે આજ્ઞા કરી; પછી સર્વ બાંધવો, જ્ઞાતિજનો અને અન્યજનો સાથે કૃપાસાગરે ભોજન કર્યું. (૫૦–૫૧) એવા સુંદર સમયે તે યતિના પક્ષના યવનોના સમુહનો તિરસ્કાર કરનાર જયદેવ, જેઓ આગરાનગરમાં ગયા હતા, તેઓ લશ્કરખાનના પત્ર સહિત પાછા આવી ગયા, અને પ્રભુની અત્યંત દુર્લભ કૃપાદૃષ્ટિ પ્રાપ્ત કરી. મહાપ્રભુએ સ્નિગ્ધ હૃદયથી જયદેવની સાથે કેટલોક વખત વાતચીત કરી; અને પછી તેમને ઘેર જવાની રજા આપી; પછી શ્રીજી નિદ્રાવશ થયા, પ્રાતઃકાલે યથાવિધિ ભગવાને નિત્યકર્મ કર્યાં અને ભકતોનાં નયનકમલ પર સેંકડો અમૃતસમુદ્રની વર્ષા કરી. (૫૨–૫૫)

આ પ્રમાણે શ્રીમદ્ ગોકુલેશલીલા સુધાસિંધુમાં અસુરતિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો છવ્વીસમો તરંગ પૂરો થયો ॥ દાન, કૃપા અરૂ દીનતા । સ્નેહ ઉત્તમ સંગ એ પાંચ તત્વકો પુષ્ટ હે । વૈષ્ણવકો સર્વ અંગ ॥ હવે તરંગ સત્તાવીસમો શરૂ થાય છે ॥

દુષ્ટ ચિદ્રુપ સંન્યાસીરૂપે રહેલા અસુરનો તિરસ્કાર જેમાં નિરુપ્યો છે, તેવા સુંદર સાતમા કલ્લોલના પ્રથમ તરંગમાં તેની દુષ્ટતા, મ્લેચ્છેશ્વર સાથે તેનો પ્રસંગ, દુષ્ટો સાથે તે દુષ્ટનું સંગઠન, તેની પાસે યવનપતિનું ગમન, સંવાદ અને તે યતિદ્વારા સમ્રાટનું વશીકરણ અને યતિના દુષ્ટ વચનનું સમ્રાટદ્વારા અનુમોદન—એટલી વાત કરી છે. બીજા તરંગમાં તે પાપી યતિએ

વૈષ્ણવધર્મનો નિરાદર કરવાનું નક્કી કર્યું તે, તે અસુરનો દેવાભાઈ સાથેનો સંવાદ, મહંમદ તર્કીનો દેવાભાઇ સાથેનો સંવાદ, દેવાભાઈને હાથી નીચે ચગદવાનો પ્રયાસ, તેમાં તે દેવાભાઈનો જય, તે દ્વારા મહંમદ તકીનું ભયભીત થવું અને દેવાભાઇ તરફ આદર, યતિનો ત્રિકમભટ્ટ તરફ દ્રોહ, વૈષ્ણવ સદ્ધર્મના ખંડનની તે યતિની કઠિન પ્રતિજ્ઞા—એ બાબતો કહી છે. (૧–૫½) ત્રીજા તરંગમાં દુર્ગાદાસના નોકરે સંન્યાસીને જૂતાં મારવા માંડયા, તેમાંથી ત્રિકમભટ્ટે તેને બચાવ્યો તે ઘટના, પછી આગરામાં જહાંગીર સાથે અમારા પ્રભુનું મિલન અને તે બંનેનો સંવાદ, પછી જહાંગીરનું કાશ્મીર પ્રતિ પ્રયાણ અને અસુરનો દુષ્ટ વિચાર—એટલી વાત કહી છે. ચોથા તરંગમાં સંન્યાસીનું વાદા ગામમાં જવું, મહાપ્રભુને મળવું, તેમની વાતચીત થવી, પછી સંન્યાસીનું મથુરા જવું, પ્રાણેશનું પાછું શ્રીગોકુલમાં આવવું, આસો સુદી ૧૦ના દિવસે મહોત્સવ અને વિજયતિલક, મથુરા તથા વૃંદાવનના લોકોનું યતિનું અનુસરણ કરવું—એટલી ઘટના કહી છે. (૬–૧૦) પાંચમાં તરંગમાં તે મૂર્ખ સંન્યાસીનો ભગવાન શ્રીજી સાથે સંવાદ, કર્ણાવલી ગામમાં યવનપતિને શ્રીજી મળ્યા અને તેમની સાથે વાતચીત, તેમની પાસે સંન્યાસીએ કહેલી માલાત્યાગની વાતનું નિરસન કરવું—એટલું કહ્યું છે. છઠ્ઠા તરંગમાં પ્રિય પ્રભુનું મથુરા પધારવું, મ્લેચ્છપતિ અને યતિની વાતચીત અને જહાંગીરનો શ્રીજી માટે ભક્તિભાવ મિશ્રિતવિચાર—એ વાત કહી છે. (૧૧–૧૩) સાતમામાં અનુકુળતાપૂર્વકનું જહાંગીરનું વચન, જહાંગીર પ્રતિ મહાપ્રભુની ધર્મની આજ્ઞા અને સંન્યાસીનુ માયાબલ જે પહેલાં અનુભવેલું, પછી મહાપ્રભુનું સંન્યાસી પ્રતિ વચન, સંન્યાસીનું કપટવચન, આસફખાન દ્વારા જહાંગીરનો મહાપ્રભુને સંદેશ, મહાપ્રભુએ ચતુરાઇથી પત્ર લખી આપ્યો કે સંન્યાસીની વેદશાસ્ત્રાનુકૂલ વાત અમે માનીશું, મ્લેચ્છપતિની આજ્ઞાથી બધા લોકોએ યતિને નમન કર્યું, સંન્યાસીના કહેવાથી ખુશરૂને છોડયો તથા બાદશાહનું કાશ્મીર જવું—એટલી વાત કહી છે. (૧૪–૧૭½) આઠમા તરંગમાં યતિએ સર્વધર્મોનો દ્રોહ કર્યો તે, ભૂષણ માટે તિલક કરનાર સ્ત્રીને દંડ દીધો તે, તથા હાકિમબેગને જૂતાંથી માર્યો તે વાત કહી છે, (૧૮–૧૯) નવમામાં દુષ્ટ બ્રાહ્મણોને પ્રભુ પાસે યતિએ મોકલ્યા તે, પ્રભુએ તે સંદેશનું નિરસન કર્યું તે, પુરૂષોત્તમ મેહરા સાથે મંત્રણા કરી તે, પોતાના ધર્મની રક્ષા માટે લલ્લુ જગધરે જે કર્યું તે પ્રસંગ કહ્યા છે. (૨૦–૨૧) દશમા તરંગમાં સંબંધીની કાયરતા અને પ્રભુની નિર્ભયતા, ત્રણે લોકમાં માલા કોઈ પહેરી શકશે નહિ એવું યતિનું ગર્વવચન, વંશગોપાલની પ્રભુનું અનુસરણ કરી ખરાબ ઉદ્યમમાંથી નિવૃત્તિ થવી, યતિનો તેમના પર કોપ, પ્રભુ પાસે આવી મથુરા આવવા પ્રભુએ તેમને વિનંતી કરી, પ્રભુએ તે વાતનો નિરાદર કરી ભક્તોના ભયનું સમાધાન કર્યું, અને લશ્કરખાનના પત્રથી વંશગોપાલ આગરા ગયા—એ વાત કહી છે. આગળ અગિયારમા તરંગમાં સેવકો આદી સહિત સંબંધીઓએ માલાત્યાગ કરવો, મહાપ્રભુને તેમ કરવા કહેવું, મહાપ્રભુએ તે વાત ન માની, કુપિત યતિએ મ્લેચ્છ સરદારોને મહાપ્રભુની માલા ઉતરાવવા મોકલ્યા તે, તેમની પ્રાર્થનાનું શ્રીજીએ મધુરતા

પૂર્વક ખંડન કર્યું તે વાત કહી છે. (૨૧-૨૭૨) બારમા તરંગમાં જેટલા સ્વામી કહેવડાવતા હતા તેમણે માલાદિનો ત્યાગ કર્યો, યતિવંચના અને સદ્ધર્મનો તેમણે ત્યાગ કર્યો તે, સંન્યાસીની દુઃસંગપ્રીતિ. પરસ્ત્રીઓની પ્રીતિ માટે વણકરોને પીડા પહોંચાડી, તે તે ભકતોનો યતિના વધનો વિચાર કરવો, કૃપાસાગર પ્રભુએ તેમને તે વિચારથી નિવૃત્ત કર્યા, તે વાત કહી છે. (૨૮-૩૦) તેરમા તરંગમાં મહાપ્રભુજીની માલા તોડવા માટે યતિએ યવન સૈનિકો અને કોજદારોને મોકલ્યા તે, દામોદર વૈદ્ય અને કોટવાલની દુષ્ટતા, ભગવાન સાથે વાતચીત, મહાપ્રભુનું પડોશીને ઘેર જવું, કતર્દીને માલાત્યાગ કરવા વિનંતી કરી, તેનું મહાપ્રભુએ ખંડન કર્યું, અધિકારી કતર્દીએ પાસે બેઠેલાને આંખની સેનથી પ્રભુની માલા તોડવા કહ્યું, પ્રભુના તેજથી તે દુષ્ટ કશું ન કરી શકયો, કતર્દીની માલાત્યાગની વાતનો પ્રભુએ નિરાદર કર્યો; તે લોકોની પીડા, અનિષ્ટ દૂર કરવા મહાપ્રભુ મથુરા પધાર્યા- તે વાત કહી છે. (૩૧-૩૫) ચોદમા તરંગમાં તે કોજદારના ભયને દૂર કરવા મહાપ્રભુ ઘેર જ ન ગયા, પોતાના ઘોડાની ય પ્રતીક્ષા ન કરી, ભકતજનો અને મૃગનયની સુંદરીઓને કલેશ થયો, મ્લેચ્છોને હાંકી કાઢવા મહાવનથી રાયગદાધર આવ્યા અને મહાપ્રભુએ તેમને તેમ ન કરવા અનુરોધ કર્યો, મથુરામાં સૂર્યકુંડ પાસે પ્રભુજી બિરાજ્યા અને ગોકુલ-મથુરાના ભકતો ત્યાં આવ્યા-એ પ્રસંગ કહયો છે. (૩૬-૩૮૨) હવે પંદરમા તરંગમાં લોકો પર કૃપા કરવા માટે તેઓએ કરેલા પ્રશ્નથી ભગવદ્ધર્મ વિષે કહ્યું તે ત્રણ તરંગમાં કહયું છે. તેમાં વળી સત્તરમામાં તો લોકોએ ભગવદ્ધર્મનો મહિમા સાંભળી, ભકતોએ સરાહના કરી અને જેમણે યતિના ભયથી માલાત્યાગ કર્યો હતો, તેમને પ્રિયતમ પ્રભુએ માલા પહેરાવી-તે વાત કહી છે. સુંદર અઢારમા તરંગમાં ઝાંખા પડી ગયેલા યતિનો કતર્દી આદિ પર કોપ, તેમની વિચારણા, તે અસુગના જે પાપી મૂર્ખ દુષ્ટ બ્રાહ્મણો હતા તેમની દ્વારા પ્રભુને વિનંતી કરાવવી, પ્રભુએ તેનું ખંડન કર્યું, તેથી યતિનો ખેદ, તે ચિંતામાં પડી ગયો, કમ્બો યાદવરાયનો પ્રભુએ નિરાદર કર્યો, પ્રભુએ ચતુર્ભુજને ઘેર રાત્રિ ગાળી- એટલા પ્રસંગો કહ્યા છે. (૩૯-૪૫) ઓગણીસમા તરંગમાં પ્રભુએ પોતાના સેવક દ્વારા ગોકુલસ્થ જનોનું સમાધાન કર્યું છે તે, તેનું પ્રત્યાગમન, સંન્યાસીનો સંતાપ અને તેણે પોતાના મિત્રોને પ્રભુ પાસે જવા પ્રેરણા કરી-તે પ્રસંગ વર્ણવ્યા છે. વીસમા તરંગમાં તે દુષ્ટ બ્રાહ્મણોએ સંન્યાસીને ધીરજ આપી તે, સંન્યાસીએ બહુ પ્રકારે એમનું સમાધાન કર્યું અને મહાપ્રભુ પાસે મોકલ્યા તે અને તેમણે મહાપ્રભુજી પાસે જે સામવચન કહ્યાં તે વર્ણવ્યું છે. એકવીસમા તરંગમાં તે બ્રાહ્મણોનાં દામવચન કહયાં છે; બાવીશમા તરંગમાં તેમનાં ભેદવચન કહ્યાં છે અને તેવીસમામાં તેમનાં દંડવચન અને મહાપ્રભુદ્વારા તેમનો નિરાદર વર્ણવ્યો છે, (૪૬-૪૯) ત્યારબાદ ચોવીસમા તરંગમાં તે બ્રાહ્મણોનું મોઢું કાળું પડી ગયું તે, તેમનું સંન્યાસી પાસે જવું અને ઉદાસીનતાથી બધી વાત કહી તે, કાયર શ્યામદાસ જેતલીનું પ્રભુની સભામાં આવવું, ભકતોએ તેમના પર ક્રોધ કર્યો તે, તેમનું સમાધાન, શ્યામદાસે

પ્રભુને કાયરતાને લીધે જે વચન કહયાં તે, તેમનો અભિપ્રાય જાણવો, ભક્તો તથા મહાપ્રભુનું વચન, તેમનું સમાધાન, શ્યામદાસનો ભટ્ટો સાથે સંવાદ, શ્યામદાસ ગોકુલ જઈ બધાને ભયભીત કરે છે તે, મીતનમિશ્રાદિએ સંન્યાસી પાસે જઈ મહાપ્રભુના નિશ્ચયની વાત કરી તે અને તેમનો ઉપદેશ—એટલા પ્રસંગો કહયા છે. (૫૦–૫૪૱) પચ્ચીસમા તરંગમાં સંન્યાસીનો દુષ્ટ વિચાર કરવો કે મહાપ્રભુને ગુફામાં લઇ આવો તે, મીતનમિશ્રાદિએ પ્રભુને તે માટે વિનંતી કરી, ચતુર્ભુજનું સ્નેહ-ગર્ભિત વચન, લોકસમૂહ સાથે પ્રભુનું સંન્યાસીના સ્થાન પ્રતિ જવું, પ્રભુના સેવકોએ સંન્યાસીના લોકોને માર્યા તે પ્રસંગ, તેઓએ બગીચાના વૃક્ષાદિ તોડી નાખ્યાં તે, મહાઅસુર સંન્યાસીએ માયા યંત્ર વગેરેનો પ્રયોગ કર્યો અને તેનાથી તે ડરી ગયો—એ પ્રસંગો કહયા છે. છવ્વીસમા તરંગમાં પરમપ્રભુએ ગુહાને પાવન કરી તે, તેઓ ગોકુલ પધાર્યા, ત્યાં ઉત્સવ થયો, સ્નાન કર્યું તે, તથા આગ્રાથી જયદેવજીનું આગમન, મહાબુદ્ધિશાળી લશ્કરખાનના પત્ર વડે યવનોનો નિરાદર કરવો, સદ્ભાગ્યવાન જયદેવ પર પ્રભુની કૃપાદષ્ટિ— એ પ્રસંગો કહયા છે. સત્તાવીસમા તરંગમાં એ બધા તરંગોના પ્રસંગો સંક્ષેપમાં નિર્દિષ્ટ કર્યા છે. (૫૫–૬૨) હે રસિકજનો, શ્રીગોકુલેશ્વરની પ્રાપ્તિરૂપ રુચિરફલનું સાધક, સર્વ ઇષ્ટની પ્રાપ્તિ કરાવનાર અને સર્વ અનિષ્ટોનો નાશ કરનાર શ્રીગોકુલેશજીનું ચરિત્ર ભાવથી પ્રકાશિત ચિત્તમાં ધારણ કરો અને હવે પછી કહેવામાં આવનાર ચરિત્રને કર્ણરુપી હાથથી પીઓ. (૬૩–૬૪) ॥ શ્રી આચાર્ય કુલભૂષણ, વિઠ્ઠલેશકુમાર, રૂક્ષ્મણીલાલ શ્રીગોકુલેશજી જયતિ ॥

આ પ્રમાણે શ્રીમદ્ગોકુલેશલીલા સુધાસિંધુમાં અસુરતિરસ્કારમય સાતમા કલ્લોલનો સત્તાવીસમો તરંગ પૂરો થયો. ॥ શ્રી શ્રી ॥

શ્રી ગોકુલેશલીલા સુધાસિંધુ

અંતર્ગત અસુરતિરસ્કારમય

કલ્લોલ સાતમો સંપુર્ણ થયો.

(સાતમા કલ્લોલના કુલ શ્લોક ૧૬૬૮૱)